

megafoni

1/2010 www.megafoni.org

Megafoni 1/2010: "Vasemmisto"

Sisällys

Toimitus: Pääkirjoitus - Megafoni harmaana eminenssinä	3
Anna Kontula & Tomi Kuhanen: Vasemmistoliiton sukupolvet	8
Jiri Sironen: Joukkoliikkeet, demokratia ja puolueiden kriisi	17
Kalle Seppä: Uutta ja vanhaa	25
Markus Termonen: Vihreitä kritisoivat ovat oikeassa väärästä syystä	33
Mario Tronti: Luokka ja puolue	39
Katariina Mäkinen: Riikka Taavetin haastattelu - Sosialistinen feminismi 70-luvulla ja nyt	46
Jouko Kajanoja: Kohti kansalaispalkkaa ja perustuloa	52
Tero Toivanen: Kamppailu kaupungista	56
Teppo Eskelinen: Taloudesta ja työstä	71
Juho Lindman: Vasemmistolainen tietoyhteiskunta: Eteenpäin EVA:n johdattamalla tiellä	75
Laura Tuominen & Elina Turunen: Degrowth-talous - mitä se on ja millaista tuotantoa se voisi tarkoittaa?	79
Tere Vadén: Öljy - ensimmäiset vuodet huipun jälkeen	88
Jukka Peltokoski: Ekososialismi tai barbaria	92
Jukka Peltokoski: Mitä on ekososialismi?	97
Lauri Lahikainen: Syyttäminen	107
Mikko Jakonen: Sydän on vasemmalla	110
Antti Ronkainen: Žižek - Poliitiikkaa, idiootti	114

Pääkirjoitus: Megafoni harmaana eminenssinä

Toimitus

Aloitamme tälläkin kertaa kommentoimalla kommentteja, joita meihin on kohdistettu. Niistä ylitse muiden on esitys, että Megafoni olisi muuttunut "harmaaksi". Onko kyse to- tuudesta vai värisokeudesta?

On varmasti totta, että kolmosnumeromme oli sellainen ydinlataus, että siitä on vaikea löytää tanssiaskelia. Talouskriisi on. Vaikka toki kriisinkin aikana voi järjestää karnevaale- ja. Halusimme kuitenkin lähestyä aihetta korostamalla sitä kuolemanvakavaa tilannetta, jota globaali pääoma käy läpi. Siitä on leikki kaukana.

Halusimme tehdä selväksi, että tilanteen ymmärtäminen ja sen puitteissa toimiminen on kiireellisen välttämätön tehtävä kaikille kapitalismin vastaisille voimille. Sinänsä ei ole on- gelmaa luottaa siihen, että voimien joukossa on leikkisämpiäkin kertomuksia.

Sekin on varmasti totta, että Marxin partakarvojen ja paiseiden kaivelu on "harmautta- vaa" puuhaa. On helpompi ajatella "disco-Deleuze" kuin "mambo-Marx".

Silti väitämme, että Marx on puuduttavaa vain niille, jotka eivät jaksu lukea alaviitteitä. Ja mehän jaksamme.

"Kolmonen" oli tutkimuksellisesti avauksellinen numero, jolla pyrittiin hahmottamaan ta- louskriisiä tavalla, jollaista ei ainakaan toistaiseksi ole tullut vastaan Suomessa. Mitä ta- louskriisille kuuluu tänään?

Ilmoilla näyttää olevan avautumaa kahteen suuntaan. Ensinnäkin on uusliberaalin doktriinin mureneminen. Tämä näkyy maailmalla hajaantuvana politiikkana markkinatalouden pe- lastamiseksi. Uskottavuutensa menettäneiden markkinaliberaalien lisäksi vallasta taiste- levat nyt ainakin sosialistiset ja sosiaalidemokraattiset ryhmittymät, oikeistolais-keskus- talaiset ryhmittymät, autoritaarisen kapitalismin kannattajat sekä postneoliberalistit, jot- ka korostavat esimerkiksi Green New Dealia ratkaisuna vallitseviin talous- ja energiakrii- seihin.

Toisaalta tämä tarkoittaa, että tilaa on myös 2010-luvun vasemmistolle. Kukaan ei edel- leenkään tiedä, mihin kriisi tulee johtamaan, joten uusien ja rohkeidenkin poliittisten aloitteiden muotoilemiselle on tilausta. Kriisi on tavallaan pedannut hyvät puitteet vasem- miston uudistumiselle. Historian viekkautta.

"Jälkiuusliberaali" siirtymävaihe ei tarkoita, että seurauksena olisi automaattisesti parem- pi tai ihmiskasvoisempi järjestelmä. Ilman pääomaa haastavaa poliittista voimaa mahdol- lisuus jää ainoastaan mahdollisuudeksi. Valtioiden kasvanut velkataakka tarkoittaa, että nyt luottamusta maailmantalouteen haetaan yhä painokkaammin koko kapitalistisen jär-

jestelmän tasolla. Ilman poliittista kamppailua ja vasemmistolaisia vaihtoehtoja siirtymä voi johtaa taloudellisten realiteettien pakottamana kohti Kiinan mallia ja yhä autoritaarisempaa kapitalismia.

Nelosnumerossa haluamme osoittaa ainakin alkeellista tanssitaitoa. Otamme askelia kriisin tuolle puolen. Olemme koonneet yhteen paketin yhteiskunnallisia arvioita ja aloitteita ajatellen erityisesti poliittisen vasemmiston ja työväenliikkeen tulevaisuutta. Mukana on koko joukko Megafonin toimituskunnan ulkopuolisia kirjoittajia ja kokonaisuus on aiempia numeroita heterogeenisempi.

Jo juttujen pituudesta (lyhydestä) lähtien olemme halunneet osoittaa jopa lukijaystävällisyyttä. Viesti kokonaisuudessaan on kuitenkin jyrkkä: haluamme kategorisempaa politiikkaa sekä työväen erityisiä intressejä korostavaa aloitteellisuutta. Löysän arvovasemmiston aika on ohi.

Sisällöllisesti nelosnumeron jutut liikkuvat luokan ja ekologian ympärillä.

Kuten koko Megafonin uudistusprosessi on ennakoanut, luokasta puhuminen ei tapahdu enää marginaaleissa. Luokkapuhe on uudistunut ja se on palannut radikaalin yhteiskunnallisen keskustelun ja toiminnan piiriin. Se ei ole enää reliikki, joka kuuluu harmaahiukisten vanhojen kommareiden keskustelukerhoihin. Keskustelupalstoilla, päivälehtien sivuilla ja Facebookissa keskustellaan luokkayhteiskunnan paluusta ja luokkatutkimus on taas legitiimi akateeminen aihe.

Luokkaeduista lähtevä politiikka tuntuu silti edelleen tabulta vasemmistossa. Luokasta ei uskalleta puhua muuten kuin pelottelemalla alaluokkaistumisesta hyvinvointivaltion rapautuessa. Luokka poliittisena käsitteenä loistaa edelleen poissaolollaan. Ja niin kauan kuin luokkaa ei hahmoteta poliittisena käsitteenä, ei vasemmisto voi luoda vastahegemonista projektia oikeistolle, joka harjoittaa häpeilemättä kapitalistista luokkapolitiikkaa.

Luokan käsitettä on avattava nimenomaan poliittisesti. Toisaalta tämäkään ei riitä. Analyysin on oltava käytännöllistä. Sen on liityttävä jo käynnissä oleviin kamppailuihin, kuten kamppailuihin julkisista ja peruspalveluista ja kaupunkitilasta sekä ympäristöoikeudenmukaisuudesta, opiskelijoiden ja tietotyöläisten kamppailuihin avoimesta koulutuksesta ja tiedosta, siirtolaisten kamppailuihin liikkumisoikeudesta sekä erilaisiin työtaisteluihin yliopistoilta ja rakennustyömailta kuljetus- ja palvelualoille. Analyysin on artikuloitava vastaavuuksien ketjuja näiden näennäisesti erillisten kamppailujen välille.

Silloin kun lähtökohtana on marxilainen luokkateoria, pääoma ei ole omistettava esine vaan yhteiskunnallinen suhde, eikä materiaalisuus tarkoita "vulgaaristi" vain rahaa, vaan valtasuhdetta. Tällaista lähtökohtaa olemme esitelleet jo kakkosnumerossamme, Richard Gunnin artikkelissa, joka korostaa, ettei luokka ole niinkään määrätty ihmisryhmä, joka asettuu jalkapallojoukkueen tavoin toista ihmisryhmää vastaan, vaan luokkasuhde leikkaa läpi yksilöiden. Pääoman ja työn välinen ristiriita, todellinen ristiriita, "skaalaa" yksilöt erilaisiin asemiin läpi yhteiskunnan. Näistä asemista käsin materiaallinen intressi voi olla rahaa, mutta yhtä hyvin se voi olla avoin pääsy tiedon lähteille.

Luokkatietoisuutta muodostuu tällöin kamppailuissa, joissa täytyy "valita puolensa". Luokkaorganisaation tehtävänä ei ole edustaa jotain sosiologisesti annettua ryhmää ja sen mielipiteitä, vaan artikuloida valtasuhteita ja jäsentää strategista linjaa tilannekohtaisten kamppailujen käymiseksi. "Reduktionistista" (yleinen syytös marxilaista näkökulmaa vastaan) tässä dynamiikassa on ainoastaan se, että ongelmien keskiössä on ihminen

palkkatyöläisenä, pakotettuna myymään työvoimaansa. Tätä osaa ei voida kiertää tai kieltää puhumalla humaaneista arvoista sen kummemmin kuin korostamalla kamppailuja kulttuurisen itsemäärittelynkään puolesta.

Reduktionismisyytöksiä vastaan on myös asetettava muistutus siitä, ettei marxilaisen luokkapolitiikan tehtävänä ole legitimoida vaan kumota luokat. Samalla kun politiikka voi lähteä vain kapitalistisen luokkayhteiskunnan puitteista sen on ylitettävä tuon yhteiskunnan ehdot ja avattava uusia yhteiskunnallisen elämän mahdollisuuksia. Se, miten tämä käytännössä toteutuu, on tietenkin toinen juttu. Ratkaisuja voi tuskin hakea kanonisoitujen totuuksien maailmasta. On luotettava kollektiivisesti oppiviin, kokeileviin ja erilaisia strategioita hahmotteleviin yhteiskunnallisiin liikkeisiin. Tässä perinteinen työväenliike jäi puolitiehen. Se muuttui ideologiseksi ja reaktiiviseksi voimaksi.

Perinteinen työväenliike myös sitoutui teollisen modernisaation kasvuhorisonttiin. Palkkastaistelut työväenliikkeen ytimessä sitoutuivat väkeä kollektiivisesti, koska ne nostivat köyhän kansanosan ja perimmiltään koko kansan elintaso. Horisontin takana väikkyi utopia rajattomien rikkauksien maailmasta. Historiallisena saavutuksena elintason kohottaminen tietysti ansaitseekin kaiken arvostuksen, mutta se tarkoitti myös työväenliikkeen sitoutumista kapitalistiseen (ja imperialistiseen) talouskasvuun yhdessä porvariston ja valtiokapitalismin kanssa. Palkkatyön ideologiasta muotoutui pyhä doktriini, johon vasemmistolaiset voimat ovat edelleen hämmästyttävän sitoutuneita.

Tosiasiallisesti palkkatyötä tekemällä rakennettiinkin suuri yhteisvaurauden kasauma. Toisen maailmansodan jälkeinen hyvinvointivaltion kehitys oli epäilemättä vaikuttava kokemus, joka näkyi ja tuntui konkreettisesti ihmisten elämässä: maksuton terveydenhuolto, julkinen liikenne, työttömyysturva, lomapäivät, työhyvinvointi, peruskoulujärjestelmä...

Nykykokemus on raadollisempi: teet miten paljon työtä tahansa, yhteinen hyvä ei kasaannu, vaan murenee ja pakenee. Elintasoerot ovat palanneet 1960-luvun tasolle. Työelämää vaivaa kurjistuminen ja työhön sekä kouluttautumaan pakottamisen kontrollit kasvavat. Peruspalveluistakin joutuu pulittamaan yhä pidemmän sentin ja niin joutuu pian koulutuksestakin. Uudistusten sijasta yhteiskunnallisten keskustelujen keskiössä ovat leikkaukset. Vaikka selkäpiitä karmiikin, ei porvarillisen luokkapolitiikan tehokkuutta voi kuin ihailia.

Yleisvasemmistolaisuus ei enää riitä. Mutta sen on myös ymmärrettävä, ettei ole paluuta 1980-luvulle. On puolustettava saavutettua yhteisvaurautta, on revittävä kaikki irti uppoavasta laivasta, mutta on myös kyettävä hahmottamaan, ettei edessämme ole hyvinvointivaltion versiota 2.0 oli tuleva hallitus minkä värinen tahansa. Länsimainen talouskasvu kiikkuu W-käyrän partaalla, maailmanpoliittiset suhteet käyvät läpi perustavaa paradigmanmuutosta, eikä tilannetta auta paljoa sekään, että ekologinen kriisi on saavuttamassa katastrofaaliset mittasuhteet maailman päättäjien kykenemättä tekemään asialle juuri mitään. On energiakriisiä, ruokakriisiä ja vesikriisiä. Tervetuloa 2010-luvulle vasemmisto!

Emme tarkoita, että olisi saarnattava apokalypsista tai että kapitalismi olisi viimeinkin kokemassa "vääjäämättömän" romahduksensa. Luultavasti kapitalistit nousisivat koloistaan yhdessä torakoiden kanssa vaikka kohtaisimme ydintalven. Ei, kyse on siitä, että juuri tällaisissa olosuhteissa kapitalismin vastaisten voimien on kyettävä avaamaan perustavaa laatua olevaa keskustelua sekä toimintaa ei-kapitalistisen vaihtoehdon puolesta. Hullunrohkeatkaan aloitteet eivät ole nyt pahasta.

Nelosnumeromme ei linjaa mitään yksiselitteistä positiota suhteessa työväenliikkeen ja vasemmiston kehittämiseen. Selvää on kuitenkin, että kaikki tekstit lähtevät siitä, että myös puolueessa toimiminen on välttämätöntä radikaalin vastarinnan rakentamiseksi. Tässä suhteessa numero ilmentää täysin vastakkaista kantaa sille ulostulolle, jonka sosiaalifoorumiliike teki suhteessa Seattlen sykliin. Poliitiikkaa ei tehdä pelkästään puolue- tai liikekentällä. Siinä missä puolueet suljettiin sosiaalifoorumiprosessin ulkopuolelle me peräänkuulutamme puolue toiminnan ja liikeaktivismiin uudenlaista yhteisrintamaa.

Koska puolue kamppailee määräysvallasta suhteessa valtioon, sisältää elemme loogisesti myös hypoteesin siitä, että kapitalismin vastaisessa toiminnassa on hyödyllistä käyttää hyväksi myös porvarillista valtiovaltaa - ilman että tämä tarkoittaa välittömästi sen legitimoimista. Abstraktisti eriteltynä poliittisen toiminnan strategiset mahdollisuudet suhteessa valtioon kulkevat seuraavilla linjoilla. On mahdollista ajatella,

- 1) että institutionaalinen valta on niin korruptoitunutta ja valtakoneisto niin omalaksinen, että ainoa mahdollisuutemme on rakentaa autonomista tai anarkkista tilaa;
- 2) että korruptoitunut institutionaalinen valta voidaan haastaa ja murtaa myös sisältä päin ja että samalla valtaresurseja voidaan anastaa takaisin tukemaan työväen kamppailuja elämänhallinnan puolesta;
- 3) että institutionaalinen valta voidaan ottaa haltuun sellaisenaan ilman, että sen sisäänrakennettu porvarillinen logiikka olisi este sen käyttämiselle pakotuskoneistona uuden hallinnollisen järjestyksen ja alamaisuuden luomiseksi.

Lukija pohtikoon itsenäisesti, millaisia implikaatioita erilaisilla aloitteilla on ja millaisia strategisia sekamuotoja käytännön politiikka sisältää.

On tietenkin hyvä muistaa, ettei valtiovalta ole ainoa julkisen vallan instanssi globaalissa maailmanjärjestelmässä tai edes valtion itsensä puitteissa. Kamppailuja julkisesta vallasta käydään myös kunnissa, ay-järjestöissä, osuuskaupoissa, ylioppilaskunnissa, yhdistyksissä ja niin edelleen.

Valtion rooli on kuitenkin saanut uutta merkitystä Euroopan unionin perustuslaillisen kehityksen katkettua ja talouskriisin ajettua valtioiden velkataakat kasvuun läpi länsimaiden. Samalla on tosin muistettava sekin, että talouskriisi on korostanut myös kansainvälisten säätelyjärjestelmien merkitystä, globaalia keskinäisriippuvuutta sekä ylikansallisten instituutioiden määräysvaltaa suhteessa yksittäisten valtioiden ratkaisuihin ja jopa perimmäiseen olemassaoloon, kuten Latvian, Liettuan, Islannin ja Kreikan tapaukset osoittavat.

Globaali maailma on valtaverkostojen kompleksinen sommitelma, vaikka formaalissa mielessä ylin toimeenpanovalta tietysti on yhä hallituksilla ja valtionpäämiehillä. Sisällöllisesti valtiollinen päätösvalta on tiukasti kiinni globaalitalouden realiteeteissa. Itsenäistä talouspolitiikkaa valtioilla ei enää entisessä mielessä ole, vaikka poliittisena kontrollikoneistona valtiot yhä porskuttavatkin. Tämä jännite ja siihen liittyvä myyttinen nostalgia suhteessa menetettyyn kulta-aikaan ja kansalliseen "itsenäisyyteen" on juuri se, millä monet populistit niin vasemmalla kuin oikeallakin ratsastavat.

Vaarana kaikessa politiikassa, jossa pääoman kriisiin reagoidaan korostamalla kansallista määräysvaltaa ja yhtenäisyyttä, on tietysti epäpyhä salaliitto oikeistonationalismin kanssa. Niinpä vasemmiston keskeisin haaste on edelleen, kuten ennen talouskriisiäkin,

kamppailujen globaalien luonteen ja työvoiman heterogeenisyyden korostaminen - vaikkakin nyt ehkä eri syistä.

Myyttistä suomalaista työmiestä vastaan on asetettava työn ja työvoiman moninainen kuvasto. On tuotava esiin uusia työläissubjektivisuuksia siirtolaisista ja tietotyöläisistä hoito- ja palvelualojen työläisiin. On syytettävä globaalien pääoman etupiirejä ja luotava uutta solidaarisuutta. On korostettava työväen globaalien luonnetta ja on asetettava kaikkea haudantakaista fasismien löyhkää vastaan.

Ja kukapa tietää vaikka saisimme luokankin vielä tanssimaan.

Vasemmistoliiton sukupolvet

Anna Kontula & Tomi Kuhanen

Vasemmistoliiton vähittäistä näivettymistä on ennusteltu aina puolueen perustamisesta lähtien. Arvio on saanut tukea tasaisesti laskevasta vaalikannatuksesta, mutta varsinkin viime vuosilta on nähtävissä myös päinvastaisia merkkejä. Väitämme, että puolue elää parhaillaan suurinta murrostaan sitten perustamisensa. Se on pyrkimässä vanhaa puolustavasta linnakkeesta radikaaliksi vaihtoehdoksi vallitsevalle oikeistohegemonialle.

Artikkelissa tarkastelemme tätä kehitystä sukupolvien kautta. Sukupolvella tarkoitamme Vasemmistoliiton toimintaan osallistuvien ikäryhmiä, jotka omaavat selvästi toisistaan eroavia käsityksiä puoluepolitiikan merkityksestä, keinoista ja päämääristä. Tekstin sukupolvi on siis ennen kaikkea apuväline erilaisten suhtautumistapojen hahmottamiseen. Hahmottelemamme poliittisen aktivismin sukupolvet eivät käy jäännöksettömästi yhteen biologisten sukupolvien kanssa, vaikka iän ja suhtautumistavan välillä on selkeä yhteys.

Koska aiheemme kannalta relevanttia tutkimustietoa on vähän, artikkeli pohjautuu lähinnä aikalaistilastoihin ja -puheenvuoroihin. Systemaattisempaa seurantaa on tehty Vasemmistoliiton ja sen johdon kannanottojen, eduskuntaryhmän valtiopäivätoimien ja Kansan Uutisten osalta. Lisäksi on hyödynnetty puolueen virallisia asiakirjoja.

Historia

Suomen kommunistinen puolue (SKP) toimi maanalaisena aina toisen maailmansodan päättymiseen asti. Hävityn jatkosodan jälkeen sen asema laillistettiin Neuvostoliiton vaatimuksesta. Tällöin perustettiin myös Suomen kansan demokraattinen liitto SKDL kokoamaan laajapohjaista kansanrintamaa SKP:n yhteyteen. SKDL saavutti huomattavan vaalikannatuksen ja oli ajoittain Suomen suurin puolue.[1] 1960-luvun lopulla SKP/SKDL ajautui kuitenkin voimakkaisiin sisäisiin ristiriitoihin reformistisemmän ja vallankumouksellisemmän siiven välillä, ja 1980-luvun puolivälissä SKP/SKDL lopulta hajosi kahdeksi toisiaan vastaan vaaleissa kilpailevaksi poliittiseksi voimaksi.

Vasemmistoliitto perustettiin vuonna 1990 SKDL-perheen jatkajaksi. Uuden puolueen tarkoituksena oli koota ja uudistaa sisäisesti eripurainen ja sosialististen järjestelmien romahduksesta järkyttynyt vasemmisto. Puolueesta suunniteltiin foorumia, jolla erilaiset vasemmistolaiset toimijat voisivat vaihtaa ajatuksia ja saada tukea toisiltaan.[2] Valitettavasti avoin linjaus johti kuitenkin myös sisäisen konfliktin jatkumiseen. Se ilmeni henkilöiden välisinä ylittämättöminä ennakkoluuloina sekä kiistelynä siitä, kuinka suuria kompromisseja puolue voi tehdä.

Vasemmistoliiton sisäiset ristiriidat kärjistyivät, kun 1990-luvun alun lama johti Suomessa vasemmiston tilapäiseen vaalivoittoon vuonna 1995 ja se sai tilaisuuden osallistua hal-

litukseen yhdessä sosiaalidemokraattien, vihreiden, Kokoomuksen ja RKP:n kanssa. Ns. "sateenkaarihallituksissa" puolue joutui kuitenkin luopumaan monista tavoitteistaan ja kynnyskysymyksistään. Hallitusyhteistyö Kokoomuksen kanssa nakersi kannattajakunnan luottamusta puolueeseen järjestelmän kyseenalaistajana, varsinkin minimitoimeentuloturvan ja lapsilisien leikkaukset koettiin hyvin raskaina. Jälkeenpäin sateenkaarihallituksen on arvioitu vakiinnuttaneen uusliberalistisen politiikan Suomessa ja uusliberalisoineen myös vasemmistopuolueet.[3]

Samalla kun puolue osallistui hallitukseen, surkastui ulkoparlamentaarinen toiminta lähes kokonaan. Vaikka mitään virallista irtiottoa ei tehty, käytännössä Vasemmistoliitto katkaisi suhteensa kansalaisjärjestöihin ja kansanliikkeisiin. Uusliberalismin vastaisen liikehdinnän aikana puolue keskittyi hallitustyöskentelyyn ja jäi esimerkiksi syntyvän sosiaalifoorumiliikkeen ulkopuolelle. Myöskään Irakin sodan vastainen rauhanliike 2003 ei ollut millään tavalla puolueen agendalla ja ulkopoliittiset kannanotot olivat kaiken kaikkiaan varovaisia.[4]

Yhteiskunnan rakennemuutoksesta ja Itä-Euroopan reaalisosialismin kohtalosta johtuen puolueen vaalikannatus oli ollut jo ennen hallitustaivalta voimakkaasti laskeva.[5] 1990-luvulla Vasemmistoliiton kannatus oli n. 10-12 prosenttia ja on sittemmin pudonnut alle 9 prosentin.[6] Vaalitappioiden ja uskottavuuden menettämisen aiheuttama kriisi johti kahden puheenjohtajan dramaattiseen eroamiseen 2006 ja 2009.[7]

Syksyllä 2009 puolueen puheenjohtajaksi valittiin 32-vuotias kansanedustaja Paavo Arhinmäki, joka tunnettiin nuoren punavihreän kaupunkiaktiivisuuden kasvattina. Ensimmäistä kertaa sitten 1960-luvun puolueen traditionaalinen jako enemmistöläisiin ja vähemmistöläisiin näyttää olevan jäämässä historiaan kannattajarakenteen muutoksen myötä. Vasemmistoliiton edeltäjät ovat olleet leimallisesti työväenpuolueita. Ammattiyhdistysliikkeellä, kiinteillä työpaikoilla ja ammatti-identiteeteillä oli keskeinen rooli niiden itsemääräyksessä. Jo 1970-luvulta alkoi kuitenkin hidas ja aalloittainen muutos, jossa puolueen piiriin tuli esimerkiksi korkeakouluopiskelijoita, taiteilijoita ja sivistyneistöä. Varsinkin viime vuosina on työelämän prekarisoituminen tuonut puolueen aktiiveihin paljon korkeasti koulutettuja mutta matalasti palkattuja pätkä- ja silpputyöläisiä.

Enemmistöläisten ja vähemmistöläisten vanhan asemasodan väsähtäminen on kuitenkin antanut tilaa uusille jakolinjoille. Jo 1990-luvulla laveni railo perinteisen teollisuusliittopohjaisen ammattiyhdistysväen ja globaaleja ympäristöarvoja korostavien aktivistien välillä. Puolueen teollisuussiiven nihkeys eläinten oikeuksiin ja energiantuotantoon liittyvissä kysymyksissä selittää osaltaan sitä, miksi puolue menetti kannatustaan vihreälle liitolle varsinkin nuoremmissa ikäluokissa. Myös sukupolvierojen korostuminen on ainakin osittain kytköksissä tähän työelämän prekarisoitumiseen.

Sukupolvi

Selkeimmin puolueen dynamiikkaa ohjaa tällä hetkellä ikäryhmien erilaiset sukupolvikemukset. Sukupolvien ero näkyy esimerkiksi keskustelussa arvo- ja etupolitiikasta. Pitkälti 1980-luvulle liike mielsi edustavansa yhtenäistä ryhmää, työväkeä, jolla oli puolustettavanaan yhteinen etu. Vasemmistoliiton synty kuitenkin osui ajankohtaan, jolloin ihmiset kokivat luokkarajojen hämärtyneen. Konkreettisen etupolitiikan sijaan ryhdyttiin puhumaan abstrakteista arvoista (tasa- arvo, oikeudenmukaisuus, yhteisöllisyys), joiden ajateltiin muodostavan vasemmistolaisen ideologian perustan ja yhdistävän heterogeenista kannattajakuntaa. Viime kuukausina tätä arvopuhetta on voimistuvasti kritisoitu ja

erityisesti nuorten piiristä vaaditaan jälleen radikaaleja konkreettisia tavoitteita yhteiskunnan muuttamiseksi.

Eri ikäiset puolueaktiivit ymmärtävät puolueen, ideologian ja yleensä politiikan funktion selvästi eri tavoin. Toki löytyy myös mielenosoituksissa viihtyviä nelikymppisiä ja työväenhistoriaa harrastavaa nuorisoa, mutta sukupolvijakomme auttaa kuitenkin ymmärtämään puolueen sisäisiä jännitteitä.

Vanhin aktiivipolvi (n. 55→) kasvoi liikkeeseen aikana, jolloin merkittävä osa yhteiskuntaa oli sidoksissa poliittiseen toimintaan. He urheilivat työväen urheiluseuroissa, ostivat ruokansa työväen osuusliikkeistä, löysivät elämänkumppaninsa työväenyhdistyksen iltaamista ja toimeentulon väliaikaisesti katkettua hakivat avustusta työväen naisjärjestöltä. Kuuluminen ammattiyhdistysliikkeeseen oli itsestäänselvyys ja puolueen kannatus osa identiteettiä. Elettiin vasemmistolaisen toiminnan kultakautta.

Tälle vanhaan marxilaiseen työväenliikkeeseen kasvaneelle ryhmälle puolueen keskeisenä tehtävänä on tavallisen työssä käyvän suomalaisen konkreettisten etujen turvaaminen, eli erityisesti palveluihin ja toimeentuloon liittyvät kysymykset. Tuttuja toimintakenttiä ovat eläkeläisjärjestöt, rauhanliike, eri maiden ystävyysseurat sekä puolueen ja ammattiyhdistysliikkeen paikallisosastot. Kunnissa ja parlamentissa vaikuttamisen lisäksi he tekevät politiikkaa järjestämällä keskustelutilaisuuksia ja torikahvituksia. Myös työväenliikkeen historian ja teorian taltiointiin liittyvää työtä arvostetaan paljon.

Reaalisosialismin romahdettua osa tämän sukupolven edustajista on kuitenkin ottanut etäisyyttä muihin kuin päivänpoliittisiin kysymyksiin, eivätkä kaikki ole olleet halukkaita osallistumaan ideologiseen pohdintaan.

Keskipolven (n. 35-55) poliittinen herääminen sijoittuu aikaan, jolloin puoluepolitiikan kytkös ihmisten arkeen oli oleellisesti heikentynyt, sosialistinen järjestelmä romahtamassa ja vasemmistopuolueet menettivät koko ajan kannatustaan. Nämä aktiivit ovat usein kotoisin vasemmistolaisista perheistä, mutta tuovat omaa vasemmistolaisuuttaan esiin varovaisesti. Toisaalta he ovat merkille pantavan sitoutuneita puolueorganisaatioon, kun sitä nuoremmat ja vanhemmat kritisoivat herkemmin puoluettaan ja samaistuvat osaksi laajempaa vasemmistolaista liikettä tai ideologiaa. Keskipolvi ei ole erityisen innostunut ammattiyhdistys- tai sivistystyöstä, vaan aktiivit toimivat puoluekoneistossa ja ajavat konkreettisia pieniä uudistuksia. Se korostaa konsensusta, kompromisseja ja yhteistyötä niin puolueen sisällä kuin suhteessa muihin puolueisiin.

Keskipolven vasemmistoliitto ei ole enää luokka-asemaan perustuva työväenliike, vaan aktiiveja yhdistää jaettu arvomaailma. Aikaisempaa korostetummin ovat esillä tasa-arvoon ja suvaitsevaisuuteen liittyvät teemat, erityisesti suhteessa sukupuoleen, etnisyyteen ja seksuaaliseen suuntautumiseen. Myös ympäristö on tärkeä arvo. Keskipolvi ei vanhempien tavoin argumentoi taistelevansa taloudellisia etuja itselleen, vaan puolustavansa vähäosaisimpia.

Keskipolven näkyvin edustaja on puolueen puheenjohtajana (1998-2006) toiminut Suvianne Siimes, joka sittemmin erosi puolueesta, siirtyi lääketeollisuuden palvelukseen ja Kokoomuksen kannattajaksi. Siimekseen henkilöityi se ideologinen hämmennys, joka Vasemmistoliitossa vallitsi puolueen jäätyä jälleen oppositioon vuonna 2007.

Nuorin polvi (n. ←35) tunnustaa väriä jälleen selvästi keskipolvea rävakämmin. Se on herättänyt henkiin mielenosoitusperinteen ja vaatii vastakkainasettelujen näkyväksi teke-

mistä. Parlamentaarisen vaalityön lisäksi nuoret järjestävät bileitä, demonstraatioita, koulutustoimintaa ja solidaarisuustyötä. Vanhempien polvien suruksi he eivät käy puolueosastojen vuosikokouksissa, mutta rakentavat Facebookissa aivan uusia vasemmistolaisia verkostoja. Vaikka alle 30-vuotiaita Vasemmistoliiton jäsenistä on vain runsas 5 %, ovat nuoret nousseet näkyvään asemaan puolueessa ja vallanneet pitkälti sen tilan, joka vielä pari vuotta sitten oli keskipolven hallussa. Nuorten aktivismin "koti" on kuitenkin enemmän vasemmistolainen elämäntapa ja samanmielisten yhteisö kuin mikään puolue.

Nuoren polven poliittinen herääminen ajoittuu uusliberalistiseen Suomeen, jossa hyvinvointipalveluja puretaan ja tuloeroja kasvatetaan. Juuri nuoret ovat kritisoineet puoluetta moralisoivasta asenteesta ja vaatineet vanhaa etupolitiikkaa takaisin - tosin nyt jatkuvasa käymistilassa olevan prekariaatin, ei enää stabiilin teollisuustyöväestön näkökulmasta. Heidän puolueessa ajamiaan teemoja ovat ainakin kulutuskeskeisen elämäntavan ja talouskasvun kritiikki, immateriaaliset oikeudet, siirtolaisten oikeudet ja uuden työelämän epävarmuus.

Aate

Vasemmistoliittoa ei voi ymmärtää katsomatta karttaa. Neuvostoliiton koko olemassaolon ajan Suomen vasemmisto oli tiiviissä yhteistyössä ja osittain alisteinen suhteessa suureen naapuriinsa. Varsinkin vanhemmat ikäluokat mieltävät *sosialismin* tarkoittavan neuvostososialismia ja siksi perinteisen vasemmistosananaston käyttäminen on heille tabu. Ohjelmissaan vasemmistoliitto määrittelee itsensä varovaisesti "punavihreäksi puolueeksi, jonka tärkeimmät arvot ovat vapaus, kestävä kehitys ja tasa-arvo".[8]

Määritelmässä vihreä viittaa ympäristökysymyksiin, punainen taas työväenliikkeen traditioon, mutta myös yleiseen vaatimukseen sosiaalisesta oikeudenmukaisuudesta. Vasemmistoliitto kannattaa ns. pohjoismaista hyvinvointivaltiomallia, johon kuuluu vahvan julkisen sektorin tuottamat, koko väestölle tarkoitetut hoito-, hoiva- ja koulutuspalvelut ja sekä ansiosidonnainen työttömyysturva että kaikille taattu perusturva. Hyvinvointivaltion rakentaminen oli aikanaan vasemmiston ja sosiaalidemokraattien menestyksekkäin projekti. 1990-luvun alun mullistukset ja uusliberalistisen ajattelun vahvistuminen ovat kuitenkin johtaneet järjestelmän vähittäiseen purkamiseen, jolloin vasemmiston rooli vaihtui uudistajasta konservatiiviksi.

Monien osaohjelmiansa valossa Vasemmistoliitto on hyväntahtoinen, talouden demokraattista säätelyä kannattava yleispuolue, joka puolustaa vähemmistöjen oikeuksia, suojelee ympäristöä, kannattaa julkisia palveluja, vaatii työtä kaikille ja ajattelee globaalisti. Käytännön toiminnassa ohjelmilla näyttäisi olevan vaihtelevasti merkitystä. Esimerkiksi vuonna 2008 puolueen keskushenkilöt ottivat kantaa eniten julkisiin palveluihin (erityisesti lapsiperheiden palveluihin) köyhyyden poistamiseen, työntekijöiden oikeuksiin ja demokratian vahvistamiseen, mutta lähes 150 kannanotosta vain yksi käsitteli EU-politiikkaa.[9] Vasemmistoliiton kansanedustajien valtiopäivätoimetkin painottuvat ympäristökysymysten ohella vahvasti perinteisiin sosiaaliturvan ja työelämän teemoihin, samalla kun monet puolueen tavoiteohjelman kohdat eivät nousseet esiin lainkaan.[10]

Käytännön toiminnassa, yksittäisten kiistakysymysten kohdalla, on Vasemmistoliitto selvästi kapitalismin vastainen. Tämä näkyy intuitiivisena kannanmuodostuksena esimerkiksi terveydenhuollon yksityistämistä tai yliopistojen rahoituspohjaa koskevissa kamppailuissa. Toistaiseksi tästä ei ole kuitenkaan seurannut kokonaisvaltaisempaa kapitalismin analyysia. Aiheen välttely lienee johtunut osittain vaihtoehtoisten näköalojen puutteesta,

osin kyse on ehkä puolueen sisäisten jakojen välttelystä - keskustelun avaamisen toisenlaisesta talousjärjestelmästä on pelätty johtavan sisäisiin konflikteihin.[11]

Viimeisen vuoden kuluessa on puolueen sisällä kuitenkin käynnistetty vakavaa ideologista keskustelua. Laman innoittamana on puhuttu jälleen Marxista, kapitalismin luonteesta ja luokkayhteiskunnan paluusta. Samaan aikaan on esiin noussut myös suhteellisen tuoreita teemoja, kuten immateriaalioikeudet, vapaa liikkuvuus ja miesten oikeudet.[12] Myös uusia liittoutumia ja keskusteluareenoita on syntynyt; jopa aikaisemmin toisiaan tiukasti kartelleet institutionalisoitunut ay-liike ja prekariaattiaktivistit ovat järjestäneet yhteistaapaamisia.

Keskeinen kritiikki ja itsekritiikki puolueen tulevaisuudesta käytävässä keskustelussa on kohdistunut siihen, että puolueen politiikka on reaktiivista. Omien aloitteiden sijasta reagoidaan muiden tekemiin esityksiin (yleensä torjuvasti). Nyt käynnissä olevan uudistus työn keskeisenä teemana onkin yhteiskunnallisen aloitteen saaminen takaisin vasemmistolle. Hyvä esimerkki tästä on "kansanpankki", julkisomisteinen rahalaitos, joka sijoituskeinottelun sijaan keskittyisi tavallisten ihmisten tavallisten pankkiasioiden hoitoon.

Vasemmistoliiton uudelleenrakennusprojektissa uusi puoluejohto on jälleen tiivistämässä suhteita kansalaisyhteiskuntaan ja sosiaalisiin liikkeisiin. Tavoitteena on yhdistää parlamentaarista ja ulkoparlamentaarista toimintaa. Linjaksi on myös määritelty, että hallitukseen pyrkiminen ei ole puolueelle itsetarkoitus ja että tavoitteena on hallituksen rakentaminen punavihreälle pohjalle ilman oikeistopuolueita.[13]

Puolue

Puhuttaessa sosiaalidemokraateista vasemmalle sijoittuvasta vasemmistosta Suomessa ei ole mielekästä puhua vain vasemmistoliitosta. Suurin osa vasemmistoliiton jäsenistä ei ole puolueen aktiiveja, eivätkä toisaalta kaikki aktiivit ole jäseniä. Voidaan sanoa, että merkittävä osa vasemmistoliittolaisesta toiminnasta sijoittuukin itse asiassa puolueen ulkopuolelle. Puolueen yhteydessä tai liepeillä on monia aktiivisia järjestöjä, joissa toimii yhteensä enemmän vasemmistoliittoon samastuvaa väkeä kuin itse puolueessa.[14] Monet uudistuksetkin ovat tulleet puolueeseen järjestöperheen muista osista, erityisesti Vasemmistonuorten, Vasemmistonaisten, vasemmistolaisen ammattiyhdistysliikkeen tai puolueen sivistysjärjestön kautta.[15]

Puolueen jäsenistä yli 60 prosenttia on miehiä. Ikäryhmistä suurin on yli 70-vuotiaat, joita on lähes kolmannes puolueen jäsenistä. Neljäsosa jäsenistä on 61-70-vuotiaita ja neljäsosa 51-60-vuotiaita. Kaikista jäsenistä vain viidesosa on alle 50-vuotiaita. Aivan viime aikoina nuorten, alle 31-vuotiaiden jäsenten osuus on kaksinkertaistunut (yli 5 %). Hajanainen ikärakenne lupaa jatkuvuutta, mutta on myös kova haaste: ei ole helppoa löytää yhteistyö- ja kommunikaatioareenoita jäsenkunnalle, josta osa seuraa vain nettimediaa ja osa monistaa osastonsa kokouskutsut hiilipaperilla.

Jäsenmäärän väheneminen vaikuttaa erityisesti pienillä paikkakunnilla ja maaseudulla, jossa järjestöväki on ikääntynyt, eikä uusia ihmisiä juurikaan tule mukaan toimintaan. Kymmenen vuoden kuluessa se voi johtaa siihen, että puolueen paikallistoiminta loppuu huomattavassa osassa maata. Suurissa kaupungeissa toiminta on puolestaan aktivoitunut parin viime vuoden aikana ja runsaasti uusia ihmisiä on tullut mukaan. Tätä osoittaa muun muassa uudet puolueosastot, jotka eivät ole sidoksissa asuinalueeseen tai ammattialaan, vaan joiden toiminta on jäsenlähtöistä ja "uutta vasemmistoa" rakentavaa. Näis-

sä osastoissa toimii etenkin nuoria ja työikäisiä puolueaktiiveja, jotka ovat kiinnostuneita aktiivisemmasta kampanjoinnista, liittoutumisesta kansalaisjärjestöjen kanssa ja ruohonjuuritason osallistumisesta.[16]

Vasemmistoliiton jäsenkuntaan verrattuna myös puolueen kannattajien ikärakenne painottuu jonkin verran ikääntyneeseen valitsijakuntaan, mutta viime vuosina se on onnistunut saamaan jalansijaa myös keski-ikäisten ja erityisesti nuorten parissa. Vaikka peruskannattajakunta on työväenluokkaista (43 %), mukana on merkittävässä määrin myös muiden ammattiryhmien edustajia. Myös ylioppilaskuntavaaleissa vasemmisto on pärjännyt hyvin.[17]

Merkittävä tekijä kasvaneeseen nuorisomenestykseen on puoluetta lähellä olevalla Vasemmistonuoret. Toisin kuin puolue, Vasemmistonuoret on osallistunut näkyvästi mielenosoituksiin, kampanjoihin ja ulkoparlamentaariseen toimintaan. Se on puoluetta radikaalimmin ottanut kantaa myös moniin kiistanalaisiin kysymyksiin, koskien esimerkiksi siirtolaisten oikeuksia, seksuaalivähemmistöjä, ilmastonmuutosta ja huume politiikkaa. Sen edustaman toimintalinjan painoarvo on noussut merkittävästi myös puolueen sisällä etenkin viimeisen vuoden kuluessa, mikä näkyy esimerkiksi puolueen johtajien ja keskeisten toimihenkilöiden valinnoissa, kun aikaisemmin johtopaikoille nousiin lähinnä (konsensushakuisen) ay-liikkeen sisältä.

Toinen poliittisen ilmapiirin muutosta heijasteleva ilmiö on akateemisen väen politisoituminen. Uusliberalistisen politiikan kritiikki ja työelämän prekarisoituminen nosti 2000-luvun alkupuolelta lähtien esiin uuden tutkijasukupolven, joka on tehnyt vasemmistolaista analyysiä yhteiskunnan kehityksestä. Viime vuosina on tutkijoilta ja yhteiskunnallisilta keskustelijoilta ilmestynyt myös useita vasemmiston tilaa koskevia kirjoja ja pamfletteja. Samaan aikaan on puolue vuosien tauon jälkeen ryhtynyt rakentamaan yhteyksiä tutkijoihin ja sivistyneistöön, joilta toivotaan analyysiä siitä, miten vasemmisto voisi saada taikaisin yhteiskunnallisen aloitteen ja päivittää itsensä 2000-luvulle.[18]

Vastaavaa politisoitumista on tapahtunut myös taiteilijoiden keskuudessa, joskin hitaammin. Monia taiteilijoita pidetään vasemmistolaisina ja vasemmistoliittoa kulttuuri- ja taideystävällisenä puolueena, mutta taiteilijoita on puolue toiminnassa tai edes sen ulkoreunoilla ollut suhteellisen vähän. Puolue ei ole myöskään hyödyntänyt sellaisia ilmiöitä kuin poliittisen rap-musiikin nousu tai 1970-luvun vasemmistolaisen laululiikkeen uusi tuleminen [19]. Alkuvuodesta 2010 perustettiin kuitenkin vasemmistolaisten taiteilijoiden ja kulttuurialan työntekijöiden toimintaryhmä, joka haluaa uudistaa vasemmistoa taiteen avulla ja tuottaa uusia aloitteita ja näkökulmia poliittiseen keskusteluun.[20]

Tulevaisuus

Vasemmistoliitto elää tällä hetkellä murroskautta ja siksi sen tulevaisuutta on vaikea ennustaa. Niin kannatuspohjan kuin politiikankin tarkastelu antaa ristiriitaisen kuvan: Puolue on hävinnyt kaikki eduskunta- ja kunnallisvaalit vuodesta 1995 lähtien. Kannatuksen vähittäinen lasku on yhteydessä harjoitettuun politiikkaan, jäsenkunnan vanhenemiseen ja perinteisen osastotoiminnan rapautumiseen. Nämä yhdessä viittaisivat siihen, ettei Vasemmistoliitto ole kyennyt tarjoamaan uskottavaa vasemmistolaista vaihtoehtoa.

Toisaalta viimeisimmät mielipidetiedustelut näyttävät puolueelle voimistuvaa kannatusta nuoremmassa ikäluokassa [21], puolueen aktiiveihin on virrannut paljon nuoria ja vasemmistolaiset ryhmät menestyvät ylioppilaskuntavaaleissa - tämä kaikki lupaisi puolueelle

ainakin potentiaalista kannatuksen nousua. Tiede- ja kulttuuriväen mukaantulo, yhteyksien etsiminen sosiaalisiin liikkeisiin ja kansalaisjärjestöihin, yhteistyön syventäminen eurooppalaisten sisarpuolueiden kanssa ja puoluejohdon uusiminen yhdessä monien pienien paikallisten projektien kanssa antavat viitteitä siitä, että Vasemmistoliitolla on mahdollisuus uuteen alkuun, puolueen uudelleenrakentamiseen radikaaliksi punavihreäksi poliittiseksi voimaksi.

Vasemmistoliiton tulevaisuuden kannalta on nyt ratkaisevaa, miten se kykenee uudistumaan ja kiteyttämään agendalleen uusia poliittisia teemoja. Tehtävä ei ole helppo, sillä puolueen kannattajakunta koostuu hyvin erilaisista ryhmistä ja erimielisyyksien rakentavaan käsittelyyn ei ole perinnettä. Sukupolvenvaihdos on toteutettava, sen kaikki ymmärtävät, mutta se pitäisi tehdä karkottamatta vanhaa äänestäjäkuntaa.

Viitteet

1. Kommunistinen puolue ei koskaan osallistunut vaaleihin omalla nimellään, vaan aina SKDL:n osana. Lähes kaikki SKDL:n kansanedustajat olivat kuitenkin myös SKP:n jäseniä.
2. http://www.vasemmistoliitto.fi/history/en_GB/history
3. Ks. Patomäki, Arja Alho.
4. Vasemmistoliiton kannattajat, jäsenet ja läheisjärjestöt ovat luonnollisesti olleet mukana erilaisissa läheisiksi kokemissaan kansalaisjärjestöissä, liikkeissä ja mielenosoituksissa silloinkin kun puolueorganisaatio on pitänyt niihin etäisyyttä. Myös puolueen eduskuntaryhmä on toiminut ajoittain radikaalimman vasemmistopolitiikan äänitorvena puolueen linjauksista välittämättä. Esimerkkinä tästä voidaan mainita eduskuntaryhmän kielteinen suhtautuminen Afganistanin ja Irakin sotiin sekä NATO-yhteistyöhön.
5. SKP/SKDL sai 1940-luvulta aina 1960-luvulle asti noin 20-25 prosenttia äänistä ja 1970-luvulla vielä 17-18 prosenttia.
6. Puolueen kannatus vaihtelee voimakkaasti eri puolilla maata. Puolue on yleisesti ottaen suosituimpi kaupungeissa kuin maaseudulla, mutta on kuitenkin vahvin harvaan asutussa Pohjois-Suomessa, jossa se sai vuonna 2007 yli 23 prosenttia äänistä.
7. Hallituskauden päätyttyä ja kentän vaadittua vasemmistolaisempaa politiikkaa erosi puheenjohtajan lisäksi puolueesta ay-siiven johtoa, mm. hallitusyhteistyön arkkitehtinä toiminut entinen puoluesihteerini. Vasemmistoliitosta eronneet ay-johtajat liittyivät sosiaalidemokraatteihin ja perustivat yhdistyksen, jonka tarkoituksena oli vasemmistoliiton ja sosiaalidemokraattisen puolueen yhdistäminen.
8. Vasemmistoliiton esitelehtinen Parempaan maailmaan. Vaihtoehto on olemassa.
9. Ruuth Saila 2009. "Kannanotto - tavoiteohjelmavertailu vuodelta 2008". Julkaisematon selvitys.
10. Soikkeli Niina 2009. "Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän lainsäädäntötyö versus poliittinen tavoiteohjelma 2007-2010". Julkaisematon selvitys. Osittain tämä selittynee eduskuntaryhmän homogeenisuudella, jolloin tietenkin myös kansanedustajien henkilökohtaiset painopisteet lähenevät toisiaan - ryhmän keski-ikä on suomalaisittain korkea ja Vasemmistoliiton 17 parlamentaarikosta vain kolme on naisia.
11. Periaateohjelmassaan (2007) Vasemmistoliitto tekee eron kapitalismin ja markkinatalouden välille. Samalla se ilmoittaa vastustavansa yksipuolisesti pääoman omistajien etuja ajavaa kapitalismia ja vaatii tilalle "ekologisesti, sosiaalisesti ja inhimillisesti kestävä" markkinataloutta. Tavoitteeseen päästään, kun markkinat alistetaan kansalliselle ja kansainväliselle demokratialle. Ero "pahan kapitalismin" ja "hyvän markkinatalouden" välillä on kuitenkin epäselvä - ohjelmissa ei kerrota, minkä verran markkinatalous saa pelata pääoman pussiin ennen kuin se muuttuu

kapitalismiksi.

12. Arvio perustuu Vasemmistoliiton päälehden Kansan Uutisten sekä sen nettiversiion tarkastelulle syksyllä 2009.

13. <http://www.kansanuutiset.fi/uutiset/kotimaa/1947272/punavihrea-unelma-yhdistaa-vasemmistijohtajia;>

http://yle.fi/uutiset/talous_ ja_ politiikka/2009/11/arhinmaki_rinnetyontekijoiden_palkkoja_nostetta_va_1159088.html

14. Puolueen ulkopuolelle sijoittuvalla vasemmistolaisella toiminnalla on pitkät perinteet. SKP/SKDL:n yhteydessä toimi omat joukkokjärjestönsä mm. lapsille, nuorille ja naisille. Lisäksi vasemmistolaista liikettä lähellä oli useita suuria järjestöjä, joiden toiminta-alueena olivat mm. kulttuuri, raittiustyö, lastensuojelu ja perheiden lomatoiminta. Poliittisesti laajapohjaisia, puolivaltiollisia kansalaisjärjestöjä olivat Suomen Rauhanpuolustajat (Finnish Peace Committee) ja Suomi-Neuvostoliitto-Seura (Finnish-Soviet Friendship Association), joissa kommunisteilla oli määräävä asema.

15. Muista vasemmistojärjestöistä paikoin hyvinkin aktiivisesti toimii erityisesti lapsia ja varhaisnuoria toimintaansa kokoava Suomen demokratian pioneerien liitto SDPL. Sen toiminta on enimmäkseen perinteistä leiri- ja kerhotoimintaa, jossa nostetaan esille vasemmistolle tärkeitä teemoja kuten ympäristönsuojelu, rauha ja kansainvälinen solidaarisuus. Vasemmistofeministinen Vasemmistonaiset on puolueen naisjärjestö ja samalla avoin verkosto niille naisille, jotka haluavat vaikuttaa ilman puolueen jäsenyyttä. Verkoston jäseniksi lasketaan kaikki Vasemmistoliiton naispuoliset jäsenet, joskin varsinainen toiminta on keskittynyt muutamaankymmeneen aktiiviin ja joihinkin puolueosastoihin. Lisäksi järjestöperheeseen kuuluu vasemmistolaista sivistys- ja opintotoimintaa harjoittava Kansan Sivistystyön Liitto KSL (People's Educational Association KSL), jolla on myös oma lähiradio. Se lähettää paljon maahanmuuttajille, ikääntyneille ja naisille suunnattuja radio-ohjelmia.

16. Demokratian kannalta ongelmallista on, että puolueen toiminta on ollut hyvin työntekijä- ja luottamushenkilökeskeistä. Jäsenäänestystä on käytetty Vasemmistoliiton historiassa vain kerran. Yksittäisen puolueen jäsenen toiminta- ja vaikutusmahdollisuudet puolueorganisaatiossa ovat rajalliset. Monilla paikkakunnilla kunnallisten luottamustehtävien hoitaminen on vaalikampanjoiden lisäksi puolueen ainoa toimintaa.

17. Poliittisista suuntauksista vasemmisto oli ainoa, joka syksyn 2009 opiskelijavaaleissa vahvisti asemiaan. Yliopistoissa vaikuttaa sitoutumaton, puoluekannasta ja koulutuspaikasta riippumatta kaikilla vasemmistolaisille opiskelijoille ja heidän paikallisryhmilleen tarkoitettu Vasemmisto-opiskelijat.

18. Vasemmiston historialliset kannattajaryhmät toisen maailmansodan jälkeisinä vuosina olivat erityisesti teollisuustyöntekijät, pienviljelijäväestö ja maaseudun köyhät väestöryhmät. 1960-luvun opiskelija- ja kulttuuriradikalismien myötä uusvasemmistolainen liikehdintä voimistui Suomessakin ja vasemmistopuolueet alkoivat kiinnostaa entistä enemmän myös älymystöä ja taiteilijoita. Vaikutus kohdistui ensin lähinnä sosiaalidemokraatteihin, mutta 1970-luvun alussa nuorten radikaalien keskuudessa tapahtui voimakas käänne yleisvasemmistolaisesta kulttuuriradikalismista marxilaisuuteen. Suuri osa kulttuuriväkeä ja älymystöä kiinnittyi voimakkaasti kommunistiseen puolueeseen ja erityisesti sen jyrkempään siipeen. Taiteilijoiden ja tutkijoiden asema vasemmistolaisessa liikkeessä oli voimakas aina Neuvostoliiton hajoamiseen ja Vasemmistoliiton perustamiseen saakka. Sosialistisen maailmanjärjestelmän ja suuren ideologian romahtaessa suurin osa älymystöstä ja kulttuuriväestä jättäytyi pois poliittisesta toiminnasta. Toisaalta ehkä myös puolueessa vieroksuttiin näitä ryhmiä, koska ne olivat edustaneet Neuvostoliitolle myötämielisiä, kotimaanpolitiikassa kompromissit torjuvaa suuntausta, mikä ei sopinut vasemmistoliikkeelle rakennettavaan uuteen identiteettiin.

19. Esim. kommunistisen puolueen yhteydessä aiemmin toiminut, poliittisia lauluja esittävä legendaarinen suomalainen lauluyhtye Agit-Prop kerää suuria konserttiyleisöjä ja on esiintynyt mm. sosiaalifoorumeissa, mutta vasemmistoliiton tilaisuuksiin sitä ei ole kutsuttu esiintymään.

20. "Vasemmistotaiteilijat perustavat toimintaryhmän". KU Viikkolehti 18.12.2009

21. Mielipidemittausten mukaan puolueen kannatus on nuorissa ikäluokissa korkeampi kuin väestön keskuudessa keskimäärin.

Lähteet

Alho Arja: *Kovan tuulen varoitus*. Helsinki: Like 2009

Borg Sami: Vaalit ja puolueiden kannatus. Suomen poliittinen järjestelmä. University of Helsinki 2007. <http://blogs.helsinki.fi/vol-spj/puolueet/vaalit-ja-puolueiden-kannatus/>

Kansan Sivistystyön Liitto. <http://www.ksl.fi>

Kansan Uutiset <http://www.kansanuutiset.fi>

Patomäki Heikki: "Beyond Nordic Nostalgia: Envisaging a Social/Democratic System of Global Governance, Cooperation and Conflict", (35):2, June 2000, pp.115-154

Ruuth Saila: "Kannanotto - tavoiteohjelmavertailu vuodelta 2008". Julkaisematon, 2009.

SDPL - Suomen demokratian pioneerien liitto: <http://www.sdpl.fi>

Soikkeli Niina: "Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän lainsäädäntötyö versus poliittinen tavoiteohjelma 2007-2010". Julkaisematon, 2009.

Tennilä Esko-Juhani: *Sateenkaaresta vasemmalla. Vasemmistolaisen kansanedustajan muistiinpanoja, kevät ja kesä 1995*. Helsinki: Otava 1995

Tuominen Laura: "Towards Building a New Left Alternative - the Crisis of the Left and the Case of the Left Alliance in Finland." Global Crisis. Resistance, Proposals, Strategies. Transform 5/2009, pp.172-177

Vasemmistofoorumi: http://www.vasemmistofoorumi.fi/index.php?option=com_content&task=view&id=46&Itemid=68

Vasemmistoliitto a: *Parempaan maailmaan. Vaihtoehto on olemassa*.

Vasemmistoliitto b: *Very short history of the Left Alliance*.
http://www.vasemmistoliitto.fi/history/en_GB/history/

Vasemmistoliitto c: Vasemmistonaiset.
<http://www.vasemmistoliitto.fi/organisaatio/vasemmistonaiset>

Vasemmistoliitto d: *The Left Road to a Just World. Left Alliance Party Program*.
http://www.vasemmistoliitto.fi/party_program/en_GB/program/

Vasemmistoliitto e: *Tulevaisuuden sosiaalinen Eurooppa*.
<http://www.vasemmisto.fi/politiikka/ohjelmat/971.html>

Vasemmistonuoret: *Poliittinen ohjelma*. 2007.
http://www.vasemmistonuoret.fi/?/asiakirjat/poliittinen_ohjelma/

Vasemmisto-opiskelijat. <http://www.vasemmisto-opiskelijat.fi>

Joukkoliikkeet, demokratia ja puolueiden kriisi

Jiri Sironen

"Järjestöstä oli kehittynyt pienoismalli, jolla oli oma byrokraattinen organisaatio ja hierarkian huipulla keskitetty päätöksenteko ja jonka toiminnan painopiste oli parlamentissa. Vaikka painopiste siirtyikin lähinnä vaalien alla vaalipiireihin, johto etääntyi perustasosta. Vallankumouksellinen fraseologia säilyi ohjelmissa, mutta puolueen tosiasiallinen toiminta oli pääasiassa toimitsijoiden tekemää palkkatyötä ... työväenliikkeestä muodotui poliittisesti opportunistinen ja reformistinen järjestö, joka tukahdutti eriävät ja kriittiset mielipiteet. Johtajat käyttivät puolueorganisaatiota oman valta-asemansa säilyttämiseksi ja lujittamiseksi ... Asemien säilyttäminen käy harvinaiseksi muotoutuneelle puoluejohdolle tärkeämmäksi kuin eteenpäin meno, tärkeämmäksi kuin päämäärä, vallankumous."

Edellä mainittu sitaatti ei kuvaa vasemmiston tilaa 1900-luvun loppu- vaan alkupuolella, jolloin vasemmistososialisti Robert Michels havainnoi työväenliikettä, jota hän piti kaikista joukkoliikkeistä demokraattisimpana (sitaatin referaatti Kyntäjä, 1982).

Michels havaitsi tutkimuksissaan "harvinaisuuden tendenssin" organisaation koon kasvaessa. Havainto kiteytettiin myöhemmin "oligarkian rautaiseksi laiksi", vaikka Michels puhui nimenomaan *tendenssistä*, joka voi esiintyä missä tahansa organisaatiossa. Michelsin ajattelun anti on hänestä käynnistynyt järjestödemokratian, -byrokratian ja -psykologian tutkimussuuntaus (esim. puolueen sisälle muodostuneiden eliittien, poliittisen säädyn ja suljettujen kastien, puoluebyrokratian institutionalisoitumisen ja parlamentin porvarillistavan vaikutuksen tutkimus) sekä kasvanut valppaus tunnistaa demokratiaa rapauttavia tendenssejä, joita vastaan täytyy jatkuvasti taistella myös kaikista demokraattisimmissa organisaatioissa.

Michels oli tarkkanäköinen havainnoissaan harvinaisuuden tendenssiä, mutta sokea "välittömän" ja "puhtaan" demokratian käsitykselleen (joka nojasi rousseaulaiseen ajatukseen kansan tahdosta, jota ei voi edustaa). Tästä hän johti dead end -tyyppisen johtopäätöksen järjestödemokratian mahdottomuudesta. Käännyttyään myöhemmin fasismiin kannattajaksi hänen ei tarvinnut muuttaa koko ajatteluaan, vaan abstrakti käsitys "kansan tahdosta" taipui muotoon, jossa poikkeuksellinen johtajuus oikeutettiin "kansan konsensuksella". Fasistit katsoivat Mussolinin edustavan kansaa mukamas suuremmin kuin parlamentti.

Marxilainen valtioteoria ja demokratia

Michelsin tapaan marxilaisen tradition demokratiakäsitys on pääasiassa painottanut rousseaulaista suoraa ja välitöntä demokratiaa. Marxilta itseltään löytyy useampia demokra-

tiakäsityksiä: yhtäältä hän tunnusti edustuksellisen demokratian edistyksellisyyden (olihan se hänen omankin toimintansa edellytyksenä), toisaalta hän kaipasi todellista ja suoraa demokratiaa, joka voi toteutua vain orgaanisen yhteisön tasolla (esim. kirjoitus Pariisin kommuunista).

Sakari Hänninen on kirjoittanut marxilaisesta dilemmasta. Hänen mukaansa Marxilta löytyy kolmen tasoista ajatuskuvioita: "Kritikoidessaan luokkavaltion hallitsemista (herruuttamista) hänen kohteensa on valtion institutionaalinen muoto ja johtopäätöksensä vaatimus valtiokoneiston murskaamisesta, ei valtaamisesta. Kritikoidessaan porvarillisen yhteiskunnan poliittista osallistumista hänen kohteensa on valtion organisoitumismuoto ja vaatimuksensa suora ja välitön yhteisöllinen osallistuminen, kansalaisyhteiskunnan ja valtion eron poistaminen. Kritikoidessaan porvarillisen yhteiskunnan luomaa ja suomaa autonomiaa hänen kohteensa on valtion julkisuusmuoto ja vaatimuksensa lumeista poistuminen" (Hänninen 1986).

Näistä muodoista kaksi (valtion murskaaminen ja lumeista vapautuminen) ovat negatiivisia ja vain suora osallistuminen positiivinen toiminnan muoto. Hänninen ei silti usko Marxin ajatelleen, että moderni politiikka voisi toimia vain yhteisöllisen ja suoran osallistumisen kautta. Näiden eri tasojen "yhteensopimattomuus" jätti kuitenkin jälkensä marxilaiseen valtioteoriaan.

Italialainen "liberaalisosialisti" ja politologi Norberto Bobbio on kirjoittanut marxilaisen valtioteorian epätäydellisyydestä ja käsitteellisestä sekaannuksesta muistuttaen samalla siitä, että vaikka poliittinen vapautuminen ei vielä riitä, niin se on silti välttämätöntä ja voi tapahtua vain demokraattisten instituutioiden kehittämisen, laajentamisen ja vahvistamisen kautta.

Bobbio polemisoi Leninin toteamusta siitä, että demokraattinen tasavalta on "kapitalismin paras ulkokuori" ja kysyy, millainen on sitten sosialismin paras ulkokuori, diktatuuriko? Aivan kuin kapitalistit, eikä työväki, olisivat taistelleet demokratian puolesta! Bobbio osoittaa Marxin, Engelsin ja Leninin määritelleen ensi kertaa diktatuurin muuksi kuin määrääkseen poikkeustilaksi - jollaisena se on politiikan teoriassa aina antiikista Carl Schmittiin saakka esiintynyt - puhuessaan luokkadiktatuurista ja samaista näin diktatuurin herruuteen. Poliitiikan teoriassa diktaturia, joka ei ole poikkeuksellinen ja määrääkseen, on kuitenkin aina kutsuttu despotismiksi.

Kun Marx, Engels ja Lenin ajattelivat politiikkaa voimankäytön alueena (missä he toki ovat Bobbion mielestä oikeassa), ja koettivat ratkaista kysymystä tämän voimankäytön historiallisesta subjektista (kulloinkin hallitseva luokka), heiltä jäi analysoimatta tarkemmin ne tavat ja muodot ("instituutioiden ongelma"), joilla tätä voimaa käytetään. (Bobbio 1988)

Suoran demokratian fetissiluonne

Bobbio pitää suoraa demokratiaa marxilaisen valtioteorian johtoajatuksena ja katsoo että siitä on tehty fetissi, ilman että on edes kysytty, onko se mahdollista tai että sen sisältöä ja suhdetta edustukselliseen demokratiaan olisi kunnolla analysoitu.

Tuore esimerkki tällaisesta löytyy mm. Eetu Vireniltä (2008) *Puolueiden kriisi* -pamfletista, kun hän kirjoittaa että vasemmiston olisi pyrittävä häpäisemään ja tallaamaan historian lokaan "edustuksellinen politiikka (poliittinen sääty, erillinen politiikan paikka)" sen

sijaan, että pelastaisi sen uusliberalismin kynsistä. Edelleen Viren peräänkuuluttaa mas-
saorganisaation rakentamisen ja kannatuksen keräämisen sijaan "paikallisia ja hetkellisiä
uuden demokratian muotoja". Poliitiikan erillisen paikan ja säädyn murskaaminen on toki
tavoiteltava asia demokratian kannalta, mutta edustuksellisuuden hylkääminen sen to-
teuttamiseksi perusteetonta. Jukka Peltokoski (2009) toteaa, että "vaikka organisoitumis-
kammo vaivaa usein juuri edustuksellisuuden kritikoita, se jos mikä jättää liikkeet täysin
edustajien ja katkeran voimattomuuden tunteen armoille." Ja tietenkin meidän tulisi vaa-
tia hetkellisyyden sijaan jatkuvia ja pysyviä demokratian muotoja!

Suora demokratia toimii pienissä yhteisöissä, mutta kategorisesti edustuksellisen demo-
kratian hylkäämisellä on pakenemisen kaltainen vaikutus. Sakari Hänninen on kirjoitta-
nut: "On mahdotonta ohittaa taistelua vallasta, mikäli tähdätään yhteiskunnalliseen muu-
tokseen. On mahdotonta laiminlyödä poliittista taistelua jollakin valtiollisen muodon ta-
solla (julkisuusmuodon, organisoitumismuodon, institutionaalisen muodon), mikäli halu-
taan kehittää yhteiskunnallista muutosta, sosiaalista emansipaatiota aktualisoiva poliitti-
nen liike" (Hänninen 1986). Useiden tasojen puolesta puhuu myös Tuomas Rantanen
(2008), jonka mukaan "politiikan pelitila kasvaa ... yleensä aina, kun demokratiaa vaadi-
taan edustuksellisten rakenteiden ulkopuolelta".

Bobbion mukaan rousseaulaisen suoran demokratian suurin merkitys on sen ymmärtämi-
nen kokousdemokratiaksi. Tällaisena sen käyttöä rajoittaa mittakaava. Bobbiolle on tär-
keää, että rousseaulainen abstrakti suvereenin kansan käsite hajotetaan konkreettisiin
osallistuvien kansalaisten yksiköihin (vrt. Michelsin myöhempi fasismi). Kukaan tuskin
nykyään kiistää myöskään suoran demokratian merkitystä kansanäänestysten muodossa
(Bobbio 1988), vaikka käytäntö tässäkin laahaa jäljessä.

Jos edustuksellinen demokratia voi rapautua virkamies-/toimitsijavallaksi, jossa edustajat
toimivat kumileimasimina jo tehdyille päätöksille, voi suora demokratiakin esiintyä sellai-
sena "huutoäänestysdemokratiana", jossa päätökset syntyvät impulsiivisesti sen mukaan,
ketkä osallistuvat kokouksiin, jaksavat istua siellä loppuun saakka ja tulevat valituiksi ko-
kousten välisiin toimeenpanoelimiin. Pelkkä muoto ei siis kummassakaan tapauksessa ta-
kaa demokratian toteutumista.

Suoraa ja edustuksellista demokratiaa ei pitäisi ajatella toisilleen vastakkaisia, vaan toi-
siaan täydentävinä demokratian malleina. Modernissa valtiossa edustuksellisuutta ei voi-
da ajatella korvattavan suoralla demokratialla. Toisaalta edustuksellisuus ei varmasti toi-
mi tyydyttävästi ilman suoran demokratian tukea ja paikkausoperaatiota. Suoran demo-
kratian on katsottu parantavan ja täydentävän edustuksellista demokratiaa, tuottavan
entistä edustuksellisempaa demokratiaa (Büchi et al. 2007). Ongelma ei ole edustukselli-
nen demokratia, vaan se, että demokratia ei ole tarpeeksi edustuksellista.

Suoran demokratian fetisoimisen sijaan tarvitsemme syvempää demokratian analyysia ja
demokratiateoriaa, joka sisältää demokratian laajentamista sekä edustuksellisessa (mm.
taloudellisen vallan sfääri, työpaikat, kunnallispolitiikassa kaupunginosataso) että suoras-
sa (siellä missä se toimii esim. mittakaavan takia edustuksellista demokratiaa paremmin
tai missä se täydentää edustuksellista demokratiaa) muodossaan.

Demokratian ulkoisen muodon lisäksi katse pitää luoda myös sen sisältöön, mm. osallis-
tuvien riittävän aikaiseen tiedonsaantiin vireillä olevista asioista, täysivaltaiseen mahdolli-
suuteen vaikuttaa esityslistojen muotoutumiseen, päätösten läpinäkyvyyteen ja kirjaami-
seen jne.

Puolueiden kriisi ja vasemmisto

Kuten alun Michels -esimerkki osoittaa, "puolueiden kriisi" on teemana lähes yhtä vanha kuin työväen puolueet. "Kriisiin" on yritetty vastata 60-luvulta lähtien Euroopan uusvasemmiston piirissä etsimällä uusia tapoja tehdä politiikkaa, usein puolueiden ulkopuolella ja niiden perinteisistä politiikan tekemisen tavoista vapautuneina. Antiautoritaarisuus ja vallan hajauttaminen olivat 60-lukulaisia avaintemoja, ja näiden teemojen kehittäminen jatkui uusvasemmistossa seuraaville vuosikymmenille, joskin 70-luvun "autoritaarinen käänne" ja yhteiskunnallisen konfliktin kärjistyminen sekä militarisoituminen muodostivat tähän poikkeaman.

Kun etenkin 80-luvulla alettiin puhua puoluejärjestelmän ja modernin politiikan kriisistä, puolueiden muuttumisesta herrahisseiksi, puolueiden jäsenmäärän ja äänestysinnokkuuden laskusta, uusvasemmisto ja sen piiristä syntynyt vihreä liike yrittivät puoluepolitiikan puolella tuoda mukaan vallan hajauttamista ja demokratiaa uudistavia käytäntöjä.

Kaikissa suomalaisissa puolueissa keskusteltiin 80-luvulla uudentyyppisestä organisaatiosta, mutta laajin keskustelu käytiin Vasemmistoliiton perustamisen ympärillä. Vihreiden keskustelu oli suomalaisia puolueita tutkineen Rauli Mickelssonin (2007) mukaan uraa uurtavaa, mutta siihen osallistui vain noin viidesosa siitä ihmismäärästä joka keskusteli aiheesta vasemmiston piirissä. Suomessa "epäpoliittinen" 80-luku tuotti Vihreän liikkeen muovautumisen puolueeksi vuonna 1988 ja SKDL/SKP-puolueperheen muodonmuutoksen Vasemmistoliitoksi vuonna 1990.

Vasemmistoliiton organisaatiokeskustelussa Jan Otto Andersson korosti vapaiden toimintaryhmien merkitystä. Sakari Hänninen ehdotti puolestaan perustason toiminnan painopisteeksi vapaamuotoisia projekteja, jotka olisivat toisistaan riippumattomia ja joiden toiminta voitaisiin lopettaa kun tavoite ja tehtävä olisi saavutettu. Kari Vähätalon mukaan taas avoin organisaatio pystyy reagoimaan paremmin yhteiskunnan muutoksiin. (Mickelsson 2007.)

Vasemmistoliiton ensimmäisessä puolueohjelmassa vuonna 1990 kirjoitettiin Demokratia ja aktiivinen kansalaisuus -otsikon alla mm. seuraavaa (Vasemmistoliitto 1990):

- Demokratian vahvistamiseksi tarvitaan sekä edustuksellisten rakenteiden uudistamista ja taloudellisen vallan hajauttamista että kansalaisten omaan aktiivisuuteen perustuvan vallankäytön mahdollisuuksien lisäämistä.
- Kansalaisten omaan aktiivisuuteen perustuvaa vallankäyttöä on kaikin tavoin rohkaistava ja sille on luotava uusia mahdollisuuksia ja muotoja.
- Haluamme toteuttaa Vasemmistoliiton toiminnassa laajinta mahdollista julkisuutta ja demokratiaa.

Rakennamme linjamme avoimessa keskustelussa jäsentemme ja kannattajiemme kesken. Haluamme avata omat vaikutusmahdollisuutemme kansalaisten toiminnan kanaviksi.

Vasemmistoliitto oli siis vihreiden tapaan syntyessään "uutta politiikkaa" painottava puolue, mutta muun muassa sen SKDL/SKP-ajoista periytynyt järjestö rakenne veti toimintaa osittain takaisin vanhoihin kaavoihin.

90-luvun vaihtoehtoliikkeissä oli vahvasti mukana puoluekritiikki, jossa oli vaikutteita sekä ympäristöaktivisteilta (jotka kritisoivat vihreän liikkeen puolueeksi muodostumista), että anarkisteilta (jotka kritisoivat suomalaista "valtiovasemmistoa"). Vallan hajauttamisen puolesta puhunut anarkismi tavallaan löydettiin Suomessa vasta 90-luvulla, jos mukaan ei lasketa joitakin 1900-luvun alkuvuosien työväenpuolueen sisäisiä virtauksia ja 60-luvun vastakulttuurihippeilyjä. Sen nousun 90-luvulla voi nähdä myös myöhäisenä reaktiona 70-luvun taistolaisuudelle. 90-luvun aktivismi ja anarkismi tuottivat hyvää heruuden analyysiä ja valtakritiikkiä, mutta myös dogmaattista ja epäpoliittisempaa edustuksellisen demokratian vastaisuutta (ehkä huippunaan "älä äänestä" -kampanjat).

Viime vuosina on jälleen puhuttu puolueiden kriisistä ja kyselty demokratian toimintatapojen (esim. vaalirahoitus) perään. Samalla kun kansalaisten luottamus poliittisiin puolueisiin on ollut laskussa, on kuultu myös puolueiden toiminnan kehittämistä peräviä puheenvuoroja. Esimerkiksi Hanna Kuuselan ja Mika Rönkön toimittaman *Puolueiden kriisi* -pamfletin taustaideana oli politiikan palauttaminen puolueiden asialistalle sekä kansalaisten ja jäsenten kontrolliin: "Puolueet on demokratisoitava ja radikalisoitava. Sisäisen demokratian lisäksi niiden on otettava kantaa ja tehtävä todellisia puolueohjelmia, jotka vetävät poliittisia linjoja" (Kuusela & Rönkkö 2008).

Bios Politikos (2009) taas kirjoittaa aktivismin ja puoluepolitiikan suhteesta seuraavasti:

On selvää, että puoluepolitiikan ja aktivismin välillä on aina tietty ristiriita ja ero, jonka tulisi kuitenkin olla liikkeen moottori, ei sen jarru. Tällä hetkellä puoluepolitiikan kangistuneet toimintatavat ainoastaan rajoittavat liikkeen uudistumista ja uhkaavat jo samalla koko vasemmiston säilymistä. Vasemmiston olisi ehdottomasti keksittävä tuo moottori uudelleen, mutta se ei voi tapahtua ilman *puoluepoliittisen aktivismin* uutta syntymää. ... Se mitä vasemmisto tarvitsee nyt, on avautuma uudennaiselle puoluepoliittiselle aktivismille ... Poliittinen liike ja aktivismi tarvitsee aina puoluepoliittista tukea ja kotia, sen ovat 1990-luvun epäonnistuneet protestit osoittaneet. Tarvitaan siis toisaalta ihmisiä, jotka ovat valmiita toimimaan ja ajattelemaan itse asiaa, ilman kiinnostusta puoluepoliittisiin käytäntöihin, yhteiskunnan hyväksytyihin pelisääntöihin ja kannattajakunnan miellyttämiseen. Toisaalta tarvitaan myös puoluepoliittisen toiminnan osaavaa väkeä, jotka osaavat kanavoida toimintaan rahaa ja käyttää valtaa myös sellaisilla foorumeilla, joille aktivisteilla ei ole mitään asiaa. Katu-uskottavuuden lisäksi tarvitaan siis myös uskottavuutta äänestäjien silmissä, tekoja poliittisilla areenoilla kuten kunnanvaltuustoissa ja eduskunnassa ... Kun 2010-luvun poliittinen liikehdintä etsii kotiaan, olisi vasemmiston nähtävä siinä viimeinen tilaisuutensa. Jos vasemmisto ei avaa oviaan, niin julkisesti kuin myös aidosti kulissien takana, on vasemmiston taru valitettavasti ohi.

Käytännön osallistumisen muotoja

Esittelen seuraavassa muutamia sellaisia keinoja edistää demokratiaa ja osallistumista puolue toiminnassa, jotka eivät välttämättä ole uusia, mutta eivät ole myöskään menettäneet ajankohtaisuuttaan. Näillä keinoilla voi lisätä puolue toiminnan sisäistä avoimuutta ja kommunikaatiota sekä vähentää blokkiutumista ja turhia skismoja.

Nämä keinot voi nähdä myös yrityksinä vastata analyysiin nyky-yhteiskunnan massain-
tellektuaalisuudesta, joukkoälystä ja tiedon vertaistuotannosta. Ne yhteiskunnalliset liik-

keet, jotka ymmärtävät näiden ilmiöiden organisatoriset merkitykset, pystyvät todennäköisesti myös toimimaan aloitteellisesti ja tehokkaasti.

Avoimet kokoukset ja tilaisuudet

Avoimet kokoukset pienentävät kynnystä tulla mukaan toimintaan, poistavat passivoivan erottelun rivijäseniin ja aktiiveihin (esim. hallitus) sekä mahdollistavat ryhmien ja osaston avautumisen. Viime aikoina tällaista toimintamallia on propagoinut Vasemmistoliiton helsinkiläinen puolueosasto Vasemmistolinkki.

Avoimet tilaisuudet tarjoavat osallistumismahdollisuuksia toimintaan vasta mukaan tuleville ja sitoutumattomille toiminnasta kiinnostuneille sekä asettavat samalla puolueiden näkökulmat ja ajatustottumukset julkiseen testiin purkaen mahdollista sisäistä eristäytyneisyyttä. Esimerkkinä käy Vapaus valita toisin -verkoston "yleiskokous" Kulttuuritalolla keväällä 2009 sekä ruotsalainen Sosialistinen foorumi, jossa on mukana muun muassa maan vasemmistolehdet, punavihreän puoluekoalition puolueet sekä ay-liikettä.

Puoluekokous voidaan myös järjestää avoimena kaikille puolueen jäsenille, kuten Suomessa Vihreillä (käytännössä tämä on johtanut siihen, että ne jotka eivät mahdu puoluekokoussaliin, seuraavat kokousta läheisissä tiloissa videoskriinin kautta). Vasemmistolinkki on ehdottanut, että Vasemmistoliiton puoluevaltuuston kokouksien yhteydessä järjestettäisiin aina myös avoin tilaisuus.

Laajemmat osallistumismahdollisuudet jäsenille ja puolueen ulkopuolisille

Osittain sama asia avoimet kokoukset ja tilaisuudet, mutta laajennettuna myös muuhun puolueen toimintaan, kuten erilaiset työ- ja teemaryhmät. Kiinnostuneita tulisi hakea avoimen haun perusteella. Puolueen jäsenyyden puuttumisen ei pitäisi olla este osallistua, jos esimerkiksi jonkin asian tutkijalla tai siitä käytännön kokemusta omaavalla ihmisellä on kiinnostusta toimia asian edistämiseksi. Käytännössä kiinnostuneita voitaisiin rekrytoida esimerkiksi sähköpostilistojen ja lehtimainosten avulla. Verkkotekniikan avulla pitäisi luoda lisää erilaisia tapoja ja sommitelmia käydä puolueiden sisäistä keskustelua. Aiheeseen liittyy myös puolueen ohjelmien laatimisen ja kommentoinnin mahdollisuus verkossa, jota Vasemmistoliitto ja Vihreät parhaillaan harjoittelevat.

Luottamustoimien jakaminen ja rotaatio

Vallan jakautumisen ja kierrättämisen edistämiseksi on kehitetty erilaisia rotaatiokäytäntöjä. Vasemmistoliiton ensimmäisissä säännöissä puoluehallituksen ja -valtuuston jäsenten kausien määrä oli rajoitettu kahteen, mutta sääntöjä muutettiin muutaman vuoden jälkeen. Suomen Vihreillä on ollut samanlaisia säännöksiä, mutta heidän keskuudessaan on keskusteltu viime aikoina siitä, että asiantuntemuksen ei pitäisi joutua väistymään rotaatioperiaatteen takia. Joidenkin mielestä tärkeämpää kuin noudattaa tiukkoja muodollisia vaatimuksia esimerkiksi kahdesta kaudesta jossain luottamustehtävässä, olisi saattaa rotaatioperiaate eläväksi toiminnaksi, niin että yhä suurempi joukko puolueen jäsenistä toimisi erilaisissa tehtävissä.

Toisaalta kahden tai kolmen kauden rotaatioperiaate tuottaa todellista vaihtuvuutta luot-

tamuselimissä, sen sijaan, että uskotellaan vallan jakamisen olevan hyvällä mallilla, mutta samat ihmiset istuvat vuosikymmenestä toiseen samoissa toimissa. Vaikka joku toimija olisi niin erinomainen, että rotaatio tuntuisi resurssien ja ammattitaidon vähenemiseltä, niin se haastaa toisaalta kehittämään vähemmän henkilöriippuvaisia toimintamuotoja, joissa aiemmin jossain luottamustoimessa ollut voi toimia edelleen uuden henkilön tukena tai parina. Rotaatiosta luopuminen voidaan tästä näkökulmasta nähdä epäonnistumisena "pitkällä marssilla instituutioiden läpi", jossa instituutiot ovat muuttaneet toimijoita ja saaneet ne luopumaan periaatteistaan. Ainakin rotaatioperiaate tulisi kirjata toimintaa ohjaaviin periaatteisiin suosituksena, josta poikkeaminen tulee perustella.

Joustava organisaatiomalli

Puolueiden organisaatio on yleensä kolmiportainen, perustason paikallisyhdistykset muodostavat piiritason ja nämä vastaavasti valtakunnallisen tason. Osasto- ja piiritasolla tehdään paljon päällekkäistä työtä. Hallinnollisia ja taloudellisia rutiineja sekä samoja asioita pyöritellään eristyneesti pienissä porukoissa. Tämän sijaan tulisi kehittää toimintamuotoja, joissa jokainen voisi osallistua joustavasti häntä kiinnostavien asioiden edistämiseen. Organisaation muutoksessa pitäisi kuitenkin ottaa huomioon, että perustoiminnan taso pysyy tarpeeksi pienenä yksilöiden osallistumismahdollisuuksien näkökulmasta ja mahdollisesti lakkautettavien tai yhdistettävien perusosastojen tilalle pitäisi aidosti organisoida toisenlaista toimintaa (teemakokouksia, katu- ja toritoimintaa, uusien iltoja, seminaareja, talkoita, juhlia). Yksi lähestymistapa on jakaa sisäistä tukea ruohonjuuritason ryhmille ja projekteille, jolloin projektit saavat resursseja toimintaansa mutta heidän ei tarvitse pyörittää itse kaikkea taloushallintoa. Tällainen malli on käytössä muun muassa Vasemmistonuorilla ja Vasemmistoliiton yleisen vuosittaisen projektirahan käyttöönottoa on esittänyt myös Vasemmistolinkki.

Jäsenäänestykset

Jan Koskimies (2009) on esittänyt Vasemmistoliitolle mallia, jossa sitova jäsenäänestys pitää järjestää, jos puoluejohto, viidesosaa jäsenistä vastaava määrä puolueosastoista tai kymmenesosa jäsenistä sitä vaatii. Lisäksi puolueen puheenjohtaja valittaisiin aina suoralla jäsenäänestyksellä. Tanskalainen Socialistisk Folkepartiet (SF) on vahvistanut jäsen-demokratiaansa ottamalla käyttöönsä suorat jäsenäänestykset tärkeimmistä linjoistaan sekä puheenjohtajastaan. Puolueen avautuminen yhdistyneenä kykyyn esittää tiiviisti ja ymmärrettävästi poliittisia vaatimuksia julkisuudessa ja kampanjoinnissa on kaksinkertaistanut puolueen jäsenmäärän ja kannatuksen. Jäsenäänestyksiä olisi hyvä järjestää myös "pienemmistä" poliittisista nimityksistä, kuten puoluekokousedustajista, -valtuuston jäsenistä ja eri vaalien ehdokaslistoista. Vaikka sähköisen äänestämisen kokeilut ovat kohdanneet ongelmia kunnallisissa vaaleissa, puolueen tai piirien sisäiset äänestykset ovat varmasti toteutettavissa verkossa.

Lopuksi

Politiikan sisältöjä koskeva keskustelu puolueiden aloitteettomuudesta ja ohjelmattomuudesta voi liittyä myös organisaatiota koskeviin huomioihin, etenkin silloin kun ajatellaan puolue-eliitin eriytyneen perustoiminnan tasosta tai kansalaisten ja päättäjien välisen suhteen katkenneen. Tässä artikkelissa on kuitenkin keskitytty politiikan muotoihin ja rakenteisiin. Käsittelyn ulkopuolelle on jäänyt myös ammattiyhdistysliike, jossa alasta, lii-

tosta ja toiminnan tasosta riippuen on usein vielä puolueitakin enemmän ongelmia jäsen-demokratian suhteen.

Lähteet

Bios Politikos (2009): "Vasemmisto tarvitsee puoluepoliittista aktivismia", verkkolehti Revalvaatio, <http://www.revalvaatio.org>

Bobbio, Norberto (1988): *Marx, valtio ja klassikot - kolme esseetä MondOperaiossa*, JYYn julkaisusarja nro 27, suom. Olavi Palin ja Vesa Suominen, Jyväskylä.

Büchi, Rolf & Braun, Nadja & Kaufmann, Bruno (2007): *Opas suoraan demokratiaan*, Info / Like, Keuruu. Hänninen, Sakari (1986): *Valtiosta valtaan*, Tutkijaliitto, Jyväskylä.

Koskimies, Jan (2009): "Puoluedemokratiaa vahvistettava", Aloite vasemmistolle -lehti, Vasemmistofoorumi.

Kuusela, Hanna & Rönkkö, Mika (2008), *Puolueiden kriisi*, Into / Like, Keuruu.

Kyntäjä, Timo (1982): "Michelsin oligarkiateoria - yltiödemokraattinen väärinymmärrys?", teoksessa *Robert Michelsin oligarkiateoria ja modernin politiikan kriisi* (toim. Kari Palonen ja Kyösti Pekonen), Jyväskylän yliopisto / valtio-opin laitos, Jyväskylä.

Peltokoski, Jukka (2009): "Leninisin aave", [Megafoni 1/2009](#)

Mickelsson, Rauli (2007): *Suomen puolueet - Historia, muutos ja nykypäivä*, Vastapaino, Tampere.

Rantanen, Tuomas (2008): "Punavihreät vastakoneet", teoksessa *Puolueiden kriisi* (toim. Hanna Kuusela ja Mika Rönkkö), Into / Like, Keuruu.

Vasemmistoliiton perustavan kokouksen ohjelma, Vasemmistoliitto 1990.

Viren, Eetu (2008): "Yleisvasemmistolainen hegemonia", teoksessa *Puolueiden kriisi* (toim. Hanna Kuusela ja Mika Rönkkö), Into / Like, Keuruu.

Uutta ja vanhaa

Kalle Seppä

Viimeisten kuukausien aikana "liberaalin" punavihreän vasemmistopuolueen hypoteesi on voimistunut puolueemme poliittisessa debatissa. Vasemmistoliitto on ottanut askeleita ekologiseen suuntaan. Vasemmistoliitto on selkeästi ottanut askeleita sisäisen avoimuuden suuntaan. Vasemmistoliitto on selkeästi ottanut - ainakin keskustelun tasolla - askeleita kohti uutta siirtolaispolitiikkaa. Vasemmistoliitto on selkeästi ottanut askeleita kohti perustuloa. Vasemmistoliitto on selkeästi ottanut askeleita prekariaattikäsitteen hyödyntämiseksi.

Vanhan ja uuden työn puolue

Vasemmistoliitto on jossakin määrin etäännyttänyt joistakin perinteisistä kannattajaryhmistä, joiden tuki mahdollisesti valuu SDP:lle ja PS:lle. Tuntuu helpommalta taistella liikkuvista punavihreistä äänistä yleisillä eettisillä ja moraalisisilla puheilla kuin tarttua analyyttisesti ja päättäväisesti työn ja toimeentulon teemoihin, ja saada rakennettua uudeen puolueen poliittinen kannatus uuden ja vanhan työn parissa. Taistelut turkistatartausta tai ydinvoimaa vastaan ainoastaan repivät puoluetta: sikäli kun ne lisäävät kannatusta, ne samalla myös vähentävät sitä. Ainoat tahot puolueessa, joilla tuntuu olevan jonkinlainen realistinen käsitys poliittisista väännöistä ja mahdollisista saavutuksista, ovat juuri ne tahot, joita parjataan "vanhakantaisiksi". Vanhan työn poliittista realismia olisi päivitettävä uuden työn uusilla vaatimuksilla. Uuden työn vaatimukset olisi muutettava realistisiksi vanhan työn politiikalla.

Vasemmistoliiton uudistuminen ja vihertyminen koetaan puolueen sisällä yleisesti positiivisena prosessina, jonka pitäisi lisätä puolueemme kannatusta. Vasemmistoliiton modernisointi on prosessi, joka näyttäytyy osalle jäsenistöstä positiivisena epokaalisena prosessina. On kuitenkin muistettava, että puolueemme sisällä on myös toisenlaisia painotuksia. Uudistuminen voi olla osalle jäsenistöä myös menettämisen epokaalinen prosessi: kontaktin menettämistä työläisiin ja traditioomme. Tuoko puolueen modernisointi uutta kannatusta ja ääniä vai onko kyseessä loppujen lopuksi vain nollasummapieli?

Teesini on se, että hyödyllistä olisi pyrkiä lisäämään kannatusta sekä vanhan teollisen työn että uuden työn tiettyjen muotojen parissa ja jättää uuden työn kehittyneimmät muodot muiden poliittisten voimien piiriin. Termiä "vanha teollinen työ" tuskin tarvitsee selventää. "Uudella työllä" tarkoitan kaikkia niitä työn muotoja, jotka ovat uusia juridisesti (sopimusmuodot), uusia sisällöllisesti (immateriaalisuus) ja uusia subjektiivisesti (siirtolaisten työ). Tämän uuden työn piirissä, joka voi olla äärimmäisen rikasta ja äärimmäisen köyhää, puolueemme kannatus on löydettävissä juuri jälkimmäisestä osasta. Luokkarakenteesta on löydettävissä sellaisia segmenttejä, joita on mahdollista viedä helpommin kuin toisia, autonomian ja konfliktien tielle. Luokkayhtenäisyyden fetissi on aina

ollut autonomian ja konfliktien kuolema.

Puolueen sisäisessä debatissa on välillä kuitenkin tuntunut siltä, että politiikkamme kohde on päinvastoin uuden freelanceluokan paremmin toimeentuleva osio. On omaksuttu tälle luokalle ominainen liberaalisuus, jatkuva debatointi ja eräänlainen poliittinen korrek-tius, joka hyvin usein kulkee jo moralismin tiellä. Nykykontekstissa - johtuen nykyisen taloudellisen ja yhteiskunnallisen tilanteen vakavuudesta - vasemmistolaisuuden pitäisi kuitenkin tarkoittaa aivan muita asioita. Ennen kaikkea liberalismiin, puhumisen ja mora-lismin korvaamisesta sosialismilla, desisionismilla ja poliittisella realismilla. Enemmän sosia-listisia realistisia päätöksiä, vähemmän liberaalisia moralistisia keskusteluja.

Puoluejohdon esittämä poliittinen tavoiteohjelmaluonnos on paperi, joka ei vastaa strate-gisiin kysymyksiin ja materiaalsiin linjauksiin. Se on listaus kaikkea hyvää. Se on erään-lainen ostoslista ilman hintalappua tai epärealistisella hintalapulla. Poliittisen tavoiteohjel-man luonnoksen arvo on nolla ilman poliittista päätöstä strategisista tavoitteista, subjek-teista ja välineistä, joita on käytettävä. Yleinen listaus on korvattava strategisilla tavoit-teilla, jotka liittyvät kansallistamiseen, perustuloon, työn oikeuksiin ja siirtolaisuuteen. Yleinen listaus on korvattava subjekteilla, joita ovat vanhan teollisen työn tekijät, uuden prekaarin työn tekijät ja siirtolaiset. Yleinen listaus on korvattava välineillä, jotka ovat parlamentaarisia ja myös - korostetusti - ulkoparlamentaarisia.

Ei kai kukaan meistä ihan oikeasti kuvittele saavansa yhtäkään ääntä taas kerran vatvo-malla hirvittävää taikinaa, ja taas kerran, maalaamalla hirvittäviä seiniä, joissa vatkataan yhteen kaikki maailmanparannuskeinot, jauhot ja värit? Viimeisten vuosikymmenien ai-kana vaaleissa ovat menestyneet ne puolueet, jotka ovat kyenneet radikalisoimaan omia positioitaan, fokuoimaan vain tiettyihin määriteltyihin asioihin: ympäristöstä muukalais-vihaan, yrittäjyydestä herravihaan. Mikä on puolueemme keskeisin asia? Puolueemme keskeisin asia on vanhan ja uuden työn materiaallinen etu.

Työväen autonomian puolue

Kenen puolue on Vasemmistoliitto, tai paremminkin sanottuna, kenen puolue on historial-linen vasemmistopuolue? Tämä on hyvin selkeä kysymys, johon joskus on osattu antaa selkeä vastaus: työväen puolue. Vasemmistopuolue on historiallisesti pienipalkkaisten työläisten, älymystön tiettyjen osien ja syrjäseutujen köyhien puolue. Historiallisella va-semmistopuolueella tarkoitan organisoitunutta jatkumoa, joka on läpikulkenut Suomen työväen vuodesta 1918 (juuri vuodesta 1918, eikä vuodesta 1899).

Keitä Vasemmistoliiton punavihreän kurssin edustajat haluaisivat Vasemmistoliiton edus-tavan? On selvää, että Vasemmistoliiton halutaan olevan sellaisten ihmisten puolue, jotka tukevat liberaaleja arvoja ja liberaalia politiikkaa. Usein myös liberaalia talouspolitiikkaa. Välillä on sellainen tunne, että on tapahtumassa siirtymä työväen puolueesta "kaikkien vähemmistöjen" puolueeksi, epämääräisyyden puolueeksi ja marginaalin puolueeksi. Eräänlainen postmoderni kyhäelmä aikakaudella, jolloin postmoderni on - käyttääksem-me erästä postmodernia termiä - niin *passé*. Eräänlainen postmoderniin siirtymä postmo-dernin kuoleman jälkeen. Onko sitten niin, että historian romukoppaan pitäisi heittää kaikki se mitä jäljellä on "laskoksien" ja "reunamien" liikkeistä? Tähän ei voi vastata kuin kahdella tavalla: a) kyse on metodologiasta, eikä totuudesta ja b) *Hic Rhodus, Hic Salta*.

Ongelma on se, että asiat, joista viimeisen vuoden aikana puolueeseen liittyneet toverit (he eivät tietenkään edusta yhtä yhtenäistä positiota) puhuivat kymmenen vuotta sitten

yhteiskunnallisissa liikkeissä, materialisoituvat puolueessa vasta nyt. Itse en ainakaan tullut puolueeseen tuodakseni tänne liikkeiden epämääräisyyttä, tulin tänne löytämään välineen, jolla organisoida liikkeitä. Löytämään uutta tietä, jonka avulla pääsisi eroon liikkeiden epämääräisyydestä ja liberalismista. Ei ole tietenkään syytä hylätä poliittista perintöään - prekariaatista siirtolaisuuskamppailuihin - vaan haluta, että jatkuvuuden puolue on myös murtuman puolue. Uuden työn puolue. Jatkuvuuden ja murtuman, uuden ja vanhan, stabiilin ja prekaarin.

Tuttu teoreettinen solmukohta on juuri se, että kapitalistisessa taloudellispoliittisessa muodostelmassa ainoastaan porvarilliset puolueet ovat "kaikkien" puolueita. Ymmärtääkseni tätä ei tarvitse lukea Althusserin tai Gramscin "opera omnia". Työväen puolue ei voi olla "kaikkien" puolue, se voi olla vain ja ainoastaan työväen autonomian puolue. Tätä determinaatiota puolueen luokkakantaisuudesta ei voi sivuttaa. Jos puolueemme olisi - esimerkiksi poliittisen tavoiteohjelmaluonnoksen mukaisesti - kaikkien puolue, silloin se ei olisi kenenkään puolue, eli se olisi porvarillinen puolue. Vasemmistoliiton vaikeudet eivät johdu siitä, että me olisimme liian luokkakantaisia, vaan juuri päinvastaisesta syystä. Luokkataistelun monopoli - ja luokkaidentiteetti - on jätetty muille, ja samalla on kuvitelu, että se auttaisi vasemmistoa. Paradoksaalisella tavalla juuri kun Kokoomus käy ankarimmin uusliberaalista luokkataistelua. Se voi esiintyä "kaikkien" neutraalina puolueena juuri sen historiallisen tosiasian vuoksi, että porvarit eivät käy luokkataistelua. Tällainen ylellisyys ei ole sallittu vasemmistopuolueelle: kun se käy luokkataistelua, se voi esiintyä vain ja ainoastaan työväen autonomian puolueena, ilman antiikista lainattuja valepukuja.

Käännetään asia toisinpäin. Minkälaista puoluetta vanhan työn väki ja uuden työn väki tarvitsevat? He eivät tarvitse puoluetta, joka ajaa kaikkien etua, vaan puoluetta, joka ajaa autonomisesti heidän määrättyjä ja määriteltyjä etujaan. Mitä tämä tarkoittaa konkreettisesti? Se tarkoittaa, että sosiaalipalveluja voidaan leikata hyvätuloisilta mutta ei työväeltä. Se tarkoittaa - provokatiivisesti sanottuna - leikkauslistoja, joissa poistetaan kirjastoja, poliklinikoita ja päivähoitopaikkoja porvarillisilta alueilta, ja ylläpidetään niitä työväen asuinalueilla. Universaalisuuden eteen on asetettava luokkakantaisuus. Tekisi mieli sanoa "ideologisista syistä". On selvä, että valtion talouden tila on sellainen jo nyt että leikkauksia on tehtävä. Työväen puolue ei siis vastusta leikkauksia vaan uuden talouspolitiikan nimissä kohdistaa ne vihollisiin. Se ajattelee työväen autonomista etua. Vaikka sitten palvelujen polarisaation kustannuksella. Meidän on opittava melko paljon EK:lta ja Kokoomukselta. Erityisesti meidän olisi opittava hylkäämään universalismi ja ajattelemaan pelkästään luokkaetua. Kummallista kyllä universalismin aave ja "pohjoismaisen hyvinvointivaltion" myytti kummittelevat yhä myös puolueessamme. Työväen puolueella on siis vihollisia. Se toimii demokratian puitteissa, mutta silti sillä on vihollisia. Voimia, joita se haluaa poistaa demokraattisesti poliittiselta näyttämöltä. Tämä jo erottaa selkeästi työväen puolueen liberalismista. Vihollinen on keskeinen käsite työväen puolueen arsenalissa.

Onko sitten mitään järkeä puhua luokasta 2010-luvulla? Taas kerran paradoksi. Juuri kun vasemmisto lopetti puheen luokista, luokat ovat palanneet vahvempina kuin koskaan poliittisen ja yhteiskunnallisen toiminnan näyttämölle. Suuri talouskriisi päivitti taas kerran kaikkien agendan luokkakantaiseen suuntaan: Obamasta Merkeliin, mutta ei tietenkään vasemmalla. Puhe luokasta on kummallinen asia. Jos diskursiivisen hegemonian luovuttaa porvareille, on varmasti niin, että luokat katoavat vasemmiston toiminnasta sekä teoriasta ja ilmaantuvat porvarilliseen diskurssiin. Luokkapuheen haltuunottaminen luo aina hegemonisen aseman, joka osaltaan vahvistaa luokkaidentiteettiä. Suuri luokkakertomus on palannut. Meidän pitäisi kiireellisesti pukea se uusiin vaatteisiin.

Euroopan talvi

Eurooppa jäähtyy. Euroopan talous jäähtyy. Elämme entropian aikakautta. Kapitalismin dynaaminen ja propulsiivinen voima on maanosassamme kulunut loppuun. Tässä ei ole tarkoitus millään lailla vedota eurooppalaiseen taantumukselliseen traditioon, Oswald Spengleriin tai René Guenoniin. Kyseessä ei tietenkään ole kulttuurinen ilmiö vaan uusi taloudellis-tuotannollinen asetelma. Kapitalismin dynaaminen keskipiste vain siirtyy. Kuten se on aina epokaalisissa murroksissa siirtynyt: Firenzestä Bruggeen, Amsterdamista Lontooseen, Detroitista Los Angelesiin. Teesini on se, että vuonna 2008 alkanut talouskriisi ei ole pelkästään yksi kriisi muiden joukossa, vaan sukupolvemme merkittävin geopolitiittinen ja taloudellinen siirtymä, jonka seuraukset eivät edes ole täydellisesti avautuneet itsellemme.

Yhteiskunnistamme tulee vanhoja, köyhiä ja harmaita. Kulutuksen taso tulevaisuudessa tulee vain laskemaan. Uutta nousukautta ei ole edessä. Uutta mahdollisuutta jakaa ylijäämää ei tule. Resursseista tulee niukkoja. Entropiassa tulevat yhdistymään uudella tavalla ristiriitaiset ilmiöt: työvoimapula ja endeeminen työttömyys, köyhyys ja resurssipula. Kriisi ei tule olemaan katastrofaalinen romahdus. Kriisi tarkoittaa jäähtymistä, vanhentumista, hidastumista: entropiaa. Eräänlainen Itävalta-Unkarin kaksoismonarkian päättyminen ilman sotaa, ilman Gustav Mahleria, ilman Gustav Klimtia, ilman Joseph Rothia. Maailmanloppu sellaisena kuin me olimme sen oppineet tuntemaan.

Endeeminen työttömyys, työvoimapula, resurssien niukkuus, deindustrialisointi ja fiskaalinen kriisi tarkoittavat tietenkin hyvinvointivaltion perustan kuihtumisen sinetöintiä. Eritäin vaikeat ajat ovat edessä. Erityisesti niille ihmisille, joiden etua puolueemme pitäisi ajaa.

Eurooppa ja Suomi eivät kyenneet nostamaan talouskriisin tuhkista uusia ekspansiivisia aloja. Rakenteellisia muutoksia on jo tapahtunut. Tietyt teollisuuden haarat ovat Suomessa loppumassa, juuri kuten eräät ammattiyhdistysjohtajat olivat ennustaneet. Mitään uutta ei ole tulossa tilalle. Tästä näkökulmasta kaikki ne vaatimukset, jotka tekevät työn siirtämisestä maksettavan hinnan kalliiksi, ovat tietenkin ymmärrettäviä ja tukemisen arvoisia. Kyseessä ei ole taistelu työn säilyttämisen puolesta, vaan taistelu työn lopettamisen kustannuksien maksimoinnista. Ero on merkittävä. Selvä ammattiyhdistysliikkeelle. Epäselvä jossakin määrin puolueellemme.

Vasemmiston vastaus entropialle ei voi olla utopistisissa ostoslistoissa, jotka maksavat miljardeja. Vasemmiston olisi realistisesti kohdattava uusi tilanne. Vasemmiston olisi realistisesti ymmärrettävä, että kaikille kaikkea hyvää tarjoava hyvinvointivaltio ei ole enää mahdollinen nykyisissä taloudellisissa puitteissa. Olisi opittava löytämään sellaisia hyvinvoinnin kohteita, jotka eivät maksa mitään; sellaisia leikkauskohteita, joissa on mahdollista viedä etuisuuksia pois vihollisilta (juuri kuten he jatkuvasti tekevät työväestön suhteen); ja sellaista talouspolitiittista realismia, joka toteaisi, että kasvun ajat ovat ohi. Kyse ensisijaisesti ei ole enää siitä kenelle annetaan rahaa, vaan siitä keneltä sitä otetaan pois. Tämä tilanne ei kuitenkaan ole ristiriidassa perustulovaatimuksen kanssa, pikemminkin päinvastoin. Entropian aikakaudella pienenevää tuotannon outputtia on helpompi jakaa perustulomallin mukaisesti kuin bysanttilaisilla sosiaalivaltiorakennelmilla.

Vasemmiston ja ay-liikkeen eräs ongelma liittyy siihen, että oikeisto ja työnantajat kykenevät aina viemään paikallisia taisteluita globaalille tasolle, kun taas sama kyky puuttuu työväeltä. Puheet eurooppalaisesta poliittisesta tasosta eivät koskaan menneet läpi va-

semmistossa, ja nyt olemme pakotettuja tilanteeseen, jossa ainoa työläisille jäävä suoja on kansallisella tasolla, protektionismissa, talouden valtiollisessa ohjauksessa ja hyvätuoloisten verotuksen kiristämisessä. Tässä mielessä taas kerran olisi voimakkaasti nivottava yhteen ay-liike ja puolue, eikä toimittava toisinpäin kuten eräät suosittelevat. Taas kerran olisi puhuttava kansallisesta edusta. Ironisesti voisi sanoa, että yhtä paljon kuin ahtaajien lakko vahingoitti Suomen vientiä, se suojasi samalla kotimarkkinatuottajia ulkomailta kilpailulta. Jos oletamme, että suuret viejät edustavat suurpääomaa, voimme todeta, että ahtaajien lakko oli uuden sosialistisen talouspolitiikan prodromaalinen ilmiö. Lisättyä vielä sillä pienellä erolla, että kotimaan markkinat ovat reguloitavissa kansainvälisiä markkinoita helpommin. Kaikella mahdollisella ironialla sanottuna.

Jos olettamuksemme taloudellisesta ja tuotannollisesta tulevaisuudestamme perustuu deindustrialisointiin ja sen tosiasian hyväksymiseen, että työn lopettamisen hintaa on korotettava eksponentiaalisesti, voimme asettaa muutamia poliittisia kysymyksiä. Tarvitseeko deindustrialisoituva maa ydinvoimaa? Tarvitseeko Suomen työväki uusia huikeita pääoman keskittymiä? Mitä ehdotamme Suomen työväen hyvinvoinnin ylläpitämiseksi? Ensinnäkin on todettava, että absoluuttisen hyvinvoinnin ja taloudellisen kasvun ajat ovat kenties loppuneet. Ehdotamme seuraavia asioita: tuotannollisen ja taloudellisen tehokkuuden kasvattamista, prosessien tehostamista, investointien (eli pääoman) pienentämistä ja markkinoiden valtiollista ohjaamista. Tuotetaan saman verran kuin nyt, mutta pienemmällä pääomien, luonnonresurssien ja työn määrällä. Jaetaan oikeudenmukaisemmin (verotuksella ja tulonsiirroilla) ja yksinkertaisemmilla tavoilla (perustulolla).

Bandung 1955

Kansainvälisellä tasolla 1990-luvun ja 2000-luvun taitteessa lyhyen hetken vallitsi ajatus global governance -ratkaisusta. Kuviteltiin, että globaalit instituutiot kykenisivät hallitsemaan maailman monimuotoisuutta. 2000-luvun alkupuolella tuli selväksi, että asia ei ollut enää mahdollinen. Kansallisvaltiot palasivat kansainvälisen politiikan keskeisimmiksi toimijoiksi. Talouskriisi 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen loppupuolella vain vahvisti tätä asiantilaa.

Juuri tällaisessa tilanteessa uudet poliittiset subjektit astuivat maailmanpolitiikan näyttämölle: Meksiko, Indonesia, Brasilia, Etelä-Afrikka, Intia ja Kiina. Eräänlainen Bandungin vuoden 1955 konferenssin toisinto. Yhdysvallat kykenee toistaiseksi ylläpitämään keskeistä asemaa maailmanpolitiikan näyttämöllä. Täysin poissuljettua ei kuitenkaan ole - uskomatonta kyllä - Yhdysvaltojen kriisi. Eurooppa loistaa poissaolollaan. Eurooppa ei ole enää poliittinen subjekti, ja suurin ongelma on se, että poliittisen Euroopan olemassaolo estää eurooppalaisten kansallisvaltioiden täysipainoista poliittista toimintaa. Euroopan puuttuminen maailmanpolitiikan skenaariosta tarkoittaa myös eräiden eurooppalaisten kategorioiden katoamista. Ennen kaikkea juridisen sitovuuden katoamista. Jus Publicum Europaeum on - kummallista kyllä - kadonnut juuri sillä hetkellä, kun sen olisi pitänyt palata - kansallisvaltioita myöten - maailmanpolitiikan näyttämölle.

Miksi Eurooppa, juuri sillä hetkellä kun se on institutionaalisesti vahvimmillaan - presidentteineen, ulkopoliittisine edustajineen - on heikommillaan? Tässä olisi ehkä palattava suhteeseen, joka aina vallitsee materiaalsen ja muodollisen konstituution välillä. Euroopan muodollinen konstituutio vastaa tilannetta, joka vallitsi joitakin vuosia sitten. Klassinen perustuslaillinen teema. Euroopan nykyinen tila - sen materiaalsen konstituutio - perustuu kansalliseen etuun. Instituutioiden ja todellisuuden välinen vastaavuus on kriisissä.

Yleisesti ottaen - Euroopasta riippumatta - voidaan todeta, että maailma on muuttunut: vanhan multilateralismin tilalle on astunut uusi multipolarismi, jossa kansallisvaltiot ryhmittäytyvät uusien vetovoimaisten valtioiden ympärille muodostaen uusia hierarkioita. Multilateralismista multipolarismiin on tämän uuden siirtymän määrite.

Kansainvälinen ilmastokokous oli hyvä esimerkki uudesta ajasta: vääntöä ei käyty yleisestä ilmastopuolustuksesta vaan hyvin poliittisista - sanoisinko klassisista - teemoista. Uusi maailmanjärjestys ja sen sisäiset multipolaariset hierarkiat olivat kokouksen tärkein esille tullut asia. Ilmastokokouksen viimeinen - ja ehkä klassisin - poliittinen vääntö käytiin kansallisen suvereniteetin teeman ympärillä. Uusi nationalismien aika on nykymaailman todellisuutta. Olisi ehkä aika unohtaa unelmat YK:sta, multilateralismista ja internationalismista, ja hahmottaa maailmaa suurten tilojen muokkaamana geopolittisena ympäristönä, jossa toteutuvat vahvat polarisoinnit alueiden ja ideologioiden ympärille.

Uudessa lähestymistavassamme emme tietenkään ajattele tilaa - kun esimerkiksi Suomesta puhutaan - pelkästään maantieteellisesti, vaan myös geopolittisesti, eli mahdollisuutena rakentaa uusia alliansseja, uutta telluurista poliittista maantiedettä. Poissaolevan - konstitutionaalisisessa kriisissä rypevän - Euroopan tilalle meidän olisi asetettava hypoteesi: mitä yhteistä etua voisi olla Suomella ja Brasilialla? Onko suomalaisen paperi- tai metallimiehen liittolainen eurooppalainen vai kehittyvien maiden teollisuus? Kansallisen ja luokkaedun nimissä meidän olisi ajateltava maamme politiikkaa uudesta rohkeasta näkökulmasta. Ehkä meidän pitäisi ajatella, että deindustrialisointi on myös potentiaalia. Mahdollisuus vaihtaa prosessiosaamista (immateriaalista tuotantoa) materiaalisiin hyödykkeisiin. Kenties vasemmistolaisella Suomella olisi mahdollisuutensa vasemmistolaisen Brasilian, Venezuelan, Venäjän, Kiinan ja Etelä-Afrikan kanssa.

Hunan 1927

Vuonna 1927 Mao tutki Hunanin maanviljelijöiden oloja ja sanoi puoluetovereilleen: "laskkaa puhumasta pahaa maanviljelijöistä". Samaa pitäisi sanoa luettuaan Matti Vanhasen puheen kolmannesta tiestä. Kolmas tie olisi pitänyt olla vasemmiston vahva kannanotto uuden kansallisen taloudellisen intervention puolesta. Kannanotto jäi Vanhasen tehtäväksi. Miksi tällaista vahvaan visioon perustuvaa näkemystä ei esitetty vasemmalta? Mysteeri. Ovatko sosialismi ja valtion interventio taloudessa jonkinasteinen tabu puolueessamme? Ehkä meidän olisi lähdettävä liikkeelle juuri Vanhasen puheesta.

Tässä yhteydessä olisi määriteltävä puolueemme suhde hallitusvastuuseen. Tämä asia liittyy melko läheisesti keskusteluun poliittisesta realismista ja päätöksenteosta. Poliittisesta realismista ja päätöksenteosta vaikeissa taloudellisissa olosuhteissa, joissa ei ole enää mahdollista listata satojen miljoonien eurojen ostoslistoja nimeämättä rahoituksen lähdettä. Nimeämättä sitä tavalla, joka on realistinen, eikä Robin Hoodin seikkailuihin perustuva. Rikkailta on tietenkin otettava, mutta miten ja kenen kanssa? Olisi ehkä syytä siis sanoa, että haluamme hallitukseen. Haluamme sinne vallitsevissa olosuhteissa, eli olosuhteissa, joissa joutuisimme vääntämään joka ikisestä menoerästä, useimmiten häviämään, osoittamaan rahoituksen lähteitä tai säästön kohteita.

Meidän olisi myös oltava varovaisia "oikeistohallitusretoriikan" kanssa. On mahdollista, että hallitusvastuu ja desisionismi tulevat kuulumaan myös meidän poliittisen selkärepun, jos haluamme vaikuttaa asioihin. Tavoittelemme kuitenkin ministereitä ja päätöksiä, yhteistyössä SDP:n, Keskustan ja Vihreiden kanssa. Vuonna 2011 vaalit voittanut ja

hallituksessa oleva Vasemmistoliitto joutuisi melko nopeasti sopeutumaan talouden ja finanssialueen kriisiin todellisuuksiin, ja siksi meidän on kerrottava ennen vaaleja, miten asiat ovat, ja halustamme osallistua maan johtamiseen. Emme halua tuomita puoluettamme ikuisen populistiseen oppositioon.

Vasemmistopuolueen hallitusprojekti ei tietenkään voi olla muuta kuin vasemmistolainen. Vaaleihin mennessä pitäisi määritellä tarkasti, mikä on tavoiteltu hallitusasetelma. Olisi siis ensinnäkin vastattava kysymykseen punaisen ja vihreän sävyistä. Uusi hallituspohja, jota Vasemmistoliitto tavoittelee, ei voi olla muuta kuin SDP:n, Keskustan, Vihreiden ja puolueemme muodostama. Ratkaisevassa asemassa tässä yhteydessä on Keskusta. Työväen asema on taas kerran kiinnittynyt maatalousväestön kohtaloon.

Suomi 2010: vanhojen konfliktien uudet muodot ja uusien konfliktien vanhat muodot

Askel oikealle ja askel vasemmalle. Askel vasemmalle tarkoittaa askelta kohti lakkoilevia työläisiä, uusia spontaaneja liikkeitä, jotka ovat alkaneet vahvistua uudessa deindustrialisoituvassa Suomessa. Puolueemme on ollut kummallisen hiljainen, kun sen olisi pitänyt puhua uusista lakon muodoista, uusista pienistä aloista, joissa suuret lakot kykenevät laumaamaan ilmailun tai viennin ja saamaan valtavaa tilaa julkisessa keskustelussa. Siellä puolueemme pitäisi olla tukemassa luottamusmiesten ja työläisaktiivien aloitetta työväenluokan etuja ajavan organisaation synnyttämiseksi. Organisaatio, joka ei ole vaihtoehtoinen puolueellemme, vaan osa sitä dialektiikkaa, joka vallitsee puolueen ja autonomian välillä.

Uudet liikkeet eivät enää ole nuorisoliikkeitä, uudet liikkeet ovat prekaarin työn liikkeitä, jotka näyttäytyvät tavalla, joita prekaarin työn intellektuellit eivät ollenkaan osanneet odottaa. Bileet pidetään tällä kertaa lentokentällä tai satamassa. Vanhat konfliktit saavat uusia muotoja. Uudet konfliktit saavat vanhoja muotoja, kun nuoret ilmiantavat pomoja ja selkeästi kaipaavat juridista tukea ammattiyhdistysliikkeistä. Nämä ovat parhaat esimerkit uudesta tilanteesta.

Paljon on puhuttu puolueen sisäisen keskustelun kehittämisestä. Jäsenten osallistumisesta puolueen keskusteluun ja päätöksentekoon. Tyhjiä fraaseja, jos niitä ei tue puolueen ja sen jäsenten poliittinen toiminta asuinalueilla, työ- ja opiskelupaikoilla. Argumentointia on tuettava konkreettisista taisteluista kumpuavilla kokemuksilla. Keskustelu keskustelun vuoksi tai osallistuminen osallistumisen vuoksi on täysin hyödytöntä. Tässä mielessä puolueen osastojen pitää toimia katalysaattorina suhteessa moniin yhteiskunnallisiin liikkeisiin. Kuten ovat tehneet ahtaajien ja nuorten työläisten kohdalla ne toverit, jotka toimivat puolueemme sisällä ja jonka juuret ovat työväen autonomiassa. Oikeastaan suurin edesämme oleva kysymys liittyy siihen, miten saada puolue ja sen jäsenet osallistumaan kamppailuihin, jotka muotoutuvat kaupunkien, kuntien ja alueiden piirissä. Tässä mielessä puolueen sisäisen organisaation merkitys on keskeinen. Sen on oltava ammattimainen, mutta sen on kyettävä kuitenkin toimimaan uusilla tavoilla.

Puolue on institutionaalinen toimija, mutta samanaikaisesti sen on rakennettava kiinteä suhde ulkoparlamentaariseen toimintaan, kansalaisjärjestöistä autonomisiin liikkeisiin. Tässä suhteessa puolueen on kyettävä ymmärtämään, analysoimaan ja antamaan omia resursseja liikkeiden käyttöön. Onko Vasemmistoliitto kyennyt järjestelmällisellä tavalla rakentamaan toimivia suhteita uuden työn liikkeisiin? En usko. Luottamusmiesten ja työläisaktiivien uusia aloitteita on tuettava aktiivisesti. Tällaisen toiminnan ja konfliktien tie

on huomattavasti tärkeämpi kuin näennäisen sisäisen keskustelun rakentaminen. Puolueen organisointi agitointi- ja toiminnalliseksi koneistoksi on erittäin keskeinen tehtävä

Vihreitä kritisoivat ovat oikeassa väärästä syystä

Markus Termonen

Millaisia suuntia on olemassa Vasemmistoliiton tulevaisuudelle, ja mikä on hallitseva suunta tällä hetkellä? Yksi näkökulma näihin kysymyksiin on se, mitä Vasemmistoliitosta kertoo monien vasemmistoliittolaisten vihreisiin kohdistama kritiikki.

Esimerkit ovat tuttuja: puhetaivat vihreistä "kokoomuksen puisto-osastona", liian porvarillisina ja niin edelleen. Samalla Vasemmistoliitossa on vahva suuntaus, joka haluaa edistää todellista "punavihreyttä" - eli itse asiassa juuri sitä, mitä nämä samat kritisoijat toivoisivat löytävänsä vihreistä. Vihreiden kritisointi on pettymystä siitä, etteivät vihreät vastaa näiden kritisoijien haaveita. (Jos tätä verrataan vasemmistolaiseen tapaan kritisoida vaikkapa Kokoomusta, niin ero on selvä: Kokoomuksen kritiikin on tarkoitus osoittaa, millainen Kokoomus "todella on" vihollisena - sellainen kritiikki ei siis toimi toiveiden tai pettymysten välittäjänä.)

Jos hetkeksi sivuutetaan sisältökysymykset, niin on todettava, että nykyvihreät ovat onnistuneet Vasemmistoliittoa paremmin juuri siinä, missä Vasemmistoliitto (tai sen edeltäjät) oli perinteisesti vahva. Vihreät ovat onnistuneet hankkimaan tietyn väestöryhmän - korkeasti koulutettujen kaupunkilaisnaisten - luottamuksen, samalla kun Vasemmistoliitolla tuskin enää on mitään vastaavaa uskollista kannattajaryhmää. Uskollisuus tarkoittaa sitä, että tämä ryhmä pitää vihreitä omana puolueenaan, vaikka se tekisikin virheitä, eikä vaihda kantaansa muutaman yksittäisen poliittisen kiistakysymyksen vuoksi. Vallan hankkimisessa ja käyttämisessä - politiikan tarkoituksessa - vihreät ovat myös kiistatta onnistuneet Vasemmistoliittoa paremmin viime aikoina, vaikkei vihreitä välttämättä riittävän valtapoliittisesti orientoituneina voikaan pitää.

Olisiko vihreiltä siis jotain opittavaakin? Siis ei siinä mielessä, että Vasemmistoliiton olisi lähdekökko samoille korkeasti koulutettujen kaupunkilaisnaisten apajille - siltä tieltä ei paljon ääniä heru, sillä nämä naiset ovat uskollisia puolueelle, joka puhuu liberaaleista arvoista ja punavihreydestä. Moraalissa ja ympäristöarvoissa Vasemmistoliitto ei pysty vihreiden kanssa kilpailemaan. Paradoksaalisesti vihreät ovat siis hankkineet uskollisen intressiryhmän vastustamalla intressiryhmäpolitiikkaa (esimerkiksi kritisoiden työmarkkinajärjestöjen valtaa ja korostaen omaa itsenäisyyttään niistä), samalla panostaen joihinkin intressikysymyksiinkin, kuten apurahansaajien asioihin. Sitä, minkä vihreät ovat saavuttaneet arvopuheella, ei Vasemmistoliitto kuitenkaan näytä onnistuvan vastaavalla arvopuheella saavuttamaan. Punavihreyshaaveiden ja moraalien sijaan Vasemmistoliitolta näyttää puuttuvan luokkaitsekkyyttä ja kykyä samaistaa oma luokkaitsekkyyks kansalliseksi eduksi.

Aivan toinen asia on se, että itse asiassa sekä vihreiltä että Vasemmistoliitolta näyttää puuttuvan käsitys vihreän liikkeen historiasta. Sen sijaan, että tunnistaisivat puolueensa osana vuoden 1968 perintöä, vihreät käyttävät kulunutta fraasia "ei oikealla eikä vasem-

malla vaan edellä". Mahdollisesti tästä hämääntyneenä Vasemmistoliittokaan ei tunnista vihreiden uusvasemmistolaisista perustaa. (Jos se jokin puolustus on, niin myönnettäköön, että Vasemmistoliitto ei ole ainoa, jolla on vaikeuksia sijoittaa vihreät poliittisella kartalla: se, mikä yhdelle on "kokoomuksen apupuolue", on toiselle "viherstalinismia".)

Tarkastellaksemme vihreiden liian vaiettuja uusvasemmistolaisia juuria on palattava hetkeksi historiaan. Vihreiden kehityksestä eurooppalaisena liikkeenä ja puolueena kertoo parhaiten Saksan esimerkki, koska juuri Saksasta monien muiden maiden vihreät ovat ottaneet vaikutteita ja koska juuri siellä vihreät saavuttivat varhaisimmat menestyksensä. Lisäksi Saksassa vihreät ovat kasvaneet suuremmaksi puolueeksi kuin monessa muussa maassa. Vihreä liike on eurooppalainen suuntaus, jonka tärkein perusta on Saksassa. Tässä kirjoituksessa Saksalla tarkoitetaan Länsi-Saksaa.

Saksan vihreiden historian suhteen ei ole syytä tarkastella vain puolueen historiaa vaan myös sitä prosessia, joka tuotti puolueen synnylle suotuisat olosuhteet ja liikkeet. Suomalainen vihreä liike ei toki kaikilta osin vastaa saksalaisen vihreän liikkeen koostumusta tai teoreettista pohjaa, mutta juuri Saksasta suomalaiset vihreät ovat eniten ottaneet ulkomaisia vaikutteita. Saksaan verrattuna Suomessa ns. uusvasemmistolaisten toimijoiden osuus oli vihreiden alkuvaiheessa vähäisempi, koska Suomessa SDP:stä vasemmalle sijoittuvalla vasemmistolla oli enemmän vakiintuneita toimintamahdollisuuksia (eli SKDL). Toisin kuin Suomessa, monissa eurooppalaisissa maissa uusvasemmisto muodosti autonomisia liikkeitä, jotka kritisoivat perinteisiä kommunistipuolueita.

Puolueen kasvualusta

Eräs Saksan vihreiden syntyä edeltävistä tärkeistä liikkeistä oli ydinaseiden vastainen liike. Se syntyi jo 1950-luvun puolivälissä, kun USA tarjosi ydinaseita eurooppalaisille liittolaisilleen, kuten Länsi-Saksalle. Saksan sosiaalidemokraattisen puolueen eli SPD:n taktikkana oli ottaa liike haltuun perustamalla liikettä koordinoiva komitea, johon se valitsi omat henkilönsä keskeisille paikoille. Liikkeestä tuli kuitenkin keskeisesti spontaani ulkoparlamentaarinen liike. SPD valitsi liikkeen resurssien heikentämisen, mikä johtikin liikkeen heikentymiseen. Liikkeeseen osallistuneille tämä opetti, kuinka tärkeää on autonomia suhteessa puolueisiin.

SPD:n resurssien katoamisen jälkeenkin liike jatkoi pääsiäismarssejaan. Se koostui paikallisten ja alueellisten komiteoiden verkostosta. Siihen kuului aseistakieltäytyjiä, kommunisteja ja sosialisteja sekä lisäksi humanististen ja liberaalien järjestöjen jäseniä. Vuoden 1960 tuhannesta jäsenestä jäsenmäärä nousi vuoteen 1967 mennessä 150 000:een. Liikkeestä tuli [ulkoparlamentaarisen opposition APO:n](#) organisaationaalinen perusta. Prosessiin vaikutti nuorten vastakulttuurinen protestiliike sekä yleinen nuorten politisoituminen erityisesti [Saksan sosialistisen opiskelijaliiton SDS:n](#) kautta. SDS aloitti SPD:n nuorisjärjestönä, mutta SPD erotti sen erityisesti asevarustautumista koskevan kiistan vuoksi.

Vuonna 1966 SPD meni hallitukseen yhdessä kristillisdemokraattien kanssa, mistä seurasi monille pettymys järjestelmään kokonaisuutena, koska se merkitsi suurta koalitiota vailla merkittävää parlamentaarista oppositiota sekä puolueiden, valtiokoneiston, ammattiliittojen ja työnantajien ykseyttä. Huomattava osa nuorisosta identifioituikin vastakulttuurisiin elämäntapoihin ja opiskelijakapinallisiin. Sukupolvikuilu oli valtaisa. Taistelua johti SDS. Iso osa Rudi Dutschken retoriikasta saattoi mennä yli nuorten ymmärryksen, mutta kiihko sekä viha vallitsevaa järjestelmää kohtaan oli mukaansatempaavaa. Aukto-

riteetit aloittivat vastahyökkäyksen antikommunismien nimissä, ja verisissä katutaisteluisa tuli myös kuolonuhreja. 1960-luvun lopun jälkeen liike kuitenkin hajosi eri leireihin. Seurasi ääriivasemmistolaiten fraktioiden (mukaan lukien aseellisten ryhmien) aikakausi. Monet niistä, jotka eivät integroituneet sosiaalidemokraatteihin, liittyivät toistensa kanssa kiisteleviin maolaisiin tai marxilais-leninistisiin lahkomaisiin järjestöihin, joille SPD oli peturi ja pahin vihollinen.

Mikä oli APO:n merkitys? Ensinnäkin se merkitsi kääntopistettä toisen maailmansodan jälkeisen Saksan kehityksessä. APO avasi - osin tarkoittamattaan - oven modernisaatiolle ja SPD:n johtavalle roolille saksalaisessa politiikassa. Koulutusjärjestelmää uudistettiin, perheiden patriarkaalisia rakenteita purettiin, tehtaiden autoritäärisiä rakenteita vähennettiin ja sukupuolten tasa-arvo lisääntyi. Kuitenkin siinä missä Ranskassa ja Italiassa 1960-luvun lopun liikkeet edistivät työläisten ja opiskelijoiden yhteisen rintaman syntymistä (toki ristiriitoinen ja ongelmien), Saksassa APO ei pystynyt laukaisemaan työväenluokkaista mobilisaatiota. Pikemminkin vastakkainasettelu perinteisen työväenliikkeen ja uusien protestiliikkeiden välillä kärjistyi. Toisin kuin 1950-luvun ydinaseiden vastainen liike, APO ei ollut yhden asian liike. Se kritisoi saksalaista yhteiskuntaa kokonaisuutena.

APO:n hajoamisen jälkeen vuonna 1972 SPD sai parhaan vaalitulosensa koskaan (45,8 % äänistä), ja siitä tuli ensimmäistä kertaa suosituin puolue. Karismaattinen Willi Brandt kuitenkin halusi rajoittaa reformi-intoa ja liiallisia odotuksia. Öljykriisin ja työttömyyden kasvun myötä optimisismi hävisi. Vaikka SPD:n menestys oli osin APO:n tuottaman vasemmistolaisuuden tulosta, viimeistään Helmut Schmidtin puheenjohtajakaudella SPD:n politiikka toisaalta levensi kuilua SPD:n ja liikkeiden välillä: SPD lisäsi poliisin valtuuksia, poissulki kansalaisten aloiteryhmiä päätösten valmistelusta ja toteutti [Berufsverbotin](#).

APO:n lisäksi eräs keskeinen vihreiden kasvualusta olivat kansalaisaloitteet. Vasemmisto suhtautui niihin epäluuloisesti ja piti niitä toissijaisina suhteessa työn ja pääoman väliseen konfliktiin. Kyse oli osin siitä, että vasemmisto käsitti luokkataistelun kapealla tavalla eikä lukenut kulutuksen ja elämänlaadun kysymyksiä materiaalien taistelujen piiriin. Toisaalta kansalaisaloitteiden aiheet olivat tosiasiallisesti usein melko rajallisia, vaikka ne kokonaisuutena koskettivatkin laajaa aluetta: energiantuotantoa, kaupunkisuunnittelua, liikennettä, teknologiaa, ympäristöä jne. Joka tapauksessa niistä kasvoi 1970-luvun loppuun mennessä sekä ulkoparlamentaarinen että - vihreiden synnyn myötä - parlamentaarinen oppositio. Kansalaisaloitteiden liike oli joustava ja epädogmaattinen aivan kuten APO.

Vastaavasti kuin APO, kansalaisaloitteiden liike joutui konfliktiin perinteisen työväenliikkeen kanssa: lyhyen aikaa 1970-luvun alkupuolella perinteinen ay-liike näytti lämpenevän ympäristöliikkeen ajatuksille, mutta öljykriisin ja työttömyyden kasvun myötä se alkoi puolustaa työpaikkoja pitäen ympäristöä koskevia vaatimuksia uhkana työpaikkojen säilymiselle. Suhde ääriivasemmistoonkaan ei ollut ongelmaton, sillä ääriivasemmistolaiset järjestöt taas näkivät kansalaisaloitteet ja ympäristöliikkeen hyväksikäytön ja haltuunoton mahdollisuutena, jota ne eivät kuitenkaan kyenneet käyttämään.

1970-luvun saksalaisessa ekologisessa liikkeessä oli paljon eri ihmisryhmiä: nuoria, opettajia, maanviljelijöitä, radikaaleja naisia, kriittisiä ay-aktivisteja, hippejä... Nämä voidaan jakaa kuuteen suuntaukseen: 1) konservatiivinen suuntaus sekä nationalistisine että antikapitalistisine vaikutteineen; 2) "kolmannen tien" suuntaus, joka pyrki etsimään ekologisia ratkaisuja sosialismin ja kapitalismin tuolla puolen; 3) reformistit, mukaan lukien kristityt ja sosiaalidemokraatit; 4) antikapitalistiset spontanistit, enimmäkseen radikaali-

vasemmistosta ja alakulttuuriympäristöstä (Joschka Fischer kuului aikoinaan tähän suuntaukseen); 6) hajonneista kommunistiryhmistä jäljelle jääneet ortodoksiset kommunistit.

Ekologisen liikkeen impulssi laajeni myös rauhanliikkeeseen, ja tapahtui rauhanliikkeen uusi nousu. Ekologinen liike oli edustanut tietoisista murtumaa kapitalistisesta tuotantoprosessista, ja tästä oli lyhyt matka rajoittamattoman varustelukierteen kritiikkiin. Vaikka rauhanliikkeeseen osallistui myös sosiaalidemokraatteja, kirkon väkeä ja ay-liikettä, sen perusta oli selvästi sama kuin ekologisella liikkeellä. Uusi rauhanliike oli siis selvästi aiempaa itsenäisempi. Se oli myöskin osallistujaperustaltaan nuorempi. Uusi rauhanliike ei myöskään ollut antikommunistinen vaan melko tasapuolinen kritiikissään eri sotilasliittöjä kohtaan. Lisäksi uusi rauhanliike omaksui aiempaa verkostomaisempia ja spontaanimpia organisoitumis- ja toimintamuotoja.

Vastaavasti kuin monissa muissa maissa, liikehdinnän perusta oli "skene", joka koostui osuuskunnista, pubeista, konserttipaikoista, naisten keskuksista, sanomalehdistä (kuten *Tageszeitung*), kustantajista, tuotantokollektiiveista jne. Uudet liikkeet kritisoivat koko Länsi-Saksan toisen maailmansodan jälkeisen kehityksen perustaa: läntistä suuntautumista, NATO-jäsenyyttä, uskoa teolliseen ja kapitalistiseen kehitykseen. Se, että vihreistä tuli puolue, joka onnistui ylittämään äänikynnyksen, on tulosta koko tästä dynamiikasta.

Puolueen synty

Jokainen ulkoparlamentaarinen liike ei kohtaa puolueeksi tulemisen ongelmaa. Ulkoparlamentaarisen vihreän liikkeen kohdalla parlamentaarisen toiminnan tarve tuli Saksassa selväksi erityisesti siksi, että ydinvoiman vastustajat olivat parlamentissa täydellisen epäedustettuina. Keskeinen analyysi oli, että konfliktit oli vietävä institutionaaliselle tasolle tai riskinä olisi uhriksi joutuminen sekä konfliktin militarisoituminen. Vihreät onnistuivat siinä, missä radikaalivasemmisto ja Rudi Dutschke epäonnistuivat. Dutschke jatkoi suosittuja puhetilaisuuksiaan ja kampanjoi antikapitalistisen liikkeen yhdistämiseksi. Dutsche uskoi, että vain tällä tavoin vasemmisto (SPD:n tuolla puolen) voisi ylittää äänikynnyksen, mutta hän oli enemmänkin myytti tai pop-tähti kuin todellinen yhdistäjä: jokainen ryhmä pystyi näkemään vain oman intressinsä eikä yhdistävän projektin intressiä. Oma funktionsa oli myös perinteisillä parlamentarismen vastaisilla argumenteilla: parlamentarismi on uhka liikkeelle, parlamentarismi luo illuusioita jne.

Saksan vihreiden parlamentaarisessa kehityksessä oli karkeasti sanoen kaksi vaihetta. Ensimmäisessä vaiheessa organisoituivat alueelliset puolueet ja muotoutui klassinen oikeiston ja vasemmiston välinen konflikti, sillä alueellisten ryhmittymien suuntautuminen riippui hyvin paljon siitä, ketkä olivat aloitteellisia ja mikä oli aloitetta tukevien sosiaalinen kompositio. Toisessa vaiheessa alueelliset puolueet liittyivät yhteen vihreän puolueen muodostamiseksi, samalla kun oikeisto asteittain vetäytyi.

Millaista oli ensimmäisen vaiheen vihreä äärioikeistolaisuus, tuo tahra vihreiden syntyhistoriassa - tahra, johon vihreiden "oikeistolaisuudesta" valittava nykyvasemmisto ei kuitenkaan älyä viitata? Esimerkiksi Ala-Saksissa porvarilliset konservatiivit ottivat aloitteen, koska suhtautuivat epäuskoisesti siihen mahdollisuuteen, että ydinvoiman vastainen liike voisi saada aikaan mitään merkittävää painetta valtapuolueita kohtaan. Nämä vihreät näkivät puolueensa itsenäisenä vihreän ulkoparlamentaarisen liikkeen perustasosta ja samana keinona pitää radikaalit poissa.

Schleswig-Holsteinissa oikeistovihreiden johtohahmo oli ekomaanviljelijä Baldur Spring-

mann, jolla oli aiempia yhteyksiä äärioikeistoon. Springmannin ryhmittymä painotti ekologian ensisijaisuutta kaiken päätöksenteon perustana. Perustamiskokouksessaan se päätti poissulkea "radikaalidemokraattiset" ja vasemmistolaiset ryhmät. Schleswig-Holsteinin oikeistovihreät eivät menestyneet vaaleissa kovin hyvin, mutta heistä tuli vihreiden muotoutumisessa pitkäikäinen häiritsevä tekijä, joka yritti vakiinnuttaa oikeistolaista vihreää vaihtoehtoa.

Merkittävä oikeistovihreä poliitikko oli myös Herbert Gruhl, [GAZ:n](#) johtohahmo. Gruhlille se, että ihmiset tekisivät uhrauksia ekologian eteen, merkitsi ihmiskunnan selviytymisen lisäksi keinoa, jolla länsi voisi saada yliotteen itäblokiin. Hän kannatti (linkolalaista ajattelua muistuttavaan tyyliin) aseistettua ekologista diktatuuria, jossa yhdistyisivät sotilaallinen valmius ja minimaalinen kulutus. GAZ:n ongelma - kuten myös oikeistovihreiden yleensä - oli se, että se oli johtajien puolue vailla kunnollista organisatorista infrastruktuuria tai kannattajaperustaa. Porvarillinen media totta kai rakasti oikeistovihreitä.

[Ensimmäisessä valtakunnallisessa vihreiden kokouksessa](#) (Karlsruhessa 1980) oli edelleen käynnissä jatkuva oikeiston ja vasemmiston välinen kädenvääntö, jota vasemmistoon kallellaan oleva keskusta tasapainotti. Oikeisto vaati kaikkien vasemmistoryhmien jäsenten poistamista ja varoitti "punaisen ideologian" johtamisesta vihreään itsemurhaan. Luokkataistelua oikeisto nimitti taantumukselliseksi. Ohjelmatyön kokonaisuhteiskunnallinen luonne ja tietyt vasemmistolaiset vaatimukset (35-tuntinen työviikko, vaatimus NATO:n lakkauttamisesta, tuki kolmannen maailman vapaustaisteluille jne) kuitenkin tuottivat oikeistolle jatkuvia tappioita. Keskustavasemmisto otti vallan. Pian tämän jälkeen oikeistovihreiden johtajat - Gruhl, Springmann, Dinnè - poistuivat.

Tapahtunut oli tavallaan väistämätöntä ja vain ajan kysymys. Konservatiivit olivat vain yhteiskunnallisten liikkeiden loisia ja suuntautuneisuudeltaan niille vastakkaisia. Konservatiivit vain täyttivät hetkellisesti vaalityhjiön. Koko prosessin luonnetta selittää tietenkin samalla vasemmiston kyvyttömyys ja päättämättömyys, sen epäröivä "katsotaan nyt" -asenne suhteessa puolueen rakentamiseen.

1980-luvun alku ei merkinnyt vihreille polkua menestyksestä menestykseen, mutta vaalitulosten vaihtelusta huolimatta kokonaisuutena aikakausi oli Saksan vihreille menestys. Eräs keskeinen liikkeelle paneva voima oli rauhanliike, jonka osana vihreät itseään pitivät. Puolue toimikin aktiivisesti rauhankysymyksissä. Olla sekä liike että puolue oli siis yksi vihreiden menestyksen "salaisuuksista". Samanaikaisesti äänestystuloskehityksen kanssa vihreät vakiinnuttivat itsensä puolueena SPD:stä vasemmalla, itse asiassa ainoana merkittävänä vaihtoehtona sen vasemmalla puolen. 1970-luvulla olemassa ollut puoluepoliittinen tyhjiö oli täytetty.

Suunnaksi uusvasemmistolaisuuden kritiikki

Saksan vihreiden historia osoittaa siis havainnollisesti, että eurooppalainen vihreä liike on vuoden 1968 uusvasemmistolaisuuden perillinen. Lisäksi vaikka vihreiden syntyhistoriaan liittyikin kiusallinen äärioikeistolainen tahra, on huomioitava, että Saksassa vihreät on puolue, joka onnistui puhdistamaan itsensä oikeistovihreistä - puolueen muuttuminen vähitellen yhä reformistisemmaksi on asia erikseen. Saksan vihreä puolue on tulos keskustavasemmiston voitokkaasta taistelusta konservatiivivihreitä vastaan: vihreiden DNA:ssa on vastamyrry konservatiivisuutta vastaan. Äärioikeistolaisten vihreiden olemassaoloa tärkeämpää on se, että heidät voitettiin. Aivan kuten Suomessa "sinivihreiden" olemassaoloa tärkeämpää on se, että ainakin jotkut heistä (Hannele Luukkainen, Merikukka

Forsius) olivat niin tyytymättömiä vihreisiin, että päättivät loikata kokoomukseen.

Vihreät ovat siis osa sitä samaa suuntausta, johon punavihreyttä tavoitteleva Vasemmistoliitto haluaisi kuulua. Vasemmistoliittolainen kritiikki vihreitä kohtaan kertookin oikeastaan enemmän vasemmistoliittolaisista (ja valitettavasti vihreiden menestyksen aiheuttamasta katkeruudesta) kuin vihreistä. Sellainen punavihreys haluaa "avautua liikkeiden suuntaan", olla sekä liike että puolue. Se haluaa synnyttää punavihreän puolueen, vaikka sellainen on jo olemassa. On jo olemassa puolue, joka rakastaa pätkätyöläisiä ja opiskelijoita, pääsääntöisesti puolustaa vahvasti julkisia palveluita ja kannattaa jälkiteollisten "vähemmistöläisten" liikkeiden keskeisiä vaatimuksia, kuten sukupuolisten suuntausten tasa-arvoa. Samalla ei kuitenkaan ekologisena puolueena vaan yleispuolueena, jolla on ekologinen perusta. Vihreiden politiikan sisältö on keskeisesti punavihreää, vaikkei puolue sitä ymmärrettävästi taktisista syistä ja poliittisen realisminsa vuoksi kokonaisuutena korostakaan. Vihreiden perustan uusvasemmistolaisuus ei tarkoita, ettei vihreissä olisi mitään kritisoitavaa. Vihreitä pitäisi kritisoida uusvasemmistolaisuudesta eikä uusvasemmistolaisuuden (punavihreyden) puutteesta, sillä uusvasemmistolaisuus ei tuota enää mitään uutta. Nykyaikainen uusvasemmistolaisuus on itse asiassa lähellä arvoja korostavaa liberalismia, jota eteenpäin katsovan Vasemmistoliiton tulisi välttää. Tässä asiassa kuitenkin Vasemmistoliitolla on ennen kaikkea peiliin katsomisen eikä vihreiden kritisoimisen paikka: vihreiden kritisoiminen on täysin toissijainen tehtävä suhteessa Vasemmistoliiton sisäiseen kritiikkiin ja kehitykseen. Jos "punavihreää" politiikkaa on lasten luokkayhteiskunnan kritisointi, niin vihreillä se on jo hallussa - voisiko Vasemmistoliitto pistää paremmaksi ja vaatia myös aikuisten luokkayhteiskunnan purkamista?

Lisäksi se, miten täsmällisesti "liikkeiden suuntaan avautuminen" taas vastaa vuoden 1968 perintöä, ei ole selvää. Yhtäältä tunnetaan uusvasemmistolaisuutta, joka liikkeitä korostaessaan itse asiassa sekoittaa liikkeen ja puolueen (vrt. tasapainoilu liike- ja puoluemallin välillä vihreiden vahvuutena). Toisaalta taas osa autonomisten liikkeiden perintöä on näkemys, jonka mukaan liikkeiden autonomia merkitsee päätöksen ja puolueen erillisyyttä liikkeistä. Sikäli kuin vuoden 1968 perintö merkitsee ensin mainittua, niin sellaisessa ei ainakaan ole mitään tavoiteltavaa: puolue ja liikkeiden autonomia eivät ole toistensa vastakohtia vaan edellytyksiä. Jos punavihreä malli sekoittaa puolueen ja liikkeen, niin "desisionistinen malli" päinvastoin erottaa puolueen ja liikkeen. Tästä olemme Megafonissa jo kirjoittaneet aiemmin numerossa, jonka teemana oli "päättös".

Kirjallisuus

Werner Hülsberg: *German Greens. A Social and Political Profile*. Verso, Lontoo 1988.

Luokka ja puolue

Mario Tronti

Käännös: Kalle Seppä

Mario Trontin "Luokka ja puolue" vuodelta 1964 käsittelee klassista työväenluokkaisen politiikan ongelmaa: luokan ja puolueen suhdetta. Tronti korostaa tarvetta ymmärtää tämä suhde peruuttamattomasti ristiriitaisena konkreettisen politiikan yhteydessä. Ainutkaan työväenpuolue, Tronti haastaa, ei tule koskaan olemaan kykeneväinen edustamaan koko työväenluokan intressiä. Tämä ei kuitenkaan halvaannuta puoluetta, vaan päinvastoin pakottaa sitä eteenpäin. Tronti siis edellyttää puolueelta kykyä liikkua luokkatilanteen ristiriitojen mukana sen poliittisen toiminnan ehtona.

Trontin artikkeli tarkastelee luokan ja puolueen suhdetta historiallisessa tilanteessa, joka poikkeaa tietenkin oleellisesti omastamme. Sen näkökulma luokan ja puolueen suhteen tarkasteluun on strateginen kysymys siitä, missä keskeisessä pisteessä kapitalistiluokan vallan ketju voidaan murtaa. Trontin vastaus on, että siellä missä luokka on vahvimmiltaan. Luokan vahvuuden ehtona on puolestaan spontaanin strategian ja puoluevetoisten taktisten väliintulojen vuorottelu.

Luokan ja puolueen suomennos on julkaistu aiemmin Tottelemattomat.org -sivustolla. Suomennosta on muokattu.

Luokkataistelun uuden strategian etsiminen kehittyneen kapitalismin olosuhteissa on ajankohtainen tehtävä. Liikettämme painostaa suurten historiallisten tarpeiden voimalla tarve yhdistyä strategian kentällä ja sen yleisperspektiivissä. Tämä valtava työ voi olla ainostaan kollektiivinen. Joko se kykenee välittömästi kohtaamaan yhteiskunnallisen työläismassan päivittäisen toiminnan tai muuten se tulee jähmettymään paikalleen ja perääntymään. Teoreettiset keksinnöt eivät kehity erillään käytännön organisaatiosta, eikä taistelujen kulkua ole mahdollista ennakoida muuten kuin niiden sisältä. Yksikään iskulause ei ole todellinen ilman aseita sen vahvistamiseksi. Nämä lait hallitsevat työläishistoriaa. On aiemminkin ollut hetkiä, jolloin luokan ja poliittisen organisaation välinen suhde on ilmennyt ensisijaisesti ratkaistavana ongelmana, mutta koskaan aiemmin se ei ole ilmennyt näin painavana, kiireellisenä ja monimutkaisena. On avattava poliittisin termein historiallinen solmu subjektiivisten voimien kesken vallitsevissa yhteiskunnallisissa suhteissa. Puoluediskurssi on vietävä avointen ongelmien sulatusuuniin, sulatettava siihen uuteen muotoon, jonka työläisajattelu antaa uusille luokkatapahtumille; prässättävä ja muotoiltava asioiden uudessa todellisuudessa, katsomalla kriittisesti kaikkia menneisyyden malleja; olemalla taktisesti kiinnostuneita eräistä organisaatoratkaisuista, joita valitseva tilanne meille tarjoaa. Analyysissä jokainen näistä momenteista on tuotava selkeästi esille mikäli haluamme kohdata poliittisesti luokkapuolueen teemaa, ja siksi on tuotava esille vanhaa korvaava poliittisen taistelun uusi työläiskonsepti.

Tunnettu on leninistinen erottelu taloustaistelun (yksittäisiä kapitalisteja tai niiden ryhmittymiä vastaan käytävä taistelu, jonka tavoitteena on työläisten tilanteen parantaminen) ja poliittisen taistelun (hallitusta vastaan käytävä taistelu, jonka tavoitteena on kansalaisoikeuksien laajentaminen eli demokratia) välillä. Leninin marxismi yhdisti ne erottamattomalla tavalla. Ilman marxismia ja Leninin jälkeen ne ovat erkaantuneet ja ajautuneet kriisiin, joka on samalla luokkataistelun kriisi, käsitettynä leninistisessä merkityksessä luokkataistelun organisaationa ja johtona. Tämän eron seurauksena meillä on luokkamattiyhdistys ja kansanpuolue: "italialainen" tilanne, opportunistia, jonka ei ole tarvinnut katkaista siteitään leninismiin. Kaksi seurausta: ammattiyhdistys hallitsee luokkataistelun konkreettisia muotoja vailla mahdollisuutta puhua poliittisesta ratkaisusta. Puolue puhuu ainoastaan poliittisesta ratkaisusta vailla yhteyksiä luokkataistelun konkreettisiin muotoihin. Äärimmäiselle kaaokselle äärimmäisiä ratkaisuja. Seurausten tuhoamiseksi on tuhattava premissit. Näin tulee murtumaan keskeisin modernia, postleninististä ja kommunistista reformismia suuntaava ajatus.

Sen ei pitäisi olla vaikea tehtävä. Kehittyneimmässä kapitalismissa ero on jo murtunut. Laajat integrointiprosessit ovat käynnissä yhteiskunnallisen pääoman tasolla valtion ja yhteiskunnan, porvarillisen poliittisen luokan ja kapitalistisen yhteiskunnallisen luokan, vallan institutionaalisen mekanismin ja voittojen tuottamisen mekanismin välillä. Tällaisessa tilanteessa jokainen työläistaistelu, joka tietoisesti rajoittuu "taloudelliselle" kentälle, samastuu reformistisimpaan politiikkaan. Historiallinen lenkki demokratian ja kapitalismin välillä tasapainottuu lopullisesti ainoalla tavalla, jolla se olisi voinut tasapainottua, eli autoritaarisen suunnitelmallisuuden muodossa, joka vaatii tuottavien yhteiskunnallisten voimien "aktiivista" osallistumista kansansuvereniteetin kasvavan käytön muodossa. Tällaisessa tilanteessa jokainen työläistaistelu, joka tietoisesti rajoittuu "poliittiselle" kentälle (ei enää demokratian, vaan demokraattisen suunnitelmallisuuden puolesta) samastuu opportunistisimpaan ekonomismiin. Päästääkseen ulos tästä ansasta ja yhdistääkseen ne aspektit, joita pääoma keinotekoisesti erottaa rakentamalla näin työväenluokan luokkataistelulle häkin, on käytännössä aina korostettava sitä konfliktin yhtenäisyyttä, joka on historiallisesti ehkä vasta nyt mahdollinen. Modernissa kapitalismissa työläisnäkökulmasta käyty poliittinen taistelu pyrkii tietoisesti asettamaan kapitalistisen kehityksen taloudellisen mekanismin kriisiin. Tämän määritelmän elementit ovat kaikki samanarvoisia. Uusi strategia, joka pyrkii aktiivisesti kääntämään työväen poliittisen liikkeen ja kapitalistisen talouskriisin välistä suhdetta, on jo ollut teoreettisen analyysin kohteena, jota on pian jatkettava, syvennettävä, ja argumentoitava pidemmän aikavälin diskurssilla. Tämän uuden strategian mahdollinen taktinen soveltaminen on dokumentoitavissa siinä italialaisen pääoman nykyvaiheen analyysissä, joka on näillä sivuilla esitetty, ja joka pelkästään esitettynä on jo täynnä käytännön seurauksia, joita tässä vaiheessa pitäisi alkaa soveltamaan. Tässä meitä kiinnostaa taas tuoda esille eräs tähän asti liian vähän käsitelty tekijä eli subjektiivinen tietoisuus, joka on sisäänrakennettu poliittisen taistelun käsitteeseen, ja joka konstituoi vallankumouksellisen tahdon jokaisen väliintulon organisaation tuloksena. Tämän luokkataistelun poliittisen sisällön määritelmässä on löydettävissä työläispuolueen korvaamaton funktio, johon kaikki on pakotettava mukautumaan.

Jos on oikein sanoa, että työläistaistelu tulee aina ennen kapitalistisen syklin eri vaiheita ja määrittelee niitä, on pakko myös lisätä, että jotta taisteluille voidaan antaa vallankumouksellinen sisältö, on ennakoitava ja määriteltävä pääoman siirtoja tietoisella tavalla yhteiskunnallisen massan tasolla eli poliittisen toiminnan tasolla organisoidulla tavalla. Jos me toimimme näin, työläiskomento kykenee ohjaamaan kapitalistista tuotantoa, mikä on järjestelmän kaatamisen välitön premissi. Mutta tätä ei voida tehdä ilman siirtymää työläiskomennon organisaatioon, ilman organisaation poliittista esilletuloa, ilman puo-

lueen välitystä, ilman tietoisien ylhäältä päin laskeutuvan subjektiivisen materiaalsen voiman välintuloa, joka antaa meille käsiimme mekanismin, joka ohjaa järjestelmää, jonka me haluamme tuhota. Ainoastaan tämän voiman yhteiskunnallisen käytön kautta on mahdollista, ei vain ennustaa ja ennakoida kapitalistisen kehityksen syklin käännekohtat, vaan myös mitata, kontrolloida ja hallita, eli organisoida työväenluokan poliittista kehitystä, pakottaen sitä kulkemaan yhteenottojen ketjua eri tasoilla ja eri tilanteissa, joissa on päätettävä ketjun murtamisesta, käännettävä luokkien väliset suhteet ja murrettava valtion koneisto.

Organisaation ja spontaanisuuden välille on siis rakennettava uusi suhde, koska vanha ei toimi enää. Vanha suhde perustui illuusion: työväenluokan ymmärtämiseen olisi muka riittänyt se, että tuntee pääoman. Tästä johtuu siis se epämääräinen tieto, jonka puolueen nykyisistä korkeuksista voi saada pääomasta ja työväenluokasta. Vanhan illuusion vuoksi nykypäivänkin yritykset päivittää puolueen organisaatiota nojautuvat kapitalistisen yhteiskunnan tarpeiden ymmärtämiseen eivätkä vallankumouksellisten työläisten kapinatarpeisiin. On selkeästi sanottava, että oikeanlainen suhde luokan ja puolueen välillä vaatii ensisijaisesti puolueen osalta tieteellistä tietoa työväenluokan materiaalisista, objektiivisista ja spontaaneista liikkeistä, ja nykyisin ainoastaan tämä mahdollistaa tieteellisen tiedon kapitalistisen luokan ja sen oman yhteiskunnallisen organisaation liikkeistä. Tässä merkityksessä puolue on luokan teoreettinen elin, sen kollektiiviset aivot, jotka pitävät sisällään luokan objektiivisen totuuden, sen omasta liikkeestä, kehityksestä ja päämäärästä. Puoluejohtajilla on oltava kyky synteettisiin poliittisiin arvioihin, ja sen voi hankkia ainoastaan pitkästä kokemuksesta työstä hienostuneilla, moderneilla, monimutkaisilla ja syvillä teoreettisilla instrumenteilla. Puoluejohdon kokonaisuudessaan on aina ilmennettävä työläistieteen synteettistä yhtenäisyyttä, pidettävä se kokonaan itsellään, luovuttamatta sitä kenellekään toiselle. Puolueintellektuellin funktio on päättynyt: "kulttuurin edustajana" hänellä ei ole sijaa työläispuolueessa. Yhteiskuntasuhteiden tiede, joka olisi erotettu niiden murtamisen käytännöstä, ei ole enää mahdollinen, mikäli se joskus on ollut. Luokan ja puolueen välinen oikeanlainen suhde vaatii siis myös käytännön kykyä ennustaa ja johtaa luokan liikkeitä määrättyissä historiallisissa tilanteissa. Ei ainoastaan toiminnan lakien tuntemista, vaan myös konkreettista kykyä toimia hallitsemalla täysin taktiikan lakien teoriaa ja käytäntöä. Puolue ei ole ainoastaan strategian tieteellinen välittäjä, vaan se on tämän strategian taktisen soveltamisen elin. Työväenluokalla on omien liikkeidensä ja niiden kehityksen spontaani strategia, puolueen ei tarvitse tehdä muuta kuin perustua siihen, tuoda se esille ja organisoida sitä. Luokalla ei kuitenkaan ole millään tasolla, ei spontaanisuuden eikä organisaation tasolla, taktiikan kykyä. Kaikki menetetyt historialliset tilanteet, kaikki tappioon päättyneet hyökkäysyritykset luokkavihollista vastaan ja kaikki herrojen hyökkäykset, jotka eivät ole saaneet sitä vastausta, minkä ne olisivat ansainneet, johtuvat pelkästään tästä puutteesta. Ainoastaan puolue olisi voinut ja voi eristää luokkataistelun tiettyä pistettä ja kääntää sen yhteiskunnalliseksi vallankumoukseksi. Suuri leninistinen puoluevaatimus merkitsee työväenluokan kannalta taktiikan maailman historiallista saavuttamista. Eikä ole sattuma, että tämä saavutus sitoutuu ensimmäiseen historialliseen konkreettiseen vallankumoukselliseen kokeiluun.

Emme saa kuitenkaan elää illuusiassa. Yhdessäkään historiallisessa tilanteessa puolueen ja luokan, työväenluokan ja työväenliikkeen, välinen suhde ei tule koskaan löytämään täydellistä muotoa. Se tarkoittaisi luokkakokemuksien historian julistamista päättyneeksi, ja sehän on aina päättynyt kun on sanottu, että täydellinen muoto on saavutettu. Yksikään puolue ei koskaan tule kykenemään ilmaisemaan kaikkea sitä taistelukokemusten rikkautta, joka elää luokkatasolla sellaisenaan. Puolueen on jatkuvasti pyrittävä sisällyttämään työväenluokan koko todellisuutta, ennakoimaan ja johtamaan sen liikkeitä, mutta

tiedostamalla heti alussa, että viime kädessä oman subjektiivisen toiminnan ja työläispe-
rustan kokonaispaineen välillä, joka puolueeseen iskeytyy ja työntää sitä eteenpäin, tulee
aina vallitsemaan ero. Puolueessa tämän jännitteen on oltava jatkuvasti läsnä sen elineh-
tona. Puoluejohtajan eli ammatillisen vallankumouksellisen on oltava tämän vallanku-
mouksellisen jännitteen peili, peilattava sitä samanaikaisesti luokkavihollista vastaan ja
oman luokan puolelle. Työläisjohtajan toiminta on kokonaisuudessaan puristettu näiden
kahden ristiriitaisen vastakohtaisuuden väliin. Tässä puristuksessa syntyvät kaikki teo-
reettiset keksinnöt eli kaikki ne yllättävät intuitiot ja nerokkaat yhteiskunnallisen todelli-
suuden synteetit, jotka ovat mahdollisia ainoastaan työläisnäkökulmasta. Samalla muo-
dostuu taktinen kyky liikkua eri tapahtumien välillä, siirtää niitä oman tahdon mukaisesti,
tuhota ja uudelleen rakentaa niitä itse organisoitujen voimien subjektiivisella väkivallalla.
Vallankumouksellinen johtaja on tämä elävä ristiriita, joka ei koskaan ratkea. Jos me
ajattelemme näin ja samalla näemme edessämme nykyisiä puoluebyrokraatteja, ymmär-
rämme, että koskaan ei ole ollut yhtä kiire kuin nyt kaivaa esille historiallisten tutkimus-
ten kaivosta selitys sille, mitä on viimeisten vuosikymmenten aikana tapahtunut työväen-
liikkeelle.

Olisi kuitenkin virhe pysyttävä tällä abstraktin moralismin tasolla. Olisi helppo seurata
vääriä jälkiä. Haluamme tietoisesti aliarvioida puolueen sisäisiä institutionaalisia ongelmia
ja organisaatorakenteita, jotka ongelmistamme ovat kuitenkin ne kaikista helpoiten rat-
kaistavat ja me tulemme ratkaisemaan niitä myöhemmin. Uusi linja on se, joka pakottaa
uuteen organisaatioon eikä toisinpäin. Olemme oppineet olemaan välittämättä sellaisista
sisäisen demokratian vaatimuksista, jotka eivät samalla kyseenalaista yleistä linjaa. Puo-
lueen ja luokan välisen poliittisen suhteen on synnyttävä tehtaassa ja kuljettava sieltä
eteenpäin sisällyttäen koko yhteiskuntaa valtiota myöten. Tehtaaseen sen on sitten palat-
tava saadakseen vallankumouksellisen prosessin poliittisen mekanismin kulkemaan rat-
kaisevassa paikassa. Tämä on korrekti tapa edetä, kuitenkin sillä ehdolla, että pidämme
kiinni tehtaan tieteellisestä käsitteestä. Menettely estää meitä yksinkertaistamasta tuo-
tontosuhteen merkitystä yksittäisen kapitalistin kanssa vallitseviin empiirisiin suhteisiin ja
yksinkertaistamasta sen merkitystä yleiseen suhteeseen yhteiskunnalliseen pääomaan
toimiakseen ainoastaan muodollisen politiikan tasolla. Jotta puolueen iskulauseet toimisi-
vat tehtaassa, meidän on nähtävä tehdas jo puolueessa. Ennen kuin puolueorganisaatio
kykenee materiaalisesti elämään jokaisessa tehtaassa, on tuotantosuhteen kyettävä elä-
mään poliittisesti puoluelinjassa. Jos tarkennamme, huomaamme, että näiden kahden
momentin välillä ei oikeastaan vallitse perättäisjärjestystä: ne elävät ainoastaan yhdessä,
orgaanisessa kokonaisuudessa, liikkeen ja organisaation, spontaanisuuden ja johdon,
strategisen linjan ja taktisten siirtojen historiallisissa suhteissa. Tämä on se ongelmanrat-
kaisu, joka ratkaisee kaikki muut ongelmat - piste, joka yhdistää luokan ja puolueen, po-
liittisen puolueen ja yhteiskunnallisen luokan yhteinen taistelukenttä, jossa työläisnäkö-
kulmasta on mahdollinen luokkapuolue.

Tietysti tie on pitkä. Kaikkien autonomian käsitettä koskevien demokraattisten puheiden
jälkeenkään ei ole kuitenkaan vielä mahdollista kieltää, etteikö tietyissä olosuhteissa,
joista osa vallitsee tällä hetkellä, ammattiyhdistyksen yhdistäminen puolueeseen välitys-
hihnalla olisi edelleen luokkataistelun helpoin tie. Mutta on selvä, että kun nämä tilaisuu-
det on jätetty taaksemme, hihna katkeaa ja sen mukana katkeaa puolueen ja ammatti-
yhdistyksen suhde. Tämän vuoksi voimme ennustaa, että tulevaisuudessa puolueen ja
ammattiyhdistyksen samastuminen on väistämätöntä. Ammattiyhdistyksen puolueeksi
redusoituminen, tai paremminkin sanottuna luokka-ammattiyhdistyksen luokkapuolueek-
si redusoituminen on ehkä työläispuolueen ensimmäinen tieteellinen määritelmä kehitty-
neen kapitalismin oloissa. Ammattiyhdistyksestä tulee puolustustoimisto, joka pyrkii säi-
lyttämään ja kehittämään yhteiskunnallisen työvoiman materiaalista ja taloudellista ar-

voa, kun puolueesta on tultava työläisintressin poliittinen hyökkäysväline pääomaa vastaan. Työläispuolueen olemassaolo on ainoa ehto ammattiyhdistyksen paluulle sille ominaiseen rooliin, joka on puolustaa työtätekevän kansan oikeuksia. Poliittisen taistelun uusi määritelmä tarkoittaa ehkä vain tätä: luokkapuolue ja kansan ammattiyhdistys. On kuitenkin olemassa hetki - ja sen on oltava olemassa - jolloin ammattiyhdistys on kapitalistisen intressin työläissovittelua ja jolloin välitön työläisintressi elää ainoastaan puolueessa siihen pisteeseen asti, että puolueen ulkopuolella työväenluokka tulee näyttämään kadonneelta, palatakseen taisteluareenalle ainoastaan niillä hetkillä jolloin yhteiskunnallinen jännite on huipussaan ja konflikti yleinen. Kun vallankumouksen organisaatio tulee sovelletuksi ensimmäistä kertaa kehittyneessä kapitalismissa, se tulee palvelemaan ainoastaan sellaista vallankumouksellista prosessia, jota on ennakoitu, valmisteltu, toteutettu käytännössä, vain hetkellisesti lopetettu ja jatkuvasti avattu uudelleen. Se ei ole mitään muuta kuin yhä nopeamman jatkuvuuden järjestämistä, yhä kiihtyvää jatkuvuutta hetkien välillä, jolloin luokka kasvaa poliittisesti ja puolue suorittaa yllättäviä vallankumouksellisia hyökkäyksiä. Tämän rytmin tahdissa, tietystä taistelun vaiheesta, pääomaa on pakotettava tanssimaan pitkään, kunnes se tullaan kaatamaan nopealla iskulla.

Nykyinen tehtävämme on löytää tähän suuntaan vievä tie ja raivata pois esteet. Meidän on luotava perustat vallankumoukselliselle prosessille kehittämällä objektiivisia olosuhteita ja organisoimalla subjektiivisia voimia. Me emme voi onnistua mikäli me emme yhdistä heti suurta strategista selkeyttä ja vahvaa poliittista realismia. Marx oli kypsällä iällä ymmärtänyt, että "kaikki taistelumme aseet on löydettävä olemassa olevasta yhteiskunnasta". Tästä on lähdettävä liikkeelle, mikäli halutaan estää paluu työväenliikkeen lapsuuden nautintoihin. Tietysti on selvä, että työväenluokan piirissä on olemassa, ja aina tulee olemaan, poliittisen kehityksen eri asteita, ja että edistyneimpien segmenttien on johdettava myöhässä olevia. Samalla on selvä, että luokan on ratkaistava todellisen poliittisen yhtenäisyyden ongelma, mikä on mahdollista ainoastaan puolueen kautta ja sen sisällä. On myös selvää, että on olemassa tehdastyöläishegemonian ongelma, ei muiden luokkien suhteen, vaan niiden segmenttien suhteen, joita yleisesti ja epätarkasti kutsutaan työläismassoiksi. Sitä eroa, mikä vallitsee teorian tasolla välittömästi ja välillisesti tuottavien töiden välillä, on syvennettävä. Välittömästi poliittisella kentällä ero ilmenee kuitenkin tehdastyöväestön hegemoniana muun kansan suhteen. Miten saada kansa toimimaan tehdastyöväenluokan sisällä on edelleen todellinen ongelma italialaisessa vallankumouksessa. Ongelman ratkaisun tavoite ei tietenkään ole demokraattisen enemmistön saavuttaminen porvarillisessa parlamentissa, vaan yhteiskuntavoimien poliittisen blokin rakentaminen, jota voisi käyttää materiaalisena vipuvartena räjäyttääkseen - yksi kerrallaan ja sitten kaikki yhdessä - vihollisen poliittisen voiman sisäiset rakenteet. Kauhistuttava kansanvoima, jota tehdastyöväenluokka kontrolloi ja ohjaa puolueen välityksellä. Näin puolueen tehtävistä jää pois se, mikä aiemmin oli näyttänyt olevan se kaikista tärkein: limittäisten luokkien intressien sovittaminen liittoutumisjärjestelmässä, joka yhdistää eri ryhmiä, joilla on eri ideologiat. Puolueen redusointi massa-aineeksi, joka pitää yhdessä tämän historiallisen blokin, on ollut ehkä kaikkein vahingollisin tekijä vallankumoukselliselle perspektiiville Italiassa. Historiallisen blokin gramscilainen käsite ei ollut mitään muuta kuin kapitalistisen kehityksen kuvaamista määrätyn kansallisen tilanteen yleistyksenä. Tämän tilanteen välitön yleistäminen vankilavihkoissa oli virhe. Vielä vakavampi virhe oli togliattilainen uuden puolueen vulgarisointi, jonka mukaan puolueen piti yhä enemmän samaistua historialliseen blokkiin, haihtuen siihen sitä mukaa kun kansakunnan historia samaistui koko kansan puolueen kansalliseen politiikkaan. Se on tietysti helppo todeta nyt: suunnitelma epäonnistui. Totuus on se, että se ei olisi voinut millään onnistua. Kapitalismi ei anna mahdollisuutta toteuttaa tällaisia suunnitelmia niille, jotka puhuvat - vaikkakin vain muodollisesti - vihollisluokan nimissä. Kapitalismi varaa nämä suunnitelmat itselleen, se sopeuttaa niitä omiin tarpeisiinsa, ja se käyttää niitä oman ke-

hityksensä hyväksi. Kaikki sanoivat, että Togliatti oli realisti. Koskaan italialaiseen työväenliikkeeseen kuuluva ihminen ei todennäköisesti ole ollut niin kaukana maansa yhteiskunnallisesta todellisuudesta kun Togliatti oli. Epäilen, että hän ei ollut laskelmoiva opportunisti, vaan vähän ajatteleva utopisti.

Ei ole sattuma, että juuri tässä kohdassa avautuu uudestaan diskurssi yhteiskunnallisen todellisuuden nykytilanteesta. Tilinpäätös italialaisesta kapitalismista on edelleen tekevä. Italia elää nyt sitä vaihetta, joka edeltää kehittyneen kapitalismin suorittamaa tasapainottamista. Maan sisäinen tilanne ja kansainväliset tekijät ovat viemässä tätä prosessia eteenpäin vastustamattomalla voimalla. Italialainen työväenliike elää taas sitä vaihetta, joka tulee välittömästi ennen klassista poliittista sosiaalidemokraattista tasapainottamista. Kansalliset ja kansainväliset olosuhteet toimivat kehityksen veturina. Mielestämme nämä prosessit eivät ole objektiivisia, vastustamattomia ja automaattisia. Luokkataistelun olisi Italiassa erotettava nämä prosessit ja asetettava ne keskinäiseen ristiriitaan saadakseen ne toimimaan toisiaan vastaan, päämääränä saavuttaa ensimmäistä kertaa, ja siksi alkuperäisen vallankumouksellisen kokemuksen perusteella, pääoman taloudellista kehittymistä ja poliittisesti vahvaa työväenluokkaa. Tämän saavuttamiseksi Italiassa on ensisijaisesti pysäytettävä kehittyneen kapitalismin yhteiskunnille tyypillinen historian kehityskulku, mikä on mahdollista ainoastaan estämällä järjestelmän tasapainottumista sen saavuttamalla uusilla tasoilla. Tämä on myös ainoa tapa pitää työläisten käsissä poliittinen uhka järjestelmää vastaan, joka, kuten kaikki tietävät, on muuten vaarassa kadota vuosikymmeniksi juuri sen toiminnalle ja organisoiduille muodoille ratkaisevalla hetkellä. Kehitystä ilman tasapainottamista, taloudellinen kehitys ilman poliittista tasapainoa. Tällä tavalla on saatava pääoma liikkeelle ja samalla on pystytettävä ne työläisvoimat, joiden tehtävänä on sen kaataminen. Poliittista tasapainottamista ei voi olla ilman työväenluokan yleistä tappiota ja tämän tappion aiheuttaminen on kapitalistisen toiminnan päämäärä tällä hetkellä. Ja yleisiä työläistappioita ovat myöskin sellaiset - ehkä niitä ovat ainoastaan sellaiset - jotka kuluttavat perustan ja leikkaavat huipulla jokaisen välittömän organisaation muodon poistamalla hyökkäystaistelun mahdollisuuden, työntämällä työläismassan taaksepäin perinteiseen poliittiseen passiivisuuteen ja pelkkään ekonomistiseen kieltäytymiseen. Kun kapitalistisessa maassa koko virallinen työväenliike jähmettyy sosiaalidemokraattisiin aseisiin, on oltava valmiina ja toimintakykyisenä vaihtoehtoinen organisaatio, joka kykenee saamaan heti mukaansa työväenluokan poliittisen enemmistön. Kansainvälisen kapitalismin kokemukset ovat osoittaneet, että ilman tätä vaihtoehtoa vallankumouksellinen perspektiivi katoaa pitkäksi ajaksi. Tämä vaihtoehto on saatava elämään. Voidakseen olla valmis oikealla hetkellä, vaihtoehtoisesta organisaatiosta on toimittava jo nyt, keräämällä yhteen kaikki mahdolliset voimat, hallitsemalla tilanteen, selkeyttämällä tulevaisuuden suunnitelmia ja hoitamalla taidokkaasti käytännön asioita.

Kuten aiemmin monilla historiallisilla hetkillä, myös nyt työväenliikkeen sisäinen taistelu on luokkataistelun elintärkeä osa. Jos sisäistä taistelua ei huomioida, menetetään mahdollisuus tuntea ja kontrolloida pääoman vastaista luokkataistelua. Suunnitelmamme ei ole kommunistisen puolueen vallankumouksellinen käyttö. Tilanne ei ole niin kehittynyt ja siksi tehtävämme on vielä kokonaan negatiivinen. Meidän on estettävä kommunistisen puolueen sosiaalidemokratisoitumisen prosessi, koska samalla se tarkoittaa kapitalismin tasapainottamisen pysäyttämistä Italiassa. Tämän prosessin toteutumisen estäminen tarkoittaa sitä, että pääoman reformismi ei tasapainota Italian työväenliikettä kokonaisuudessaan nyt, kun luokassa virallisen työväenliikkeen ulkopuolella ei ole olemassa yhtäkään organisoitua voimaa ja siksi yhtäkään mahdollista poliittista organisatorista vaihtoehtoa. On siis estettävä hirvittävä työläistappio, joka veisi taistelua vuosia taaksepäin, sulkisi välittömästi järjestelmän murtamisen mahdollisuuden ja veisi Italian luokkatilanteen länsimaisen kapitalismin kehityksen urille, minne se ei saa missään nimessä ajau-

tua, olkoon tämän hinta kuinka tahansa kova vaikka henkilökohtaisella tasolla, vaikka se merkitsisi teorian perääntymistä tai peräti käytännön kompromisseja. Sen estäminen, että kommunistinen puolue luovutettaisiin pääoman reformistiselle operaatiolle, on käytännön organisaation ensimmäinen poliittinen päämäärä. Ainoastaan näin on mahdollista pian solmia uudestaan vallankumouksellisen toiminnan termein puolueen ja luokan poliittinen suhde. Vallankumouksen mahdollisuus Italiassa on sidottu tähän tehtävään, joka ei voi toteutua ilman omien ajatusten rohkeutta, ilman kärsivällisyyttä jatkaa poliittista toimintaa toistaiseksi vailla avoimen taistelun väkivaltaa. Kaikki näkevät selvästi, että luokkapuolueen täydellisen likvidoinnin viimeinen näytös on alkanut. Puolueen likvidoijat on heti likvidoitava. "Likvidoijat" - sanoi Lenin - "eivät ole pelkästään opportunisteja. Opportunistit vievät puoluetta kohti porvarillista valheellista liberaalia työläispolitiikkaa, mutta he eivät luovu puolueesta, ne eivät likvidoi sitä. Likvidoijat ovat opportunisteja, jotka haluavat luopua puolueesta." Ja tätä puolueesta luopuvaa opportunistia vastaan meidän on taisteltava seuraava taistelu pysähtymättä siihen, vaan jatkamalla eteenpäin kohti työläispuoluetta.

Mutta mikä on se aikaväli, jolla nämä prosessit voivat toteutua? Mikä on niiden historiallinen horisontti? Eikö tässä ole taas vaarana, että yliarvioimme kansallista momenttia ts. kapitalismin tiettyä kehitystasoa? Eikö tässä olla kokonaan unohtamassa sitä työläisvallankumouksen valtavaa ongelmien vyyhtiä, joka löytyy kansainväliseltä tasolta? Kaikki tämä on totta. Ongelmien monimutkaisuus on valtava, ja sen yli ei voi hypätä vaikka niin haluaisi tehdä. Kaikki se, mitä olemme tässä sanoneet, ei ole kuin häviävän pieni osa kokonaisuutta, emmekä edes tiedä onko se kaikkein oleellisin osa. Varmasti se on kuitenkin kaikista kiireellisistä osista, premissi josta lähteä liikkeelle. Nykyisin on vallalla internationalismin opportunistinen muoto, joka on voitettava. Se perustuu ajatukseen, että tärkein tekijä on yleinen globaalitilanne, jossa ratkeaa vallankumouksen tai integraation välinen valinta. Tämä ajattelumalli on eräs niistä tavoista, joilla ihmiset pääsevät eroon luokkataistelun todellisista hetkistä. Yksikään ajatus ei ole meille niin tärkeä kuin leninistinen teesi, jonka mukaan kapitalistinen ketju katkeaa tietyssä pisteessä ja tämän tosiasian valossa on ratkaistava organisaatiota ja johtamista koskevat ongelmat. Tämän teesin merkitys kasvaa sitä mukaa kun kapitalistisen ylikansallisen integroitumisen prosessit etenevät. Pääoman rakentamat kommunikointikanavat, jotka palvelevat sen omaa etua, ovat olemassa myös työväenluokalle. Vallankumouksellinen murtuma kansallisella tasolla alkaa vasta nyt saamaan kansainväliselle tasolle yleistymisen todellista mahdollisuutta. Itse asiassa se on ainoa olemassa oleva mahdollisuus, koska ainoastaan todellinen vallankumouksellinen kokeilu voi käynnistää kansainvälisen vallankumouksen prosessia. Yksikään teoreettinen diskurssi, yksikään vaihtoehtoinen poliittinen ohjelma, ei toimi samalla törmäysvoimalla mallina kuin tämä kuiva käytännön toiminnan ehdotus, joka on se kehittyneimmässä kapitalismissa tarvitsemamme vähimmäistaso, joka vallitsee työläisvallankumouksen ja pääoman kehityksen välillä. Leninististä teesiä on korjattava eräissä kohdassa. Kapitalistisen kehityksen epätasapainojen sijaan meidän olisi korostettava työväenluokan poliittisen kehityksen epätasapainoja ja muotoiltava uusleninististä teesiä, jonka mukaan ketju katkeaa siellä, missä työväenluokka on vahvimmillaan, eikä siellä, missä pääoma on heikoimmillaan. On tiedostettava - mikä ei ole helppo asia - että pääoman ja työväenluokan kehitykset eivät samaistu mekaanisesti. Taistelujen käytäntö on taas huomattavasti rikkaampi kuin kasautunut työläisajattelu. Piste, jossa ketju on katkaistavissa, on se, jossa kapitalismi on tarpeeksi kehittynyt ja työväenluokan poliittinen kehitys on korkeimmillaan. Italiastako on tulossa vallankumouksen keskipiste lännessä? Ehkä on liian aikaista vastata tähän. Kaikki riippuu siitä ajasta, joka meiltä menee linjamme läpi saamiseen, tien avaamiseen.

Riikka Taavetin haastattelu: Sosialistinen feminismi 70-luvulla ja nyt

Katariina Mäkinen

Haastattelussa keskustellaan Riikka Taavetin tutkimasta Marxist-Feministerna -ryhmästä ja sosialistisen feminismin kysymyksistä sekä 1970-luvulla että tämän hetken politiikassa. Riikka Taavetti on poliittisen historian opiskelija ja Vasemmistonuorten pääsihteeri.

MF-ryhmä

Marxist-Feministerna oli viidentoista pääosin ruotsinkielisen naisen ryhmä, joka toimi Helsingissä talvesta 1973/4 1970-luvun lopulle. MF-ryhmän toiminta oli osa itsenäisten feministiryhmien Feministit-Feministerna -verkostoa, joka perustettiin 1976. MF koostui suurimmaksi osaksi SKDL:oon naisista

Parhaimmillaan MF-gruppen kokoontui viikoittain. Ryhmä oli hyvin kirjallinen ja toimi etenkin alussa lukupiirin tapaan. Ryhmän jäsenet Birgitta Bouch ja Carita Nyström myös julkaisivat yhteisteoksen Denna Värld är Vår. Handbook i systerskapet (1975). Muita ryhmän jäseniä olivat muiden muassa siskokset Gerd ja Annlis Söderholm. Ryhmän toimintaan haettiin esikuvia ulkomailta, ja yhteyksiä sekä Pohjoismaihin että Eurooppaan luotiin aktiivisesti. Ulkomaisia esikuvia olivat esimerkiksi Ruotsin Grupp 8, Yhdysvaltain naisliike ja Ranskan aborttiliike.

Miten kiinnostuit MF-ryhmän tutkimisesta?

Kiinnostukseni lähti lesbofeminismin miettimisestä. Tähänastisen tutkimuksen mukaan lesbofeminismiä on Suomessa ollut vasta 80-luvun puolivälissä, ja minua kiinnosti mieltä syitä tähän. Mikä suomalaisessa 70-luvun feminismissä on niin ihmeellistä, että lesbofeminismiä ei ole täällä ollut? Huomasin sitten, että suomalaisesta 70-luvun feminismissä tiedetään tosi vähän. Totesin, että jotta voisin vastata kysymykseen lesbofeminismissä, minun pitää ensin selvittää mitä feminismi Suomessa ylipäänsä oli 70-luvulla.

MF-ryhmä taisi tulla tutkimuksen kohteeksi ihan sattumalta. Lentävä feministi -kirjasta selvisi, että MF-ryhmän arkisto on olemassa, toisin kuin esimerkiksi Puna-akkojen, joka oli toinen vastaava ensimmäinen ryhmä. MF-ryhmä myös mainitaan monissa tutkimuksissa Puna-akkojen ohella ensimmäisenä suomalaisena feministiryhmänä.

Minkälaiseksi feminismin ja sosialismin suhde MF-ryhmän kohdalla muodostui?

Tässä tulkintani poikkeaa aikaisemmista tutkimuksista, sillä ajattelen että sosialismi ei

hävinyt ryhmäläisten ajattelusta. Esimerkiksi Solveig Bergman on aiemmin tulkinnut, että MF-ryhmäläiset olisivat ensin olleet sosialisteja, ja sitten heistä olisi tullut puhtaita feministejä. Kyseenalaistan tämän puhtaan feminismin ajatuksen, se on minusta ongelmallinen. Sen materiaalin pohjalta, mitä minulla on, ei voi ajatella tapahtuneen Bergmanin kuvaamaa muutosta.

Minusta MF-ryhmän lähtökohta on sosialismissa. Lähdetään ikään kuin sosialistisen teorian sisältä siten, että siitä käsin tulkitaan sitä miten maailma muuttuu. Ja sitten mietitään, miten tätä teoriaa voitaisiin muokata ja laajentaa siten, että se ottaisi huomioon sukupuolisorron. On tietysti helppoja kohtia laajentaa sosialistista teoriaa, kuten talouteen liittyen reproduktiivinen työ. Mutta sitten on hankalampia kohtia eli ruumiillinen ja seksuaalinen sorto. Miten puhua niistä, mitä sosialismi tarjoaa niihin, vai tarjoaako mitään? En tiedä oliko MF-ryhmän kohdallakaan lopulta hirveän selvää, mitä sosialismi tarjoaa ruumiillisen ja seksuaalisen sorron analyysiin.

Osa MF-ryhmästä oli aktiivivasemmistolaisia, osa ei. Osalle feminismi oli nimenomaan se juttu, mutta selvästi heitäkään ei häirinnyt toimia marxilaisessa ryhmässä. Toisaalta voi kyllä ajatella, että ryhmän nimi on provokaatio, tapa kiistää että jollain toisella olisi oikeus määrittellä marxilaisuus tai feminismi.

Socialismin ja feminismin suhde on tietysti monella tasolla, ja se on toisaalta myös hirveän käytännöllinen. MF-ryhmällä oli ainakin alkuvaiheessa paljon pyrkimystä luoda yhteyksiä Suomen Naisten Demokraattiseen liittoon. eli SKDL:n naisjärjestöön. Monet ryhmäläisistä toimivat SKDL:ssä, monet olivat myös esimerkiksi Vietnam-liikkeessä ja vastaavissa. Toisaalta sitten suhde oli teoreettinen eli vasemmiston perinteestä tulevat ne käsitteet, joilla ryhmässä lähdettiin analysoimaan yhteiskuntaa. Ja toisaalta myös hirveän kriittinen asenne siihen, että miksei vasemmisto tee mitään, miksi vasemmistossa siedetään seksismiä. Sellainen muutos siinä ehkä tapahtui, että MF-ryhmä siirtyi opintopiirimäisestä toiminnasta, jossa lähdettiin nimenomaan teorioista - itsen ulkopuolelta lähtevästä analyysistä - jotenkin henkilökohtaisempaan, oman elämän kautta analysoimaan. Mutta sekin on sellainen muutos joka minusta ei ole siirtymä pois sosialismista vaan erilainen tulkinta sosialismista.

Kuinka vasemmistolaiset ryhmät suhtautuivat feminismiin ja feministien pyrkimykseen muodostaa omia, erillisiä ryhmittymiä?

Se onkin hauska ilmiö. MF-ryhmähän toimi ruotsiksi, vaikka mukana oli myös joitakin suomenkieltä äidinkielenään puhuvia. Muutama MF-ryhmäläinen oli töissä KSL:n ruotsinkielisessä vastineessa eli Folkets Bildning Förbundissa ja sitä kautta järjestivät siellä feministisiä kursseja. Muutama myös kirjoitti Ny Tid -lehteen todella paljon, ja siinä oli tavallaan keskusteluareena ruotsinkieliselle feminismille. Suomenkielisellä puolella oli kaksi vaihtetta. Ensin vaiettiin kuoliaaksi eli feministinen keskustelu ei näkynyt millään tavalla. Tosin voi olla että toiminnasta ei myöskään tiedetty eli kyse ei ollut tahallisesta vaikeneemisestä. Sitten myöhemmin kun oli tietämystä suhtautuminen oli pilkkaavaa. Feminismiin suhtauduttiin joko naurettavana tai poliittisesti vahingollisena. Samanlainen suhtautuminen oli myös taistolaisliikkeessä, mikä näkyy ruotsinkielisten taistolaisten Erhet-lehdessä. Se ero kylläkin että siellä ei ilmeisesti pilkattu, vaan enemmän vain äidillisesti opastettiin takaisin turvalliseen teoriaan, marxismi-leninismiin pariin pois porvarillisesta haihattelusta. Kansan Uutisissa asenne oli selkeästi pilkkaava.

Yksittäisten ihmisten suhtautumisesta on vaikeampi sanoa mitään. Luulen, että aika pitkään 70-luvulla meni ennen kuin kukaan edes oikein tiesi. Vielä vuonna 1976 Yhdistys 9

jäsen Leila Räsänen kirjoitti, että Suomessa ei ole radikaaleja naisryhmiä, koska niille ei ole kysyntää. MF-ryhmä kuitenkin toimi vuodesta 1973. Eli ehkä toiminta ei vain ylittänyt kielirajaa ja oli muutenkin pienten piirien juttuja.

Erilaisia konkreettisia kohtaamisia tietysti oli, erilaiset juhlat ja vastaavat tilanteet, näistä aiheutui sen tyyppistä kommentointia että "miten te saatte tulla tänne esiintymään, ei-hän tämä nyt ole sopivaa".

Oliko suhtautumisessa separatismiin kritiikkiä, ajatusta siitä että on vasemmistolaiselta liikkeeltä pois jos on erillisiä feministiryhmiä?

Minusta ei näytä siltä että kritiikkiä olisi tullut, mutta toisaalta ryhmässä siihen kuitenkin selvästi valmistauduttiin. Esimerkiksi yhdessä artikkelissaan he erikseen perustelevat, että feminismi ei eristä naisia. Tulkitsen tätä niin, että vaikka kukaan ei kritiikkiä suoraan esittänyt, suomalaisessa keskustelussa separatismiin vastainen linja on niin vahva että vaaditaan etukäteisperustelua jo ennen kuin kukaan ehtii syyttäkään.

Ja kyllähän keskustelu feminismiin tarpeesta on myös aina keskustelu siitä, onko työväenluokan taistelu ensisijainen. Tämä oli myös monien vasemmistolaisten ei-feministien suhtautumisen taustalla. Kyse ei ehkä ollut niinkään naisryhmien vastustamisesta, koska niillä on kuitenkin Suomessa pitkä perinne. Esimerkiksi puolueiden naisjärjestöt ovat olleet Suomessa todella vahvoja.

Liittykö MF-ryhmään erityistä feministisen toimintakulttuurin luomista?

Ehdottomasti. On ilmiselvää, että MF-ryhmällä oli vasemmiston opintopiiriperinne ja feministisen tiedostamisryhmän perinne, ja se miten toimittiin oli näiden yhdistelmä. Huvi-tuin kyllä kun tajusin, että he pitivät alkukierroksia joissa kukin sai kertoa mitä kuuluu - se tulee tanskalaisen feministiryhmän käytännöstä. (Alkukierroksia pidetään edelleen ainakin Vasemmistonaisten tapaamisissa.) Eli feministit toivat ulkomailta erilaisia toimintakäytäntöjä. Ja erityisesti antihierarkkisia periaatteita: kiertävä puheenjohtajuus, kiertävä sihteerivuoro, tavataan aina eri ihmisen luona, ei yhdistystä. Ja ehkä työskentelytavoisakin oli sellaista yhdessä tekemisen meininkiä - mikä ei tietysti ole vasemmistollekaan vierasta. Että luetaan yhdessä ja keskustellaan. Ehkä MF-ryhmässä meininki oli vähän tassa-arvoisempaa kuin monissa muissa porukoissa. Esimerkiksi se, että joku alustaa ei tarkoittanut sitä, että hänellä olisi jotenkin parempi tieto aiheesta. He myös tekivät yhdessä näyttelyä tee se itse -asenteella - että kaikki osallistuvat ja kaikki pystyvät yhdessä tekemään.

Miten näet tämänhetkisen tilanteen (verrattuna 70-lukuun) - mitä on tapahtumassa sosialismin ja feminismin suhteen?

Sosialismihan on tässä ensimmäinen kiinnostava kysymys. Eli missä määrin sosialistinen keskustelu on nousemassa Suomessa. En ole varma kuinka laajasta ilmiöstä on kysymys, mutta jotakin on joka tapauksessa tapahtumassa. Ja sitten on kysymys siitä että minkälaista sosialismi sitten voisi olla. Sosialismilla on kuitenkin historia sellaisena aatteena, jossa on jokin lopullinen päämäärä. Tätä aspektia ei ainakaan enää pysty erityisen hyvin käyttämään poliittisena keskusteluvälineenä. Sitten taas feminismi, joka on ollut 80-luvun lopulta saakka aika akateemista.

Eli feminismi sijaitsee naistutkimuksen laitoksilla - ihan hyvä paikka sijaita sinänsä, mutta olisi myös kiva, että feminismi tulisi sieltä pois, ruohonjuuritasolle. Ja toisaalta femi-

nismillä on ollut liittolainen Vihreissä, mikä on sinänsä loogista jos ajatellaan että Vihreillä ja uudella naisliikkeellä on yhteinen historia 60-luvun yhden asian liikkeissä. Toisaalta taas tämä tulkinta minusta unohtaa sen, että näillä molemmilla on myös sosialistinen historia. Ja samalla edellä mainittu tulkinta unohtaa sen, että naisliike on muutakin kuin 60-luvulla noussut liike. Eli tuossa ajattelussa haetaan sellaista yhteistä historiaa, mitä suomalaisessa kontekstissa ei välttämättä ole. Vihreällä liikkeellähän ei ole ympäristöä lukuun ottamatta selkeää näkemystä siitä, mihin yhteiskunta on menossa - mutta eipä ole vasemmistollakaan. Ja vasemmiston visio on ollut sellainen, että yhdistetään nämä 60-luvun yhden asian liikkeet eli ollaan vihreitä, feministisiä, pasifisteja, ajetaan homojen oikeuksia. Ei voi olla niin että me yritetään pitää tällaista kimpua kasassa ja se on meidän ideologia. Tai ainakaan se ei ole tähän mennessä toiminut kauhean hyvin. Tämä on siis sellainen vasemmisto joka ei ota sosialismia lähtökohdakseen.

Ja jos taas sosialismi otetaan lähtökohdaksi, pitäisi tietää mitä se sosialismi on, ja sovite-taanko feminismi siihen yhteen. Ja tuleeko jälleen kysymys pää- ja sivuasioista, nähdäänkö feminismiin hajottavan naisia pois työväenliikkeen rintamasta vai olisiko mahdollista tehdä sellainen tulkinta tuotantosuhteista, joka sisältäisi sukupuolisorron analyysin. Tähän 70-luvun feministit yrittivät mutta eivät oikeastaan koskaan saaneet valmista teoriaa aikaan. Että sosialismi ei olisi sukupuolisokeaa vaan näkisi sukupuolen merkityksen. Vielä ainakaan tätä ei ole näköpiirissä.

Paljonhan vasemmistossa toki käydään sellaisia keskusteluja, jotka liittyvät sukupuoleen. Mutta minun mielestäni on älyllistä laiskuutta se, miten paljon siedetään sitä että ihmiset eivät osaa operoida sukupuolen kanssa. Että on jotenkin ihan hyväksyttävää - miehille, ennen kaikkea, naisillekin kyllä - sanoa että minua ei tämä sukupuolihomma tässä kiinnosta. Tai sanoa että "niin sittenhän tässä on tällainen sukupuoleen liittyvä merkitys mutta ei puhuta nyt siitä vaan mennään eteenpäin". Itse asiassa se saattaa olla naisille vielä helpompaakin, koska naisilla on tavallaan sukupuolensa suoma etuoikeus sanoa että joo joo tämä on tärkeää mutta se on niiden muiden juttuja.

Ja jos nainen tekee näin niin se näyttää vielä enemmän siltä että ai jaa, ei nämä nyt sitten olleetkaan niin merkittäviä asioita. Se on vaarallista. En tietenkään tarkoita että kaikkien naisten olisi oltava pakonomaisen kiinnostuneita sukupuolesta, jos ei kiinnosta niin ei sille mitään mahda. Mutta jos vertaa ympäristökysymyksiin on selvää että jos puhutaan vaikka talouden ympäristövaikutuksista, niin kukaan ei voi sanoa että minua ei nyt kiinnosta tämä ympäristö. Sukupuolella ei vielä ole samanlaista merkitystä, sitä pidetään erityiskysymyksenä.

Sukupuolesta puhuminen tuntuu olevan naisille vaikeaa, sitä nolostellaan ja mieluummin vaietaan.

Tämä liittyy myös Suomen vasemmistolaiseen keskustelukulttuuriin. Keskustelijat ovat käsittämättömän miesvaltainen joukko, ja aika usein naiset ostavat paikkansa keskustelussa olemalla puhumatta sukupuolesta. Tai sitten olemalla se kiintiöfeministi, mutta heitäkin on oikeastaan aika vähän.

Ja kiintiöfeministinä on raskasta olla.

Aivan, ja ainakin minua kiinnostaa keskustella myös muista asioista kuin sukupuolesta.

Feminismi on kuitenkin selvästi jollain tavalla nousussa, ja esimerkiksi Vasemmistonaisiin on tullut uutta väkeä. Ja erityisesti ilahduttaa se, että ihmiset ovat kiinnostuneita teorias-

ta. Ei sillä että kaikkien pitäisi olla kiinnostuneita teoriasta, esimerkiksi perhepolitiikka on helkkarin tärkeä aihe ja hyvä että joku sitä tekee. Mutta ei saa jättää teoriaa niin että se ei olisi mielenkiintoista tai oleellista. Koska silloin se samalla annetaan joidenkin toisten tehtäväksi, joku sen tekee kumminkin. Suomessa myös käydään aika vähän teoriakeskustelua vasemmistossa tai muuallakaan, se tietysti vaikeuttaa myös feministisen teorian käsittelyä.

Miten itse ymmärrät feminismin suhteessa vasemmistolaiseen politiikkaan? Millaisia jännitteitä näihin liittyy?

Ajattelen, että jos jotakin kokonaisanalyysia on rakentamassa - kutsuu sitä sosialistiseksi ajatteluksi tai miksi tahansa - se pitäisi rakentaa siitä näkökulmasta, että feminismi ei ole sille erillinen vaan osa sitä analyysia. Kiinnostava näkökulma on, että kun sosialismi vanhassa muodossaan sisälsi ajatuksen naisten emansipaatiosta osana sosialistisia tavoitteita, niin sitten kun todettiin että reaaliosialismiin kiinnittynyt sosialismi ei toiminut, feminismiltä tavallaan putosi pohja - feminismin ei ole enää pakko olla mukana. Ja tämä liittyy myös siihen kuinka voi tarttua liikkeen sisäiseen epätasa-arvoon. Eli jos seksisti on huono sosialisti siitä on helpompi puhua kuin silloin, jos feminismillä ei ole mitään tekemistä teorian kanssa.

Itse en voi nähdä vasemmistoa ilman feminismiä. Ymmärrän, että monet haluavat puhua tasa-arvosta tai sukupuolisensitiivisyydestä, mutta minusta se on vähän samaa kuin puhua luokattomasta yhteiskunnasta työväenluokan sijaan. Kyse on samankaltaisesta historiallisten suhteiden hävittämisestä.

Vasemmiston iso anti feminismin sisäiseen keskusteluun on sukupuolijärjestelmän analyysi voluntaristisen yksilökeskeisyyden sijaan. En ymmärrä minkä takia vasemmiston pitäisi alkaa tukea pörssiyhtiöiden hallitusten naiskiintiöitä. Se on kuitenkin eliittinaisten juttu. Tosi kiva tietenkään että siellä on naisia pikkutyttöjen esikuviksi, mutta haluammeko todella kasvattaa pikkutyöt osaksi finanssitalouden eriarvoistavaa järjestelmää? Tai minä takia naisten vapaaehtoinen asepalvelus olisi tasa-arvosaavutus? Tämä on oikeistolaisen feministien näkökulma.

Ja tässä on minusta hirveän hyvä vastaus niille miehille, joiden mielestä feminismi ei koskaan aja miesten asiaa. Koska jos puhuu sukupuolijärjestelmästä on selvää, että kolikolla on toinenkin puoli. Jos naisia syrjitään työelämässä, miehiä syrjitään perheessä - ja näitä asioita ei voi korjata ilman, että korjaa ne molemmat. Tämä keskustelu ei ole hirveän pitkällä, mutta Vasemmistoliiton miespoliittinen työryhmä on kyllä ollut aika hyvä, siinä on ollut vahvasti sukupuolijärjestelmän näkökulma.

Oliko MF-ryhmässä jotakin, jota toivoisit tämänhetkiseen feminismiin, jotakin joka turhaan jäi 70-luvulle?

Ihan epäilemättä ainakin se hillitön rohkeus teoreettiseen tulkintaan. Näillä ihmisillähän ei tietenkään ollut minkään sortista naistutkimuksellista koulutusta, koska sellaista ei ollut tarjolla - vaikka he olivat kyllä aika koulutettuja naisia, että sinänsä mistään työläisromantiikasta ei ole kysymys. Mutta että otetaan vain Hegel käteen ja todetaan, että tällä ei ole mitään annettavaa meidän elämälle - ja sitten kysytään, miten tämän teorian voi muuttaa sellaiseksi, että tässä on jotain tolkkua meille. Tämän tyyppistä toimintaa todella toivoisin, ja siihen ruohonjuuritason feminismi olisi tervetullutta, ja sellainen feminismi jossa ei aina lähdetä siitä että ihmisillä on oltava naistutkimuksen opintoja jotta he voisivat olla feministejä. Ja ehkä tähän auttaisi myös oman elämän ottaminen ajattelun lähtö-

kohdaksi. En tiedä ovatko tiedostamisryhmät tähän paras toimintamuoto, mutta joka tapauksessa sellainen toiminta, jossa lähdetään arkisista kokemuksista. Ja kyseenalaistamisen näkökulma, että mikään ei kelpaa sellaisenaan vaan se otetaan aina käsittelyyn ja kaikesta todetaan, että tästä täytyy keskustella vielä lisää (eivätkä he koskaan tietenkään ehtineet keskustella riittävästi!). Että ei hyväksytä sitä että tämä on tulkittu näin ja selvä juttu. Tarvitaan lisää tietoa ja lisää omaa analyysia.

Kohti kansalaispalkkaa ja perustuloa

Jouko Kajanoja

Kansalaispalkan ja perustulon tulee olla punavihreän ohjelman keskiössä. Se kertoo ihmiskäsityksestä. Talouspoliittinen eliitti pitää ihmistä kepillä ja porkkanalla ohjattavana ötökkänä. Punavihreän käsityksen mukaan ihminen on yhteistä rakentava sosiaalinen eläin, kunhan siihen luodaan edellytykset. Yksi edellytyksistä on kansalaispalkka ja perustulo. Ne eivät synny hetkessä, mutta rakentaminen on aloitettava nyt.

Rakentamisesta on tehtävä poliittinen ohjelma. Se ei ole helppoa. Talouspoliittinen eliitti, mukaan lukien ay-liikkeen eliitti, vastustaa perustuloa yhtenä miehenä ja suhtautuu luultavimmin penseästi kansalaispalkkaankin. Tämä kirjoitus ehdottaa rakennuspuita veto-voimaiselle ja realistiselle ohjelmalle.

Vihreiden aloite

Vihreiden kolme vuotta sitten vaalien alla julkistama perustuloaloite oli tarpeen. Se nosti asian yhteiskuntapoliittiseen keskusteluun. Vihreiden malli tarjoaa 440 euroa kuussa. Sellaisenaan se tuottaisi kaikkia niitä ongelmia, joista perustuloa on syytetty. Ne ovat, että (1) perustulo on heitteille jättöä, (2) perustulo voimistaa työmarkkinoiden jakautumista sisäpiiriin ja prekariaattiin ja (3) perustulo on epäoikeudenmukaista.

Vihreät huomasivat ongelmat ja kirjoittivat esityksensä johdantoon seuraavaa:

"Perustuloon pienin askelin. Perustulo on Vihreiden pitkän tähtäimen tavoite. Seuraavalla hallituskaudella on aloitettava työ nykyisten epäkohtien korjaamiseksi perustamalla parlamentaarinen komitea, jonka tehtävänä on suunnitella sosiaaliturvan ja verotuksen kokonaisuudistus."

Kokonaisuudistukseen ryhdyttiin vihreiden vaatimusten mukaisesti perustamalla Sata-komitea. Ongelmana oli se, että komitea torjui pienetkin liikeyhdystykset perustulon suuntaan. Viimeiset parikymmentä vuotta kehitys on vienyt pois päin perustulosta. Perusturva jää yhä enemmän jälkeen ansiotuloista ja on yhä enemmän tarveharkittua.

Lisääntynyt tarveharkinta on seurausta siitä, että yhä useampi perusturvan varassa elävä joutuu turvautumaan toimeentulotukeen. Työmarkkinatuen saajista kolmannes ja pitkäaikaistyöttömistä kolme neljännestä on toimeentulotuen saajia.

Komitean työn tuloksena jatkuu matka pois päin perustulosta. Pieni nytkähdys päinvastaiseen suuntaan olisi sen komitean ehdotuksen toteuttaminen, jossa puolison tai vanhempien tulot eivät enää vaikuttaisi työmarkkinatukeen, mutta senkin suhteen kuuluu huolestuttavia huhuja vallan käytäviltä: mahtaakohan toteutua. Myöskään kansalaispalkan

rakentamisen ituja ei komitean mietinnöstä löydy.

Radikaalin perustulon kannattajien mielestä vihreiden esityksen pahin puute oli, ettei se ole oikea perustulo. Perustulon pitäisi olla ainakin kaksinkertainen, 440 eurolla kuukaudessa ei elä. Autonomisuus ei toteudu. Vihreiden perustulolla joutuu hakeutumaan nykyisen toimeentuloturvan piiriin ja/tai palkkatyöhön saadakseen elämän välttämättömyydet maksetuksi. Tämä on vihreiden ehdotuksen neljäs ongelma.

Miten ratkaistaan vihreiden ehdotuksen neljä ongelmaa?

Osallisuus ja kansalaispalkka

Kovin kritiikki perustuloa kohtaan on ollut, että se on heitteillejättöä. Erityisesti nuoret ovat vaarassa ajautua itselleen ja muille ongelmia tuottavalle tielle, jos heille turvataan toimeentulo ilman vastaavaa osallistumista.

Vastausta osallistumisen ongelmaan voidaan hakea esimerkiksi Paltamon työllistämisko-keilun pohjalta. Siinä jokaiselle työttömälle tarjotaan mahdollisuus osallistua menette-lyyn, joka aloitetaan kahden viikon "klubilla". Siinä pohditaan pienissä ryhmissä ja henki-lökohtaisesti osallistujien mahdollisuuksia ja suunnitelmia. Niiden pohjalta sovitaan jatko-toimenpiteistä. Ne voivat sisältää ohjaamista osallistujalle soveltaviin työtehtäviin, koulu-tusta, terveyden kohentamista tai työkyvyttömyyseläkkeen selvittämistä.

Työtä tarjotaan kokeiluun sisältyvissä työyksiköissä tai muilla julkisilla tai yksityisillä työ-markkinoilla tai järjestöissä. Työllistettäville tarjotaan työsuhte kokeilun työyksikössä, vaikka hän työskentelisi muualla. Kaikille maksetaan työehtosopimuksen mukainen palk-ka, mikäli klubiin osallistuvan tilanne mahdollistaa vähintään osa-aikaisen työn. Päivittäi-nen vähimmäistyöaika on vähintään vajaat viisi tuntia ja se turvaa toimeentulon.

Kaikki ratkaisut perustuvat vapaaehtoisuuteen eivätkä uhkauksiin alentaa toimeentulon perusturvaa. Tähän mennessä ei ole käytetty sanktioita eli työttömyysturvan lakkautta-mista tai toimeentulotuen alentamista siksi, ettei ole suostunut osallistumaan hankkee-seen. Toisaalta osallistujia malliin on tullut sanktioiden pelossa.

Kyseessä on yhdenlainen vastikkeellinen kansalaispalkka. Nimitys lienee perusteltu, mi-käli sovitut työtehtävät vastaavat riittävästi osallistuvan omia pyrkimyksiä. Tähän men-nessä Paltamossa ne ovat kohtuullisesti vastanneet.

Paltamossa oli 300 työtöntä, kun kokeilu alkoi vuosi sitten alkuvuodesta 2009. Kokeilu on lähtenyt vauhdilla käyntiin. Nyt kokeiluun on työllistetty 200. Samaan aikaan lama on tuottanut runsaasti uusia työttömiä, joten pääsy edes lähelle tavoitetta eli kaikkien työt-ömien työllistämistä (tai osoittamista koulutukseen, kuntoutukseen tai työkyvyttömyys-eläkkeelle) edellyttää, että kokeiluun työllistettävien määrä vähintään kaksinkertaiste-taan.

Kokeilusta saadaan ainutlaatuista kokemusta osallistamisesta. Menossa on monipuolinen tutkimus kokeilun seuraamuksista. Niissä kartoitetaan esimerkiksi kokeilun vaikutuksia työllistettyjen hyvinvointiin ja työllistettyjen tyytyväisyyttä heille osoitettuihin työtehtä-viin, nuorten ja kokeilun suhdetta ja kuntoutuksen merkitystä. Nyt hankkeeseen ollaan sisällyttämässä myös niitä, jotka ovat liian työkykyisiä saadakseen työkyvyttömyyselä-kettä "perustulonaan", mutta jotka eivät eri syistä toistaiseksi pysty palkan vastikkeeksi

edellytettyyn osa-aikatyöhön. Muoto on kuntouttava työtoiminta. Nähdään, miten hoituu heidän kuntoutuksensa, koulutuksensa ja muut osallistamisensa.

Tarvitaan kokemuksia, kriittistä arviointia ja kehittämistä. Paltamossa kokeiltavan vastikkeellisen kansalaispalkan suuntaiset ratkaisut ovat vastausta perustulon synnyttämään heitteille jättämisen uhkaan.

Vaikutus työmarkkinoihin

Voimistaako kansalaispalkka ja perustulo työmarkkinoiden jakautumista prekariaattiin ja sisäpiiriläisiin? Jos osana perustulon rakentamista on Paltamon mallin toteuttaminen valtakunnallisesti, vaarana on se, että "normaaleja" työtehtäviä siirretään tehtäväksi työllistämishankkeessa. Esimerkiksi kunnat ostavat palveluja työllistämishankkeesta sen sijaan, että palkkaisivat vakainaista henkilökuntaa.

Paltamossa pyritään siihen, että hankkeeseen palkatut siirtyvät ennen pitkää "vapaille työmarkkinoille". Mutta käykö niin? Mitään yksiselitteistä ratkaisua ongelmaan ei ole. On vain oltava tarkkana. Toisaalta voi kysyä, onko se ongelma, että osa jää työllistämishankkeeseen.

Entä varsinainen perustulo, jota maksetaan ilman vastinetta, esimerkiksi vihreiden esittämä 440 euroa kuukaudessa? Eikö se lisää niiden määrää, jotka tekevät lyhyitä työkeikkoja pienellä palkalla, kun sellaisellakin voi tulla toimeen, kun saa lisäksi perustuloa? Riski on ilmeinen ja vakava. Jos suuri määrä jättäytyy hyvin pienten tulojen varaan perustulon turvin, ei perustulolle ole enää maksajaa eli verotulot ehtyvät.

Riskiä on kaksi vastausta. Ensinnäkin perustuloa pitää kehittää vähitellen siten, että se on ainakin aluksi täysimääräinen vain niille, joilla ei ole tuloja ja pienenee kasvavien tulojen myötä. Näin voidaan seurata perustulon työmarkkinavaikutuksia ja ottaa niitä huomioon. Toiseksi, mikäli tarjolla on Paltamon mallin suuntainen ratkaisu, se hillitsee "avoimien työmarkkinoiden" jakautumista prekariaattiin ja sisäpiiriläisiin. Näin vähenee riski siitä, että perustulo saisi aikaan runsasta tyytymistä hyvin pieniin ansiotuloihin.

Perustulo ja oikeudenmukaisuus

Perustuloa syytetään epäoikeudenmukaiseksi. Syytteelle löytyy hyviä perusteluja. Olkoon taas esimerkkinä vihreiden ehdotus. Sen rahoittamiseksi korotettaisiin veroja siten, että veroprosentti perustulon ylittävistä tuloista olisi 43 alle 60 000 euron vuosituloista ja 53 sitä korkeammista. Pääomatulojen veroprosentti olisi 32.

Mallista hyötyisivät eniten opiskelijat, osa-aikatyöntekijät, lastaan kotona hoitavat, peräkammarin pojat, vuorineuvokset sekä turvaverkon läpi pudonneet (sellaiset, jotka olisivat oikeutettuja toimeentulotukeen, mutta eivät sitä jostain syystä hae tai saa). Suurimpia häviäjiä olisivat pääomatuloja saavat ja suurituloiset. Suurimmalle osalle nykyisiä köyhiä vihreiden perustulo olisi yhdentekevä, koska se vähentäisi perustulon määrällä toimeentulotukea ja asumistukea.

Kun mallissa koottaisiin isohko potti suurituloisten, pääomatulojen ja ympäristön käytön verotusta kiristämällä, kysyttäisiin, onko se syytä käyttää perustuloon. Ovatko opiskelijat, kotiäidit, osa-aikaiset, peräkammarin pojat, vuorineuvokset ja vastaavat var-

masti niitä, jotka ovat eniten uuden rahalähetyksen tarpeessa? Vai pitäisikö rahat sijoittaa köyhyyden poistamiseen, mielenterveyspotilaisiin, vanhusten vaipanvaihtoon, päihdeongelmaksiin, ylisuurien sairauskustannusten omavastuuosuuksia maksaviin vanhuksiin ja työkyvyttömiin, maahanmuuttajien työllistämiseen ja vastaaviin tarkoituksiin? Perustulo ei sanottavasti auttaisi edellä mainittujen ongelmien ratkaisemisessa.

Vastaus löytyy siitä, että perustuloon edetään vähitellen perusturvaa parantamalla. Nyt perusturvaa kehitetään pois päin perustulosta heikentämällä perusturvaa suhteessa ansioihin ja lisäämällä tarveharkintaa ja kontrollia. Nyt perustulon idea vapaudesta häipyä yhä kauemmas näköpiiristä. Suunta on käännettävä kohti perustuloa.

Askeleena perustuloon pyrittäessä toteutetaan Sata-komiteassakin tuntuvaa tukea saanut, mutta Kokoomuksen, työmarkkinajärjestöjen ja valtionvarainministeriön vastustukseen kaatunut "tulotakuu", joka varmistaa perusturvan saantia kytkemällä yhteen perusturvan eri muotoja ja toimeentulotuen perusosaa.

Tärkeimpiä askeleita kohti perustuloa ovat toimeentulotuen, asumistuen ja työmarkkinatuen tason parantaminen ja ehtojen lieventäminen. Nykyiset ehdot ovat kohtuuttomia. Esimerkiksi osuus perikunnan kesämökistä saattaa estää toimeentulotuen saannin. Kieltyytyminen epämieliseksi kokemastaan työtehtävästä tai koulutuksesta saattaa johtaa työttömyysturvan menetyksen lisäksi toimeentulotuen vähentämiseen 20 tai 40 prosentilla. Tärkeä ehtojen lieventämisen suunta on se, etteivät pienet työtulot vähennä perusturvaa.

Eteneminen kohti perustuloa tulee kytkeä ohjelmaan, jossa asteittain parannetaan muitakin perusturvan osia, esimerkiksi vanhusten palveluja ja asumista ja mielenterveyspotilaiden asemaa ja pidetään huolta myös lakisääteisestä ansiosidonnaisesta toimeentulojärjestelmästä.

Oikea perustulo

Matka kohti kansalaispalkkaa ja perustuloa on pitkä, mutta se kannattaa aloittaa nyt. Perusturvan parantaminen kohti perustuloa sisältää sen, että mahdollisuus kieltäytyä tarjotusta työstä tai koulutuksesta lisääntyy. Se on mahdollisuus eikä ongelma. Se johtaa siihen, että työtehtäviä ja koulutusta on kehitettävä houkuttelevammaksi.

Kansalaispalkkaa toteuttavasta Paltamon mallista on muokattava väljä ja vetovoimainen valtakunnallinen versio. Työn vastaanottaminen tuo yleisesti ottaen niin paljon taloudellisia ja sosiaalisia etuja, että paljon puhutut kannustimet ovat ihan riittäviä, vaikka perusturvaa tuntuvastikin parannettaisiin perustulon suuntaan. Heitteille jättämisen ehkäisemiseksi tärkeintä on kohdata kansalaisten sosiaaliset ja taloudelliset ongelmat ja tarjota positiivisia mahdollisuuksia.

Hyvä ratkaisu pitkälläkin aikavälillä lienee kansalaispalkan ja perustulon yhdistelmä. Matkan varrella saadaan kokemuksia siitä, mikä on perusteltu suhde ansiotulon, kansalaispalkan ja toimeentulon turvaavaan perustulonvälillä. Se on varmaan ajan myötä muuttuva, mutta ytimenä on eteneminen samanaikaisesti kohti nykyistä suurempaa vapautta ja nykyistä suurempia osallistumisen mahdollisuuksia.

Kamppailu kaupungista

Tero Toivanen

Kaupungista on rakennettava ihmisten koti. Kaupungissa elämme, teemme työtä, liikumme ja toteutamme itseämme. Se millainen kaupunki on, määrittää sen millaisia me itse olemme. Kamppailu siitä, millaisessa kaupungissa haluamme elää, on kamppailua paitsi siitä, millaisia haluamme olla myös millaisiksi haluamme tulla.

Kapitalismin kriisin keskellä kysymys kaupungista tulisi olla vasemmistolaisen politiikan keskiössä. Myös tuotanto tapahtuu yhä useammin kaupunkitilassa. Lähitulevaisuuden kaupunkipolitiikassa ratkaistaan aikamme keskeiset kysymykset vallasta, sosiaalisesta eriarvoisuudesta, ekologiasta, kaupungin ja maaseudun suhteesta sekä vapaasta kulttuurista ja tiedosta. Kaikki nämä ovat kysymyksiä joiden suunnasta vasemmiston on kamppailtava. Vasemmiston paikka on kaupungissa.

Kaupungissa tapahtuu päivittäin lukuisia arkisia kamppailuja paremman elämän puolesta. Ne ovat kuitenkin hajallaan ja usein niiden toimijat jopa toisistaan tietämättömiä. Parlamentaarinen vasemmisto ei ole missään nimessä riittävästi kosketuksissa ruohojuurita-son kamppailuihin tai toimijoihin. On rakennettava yhteistä ja löydettävä yhteisiä nimittäjiä. Kaupunkiprosessin hallinnasta kamppailu vastaa näihin vaatimuksiin.[1]

Kaupunkiprosessissa kaupunkitila, mutta myös sitä ympäröivät alueet, muokataan kapitalismin tarpeiden mukaisiksi. Kapitalistisen kaupunkiprosessin analyysi auttaa meitä asettamaan ympärillämme tapahtuvat jatkuvat muutokset laajempaan kehykseen: kapitalismin pyrkimyksiin uudistaa itseään.

Kapitalismi pyrkii selviämään kriisistään - usein valtiovetoisilla - kaupunkirakenteen uudelleenmuokkauksilla. Näillä mahdollistetaan pääoman investoinnit uusiin kohteisiin, ratkaistaan työttömyysongelma ja stabiloidaan yhteiskunnallinen liikehdintä. Kaupunkien infrastruktuurin uudelleenmuokkaaminen kapitalismin vaatimusten mukaiseksi tuottaa myös aina uusia elämänmuotoja ja subjektiivisuuksia. Kaupunkilaisille tarjotut mahdollisuudet vaikuttaa näihin prosesseihin ovat sen sijaan usein minimaaliset.

Historiallisesti urbanisaatio on näytellyt keskeistä ja maantieteellisesti jatkuvasti laajentunutta roolia kapitalismin uudelleen järjestämisessä. Jossakin vaiheessa 2000-luvun ensimmäistä vuosikymmentä saavutettiin eräs maailman historian merkittävimmistä rajapyykeistä: ensimmäistä kertaa ihmisiä asui enemmän planeetan kaupungeissa kuin maaseudulla (Davis 2007).

Globalisaatio, sen uusliberalistisessa muodossa, on toteutettu paljolti juuri kaupungeissa ja metropoleissa. Kaupunkiprosessien globaaliluonne tarkoittaa myös hyvin erilaisia paikallisia kehityskulkuja, ja myös prosessien analyysin monitasoistumista.[2] Täten myös vastarinnan muodot ovat moninaiset ja hajanaiset. Kamppailuja yhdistää kuitenkin yl-

häältä saneltu elinympäristön, hyvinvoinnin ja yhteisten resurssien heikentäminen ja rajaaminen.

Meillä on oikeus kaupunkiin; oikeus päättää elinympäristöstämme ja yhteisistä resursseistamme. Kyseessä ei ole kuitenkaan liberaali yksilöllinen oikeus vaan kollektiivinen oikeus asua, liikkua ja käyttää kaupungin tiloja. Mutta ei vain käyttää, vaan myös määritellä ja luoda sitä mitä pitäisi olla. Oikeus kaupunkiin tarkoittaa siis oikeutta muokata kaupunki sellaiseksi kuin haluamme. Henri Lefebvreä mukaillen: vallankumous on urbaani - tai se ei ole mitään.

Taustoitan seuraavassa tiiviisti sitä kuinka kapitalismi pyrkii ratkaisemaan kriisinsä kaupunkiprosessin avulla, ja kuinka tämä vaikuttaa ihmisten elämään. Tarkastelen myös tuotantoa tämän hetken kaupungeissa sekä kaupunkien sisäistä sosiaalista jakoa ja mahdollisia ruohonjuuritasolta rakentuvia vastarinnan muotoja. Lopuksi esitän muutamia linjauksia tulevalle vasemmistolaiselle kaupunkipolitiikalle.

Kaupunkiprosessi kriisin ratkaisijana

David Harveyn (2009a) mukaan nykyisen globaalin kapitalismin kriisin keskeiset syyt voidaan jäljittää keskenään hyvin erilaatuisiin urbaaneihin prosesseihin, kuten jättirakennushankkeisiin Kiinassa tai kotitalouksien mielipuoliseen lainoittamiseen Yhdysvalloissa. Kriisin juuret ovat urbaaneissa epämuodostumissa, täten kapitalistinen tie ulos kriisistä tulee olemaan - ainakin osittain - urbaaneissa uudelleenjärjestelyissä.

Asetelma ei ole suinkaan uusi. Kaupunkiprosessi on kapitalismin keskeinen historiallinen keino ratkaista kriisinsä. Näin tapahtui esimerkiksi 1800-luvun puolivälin Ranskassa ja sata vuotta myöhemmin toisen maailmansodan jälkeisessä Yhdysvalloissa (ks. Harvey 2008).

Vuosi 1848 kulminoi Euroopan laajuista kriisiä kapitalistisessa tuotannossa - mittava pääoman investointiongelma esiintyi rinnan joukkotyöttömyyden kanssa. Eriyisen rankasti se iski Ranskaan. Talouskriisi pyrittiin ratkaisemaan mittavilla rakennushankkeilla paitsi ulkomailla (esimerkiksi yleiseurooppalaisen rautatieverkoston ja Suezin kanavan rakentaminen) myös kotimaaperällä, kaupungeissa. Tämä tarkoitti erityisesti pääkaupunki Pariisin urbanisointia.

Rakennushankkeita edelsi finanssijärjestelmän muokkaaminen siten, että vaadittuja mittavia investointeja kyettiin lainoittamaan. Hankkeet olivat lääke paitsi massatyöttömyyteen myös pitkäkestoiseen lisäarvon tuotannon ongelmaan. Mittavien rakennusprojektien jälkeen urbanisoidusta Pariisista tuli uusien modernien elämänmuotojen, kulutuksen ja nautinnon, paratiisi.

Samankaltainen kehityskulku toistui sata vuotta myöhemmin. Toisen maailmansodan jälkeen Yhdysvalloissa huomattiin, että 1930-luvun laman ongelmat eivät olleet kadonneet minnekään. Massiiviset sotainvestoinnit olivat vain helpottaneet lisäarvon tuotannon kriisiä hetkeksi.

Kriisi pyrittiin ratkaisemaan Pariisin esimerkin mukaisesti, kuitenkin viemällä uusin finanssijärjestelyin lainoitettu kaupunkiprosessi uuteen mittakaavaan: pelkän keskustan sijaan nyt muovattiin koko metropolialueen infrastruktuuri esikaupunkineen, moottori-teineen ja ydinkeskustoineen.[3] Kun metropolihanke levitettiin koko Pohjois-Amerikan

laajuiseksi, auttoi se merkittävästi sodan jälkeisen kapitalismin tasapainottamista.

Metropolit tuottivat jälleen uusia elämänmuotoja, rinnallaan uudet massatuotannon sfäärit positiivisine (mm. arkea helpottaneet kodinkoneet) ja negatiivisine (mm. edellisten valmistamisesta aiheutuneet saasteet) seurauksineen. 1900-luvun loppupuolen "varhais-globaali" muutos kohti metropoleja veikin yksityisomaisuuteen perustuvat keskiluokkaiset elämänmuodot, ja niistä nousevat poliittiset pyrkimykset uusiin ulottuvuuksiin: toiminta yhteisössä muuttui omaisuuden ja yksilöllisen identiteetin puolustamiseksi, lisäksi asuntolaina näyttäytyi ensimmäistä kertaa työhön pakottavana voimana

Globaali kaupunkiprosessi, kulutus ja kriisi

Kolmen prosentin vuosittaista kasvua pidetään yleisesti "terveen kapitalismin" minimikasvunopeutena. Tämän kasvun jatkuminen on kuitenkin käytännössä mahdotonta jo jatkuvasti kasvavan investointitarpeen, kuten myös resurssien ja maapallon kestokyvyn rajallisuuden vuoksi. Harvey'n (2009b) mukaan lisäarvon realisoinnin ongelmia on ilmennyt jo 1980-luvun lopulta lähtien. Niitä ei ratkaissut edes Kiinan avautuminen ja Neuvostoliiton romahtaminen. Ongelmaa pyrittiin ratkaisemaan fiktiivisillä, spekulatiivisuuteen perustuvilla sijoitusmarkkinoilla.

Jos nykyisestä kriisistä on tarkoitus pyrkiä palaamaan kolmen prosentin kasvu-uralle, niin minne kaikki pääoma aiotaan investoida? Varallisuuden kasaaminen yhä harvempien käsiin näyttäisi - ei niin kovin yllättäen - jatkuvan. Sen sijaan nykyisessä globaalissa kapitalismissa uusien alueiden valtaaminen ei ole mahdollista ainakaan siinä mittakaavassa, mitä on tapahtunut 1980-luvun lopusta alkaen.

Todennäköistä on, että ongelmasta pyritään pääsemään eroon uusilla innovatiivisilla finanssijärjestelyillä sekä yhteisen ja julkisen yksityistämisellä. Keskiössä lienevät myös green new dealin mukaiset investoinnit vihreään teknologiaan, sekä tieto- ja kulttuuri-teollisuuden yhä kasvava merkitys. Mutta myös kaupunkien uudelleenjärjestelyt.

Välittömimmin edelliset ratkaisuyritykset näkyvät poliittisesti paitsi porvarillisena eetoksena ekologisista ja tietoteollisista innovaatioista myös ajankohtaisina pyrkimyksinä yhdistää niitä suomalaisen kaupunkirakenteen muokkaamiseen. Esimerkiksi Pasilan kehittämistä tornitalojen kaupunginosaksi perustellaan ympäristötekijöillä: tiiviillä kaupunkirakenteella ja ekologisella elämisellä.

Suunnitellussa "eko-Pasilassa" ihmiset asuvat, työskentelevät ja kuluttavat samassa tornitalossa.[4] Siis ketkä asuvat, työskentelevät ja kuluttavat? Tällaisessa kaupunkisuunnittelussa on kyse pikemminkin "vihergentrifikaatiosta" kuin ihmisten tai luonnon hyvinvoinnin parantamisesta.

Tontteihin ja rakentamattomiin kiinteistöihin sijoittaminen perustuu oletukselle tulevaisuuden tuotosta ja on siten luonteeltaan aina spekulatiivista. Asumisen kalleus ajaa heikomman tulotason asukkaat pois keskustoista, mikä syventää kaupunkien sisäistä luokajakoa, heikentää hyvinvointia ja esimerkiksi palveluiden saatavuutta kaupunkien reumilla.

Gentrifikaatio ei kuitenkaan koske pelkästään asumista.[5] Se muokkaa myös yhteistä kaupunkitilaa, hautaa kolmannen sektorin toiminnan mahdollisuuksia ja pienyrityttäjäjyyden muotoja sekä keskittää kaupungin päätäntävaltaa ylätasolle.[6] Tonttimaan tehokas ja

järkevä käyttö on erityisen toivottavaa kapitalismin näkökulmasta. Maamarkkinoiden välityksellä muodostuvatkin "ihmistoimintojen tilalliset muodot", jotka ovat yhteensopivia kapitalismin vaatimusten kanssa (Harvey 1982a).

Kaupunkiprosessi on saanut viimeisen kahden vuosikymmenen aikana globaalin luonteensa. Saskia Sassen (ks. esim. 1998) on pitkään puhunut kaupungeista globalisaation toimeenpanon kenttänä. Globalisaatio onkin tuottanut ennennäkemättömät rakennushankkeet, mutta myös valtaisan elämäntapojen transformaation.

Kaupunkien keskustat Los Angelesista Turun kautta Shanghaihin toimivat kulutuksen ehdoin. Pääoma on niin sanotusti läpäissyt kaupungin. Kun esimerkiksi massaturismi, kulttuuri- ja tietoteollisuus ovat tuotannon keskiössä, urbaanista elämänlaadusta on tullut tavaraa - kaupungin kaduista loputonta tavaratuotannon virtaa. Myös kuuluisaa sosiaalista pääomaa voidaan nykyään mitata kaupunkitilan hallinnan ja siihen sopeutumisen kautta.

Jos heittäytyisi kyyniseksi niin voisi todeta, että äärimmäisen yksityisomaisuuden palvomisen ja liberaalin valinnan vapauden paratiisissa, 2000-luvun kaupungissa, seikkailevat kuluttajiksi redusoidut ihmiset. Olli Tammilehto (2008) tavoittaa jotain olennaista nykykaupungista ja sen ihmisistä:

"Kuluttamisen monet vaihtoehdot ovat omiaan luomaan vapauden illuusion. Kyse on kuitenkin vankilan nerokkaasta arkkitehtuurista: se on ikään kuin rakennettu jättiläismäiseksi puistoksi, jossa tuntuu olevan aina uusia ja jännittäviä tutkimattomia haaroja. Todellisuudessa vain sopivankokoiset ja sopivasti voidellut olennot ylipäänsä pääsevät etenemään putkistossa. Näille olennoille ei vähääkään kuulu se, miten putkistoa suunnitellaan ja rakennetaan."

Nykyisessä globaalin mittakaavan kaupunkiprosessissa on tunnistettavissa samat historialliset piirteet kuin aikaisemmissakin. 2000-luvun globaalia taloutta ehkä menestyksikäimmin tasapainottanut tekijä on ollut Kiinan kaupunkirakentaminen: yli sata kaupunkia on ylittänyt miljoonan asukkaan rajan kuluvan vuosikymmenen aikana. Kiinan ja Intian muovaaminen metropolien luvatuiksi maiksi on ollut globaalin kaupunkiprosessin veturi. Metropolien rakentaminen, sinne missä se pääoman arvonlisäyksen kannalta on ollut edullisinta, on ollut jälleen kerran mahdollista lainoittamisella.

Urbanisointi on perustunut innovatiivisen finanssijärjestelmän luomiseen, mikä on mahdollistanut lainalla rakentamisen. Nykyinen, 1980-luvulla synnytetty finanssijärjestelmä perustuu paljolti riskien hajauttamiseen - toisin ilmaistuna varallisuuden keräämiseen pyramidin alemmilta portailta. Järjestelmän ongelmat, kuten syksystä 2008 alkaen olemme saaneet huomata, kaatuvat kuitenkin köyhimpien niskaan. Nämä ongelmat näkyvät sosiaalisina kriiseinä kaupunkitilassa.

Eriarvoiseen globaaliin kaupunkikehitykseen ei ole luvassa muutosta. Näin on ainakin mikäli tartumme Harveyn (2009a) luentaan Maailmanpankin vuoden 2009 kehitysraportista. [7] Raportin keskeinen sanoma on, ettei epätasainen taloudellisesti-maantieteellinen kehitys ole vain väistämätöntä, vaan - oikein hallinnoituna - olennainen mekanismi talouskasvuun paluulle. Valtiot puuttuvat aluepoliittisilla suunnitelmillaan ja ratkaisullaan liian usein varallisuuden maantieteelliseen jakamiseen.

Maailmanpankin visioissa taloudellinen aktiivisuus keskittyy itsestään, ja vaikka se tuottaa eriarvoisuutta, pitkässä juoksussa kaikki rikastuvat. Harveyn mukaan nämä markkinafundamentalistiset visiot sivuuttavatkin täysin kapitalistisesti hallinnoidun maantieteell-

lisen kehityksen tuottaman köyhyyden ja ekologiset seuraukset - länsirintamalta ei mitään uutta.

Yhtä kaikki Maailmanpankin raportti on Harveyn mukaan osoitus siitä kuinka ekonomistit ovat nyt ennennäkemättömän kiinnostuneita kapitalistisen tilan organisoinnista siten, että se tuottaisi mahdollisimman paljon voittoa. Syvenevästä luokkaeroista, slummeista, telttakylistä, riistetyistä resursseista tai puretuista hyvinvointipalveluista raportissa ei puhuta. Aivan kuten heikennykset ihmisten hyvinvointiin kaupunkitilassa, myös laajemman mittakaavan kaupunkiprosessit esitetään välttämättöminä ja yhteisenä hyvänä.

Pariisi, toisen maailmansodan jälkeinen Yhdysvallat ja nyt meneillään oleva globaali kaupunkiprosessi ovat esimerkkejä siitä kuinka pääoma esiintyy fyysisen maiseman muodossa, joka on luotu sen omana kuvana, luotu käyttöarvoina edistämään pääoman lisääntymistä kasaantumista. Tuloksena oleva rakennettu ympäristö on kuitenkin menneen kapitalistisen kehityksen kruunu. Se kahlitsee kasaantumisen prosessin fyysisten rajoitusten puitteisiin. Kapitalismin on siis jälleen rakennettava ja muovattava. Käynnissä on kierre, jossa pääoma rakentaa ehtoja vastaavan ympäristön tiettyä ajanhetkenä ja on pakotettu tuhoamaan sen - yleensä kriisin keskellä - seuraavana hetkenä. (Harvey 1982.)

Kaupungin vertaistuotanto ja sosiaalinen apartheid

Rakennettuun ympäristöön, tuotannon, vaihdon ja kulutuksen fyysisiin infrastruktuureihin, kohdenneet pääomavirrat ovat siis elintärkeitä kapitalistiselle kasaantumiselle. Ympäristön jatkuva uudelleenmuotoutuminen kapitalismin tarpeiden mukaisesti on paitsi keskeinen ehto järjestelmän selviytymiselle myös eriarvoisen yhteiskuntajärjestyksen ylläpitämiselle.

Tuotannon immaterialisoituessa itse tuotanto levittäytyy yhä useammin kaupunkitilaan. Puhutaankin, että tehtaisten seinät ovat kaatuneet tai niistä on tullut läpinäkyviä, tai siitä, että "kaupunki on väelle sitä mitä tehdas oli teolliselle työväenluokalle". Tuotannon yhteiskunnallistuessa ja paetessa tehtaista kohti urbaania tilaa, myös työn ja pääoman välinen jännite siirtyy yhä useammin kaupunkiin.[8]

Teollisuuspääoma ja teollinen kaupunki elivät symbioosissa. Työvoiman oikea sijoittuminen, resurssien läheisyys, viestintä ja logistiikka olivat elintärkeitä teollisuudelle. Tehdas määritteli kaupungin rytmiä, tarpeita ja sosiaalisten organisaatioiden muotoja. Nyt kaupunki asettuu kapitalistisen kasautumisen keskiöön. Nykymuotoinen kapitalistinen kaupunkiprosessi yksityistää olemassa olevia julkisia ja yhteisiä resursseja, ja samalla se pyrkii muovaamaan suotuisan rakennetun ympäristön kaupunkitilassa tapahtuvan tuotannon mahdollisimman tehokkaalle hyödyntämiselle.

Kaupunki on vertaistuotannon, yhteisen (common) tuottamisen tila.[9] Hardt ja Negri (2009) väittävät, että nykyinen kapitalismi ei selviä ilman, että se nojaa ihmisten kaupungissa jatkuvasti tuottamaan yhteiseen. Urbanit yhteiset resurssit muodostuvat sosiaalisissa suhteissa ja ihmisten verkostoissa käymässä vuorovaikutuksessa. Ne ovat luonteeltaan immateriaalisia ja rajattomia. Jo päivittäisissä arkitoiminnoissaan ihmiset luovat kaupungin yhteisen sosiaalisen maailman (kaupunki ei tietenkään ole vain rakennettua ympäristöä vaan myös eräänlainen "sosiaalinen kattila"), josta jokainen kaupunkilainen voi nauttia.

Hardtille ja Negrille yhteisen tuotanto ei tarkoita vain yhteisten resurssien määrällistä li-

sääntymistä, siis esimerkiksi ideoiden ja tiedon määrän kasvua, vaan myös tehostuvaa kaupunkitilan yhteisen varannon käyttöä, jonka kautta mahdollistuu myös ihmisten kykyjen ja voimien kehittyminen. Osallistuminen yhteiseen tuotantoon on siis myös pedagoginen prosessi, jossa ihmiset ymmärtävät koko ajan paremmin suhteensa kaupunkiin, samalla tavoin kuin teollinen työväestö aikoinaan ymmärsi ristiriitaisen suhteensa tehtäseen, mutta myös mahdollisuutensa haastaa ja paeta kapitalistista haltuunottoa. Tässä mielessä - Negrin (2004) sanoja lainatakseen - metropoli on vapaa.

Optimismin vastapainoksi lienee tarpeellista muistuttaa, että yhteisiä resursseja ja vertaistuotannon eri muotoja myös rajataan. Lisäksi tuotetun yhteisen muodot voivat olla vääristyneitä ja kaupunkiprosessin näkökulmasta kapitalismi kehittää yhä uusia mekanismeja yhteiseen perustuvan luovuuden haltuunottamiseksi. Kun siis puhumme tietokapitalismista, meidän pitäisi ehkä puhua yliopiston keskeisen aseman sijaan yhä enemmän kaupungista (ehkä tämä auttaisi myös artikuloimaan yliopistoista käytävää kamppailua ulos kampuksilta). Yliopistoista - ja muista kasvatusinstituutioista - tehdään laboratorioita niiden mekanismien testaamiselle, millä luovuus pyritään tavaramuotoistamaan, mutta esimerkiksi pääkaupunkiseudun metropolihankkeet ja kansallisen innovaatiojärjestelmän rakentaminen asettavat kysymyksen yliopistoista laajempaan kehykseen.

Korkeakoulujen rakentaminen onkin olennainen osa globaalia kaupunkiprosessia. Berglundin (2009) mukaan yliopistojen laajentuminen kaupungeissa on varsin konkreettinen asia: kampusrakentaminen on vuosikymmenessä muuttanut kaupunkeja ja asuinalueita ratkaisevasti muun muassa New Yorkissa ja Lontoossa, Kiinan ja Intian tulevaisuudesta puhumattakaan. Berglund visioikin:

"Vuonna 2029 tilaa säästyy, kun opiskelu 'blendataan' eli sekoitetaan muuhun elämään. Jatkuvasta opiskelusta tulee osa kaikkien arkea, ja julkisia tiloja käytetään opiskeluun. Paikallinen tietopääoma nivoutuu teknologian avulla globaaliin oppimisyhteisöön".

Elinikäinen oppiminen, innovointi, käyttäjälähtöisyys ja yritysklusterit ovat innovaatiokaupunkisuunnittelijoiden ja pekkahimasien avainsanoja. Liberaalia vapautta huokuvat käsitteet ovat myös kiteytyksiä tulevista kaupunkiprosesseista ja luovuuden hyödyntämisestä. Suuryritykset, kuten Microsoft, Apple ja Nokia, elävät imemällä metropolien ja verkostojen energiaa, joka leviää paljon varsinaisia yrityksiä laajemmalle. Bill Gates, Steve Jobs tai Jorma Ollila eivät olisi mitään ilman yhteisen hyödyntämistä ja sen tuotteistamista.

Yksilö ei tuota yhteistä, eikä yhtään ideaa synny ilman nojaamista aikaisempaan yhteisten ideoiden varantoon tai vuorovaikutukseen toisten kanssa. Yhteinen voidaan tuottaa vain yhdessä - vertaistuotantona. Yhteisen hyödyntämiseksi kapitalismin on pakko rajoittaa paitsi luovuutta myös pääsyä yhteisiin resursseihin. On käännettävä katse yliopiston tutkimisen lisäksi siihen, miten näitä prosesseja toteutetaan tietoverkoissa ja kaupungeissa.

Kaupunkiprosessissa konkretisoituu myös Slavoj Žižekin (2009) määrittelemä kehityskulku, jossa yhtäältä kapitalismi pyrkii eristämään meidät yhteisistä resursseistamme, ja toisaalta rajaamaan sosiaalisesti tietyn osan väestöä poliittisen kentän ulkopuolelle.

Yksityistäminen erottaa meidät kaupunkitilan yhteisistä sosiaalisista ja kulttuuriresursseista, kuten terveydenhuollosta, koulutuksesta, tiedosta, liikenteestä, kulttuuritiloista, urheilumahdollisuuksista sekä sähkö- ja tietoverkoista. Edelleen kapitalistinen kaupunkiprosessi myös määrittelee laajemmin ekologisten resurssien käyttöä: maaseudulle jää usein lähinnä resurssien, erityisesti energian, toimittajan rooli.

Maailman kaupungit on kuitenkin yhä useammin jaettu kurjistuviin lähiöihin tai slummeihin ja keskustan yksityisiin tiloihin tai linnoituksia muistuttaviin rikkaiden kaupunginosiin. Edellisissä kamppaillaan välttämättömimmistä hyvinvoinnin edellytyksistä, siinä missä jälkimmäiset tarjoavat yksityisiä palveluja, kouluista ja golfkerhoista 24/7 partioiviin puolisotilaallisiin vartiointiliikkeisiin. Jatkuva ja yhä lisääntyvä eetos turvallisuuden parantamisesta on osoitus siitä, kuinka kaupunkitilaa hallitaan pelolla.[10] Jerikon muurit eivät kulje enää kaupungin reunamilla, vaan ne asettuvat kaupungin sisään suojaamaan varakkaiden valvottuja kaupunginosia (vrt. Koskela 2009, 197).

Ulossulkeminen, jota Žižek kutsuu sosiaalisesti apartheidiksi, tapahtuu, gentrifikaation ja muurien lisäksi, esimerkiksi nostamalla liikkumisen hintaa. Jälkimmäisestä ajankohtainen kotimainen esimerkki on HKL:n pyrkimys hinnoitella itähelsinkiläisten liikkuminen kalliimaksi kuin liikkuminen keskustan alueella.[11] Keskustat kuuluvat suuryritysten pääkonttoreille, joille sijainti sekä symboloi arvovaltaa että tarjoaa finanssipalvelut ja eliitin sisäpiirintiedon läheisyyden.

Toisaalta jopa keskustan itsensä sisään asettuu hierarkioita huippurikkaan luokan tallustellessa spesiaalien kulutustottumuksiensa perässä. (Termonen 2006.) Hardt ja Negri (2009, 244-246) kuitenkin muistuttavat, että ulossulkemisen vastapainona on pyrkimys hyödyntää väen luovuutta kanavoimalla se esimerkiksi tietoverkkojen välityksellä periferiasta keskustaan. Keskusta/periferia -jako ilmenee yhtäältä fyysisenä ulossulkemisena, toisaalta periferian elävän työn, luovuuden hyväksikäyttönä.

Kaupunki ja organisaatio

Palataanpa hetkeksi kahteen historialliseen esimerkkiin, 1800-luvun puolivälin Pariisiin ja toisen maailmansodan jälkeisiin Yhdysvaltoihin. Esimerkit osoittivat kuinka talouden kriisit voidaan osittain ratkaista rakennushankkeilla, ja kuinka kaupunkiprosessilla kyetään synnyttämään uusia elämänmuotoja. Toisaalta on stabiloitava poliittinen kriisi. Infrastruktuurin uudelleenjärjestely on osittainen, mutta ei riittävä, ratkaisu työttömyyteen ja sosiaaliseen tyytymättömyyteen.

Niinpä esimerkiksi vuoden 1848 kriisiä seurannut kirjava pariisilainen vallankumouksellinen liikehdintä tukahdutettiin viime kädessä keisari Napoleon III:n väkivallalla ja poliisivaltion organisoimisella. Toisen maailmansodan jälkeen Yhdysvaltojen johto oli yhtäältä pahimman ideologisen vihollisensa Neuvostoliiton liittolainen, ja toisaalta sitä uhkasi voimistuva sisäpoliittinen yhteiskunnallinen liikehdintä. Ulkopoliittinen "kriisi" ratkaistiin aloittamalla Kylmä sota, sisäpoliittinen yhteiskunnallinen liikehdintä tukahdutettiin vainoilla, jotka tulitiin tuntemaan mccarthyisinä.

Kaupunkiprosessi synnyttää kuitenkin - mikäli sanonta sallitaan - omat haudankaivajansa. Ruohonjuuritason liikkeet nousevat kapitalismin sanelemia elämänmuotoja vastaan.

Ranskassa spekulatiivinen finanssijärjestelmä romahti vuonna 1868, mikä tarkoitti lähtöpasseja paitsi keisarille - Napoleon III pyrki ratkaisemaan ongelmansa kunnon valtiomiehen tavoin lähtemällä turmiolliseen sotaan Saksaa vastaan - myös hänen urbanisointiprojekteilleen. Kriisin syövereistä nousi esiin Pariisin kommuuni, jossa manifestoitui kaupunkiprosessista sivuutettujen halu ottaa kaupunki takaisin haltuunsa.

Myös yhdysvaltalainen metropoli ja keskiluokkainen esikaupunkielämä nostattivat vasta-

rinnan. Lähtökohtaisesti kaupunkiprosessi jätti suuren osan amerikkalaisesta väestöstä valkoisen ja keskiluokkaisen amerikkalaisen unelman ulkopuolelle. Toisaalta myös feministit asettuivat esikaupunkielämää vastaan.

Vuoden 1968 liikehdintä kumpusi paitsi Yhdysvalloissa myös Euroopassa pitkälti juuri tyytymättömyydestä kaupunkiprosesseihin. Aivan kuten Pariisissa sata vuotta aikaisemmin, myös 1960-luvun lopun liikehdintä nivoutui yhteen erityisesti seuraavalla vuosikymmenellä kulminoituneen vakavan kapitalismin kriisin kanssa.

Esimerkkien perusteella karrikoitu kaupunkiprosessien "kiertokulku" näyttäisi kulkevan seuraavasti: kaupunkisuunnittelun uudet mittakaavat nousevat kapitalismin kriiseistä osittaisina ratkaisuin lisäarvon tuotannon ongelmaan ja sosiaaliseen tyytymättömyyteen. Lopulta spekulatiiviset finanssijärjestelmät kriisiytyvät, ja ylhäältä käsin toteutettu kaupunkiprosessi saa vastavoimansa.

Nykyinen kapitalismin globaali kriisi herättää edellisen valossa kysymykset paitsi nykyisen kaupunkiprosessin suunnasta myös vastaliikkeen organisoitumisesta ("missä on aikamme Pariisin kommuuni tai vuosi 68?"). Edellistä kysymystä olen sivunnut edellä ja palaan lyhyesti sen lokaaleihin tasoihin myöhemmin, jälkimmäistä pohdin seuraavaksi muutaman ajankohtaisen populaarin linjanvedon kautta.[12]

Tuoreessa kirjassaan *Commonwealth* (2009) Hardt ja Negri jatkavat aikaisempaa analyysiaan väestä (*multitude*) nykyisen kapitalistisen järjestyksen haastavana (ja jo paikoitellen ylittävänä) voimana.[13] Väen mahdollinen organisoituminen tapahtuu yhteiskunnallistuneen tuotannon aikakaudella kaupunkitilassa. Väen suhde kaupunkiin on sama kuin teollisuustyöväen suhde tehtaaseen. Hardtin ja Negrin mukaan väki haluaa yhtäältä järjestää uudelleen kaupunkien varallisuuden, resurssit sekä kommunikaatioverkostot ja toisaalta tuhota sen hierarkiat, erottelun muodot ja komennon.

Tässä mielessä Hardt ja Negri myös laskevat paljon Jacques'ien, kaupunkitilan keskiaikaisten talonpoikaikapinallisten perillisiin. Hardtille ja Negrille Ranskan vuoden 2005 mellakat ovat esimerkki paitsi väen kamppailujen suhteesta kaupunkiin myös näyte organisoitumisen ensiaskeleista. Tyytymätön Ranskan lähiöiden väki iski niihin kohteisiin, kuten kouluihin ja liikennevälineisiin, jotka heidän mielestään symboloivat nykyisen yhteiskunnallisen tuotannon muotoja sekä työnjakoa. Marxille poliittisen toiminnan edellytys oli se, että työläiset kykenivät kommunikaatioon, mikä mahdollistui tehtaan välityksellä, siinä missä Hardtille ja Negrille organisoitumisen lähtökohdat ovat väen valmiuksissa yhteistyöhön ja globaalien tason kommunikaatioon verkossa.

Žižek (2008) asettuu Hardtin ja Negrin näkemyksen kanssa poikkiteloin toteamalla, että Ranskan mellakat olivat vain osoitus vaihtoehdoisen poliittisen projektin puuttumisesta. Tässä mielessä poliittiselle toiminnalle näyttäisi jäävän kaksi vaihtoehtoa: joko alistuminen vallitseviin poliittisiin rakenteisiin tai päämäärätön mellakointi. Žižekiltä itseltään tosin puuttuu visio siitä kuinka vaihtoehtoista projektia tulisi rakentaa, eikä puolueen asettaminen tällaiseksi projektiksi tai ajatus siitä, ettäärkevin tapa nykyvasemmistolle olisi pysähtyä aloilleen mietiskelemään [14], tyydytä ainakaan allekirjoittanutta.[15] Odottelu ja passiivisuus leimaa myös Hardtin ja Negrin viimeisimmän työn antia.

Kolmannen näkemyksen tarjoaa David Harvey, joka on viime aikoina peräänkuuluttanut yhteisen rintaman rakentamista erilaisten yhteiskunnallisten toimijoiden välille ylikansallista kapitalistiluokkaa ja sen pyrkimyksiä vastaan (2008; 2009b). Lieneekin hedelmällisempää kartoittaa yhteistä allianssia eri toimijoiden ja organisoitumismuotojen välillä,

etenkin kun tiedämme (vai tiedämmekö?), että kaikilla nykymuotoisilla organisaatioilla ja yhteenliittymillä on heikkoutensa.

Voidaanko niin globaalilla kuin lokaalillakin tasolla rakentaa siltoja ruohonjuuritason toimijoiden, autonomisten yhteiskunnallisten liikkeiden, vasemmistopuolueiden ja arjen kamppailujen perustalta organisoituneiden projektien välille todellisen vaihtoehdon rakentamiseksi nykykapitalismille?

Kaupunkiprosessin kehityksessä erityisen mielenkiinnon kohteeksi näyttäisivät asettuvan erilaiset yhteiskunnalliset liikkeet - useat viimeisen parin vuosikymmenen ns. uusista liikkeistä ovat olleet luonteeltaan urbaaneja ja ovat reagoineet kaupunkitilassa tapahtuneisiin muutoksiin - ja yhteisöistä rakentuvat emansipatoriset ryhmittymät, mutta myös näiden suhde esimerkiksi vasemmistopuolueisiin.

Right to the City

Kaupunkien ruohonjuuritason organisoitumisen haasteeseen on pyrkinyt vastaamaan myös ympäri maailman - mm. New York, Berliini, Barcelona, Soul - herännyt Right to the City -liikhdintä (RTTC). Toimivaksi, yhteisöihin juurtuneeksi verkostoksi se näyttäisi muotoutuneen ainakin Yhdysvalloissa.[16]

RTTC on nostanut uudelleen esiin Henri Lefebvren vuoden 1968 tapahtumien jälkeisen ajatuksen kollektiivisesta oikeudesta kaupunkiin. Lefebvren mukaan kaupungin kehittämisestä ja tulevaisuudesta päättäminen ei kuulu pääomalle tai valtiolle, vaan kaikille ihmiselle jotka asuvat, liikkuvat ja työskentelevät kaupungissa. Tämän yksinkertaisen periaatteen pohjalta ihmiset ovat organisoineet yhteisöidensä toimintaa omista tarpeistaan käsin. Samalla he ovat vaatineet radikaalia valtasuhteiden muutosta ja demokraattista, yhteisöistä lähtevää päätöksentekoa. RTTC on myös linjannut, että kamppailua kaupungista ei voi erottaa maaseudun ihmisten kohtaloista tai globaalien tason kehityskuluista.

Yhdysvalloissa liike sai alkunsa 2000-luvun puolivälissä ihmisten arjessa tapahtuneista konkreettisista heikennyksistä. Talouskriisin ensivaiheissa yhä useammat ihmiset menettivät kotinsa, ja samalla työväenluokkaiset ihmiset joutuivat muuttamaan pois asuinalueiltaan joko kohonneiden vuokrien tai kaupunkirakentamisen vuoksi. Edellä esitettyjen periaatteiden pohjalta liikhdintä kuitenkin laajentui nopeasti gentrifikaation vastustamista laajemmaksi, kapitalistisen kaupunkiprosessin kyseenalaistavaksi allianssiksi.

RTTC on yhdistelmä erilaisia organisaatiomuotoja yhteiskunnallisista liikkeistä perinteimpiin työväenliikkeen muotoihin. Sen tarkoituksena on yhdistää kaupunkitilassa käytäviä erilaisia kamppailuja yhdeksi kansalliseksi verkostoksi. RTTC:ssä on mukana myös parlamentaarisia tahoja, ja sen pyrkimyksenä on vastuuttaa poliitikot ruohonjuuritason liikkeille. Poliitikkojen tehtävänä on kamppailla resursseista ja juridisesta suojasta liikkeen päämäärille (Perera 2008).

Verkostoon kuuluvien organisaatioiden arki keskittyy paikallistoimintaan, mutta RTTC muodostaa kansallisen kanavan, jonka välityksellä kunkin ruohonjuuritason toimijan on mahdollista jakaa kokemuksia sekä kehittää ja analysoida toimintaansa. Samalla se tiedottaa paikallisista tapahtumista ja koordinoi toimintaa kansallisesti. Toimijoita yhdistää yhtäältä halu kehittää uusia jäsentensä tarpeista lähteviä organisoitumismuotoja, ja toisaalta tavoite kääntää sellaisten kaupunkitilassa tapahtuvien muutoksien suuntaa, jotka heikentävät kaupunkilaisten hyvinvointia.

RTTC näkee kaupungit kapitalistisen kasautumisen tärkeimpänä areenana, ja siksi verkosto pitää tämän hetken merkittävimpana teoreettisena ja poliittisena haasteena sitä, kuinka rakentaa urbaani, kapitalismille vaihtoehtoinen projekti. Verkoston mukaan kamppailu kaupungista on pohjimmiltaan kamppailu uusliberaalia globalisaatiota vastaan. Pohjois-Amerikassa uusliberalistinen politiikka on iskenyt pahiten juuri työväenluokkasiin, siirtolaistaustaisiin ja mustiin yhteisöihin - ja erityisesti niiden naisiin.

Globaali uusliberalistinen projekti on laitettu täytäntöön kaupunkiyhteisöjen arjessa. Tämän vuoksi, RTTC:n näkemyksen mukaan, kaupungista rakentuu myös mahdollinen vastavoima. Verkoston ja vasemmiston tärkein tehtävä on rakentaa yhteisöihin pysyviä uusia instituutioita pirstotun ammattiyhdistys- ja työväenliikkeen tilalle (Goldberg 2008). Perinteisten yhteisömuotojen mureneminen nähdään siis myös mahdollisuutena rakentaa uusia tilalle. RTTC:ssä onkin pyrkimyksiä organisoida markkinoiden ja julkisen sektorin ulkopuolisia vaihtoehtoisia työn ja tuottamisen muotoja sekä palveluja. (Perera 2008.)

RTTC:n tavoitteelle yhteisöjen vahvistamisen tarpeellisuudesta näyttäisi löytyvän käytännön tukea esimerkiksi Etelä-Amerikasta. Boliviassa El Alton kaupungissa organisoiduttiin 2000-luvun alussa yhteisten resurssien, kuten veden ja kaasun, yksityistämistä vastaan. Organisoituminen perustui yhtäältä maaseudulta kaupunkiin muuttaneiden asukkaiden kokemuksiin itsehallinnollisista kyläyhteisöistä, joilla oli pitkät perinteet resurssien yhteisomistuksesta ja niiden hallinnoinnista.

Toisaalta El Alton itseorganisoidut naapurustoyhteisöt muodostivat kaupunginlaajuisen liittouman. Nämä yhteisöt olivat järjestäneet useita sellaisia yhteiskunnallisia organisaatioita - kasvatuksesta ja koulutuksesta terveydenhuoltoon - joihin valtio tai markkinat eivät olleet osallistuneet ja joiden pohjalta tehtiin päätöksiä yhteisistä resursseista ja velvollisuuksista.[17] Kun massamobilisaatio yksityistämistä vastaan vuonna 2003 puhkesi, rakentui se vakaasti näille, jo olemassa oleville, verkostoille ja itsehallinnollisille käytännöille. (Hardt & Negri 2009, 110-112.)

RTTC:n mittavilta ja osin idealistisilta kuulostavien tavoitteiden saavuttaminen vaatii tietysti sitoutumista ja pitkäjänteistä työtä. Verkosto on kuitenkin osoittanut, että lyhyessäkin ajassa on mahdollista rakentaa yhteisöihin juurtuva liike. Toiminnallaan liike on kyseenalaistanut perinteisemmän edustuksellisen kaupunkipoliittisen vasemmiston toiminnan. RTTC on muistuttanut sille, että poliittista muutosta ei ole ilman ruohonjuuritason; se on pakottanut vasemmiston tunnustamaan perustan merkityksen.

Vasemmisto, joka ei ole valmis sitouttamaan itseään tiukasti ruohonjuuritason strategiaan haasteeseen, ei ole se vasemmisto, joka sitoutuu kamppailuun valtarakenteiden ja yhteiskunnan muuttamiseksi.

Vasemmisto ja kaupunki

Kaupungista ei rakenneta kotia hetkessä. Valta päättää omasta elintilasta voidaan saavuttaa vain pitkällisten kamppailujen, sitoutumisen ja poliittisten strategioiden kautta. Edellisten toteutuminen on mahdotonta ilman toimivia ja laajenevia verkostoja sekä organisaatioita. Näistä muodostuu kaupunkiliikkeen perusta.

Tulevassa vasemmistolaisessa kaupunkipolitiikassa parlamentaarinen vasemmisto kääntää huomionsa urbaaneihin liikkeisiin sekä tukee, resursoi ja pitkässä juoksussa taistelee

juridisesta turvasta liikkeiden päämäärille ja saavutuksille. Ilman tätä yhteyttä uutta yhteiskuntaa rakentavaa vasemmistolaista kaupunkipolitiikkaa on vaikea kuvitella.

Vasemmisto elää yhteisöissä. Keskustelua siirtolaisuudesta on viime aikoina käyty äärioikeistolaisin äänenpainoin. "Maahanmuuttokriitikot" määrittävät keskustelun tahdin ja suunnan, muu oikeisto vikisee perässä. Tiedämme, että luokkajakoa toteutetaan kaupunkiprosessin keinoin - oikeistolle sopii vallan hyvin se että kaupunkipolitiikan marginaaliin syrjäytetty väki asettuu toisiaan vastaan.

Vasemmisto ei mene lähioon ratkaisemaan sosiaalisia ongelmia ja herättelemään ihmisiä, saati "kalastelemaan ääniä", kuten olen kuullut mainittavan. Vasemmisto on ja elää lähiöissä, naapurustoissa, yhteisöissä ja kaupungeissa. Olisi ehkä syytä puhaltaa uutta liekkiä työväenliikkeen perinteisiin ja herättää henkiin kaupunginosayhdistykset ja yhteisöt. Samalla olisi tarpeellista tunnustaa uudet työväentalojen muodot vallatuissa tiloissa ja sosiaalikeskuksissa. Toisaalta jälkimmäiset eivät myöskään voi jäädä erillisiksi saarekkeiksi, vaan niiden on juurruttava ja luotava pysyvä vuorovaikutus ympäröiviin yhteisöihin - niiden on tultava aikamme työväentaloiksi.

Vasemmistolainen kaupunkiajattelu ei myöskään saa perustua vastakkainasetteluun kaupungin ja maaseudun välillä, vaan sen tulee mahdollistaa suhteen symbioottisen kehittämisen. Maaseutua ei voida käyttää vain resurssina, eikä myöskään ajaa sen palveluita ja hyvinvointia järjestelmällisesti alas. Porvarillinen kaupunkisuunnittelu näyttäisi luottavan passiiviseen ja vapaasti riistettävään periferiaan.[18]

Jälkimmäisen kohtalona on olla paitsi ydinvoimaloiden myös niiden jätteiden sijoituspaikka. Maaseudun rakennushankkeet - kolme uutta ydinvoimalaa! - ja ekologisten resurssien yksityistämiset ovat pääomavirtojen kierrättämistä periferian kautta finanssimaailman keskuksiin, kaupunkien ytimiin. Vai mitä pitäisi, ydinvoimaloiden lisäksi, sanoa meillä olevista pohjavesien yksityistämistä, luonnon- ja retkeilypuistojen maksullisuustendensseistä, tekovesialtaista, tunturihotelleista, jättikaivoshankkeista, hypermarketeista ja pääministeri Vanhasen Rukan matkoista?

Hegemonisen porvarillisen kaupunkipolitiikan suunta on muutettava vaihtoehtoisia elämänmuotoja ja vertaistuotantoa tukevaksi. Useimmat yhteiskunnalliset liikkeet ovat urbaaneja, ja ne myös pyrkivät politisoimaan kaupungin kamppailemalla esimerkiksi vapaasta kaupunkitilasta ja liikkuvuudesta sekä subjektiivisesta oikeudesta asumiseen. Autonomisten liikkeiden lisäksi myös edustuksellisen politiikan olisi tavoiteltava porvarillisen kaupunkijärjestyksen rikkomista. Eräs lähtökohta tulisi olla spekulatiivisen tontti- ja kiinteistökeinottelun estäminen sekä kohtuuhintaisen asumisen tarjoaminen. Olisi myös mahdollistettava yhdenvertainen mahdollisuus kaupunkitilan kulttuuriseen hyvinvointiin, esimerkiksi laadukkailla julkisilla kirjastopalveluilla ja vapaalla pääsyllä internettiin.

Vasemmiston agendalla tulisi olla kaupunkipolitiikan marginaaliin pakotettujen kolmannen sektorin toimijoiden, pienyrittäjien, itsensä työllistäjien, taiteilijoiden, tapahtumajärjestäjien ja yleisemmin erilaisten orastavien vertaistuotanto- ja osuuskuntamuotojen resursointi. Usein järjestötyön tai savenvalun esteenä ovat tilaongelmat - tiloja ei joko ole tai sitten niistä pitäisi maksaa itsensä kipeäksi. Edustuksellinen vasemmisto seuraa edelleen vuosia kamppailun kohteena ollutta kaupunkitilakysymystä sivusta, tai sitten se ei vain pidä sitä merkityksellisenä - ilmeisesti tilakysymys on ituhippien kommervenkkejä.

Jo olemassa olevat tilat ja resurssit voidaan hyödyntää käyttötarkoitusta muuttamalla.

Koska ei ole poliittista voimaa isojen tuotantoyksiköiden hallinnan uudelleen järjestämiseen, olisi tuotannon siirtyessä halvemman työvoimakustannusten maihin - synkän märehtimisen sijaan - mietittävä kuinka aikaisempi tuotanto voidaan korvata vertaistuotannon ja kollektiivisen pienyrityksyyden[19] muodoilla.[20] Vasemmisto tukee näitä poliittisia vaatimuksia kartoittamalla pikaisesti käyttökelpoiset työväentalonsa ja visioi uudestaan niiden passiivisen käyttöasteen, tarjoamalla työ- ja harrastustilaa halukkaille.

Tuleva vasemmistolainen kaupunkipolitiikka on uudenlaista aluepolitiikkaa. Se saa Kepun kulta-ajat näyttämään liftausreissuilta periferiaan. Kaupunki ja sen ympäristö ovat harmonisesti yhtä. Alueellinen kehittäminen rakentuu niiden yhteiselle perustalle: yksilöiden tarpeille, haluile liikkua, asua ja toteuttaa itseään parhaalla katsomallaan tavalla sekä ruohonjuuritason organisoitumiselle, resurssien yhteiselle hallinnoinnille ja lähi- ja pien- tuotannolle. Esimerkiksi nykymuotoisista kunta- ja kaupunkiliitoksista on löydettävä mahdollisuuksia näiden perustojen vahvistamiseen.[21]

Yhteisen kaupungin rakentaminen, kaupunkiprosessin suunnan kääntäminen ja yhteisöistä lähtevien demokraattisten käytänteiden asettaminen päätöksenteon perustaksi vaativat ensi töikseen vallitsevan hegemonisen kaupunkipolitiikan murtamista. David Harvey (2003) muistuttaa, että täytyy ajatella kaupunki kattavammin, ei vain oikeuksien puolesta kamppailemiseksi vaan myös uusien poliittisten järjestyksien ja tuotantomuotojen synnyttämiseksi. Se mikä on rakennettu, voidaan aina rakentaa uusiksi. Aikoinaan sanottiin, että "kaupungissa ilma on vapaata". No, ilma on hieman saastunutta juuri nyt, mutta sen voi aina puhdistaa.

Viitteet:

1. Kriittinen, marxilainen kaupunkitutkimus sai vettä myllyyn 1960-luvun yhteiskunnallisten levottomuuksien jälkeen erityisesti Ranskassa ja Yhdysvalloissa. Harveyn (1982b) mukaan porvarillinen reaktio urbaaneihin ongelmiin ja levottomuuksiin oli rahan ammentaminen kaupunkien massiiviseen tutkimiseen. Marxilainen tutkimus oli paitsi vastine tähän - marxilaiset teoreetikot kävivät kehittyäkseen dialogia porvarillisten kaupunkitutkijoiden kanssa - myös yritys yhdistää havaitut tapahtumat marxilaiseen kehikkoon. Henri Lefebvreä seuranneen kaupunkitutkimuksen seuraavan polven keskeisin hahmo on ollut David Harvey. Hänen mukaansa kaupunkiprosessien tutkiminen 1960-luvun lopusta lähtien on auttanut paitsi luokan eri dimensioiden myös poliittisen järjestäytymisen uusien alueiden hahmottamisessa, sekä erityisesti painottanut työvoiman uusintamisprosessin tarkastelun tärkeyttä.
2. Yhä useammin näyttäisi siltä, että kehittyvien talousalueiden - esimerkiksi Kiina, ja tietyt alueet Afrikassa ja Etelä-Amerikassa - kaupunkiprosesseissa siirtolaisuus metropoleihin on suhteellisesti vähentynyt pienempien "kaupungistuvien kylien" imiessä maaseudun väestön. Nämä 100 000-500 000 asukkaan kaupungit verkottuvat metropoleihin ja niiden elämä määrittyy globaalien markkinoiden tarpeista käsin. Vastaavasti kehityskulut ovat erilaisia esimerkiksi Intiassa ja Euroopassa. (Davis 2007.)
3. Johtavat yhdysvaltalaiset arkkitehdit ja kaupunkisuunnittelijat itse asiassa tutkivat ihailien 1800-luvun puolivälin jälkeistä pariisilaista kaupunkiprosessia, ja sen pääsuunnittelijan Georges-Eugene Haussmannin (väkivaltainen kaupunkiprosessi tunnetaan usein "haussmanisaation" nimellä) työtä. Haussmann oli Pariisia suunnitellessaan muuttanut kaupunkiajattelun mittakaavaa ennennäkemättömäksi (esimerkiksi bulevardien leveydet). Maailmansodan jälkeen yhdysvaltalaiset suunnittelijat ja arkkitehdit pyrkivät vielä suuremman mittakaavan muutokseen: syntyi ajatus metropoleista ympäristöineen. (Harvey 2008; nykyisestä "kolmannen maailman haussmanisaatiosta" ks. Davis 2007, 95-120).
4. Ks. "Pasilaan nousemassa 40. kerroksinen tornitalo.", <http://www.hs.fi/kaupunki/artikkeli/Keski->

[Pasilaan+nousemassa+40-kerroksinen+tornitalo/1135250848560](#)

sekä "Pääkaupunkiseudun tornitaloja perustellaan ympäristösyillä."

<http://www.hs.fi/kaupunki/artikkeli/P>

[%C3%A4%C3%A4kaupunkiseudun+tornitaloja+perustellaan+ymp%C3%A4rist%C3%B6syill%C3%A4/1](#)

5. Gentrifikaatio on prosessi, jossa aikaisemmin työväenluokkaisille alueille alkaa muuttaa keskiluokkaista väkeä ja alueen arvo nousee. Uusliberalistisessa kielenkäytössä gentrifikaatio on vesitetty muotoihin "kaupunkiuudistus" tai "elvytys" (Koskela 2009, 186). Syrjäyttämisestä tulee näin yhteistä hyvää ja elvytystä. Hardtille ja Negrille (2009, 154-155) gentrifikaatio on osoitus siitä, kuinka ihmisten sosiaaliset suhteet luovat commonseja, joita kapitalismi myöhemmin pyrkii hyödyntämään. Tyypillinen esimerkki tästä on työväenluokkaiset kaupungin osat, jotka vetävät puoleensa taiteilijoita ja kulttuuriryöntekijöitä. Taiteilijoiden ja työväen kaupunginosasta tulee pian "cool", mikä herättää keskiluokan mutta myös sijoittajien kiinnostuksen.

6. Esimerkiksi Helsingin metropolikaaviluja halutaan viedä eteenpäin kovan luokan ylätason demokratialla. Tämä ei jää "suunnittele ja hallitse" -eetoksen tasolle. Esimerkiksi Helsingin entisen apulaiskaupunginjohtajan Pekka Korpisen (2007,33) Evalle laatimassa Helsinginvisioissa todetaan seuraavaa: "Helsingin tosiasiallinen metropolialue ulottuu ainakin Lohjalle, Hämeenlinnaan, Lahteen ja Porvooseen asti. Toimivan infrastruktuurin kehittäminen tälle alueelle on valtakunnallinen tehtävä. Myönteinen kehitys Suomen kasvumoottorin alueella ei saa tukahtua valtion taloudellisiin ongelmiin tai poliittiseen haluttomuuteen."

7. World Development Report 2009: Reshaping Economic Geography. Osoitteessa:

http://econ.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/EXTDEC/EXTRESEARCH/EXTWDRS/EXTWDR2009/0,_menuPK:4231145~pagePK:64167702~piPK:64167676~theSitePK:4231059,00.html

8. Kaupunkiprosessien tutkimiseen liittyy aikaisempia ristiriitoja, joissa kiisteltiin siitä, voiko kaupunkitilassa tapahtuva uusintaminen olla yhtä merkityksellistä kamppailujen kannalta kuin kamppailut tuotannon tasolla. Esimerkiksi Harvey (1982b) pitää tätä jaottelua teoreettisena epäonnistumisena, koska se unohti urbaanin tilan tuottamisen, ja myös kaikki ne, jotka tekivät töitä näissä prosesseissa. Keskittyminen tuotannon tasoon oli myös historiallisesti virheellistä sillä suuri osa yhteiskunnallisesta liikehdinnästä kapitalismin historiassa keskittyi yhtä paljon urbaaniin arkeen kuin tehdastuotantoon.

9. Vertaistuotannosta ja commonseista ks. Jakonen ym. 2010; Toivanen 2009.

10. Hille Koskela esittää mainiossa suomalaista kaupunkitilakeskustelua ja -tutkimusta yhteen kokoavassa teoksessaan Pelkokierre, että jokainen suomalainen puolue on viimeistään 2000-luvulla sisällyttänyt kritiikittömästi ohjelmiinsa puheen turvallisuudesta. Porvarillisten sääntöjen tai kaupunkitilan kontrollin lisääntyminen ei saa kritiikkiä vasemmistoltakaan. Lähes mitä tahansa ollaan hyväksymässä, jos se vain parantaa turvallisuutta. Tästä seuraa, että kaupunkitilan muutoksia tarkastellaan lyhyellä aikavälillä, "turvallisuuskonsensuksen" hengessä. (Koskela 2009, 234-235.) Onko tosiaan niin, että näiden turvallisuustavoitteiden kyseenalaistaminen on vasemmistolta poliittinen itsemurha?

11. Ks. "Metro- ja bussilipuille lähivuosina hinta ehkä kilometrien mukaan.",

<http://www.hs.fi/kaupunki/artikkeli/Metro-+ja+bussilipuille+l%C3%A4hivuosina+hinta+ehk%C3%A4+kilometrien+mukaan/1135249968810>

12. Tarkoitus ei ole esittää millään tavalla tyhjentävää vastausta vastarinnan organisoitumisesta, pikemminkin linjanvetojen kautta hahmottuu mielestäni tuttuja organisaatioulottuvuuksia joiden välille tulisi rakentaa yhteistä.

13. Tässä ei ole tilaa laajemmalle Hardtin ja Negrin työn ja siinä olennaisena juonteena juoksevan väen organisoitumisen erittelylle. Mielenkiintoinen debatti Hardtin ja Negrin sekä David Harveyn välillä valaisee tätä kysymystä. Ks. Commonwealth: An Exchange:

<http://korotonomedya.net/kor/index.php?id=27,316,0,0,1,0>

14. Tähän suuntaan Zizek puhui mm. taannoisella Suomen vierailullaan (ks. myös Zizek 2008b).

15. Hardtin ja Negrin (2009, 351-355) tuttu kritiikki perinteistä puolueorganisaatiota kohtaan lienee tarpeellista ottaa vakavasti, olkoonkin, että heidän oma visionsa organisaatiosta jää kovin

abstraktiksi ja irralliseksi arjen materiaalisesta perustasta. Tuotannon yhteiskunnallistuminen, biopoliittinen tuotanto, mahdollistaa Hardtin ja Negrin mukaan myös poliittisen organisoitumisen - demokratiaa verkostoissa - uudelleen määrittelyn: 1. nykyisin työläiset vastaavat itse keskinäisen yhteistyön organisoimisesta 2. työläiset ovat yhä autonomisempia kapitalistisesta komennosta 3. hierarkkisen ja vertikaalisen yhteistyömuotojen sijaan nykyään luodaan pikemminkin verkostoja. Edellisen listan pätevyydestä voitaneen olla montaa mieltä, eivätkä tuotannon tason demokraattiset elementit muutu vääjäämättä demokraattiseksi poliittiseksi organisaatioksi, mutta linjausta ei voitane sivuuttaa organisoitumista pohdittaessa.

16. ks. RTTC:n sivut: <http://www.righttothecity.org/> ja myös [City from Below -konferenssin sivut: http://cityfrombelow.org/main](http://cityfrombelow.org/main)

17. Yhteisten resurssien organisoinnista ja yhteisön jäsenten velvollisuuksista ks. Jakonen ym. 2010; Toivanen 2009.

18. Toisaalta suomalainen porvarillinen suunnittelu myös luottaa idyllisiin esikaupunkialueisiin. Pääministeri Vanhasen Nurmijärvi-idyllissä onkin äkkiväärästi jotain tuttua. Hitler pyrki 1930-luvun Saksassa ratkaisemaan omanlaisella urbanisoinnillaan kapinoiden työläiskortteleiden ongelmat. Ajatuksen oli, että teollisuustyöväestö pöristelisi halvalla kansanautolla päivänpäänteeksi nukkumalähiöön rauhoittumaan. Vastarinnan pesäkkeiksi muotoutuneet työläiskorttelit haluttiin tyhjentää yhteiskunnallisen liikehdinnän stabiloimiseksi. Vanhasen visioissa esikaupunkiin pöristelee toisenlainen sakki.

19. Ks. "Kaikki tuotanto osuuskunnille!", <http://www.kansanuutiset.fi/mielipiteet/lukijoilta/2156024/kaikki-tuotanto-osuuskunnille>.

20. Tehtaan lakkauttaminen voi kiihdyttää paikallista kaupunkiprosessia voimakkaasti. Esimerkiksi Jyväskylän Kankaan tehtaan lopettaminen vuoden 2010 alussa mahdollistaa alueen uudelleen rakentamisen (Kankaan alue on oikeastaan ainoita alueita jonne Jyväskylän keskusta voi laajeta). Kenen ehdoilla tämä tapahtuu? Kaupungissa, jossa esimerkiksi kolmannen sektorin toimijat sekä kulttuuri- ja politiikkapiirit kärsivät akuutista tilan puutteesta, vasemmiston tulisi pyrkiä jo olemassa olevien tehdastilojen - sosiaaliloista tehdashalleihin - monipuoliseen hyödyntämiseen. Samalla olisi asetettava lopun Kankaan alueen porvarillista kaupunkisuunnittelua vastaan ja pyrittävä kehittämään aluetta ruohonjuuritason vaatimuksista käsin - ei tonttikeinottelulle, eliittiasunnoille ja hypermarketeille! Kyllä edulliselle ja ekologiselle asumiselle, sekä vapaalle kaupunkikulttuurille ja aitaamattomille futisnurmille!

21. Yle uutisoi vuoden alussa: "Esimerkiksi Salossa runtattiin vuosi sitten kasaan kymmenestä kunnasta yksi kaupunki - uusi Salo. Uuden kaupungin käsiin jäi seitsemän kylmää kunnantaloa, tukku vajaakäytössä olevia kansalaisopistoja sekä kourakaupalla lakkautusta odottavia kyläkouluja." Niin sanottua "järkevää käyttöä" kiinteistöille ei löydy, ja Salon johdon toiveissa on koko kiinteistöpaketin kauppaaminen könttänä "jollekin luotettavalle taholle". Miksi kunnan omaisuus pitäisi yksityistää? Liitostapauksissa käyttämättömiksi jääneet kiinteistöt tulisi luovuttaa matalilla vuokrilla ja kunnossapitovelvoitteilla osuuskunnille, taiteilijoille ja pienyrityksille. Tämä elävöittäisi seutukuntia, mutta myös kaupungin ja lähiympäristön tasa-arvoisempaa kehitystä, ja parhaimmassa tapauksessa toisi kuntiin uusia veronmaksajia. (ks. "Kuka ostaisi käytetyn kunnantalon?", http://yle.fi/uutiset/teksti/kotimaa/2010/01/kuka_ostaisi_kaytetyn_kunnantalon_1319552.html?wireframe=text&pageNumber=2).

Kirjallisuus:

Berglund, Eeva (2009): "Tulevaisuus kuuluu jättikampuksille". Fifi-verkkojulkaisu. <http://fifi.voima.fi/artikkeli/Tulevaisuus-kuuluu-j%C3%A4ttikampuksille/2864>, katsottu 26.3.2010.

Davis, Mike (2007): *Planet of Slums*. Lontoo: Verso.

Goldberg, Harmony (2008): "Building Power in the City. Reflections on the Emergence of the Right to the City Alliance and the National Domestic Worker's Alliance". *The Journal of Aesthetics and*

- Protest. http://www.scribd.com/full/3108719?access_key=key-26je7nurg7qahjutplk, katsottu 23.2.2010.
- Hardt, Michal & Negri, Antonio (2009): *Commonwealth*. Cambridge: Harvard University Press.
- Harvey, David (1982a): "Kaupunkiprosessi kapitalismissa: analyysin kehikko". *Tiede ja edistys* 3/82.
- Harvey, David (1982b): David Harvey'n haastattelu. Haastattelijana Anne Haila. *Tiede ja edistys* 3/82.
- Harvey, David (2003): "Debates and Developments: The Right to the City." *International Journal of Urban and Regional Research*, vol. 27, no. 4. <http://www.docstoc.com/docs/19587264/Debates-and-Developments-The-Right-to-the-City>, katsottu 26.3.2010.
- Harvey, David (2008): "The Right to the City". *New Left Review* 53 (September-october 2008). <http://www.newleftreview.org/?view=2740>, katsottu 26.3.2010.
- Harvey, David (2009a): *Reshaping Economic Geography: The World Development Report 2009*. Development and Change. <http://www3.interscience.wiley.com/cgi-bin/fulltext/123213841/PDFSTART>, katsottu 26.3.2010.
- Harvey, David (2009b): "Organizing for the Anti-Capitalist Transition". MRZine. <http://mrzine.monthlyreview.org/2009/harvey151209.html>, katsottu 26.3.2010.
- Jakonen, Kaitila, Lahikainen, Peltokoski, Ronkainen, Toivanen ja Volanen (2010): "Toisenlainen tuotanto on välttämätön". Teoksessa Holm & Tuominen (toim.): *Peruste 1/2010: Omistus*. Helsinki: Vasemmistofoorumi. Julkaistaan huhtikuussa 2010.
- Koskela, Hille (2009): *Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta*. Helsinki: Gaudeamus.
- Negri, Tony (2004): "Moninaisuus ja metropoli". Verkkolehti Megafoni. <http://megafoni.kulma.net/index.php?art=143>, katsottu 26.3.2010.
- Perera, Gilhan (2008): "Winning the Right to the City In a Neo-Liberal World". http://www.righttothecity.org/assets/files/Winning_the_Right_to_the_City.pdf, katsottu 26.3.2010.
- Sassen, Saskia (1998): *Whose City Is It? Globalization and Formation of New Claims*. <http://international.metropolis.net/events/goth/globalization.html>, katsottu 26.3.2010.
- Tammilehto, Olli (2008): "Haasteena suuri ekologis-yhteiskunnallinen muutos". Kirjassa: *Linkolan ajamana*. Tere Vadén (toim.). Helsinki: Like.
- Termonen, Markus (2006): "Metropoli". *Uuden työn sanakirja*. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Toivanen, Tero (2009): "Vertaistaloutta rakentamaan". Verkkolehti Revalvaatio. http://www.revalvaatio.org/index.php?option=com_content&view=article&id=65:vertaistaloutta-rakentamaan&catid=31:general&Itemid=46, katsottu 26.3.2010.
- Žižek, Slavoj (2009): *First as Tragedy, Then as Farce*. Lontoo: Verso.
- Žižek, Slavoj (2008): *Violence*. Lontoo: Profile Books.
- Žižek, Slavoj (2008b): "Don't Just do Something, Talk". *London Review of Books*, October 2008. <http://www.lrb.co.uk/2008/10/10/slavoj-zizek/dont-just-do-something-talk>, katsottu 26.3.2010.

Taloudesta ja työstä

Teppo Eskelinen

Nykyinen maailmantaloudellinen tilanne pakottaa vasemmiston palaamaan peruskysymysten äärelle. Ensinnäkin on välttämätöntä puhua kapitalismista juuri kapitalismin ydinkäsittein. Toiseksi on välttämätöntä kysyä, mitä nämä ydinkäsitteet, kuten pääoma ja työ, tarkoittavat nykyaikana. Juuri pääoman äärimmäisen nopea liike sekä liikakasautuminen ovat johtaneet tilanteeseen, jossa pääomaa täytyy suitsia tehokkaasti.

Tätä kysymystä voidaan käsitellä kahdesta näkökulmasta. Toisaalta tarvitaan kansainvälistä sääntelyjärjestelmää, mutta tällaisen luominen on äärimmäisen hidasta ja työlästä, ja lisäksi on ongelmana että pääoma pystyy kiertämään useimpia sääntely-yrityksiä. Toisaalta tuotannon ja siihen liittyvien odotusten tuottamia hyötyjä täytyisi pyrkiä vaatimaan työntekijöille, ja ennen kaikkea niille jotka ovat uloslyötyjä formaaleilta työmarkkinoilta. Tämä saattaa olla talouden kohtalonkysymys.

Pääoma

Vallitseva talouskriisi tuntuu opettavan meille valtavan monimutkaisia asioita, jotka liittyvät esimerkiksi luototukseen, riskien siirtelyyn, pankkien kirjanpitoon ja avoimuuteen, luottamukseen markkinoilla, ja talouskuplien syntylogiikkaan. Yritämme kilpaa olla taloustieteilijöitä. Eikä siinä, kaikki nämä asiat ovat tärkeitä.

Kuitenkin talouskriisin tulisi opettaa meille ennen kaikkea yksinkertaisia asioita. Niitä on kaksi. Ensimmäinen on se, että pääoma on erityisen vaarallista silloin, kun se liikkuu hyvin nopeasti, ja kun sitä on liikaa. Toinen on se, että hallitsevaan asemaan päästessään pääoma pystyy sanelemaan ehtonsa muulle yhteiskunnalle. Oikeastaan koko kriisin analyysin ytimen voi lukea tätä kautta.

1970-luvulla aloitettu ja vuosituhannen vaihteeseen mennessä maailmanlaajuiseksi käytännöksi tullut pääomien liikkeiden vapauttaminen on ollut uusliberaalin talouden voittokulun ydin. Pääomien vapauttamisen motiiveista on hieman erilaisia käsityksiä. 1970-luvun tilanteessa saattoi todella olla niin, että vilpittömän huolestuneet teknokraattiset ekonomistit laskivat pääomien vapauttamisen olevan taantuvan talouden pelastus.

Vähintään yhtä totta on kuitenkin David Harveyn väite siitä, että taustalla oli Britannian pelokkaan yläluokan kosto. Ay-liike haluttiin kuriin, ja eräs (ei toki ainoa) keino tähän oli antaa pääomalle mahdollisuus hakeutua muualle kasvamaan. Kilpailuttaessaan alueita toisiaan vastaan pääoma menestyy. Globalisaation tuottaman uuden globaalin työnjaon todellinen ydin ei ole työnjaon tehokkuudessa, vaan siinä että työstä tarvitsee maksaa entistä vähemmän. Näin pääoma kasautuu, ja palkat laskevat globaalisti. On syytä huomata, että pääoma ja raha ovat kaksi eri asiaa. Pääoma on rahaa, joka on sijoitettu ja

jolla on näin ollen tuottovaatimuksia ja -odotuksia. Pääoman on pakko tuottaa. Mikäli pääoman kierto pysähtyy, se lakkaa tuottamasta, ja potentiaalisesti tuhoutuu.

Palkkojen laskiessa ostovoimaa voidaan pitää yllä velkarahalla. Sekä valtiollinen että yksityinen velka onkin lisääntynyt globalisaation aikakaudella huomattavasti. Toinen olennainen keino on pakottaa halpatyövoima maantieteelliseen lokeroonsa, jotta palkkatasoa voidaan pitää kohtuullisena toisaalla.

Tuottavuuden kasvun painopisteen siirtyessä yhä enemmän pääoman hyödyksi työn kustannuksella reaaliset tuottavat investoinnit eivät enää kannata. Kun pääomaa on paljon, sitä hakeutuu paljon fiktiivisiin investointikohteisiin. Ja jos lainaa on helppo saada, pääomaa hakeutuu niihin vieläkin enemmän.

Pääoman kontrolli

1970-luvun tilannetta voi lukea kolmella tavalla. Ennen tätä maailmassa oli vallinnut niin sanottu Bretton Woods -järjestelmä. Tähän kuuluivat muun muassa kansainvälinen kysynnän sääntely ja kiinteät valuuttakurssit. Luennasta riippumatta vaikuttaa tosiasialta, että BW-järjestelmän loppumetreillä pääoman tuottavuus oli rajusti laskenut. Jos tuottavuutta haluttiin pitää yllä, asialle piti tehdä jotain.

Uusliberalistisen luennan mukaan talous pelastettiin tuolloin vapauttamalla pääomien liikkeet ja luomalla liikkuvat valuuttakurssit. Toisen mahdollisen luennan mukaan BW-järjestelmä tuhottiin ilman hyvää syytä, koska reaalitalouden tuotanto ei ollut minkäänlaisessa kriisissä, vaan kasvoi tasaisesti - ainoastaan finanssitalouden voitot olivat nollassa tai negatiivisia. Kolmannen mahdollisen luennan mukaan Bretton Woods -järjestelmän oli kaaduttava juuri tästä syystä: vain sosialistisempi rahoitusjärjestelmä voisi pitää taloutta pystyssä ilman pääomien vapauttamista.

Vaihtoehdot eivät siis olleet vallitsevan järjestelmän jatkaminen ja uusliberalismi, vaan jotain aivan muuta ja uusliberalismi. Vasemmistolle vuonna 2010 vuoden 1975 kysymys on mitä ajankohtaisin: mitä tuo "jotain aivan muuta" voisi tarkoittaa? Mitä on oikeudenmukainen, demokraattinen, osallistava, tai jopa vallankumouksellinen rahoitus?

Kysymys on sen tyyppinen, jota ei kannata lähestyä ylhäältä päin ohjautuvien mallien piirtelyllä. Pikemmin on syytä heitellä pöytään mallien kirjoja: kansanpankkia, osuustoiminnallista rahoitusta, mitä lie. Ongelmana ei tällä hetkellä ole holistisen mallin epätäydellisyys, vaan ideoiden puute.

Tähän kysymykseen vastattaessa ei ole mitään syytä fetisoida valtiota. Talouskriisi on osoittanut, että vallitsevien valtasuhteiden vallitessa valtiota käytetään ensi sijassa finanssikapitalismin tappioiden sosialisointiin. Vasemmistolainen selkäydinreaktio, jossa valtion puuttuminen markkinoille nähdään automaattisesti myönteisenä, voi olla näinä aikoina hyvinkin vaarallinen. Valtio on toki välttämätön vasemmistolaisen agendan toteuttamiseksi, mutta se ei ole itsessään "vasemmistolainen" toimija. Vasemmiston on kyettävä määrittelemään valtio sellaiseksi, että se tukee aitoa yhteisvaurautta ja estää tappioiden sosialisoinnin.

Myöskään kapitalismi ei ole karannut käsistä tai sortunut ylilyönteihin, vaikka tätä mielellään toistetaan esimerkiksi järjettömän oloisten irtisanomisten yhteydessä. Pikemmin kapitalismi on palannut normaaliksi toisen maailmansodan jälkeisen poikkeustilan jälkeen.

Kapitalismi pyrkii rakenteellisesti hankkiutumaan äärimmäisiin muotoihin. Nämä äärimuodot näkyvät hitaammin kapitalismin ydinalueilla, joihin Suomikin tavallaan kuuluu, mutta ne näkyvät varmasti ellei kapitalismille ole todellisia vastavoimia. Ennen kaikkea kapitalismin moraalinen paheksunta on suhteellisen hyödyttömiä. Moraaliset arviot "ylilyönneistä" eivät muuta kapitalismin rakenteellisia tekijöitä.

Toisin sanoen, ongelmana ei ole se, että eläisimme kapitalismin jonkinlaisessa vääristyneessä ja moraalittomassa muodossa, vaan ongelmia tuottaa kapitalismi itse. Kapitalismin "vääristymän" tuottamisen, pikemmin kuin "säätelyn" tulee olla tavoitteena. Jotkut ovat ehtineet jo toteamaan, että tarvittaisiin toista maailmansotaa vastaava shokki, jotta kapitalismiin saataisiin rajoituksia. Omalla kierolla tavallaan väitteessä on perää.

Luokka

Nykyisessä kapitalismin vaiheessa vaikuttaa selvältä, että luokan käsite on monimutkaisuutunut. Harva on kuitenkaan niin sosiologisesti leväperäinen, että pitäisi luokkia kuolleina -muuten kuin ideologisista syistä. Luokan voi toki ymmärtää tiukemmin (luokka itselleen) tai väljemmin (toimeentulokategoria); suhteessa tuotantovoimiin tai suhteessa pääomaan; "oliomaisena" tai relationaalisena.

Globaalissa katsannossa nähdään, että yhä useammat ihmiset ovat tuotantoprosessien näkökulmasta kokonaan tarpeettomia tai vaihtoehtoisesti tiellä, kuten luonnonvaroistaan rikkailla alueilla asuvat pienviljelijät kehitysmaissa. Toinen suuri trendi on yleistynyt pakko neuvotella työehdoista yksilöllisesti, mikä ymmärrettävästi vaikeuttaa työntekijän asemaa. Prekaari työ on lisääntynyt globaalissa Pohjoisessa huomattavasti, mutta globaalissa Etelässä se on lisääntynyt tätäkin enemmän.

Maailman työikäisestä väestöstä noin 15 prosenttia tekee työtä, jota kutsuisimme perinteisillä suomalaisilla kriteereillä "tyypilliseksi". Ay-liikkeen organisaation kannalta keskeistä on, että työn ja pääoman kamppailu ei voi rajautua koskemaan näiden 15 prosentin intressejä. Toki organisaation tulisi näyttää niin erilaiselta, ettei sitä voisi tunnistaa organisaatioksi sanan nykyisessä mielessä. Tämä ei kuitenkaan poista asian keskeisyyttä.

Olisi olennaista nähdä ja tuottaa uusia globaaleja intressien yhtymäkohtia ja solidaarisuuksia tilanteessa, jossa "hajota ja hallitse" -strategialla yritetään jatkuvasti tuottaa erontekoa potentiaalisten solidaarisuuksien tielle. Luokkaa määrittääkin poikkikansallisella tasolla tänä päivänä näennäinen ja tuotettu hajaannus.

Suomi on toki globaalisti pieni tekijä. Kuitenkin Suomessakin haasteena on juuri sen määritelmän rikkomisen, että kapeneva perinteistä "säännöllistä" työtä tekevien joukko olisi se työvoiman todellinen ilmentymä, jonka intressien toteutumisesta käydään kamppailua. Tämäkään joukko ei voi kuin hävitä, ellei "epätyypillistä" työtä tekevien joukkiota aleta palkita kunnolla. Surullisella tavalla vasemmiston jotkut tendenssit ovat liittoutuneet oikeiston kanssa järjettömässä pyrkimyksessä paikantaa "todellisen" työn tekijät ja erottaa heidät "laskettelijoista".

Olennaista on, että pääomaa ei ole liikaa suhteessa mihinkään absoluuttiseen kriteeriin. Pääomaa voi olla liikaa ainoastaan suhteessa talouden kokoon, ja siis käytännössä suhteessa siihen, kuinka paljon muusta kuin pääoman omistamisesta pystytään taloudellisesti hyötymään. Perinteinen tapa ilmaista asia on, että kyse on työn ja pääoman ristiriidasta.

Voidaankin havaita esimerkiksi, että 1990-luvun alun jälkeen palkkatulojen osuus bruttokansantuotteesta on Suomessa pudonnut 75 prosentista 58 prosenttiin. Koska julkinen sektori ei ole kasvanut mitenkään valtavasti, tämä merkitsee käytännössä sitä, että tuotannosta pystytään ottamaan pääomatuloa ulos huomattavasti enemmän kuin vajaa 20 vuotta sitten.

Kuitenkin työn ja pääoman ristiriitaakin keskeisemmältä tänä päivänä vaikuttaa se, kuinka paljon virallisesti työn ulkopuolelle määritellystä toiminnasta kyetään hyötymään. Pääoman toimintoja rajoittaa keskeisesti se, kuinka paljon "laiskottelusta" kyetään ulosmittaamaan taloudellista hyötyä. "Laiskottelu" tietysti tarkoittaa useimmiten kovia ponnistuksia, oli kyse sitten kulttuurisen yhteisvaurauden tuottamisesta tai uusintavasta työstä.

Oikeiston historiallinen voitto 1970-luvulla oli paitsi pääoman ja tuotannon suhteiden uudelleenjärjestelyssä, myös liittoutumien määrittelyssä. Oikeisto onnistui uskottelemaan työntekijöiden suurelle joukolle, että näiden keskeinen vihollinen on juuri "laiskottelijoiden" joukko. Niin kauan kun tämä käsitys pysyy yllä, vasemmisto häviää.

Vasemmistolainen tietoyhteiskunta: Eteenpäin EVA:n johdattamalla tiellä

Juho Lindman

Elinkeinoelämän Valtuuskunta (EVA) julkaisi syksyllä 2009 Teppo Turkin kokoaman "suomalaisen tietoyhteiskuntamallin" kuolinilmoituksen ja tulevaisuuspaperin Nykyaikaa etsimässä. Turkki kirjoittaa osuvasti esipuheessaan, että "Tietoyhteiskunta-käsite on Suomessa ollut jo aikoja kaluttu luu, jotenkin ontto ja merkityksistä tyhjentyneet. Moni on halunnut koko sanasta eroon".

EVA sen sijaan ei. Raportissa ruoditaan 1990-luvun tietoyhteiskuntahypetystä ja tietoyhteiskuntakehityksen osuutta nykyiseen kriisiin. Kriisillä ei raportissa viitata globaaliin luottolamaan, vaan siihen, että *"Suomi on pudonnut tietoyhteiskuntakehityksen kärjestä"*.

Ottamatta tässä kantaa siihen, onko "Suomi" varsinaisesti "kärjessä" koskaan ollutkaan, kriisistä selvitään EVA:n vakioresepteillä: työn virtualisointi tuo mukanaan tehokkuuden kasvua, ja julkinen sektori voidaan ajaa alas samaisen tehokkuuden nimissä. Raportin lopussa seuraa joukko kehitysehdotuksia digitalisoinnin kasvattamisesta sähköiseen asiointitiliin ja sähköiseen laskutukseen.

Kiinnitän tässä lukijan huomion ohjelman kohtaan 6. Linaan sen tähän kokonaisuudessaan:

"6. Julkisen sektorin hallussa oleva tieto on vapautettava. Julkisen sektorin on luovuttava immateriaalioikeuksistaan. Tiedon keruu ja sen jakaminen mahdollisimman laajalle on tämän päivän digitaalista taloutta tukevaa, digitaalisen ajan julkista palvelua. Tietoturva ja -suoja on taattava, mutta keino näiden periaatteiden varjelemiseksi ei voi olla tiedon liikkumisen kategorinen estäminen ja lokerointi. Julkisen sektorin tiedon pitää olla ilmaista. Maksuperustelait kaltaiset veloitusäännöstit eivät kuulu tietoyhteiskunnan aikakauteen. Laki joutaakin romukoppaan."

Yllä olevaa lukiessa ei kannata takertua kysymään miksi juuri julkisen tiedon tulisi olla vapaata. Se johtaisi ehdotetun muutoksen liian nopeaan tyrmäämiseen. On totta, että malli voi johtaa tiedon omistuksen siirtymiseen valtiolta yksityisille yrityksille, erityisesti jos muutos tapahtuu hutiloiden. Keskeisemmin tämä vapauttaminen johtaa kuitenkin nähdäkseni siihen, että suuri määrä tällä hetkellä suljettua tietoa tulee kaikille vapaasti hyödynnettäväksi.

Tämä tiedon avaaminen tarjoaa horisontin suomalaisen tiedontuotannon ja opetusjärjestelmän pelastamiseen. Samalla se olisi merkittävin polunavaus sivistys-, kirjasto- ja kulttuuripolitiikan saralla moneen kymmeneen vuoteen. EVA astuu Turkin raportissa julkisen

sektorin osalta itse asiassa suoraan Vasemmistoliiton poliittisen tavoiteohjelman linjoille: *"Se, jolla on hallussaan tietoa, omistaa informaatioajan tuotantovälineet. Tieto ja kulttuuri ovat kuitenkin asioita, joita kenenkään ei pitäisi voida omistaa"*.

Vapauttamisen voi nähdä pelkästään tulonjakoon liittyvänä kysymyksenä, jossa lopetetaan kansalaisten rahastaminen julkisin varoin tuotetulla, mutta valtiomonopolille luovutetulla yksityistetyllä tiedolla ja tarjotaan julkista tilaa (commons) luovuudelle ja vertais-taloudelle. Sen voi myös ymmärtää perustulon kaltaisena uudelleenjärjestelyä, jossa tietotyövoimalle tarjotaan maksutta julkisin varoin tuotettua kulttuurista infrastruktuuria jalostustarkoituksiin. Näin työntekijöiden ei tarvitse käyttää vähäisiä varojaan tietoajan tuotantovälineiden ja maksullisen sosiaalisen pääoman hankintaan. Tämä parantaa tietotyöläisen kollektiivista neuvotteluasemaa yhteiskunnassa ja koko maailmassa. Vapauttaminen jopa kannustaa yrittäjyyteen.

Ennen euforiaan vaipumista on hyvä tehdä kaksi tärkeää tarkennusta. Ensinnäkin, julkisen kulttuurituotannon vapauttaminen vaatii taiteilijoiden, tieteilijöiden ja kulttuurintekijöiden tulonmuodostukseen ja toimeentuloon liittyvien huutavien ongelmien ratkaisua. Nähdäkseni se ei tule onnistumaan ilman merkittäviä taloudellisia panostuksia valtiolta.

Toinen tarkennus liittyy moraalisten ja taloudellisten tekijänoikeuksien erottamiseen. Toisen työtä ei tietenkään edelleenkään saisi väittää omakseen vaan kunnian alkuperäisyydestä täytyy kuulua aina tekijälle (esim. tieteellisessä työssä viittaamalla alkuperäiseen lähteeseen).

Miksi juuri tietotyöläisten oikeudet ovat sitten niin tärkeitä, että valtion olisi panostettava juuri heidän tuotantovälineisiinsä? Tähän kysymykseen ei voida vastata ottamatta huomioon merkittävää työelämän muutosta kohti työmarkkinoita, joilla toimiminen edellyttää yhä suurempia panostuksia tietokykyjen hankintaan. Alkaa olla keinotekoista jakaa ammattikuntia duunareihin ja sivistyneistöön, jos lähes ammatissa kuin ammatissa toimimiseen vaaditaan joka tapauksessa monipuolista asiantuntijuuden ja tietokykyjen käyttöä. Itse asiassa niitä vaaditaan jopa työttömältä työntekijältä aktiivisuuden osoittamiseksi.

Työn muutoksesta kiinnostuneiden kannattanee tutustua tarkemmin osuuskunta General Intellectin *Vasemmisto etsii työtä* -teoksen työelämän muutosta koskeviin osioihin. Jos nämä tietokyvyt pyritään takaamaan kaikille valtion toimesta, se hyödyttää eniten heikommassa asemassa olevia, joiden ei tarvitse sitten hankkia niitä yksityisiltä markkinoilta markkinahintaan.

Päivää ennen Turkin teosta julkaistiin toinen merkittävä puheenvuoro suomalaisesta tietoyhteiskuntamallista, nimittäin Kauppisen, Eskelisen, Kuuselan ja Bruunin *Immateriaalitalous – Kapitalismin uusin muoto* (Gaudemus, 2009). Kirja sisältää monimuotoisen ja arvokkaan katsauksen suomalaiseen tietotalouteen. Se myös kiinnittää huomiota kamppailuun tiedon vapaudesta, kuten myös aikaisempiin pääoman aitaamisen muotoihin ja aitaamista vastaan käytyihin kamppailuihin.

Kirjassa havainnollistetaan, miten tietokapitalismi näyttää tuottavan tiedon omistukseen perustuvia monopoliasemia talouteen. Tämä on erityisen mielenkiintoista sen takia, koska nämä monopoliasemat ja niistä kerätyt monopolivoimat jakautuvat tällä hetkellä valtion ja yksityisten yritysten kesken – ja jättävät kansalaiset ja tiedon käyttäjät maksajan rooliin. Liberaalin oikeiston ja radikaalin vasemmiston poliittiset tavoitteet osuvat yhteen näiden yksityistettyjen valtiollisten tietomonopolioiden purkamisessa. Samalla mahdollistettaisiin aito osallistuminen ja jalostamiseen perustuva tietotalous.

Miten tietotalous sitten voisi toimia? Yochai Benkler on yksi teoreetikoista, joka on pyrkinyt osoittamaan, miten tietotalouteen on syntymässä aivan uusi vertaistalouden muoto, joka toimii monissa asioissa markkinajärjestelmää tehokkaammin. Tehokkuus syntyy siitä, että omistajan määrittelyyn liittyvät kustannukset jäävät pois. Klassinen esimerkki olisi hajautetusti vapaaehtoisvoimin kehitettävä Wikipedia, joka on käytännössä lopettanut perinteisempien maksullisten yleissanakirjojen julkaisun digitaalisessa muodossa.

Toinen vertaistuotannon teoreetikko on uudesta omistusjärjestelmästä kirjoittanut Michel Bauwens. Hänen mukaansa vertaistalous synnyttää uudenlaista pääomaa. Tämä pääoma syntyy vapaassa vuorovaikutuksessa, on kenen tahansa käytettävissä ja on itse asiassa olemassakin vain "käytettynä" - toisin kuin perinteinen pääoma, jossa raha tuottaa lisää rahaa ja kasautuu (harvojen) omaisuudeksi. En erittele tai arvaile tässä tarkemmin orastavan vertaistalouden suuntaviivoja tai hyötyjä. Tyydyn toteamaan, että vertaistalouden laajeneminen on itseorganisoituvan kansalaistoiminnan tehtävä, mutta julkinen valta voi tukea sitä merkittävästi vapauttamalla omia tietovarantojaan.

On huomattava, että kulttuurituotteiden vapauttaminen ei vielä saata niitä kansalaisten jalostettavaksi, vaan vaaditaan erilaisia välittäviä virtuaalisia tai todellisia paikkoja sekä asiantuntemusta. Tämä puoli on ymmärretty huonosti EVA:n raportissa — tai sitten oletetaan markkinoiden luovan kuin näkymättömän käden taikaiskusta tarvittavat tekijät yrittäjyyden avulla. Näin jää huomaamatta, että vaadittavat paikat ja asiantuntijuudet varmastikin kiinnittyvät alkuvaiheessa jo olemassa oleviin instituutioihin: kirjastoon tiedon järjestelijänä ja välittäjänä, mediaan ajankohtaisen tiedon valikoijana ja jalostajana, Yleisradioon julkisena keskustelijana ja aggregaattorina, erilaisiin taiteiden tukemisen järjestelmiin, yliopistoihin uuden tiedon tuottajina ja välittäjinä sekä ennen kaikkea peruskouluun kriittisimpien tietokykyjen ja välineiden takaajana.

Lyhyesti sanottuna: toimiva tietotalous ja vapauttaminen vaativat voimakasta valtiollista panostusta kulttuurin saattamiseksi kansalaisten käytettäväksi ja jalostettavaksi. EVA:lta jää käsittelemättä myös se, että kasvava valtiointerventio itse asiassa luo sekä hyvinvoinnin että talouskasvun edellytykset julkisilla investoinneillaan tiedon levittämiseksi.

Tämä voimakas valtiointerventio sopii erinomaisen huonosti yhteen samaan aikaan EVA:n raportin taustalla välkkyvän valtion lopun kanssa. Tämänkaltainen ristiriitaisuus ei tosin ole näissä innovaatioasioissa mitenkään uutta: 1990-luvulla vallinnut tietotalouteen investointi valtiollisena strategiana ei asetu kovin helposti samaan aikaan ajettuun valtion puuttumattomuutta korostavaan politiikkaan. Ehkä paradoksaalisesti valtiolta yksityisille tahoille siirrettävät taloudelliset monopolioikeudet liittyvät voimakkaasti nimenomaan tietokapitalismiin. Siten valtiolta omistussuhteiden ulkopuolelle vapautettu kulttuuri olisi aito murros kulttuuripolitiikassa.

Oikeuksien siirtäminen valtiolta omistussuhteiden ulkopuolelle ei tietenkään riitä, jos valtio samaan aikaan edelleen takaa voimakkaat monopolioikeudet yksityisille toimijoille. Mielessä väikkyy tietysti seuraava poliittinen mahdollisuus: miten valtiolta yksityisille tahoille siirretyt tieteen on ja kulttuuriin liittyvät taloudelliset monopolioikeudet saataisiin takaisin valtiolle — tai totta kai mieluummin suoraan takaisin omistussuhteiden ulkopuolisten asioiden joukkoon?

Tästäkin huolimatta haasteeni vasemmistolle on seuraava: toteuttakaa EVA:n kohta kuusi, vaikka sitten radikaalilla kompromissilla oikeiston kanssa! Jatkohaasteena on muuttaa lakeja siten, että valtio ei enää siirrä niiden avulla tietoon liittyvää omistusta ja monopoli-

asemia, vaan keskittyy tietotyöläisten toimeentuloon ja neuvotteluasemaan yhteiskunnassa.

Kirjallisuus:

Michel Bauwens (2005). *The Political Economy of Peer Production*. CTheory. URL: <http://www.ctheory.net/articles.aspx?id=499>.

Teppo Turkki (2009). *Nykyaikaa etsimässä: Suomen digitaalinen tulevaisuus*. EVA. http://www.eva.fi/files/2573_nykyaikaa_etsimassa.pdf

Ilkka Kauppinen, Teppo Eskelinen, Hanna Kuusela ja Otto Bruun (2009). *Immateriaalitalous, Kapitalismin uusi muoto*. Gaudeamus, Helsinki.

Vasemmistoliitto, poliittinen tavoiteohjelma 2007–2010.

General Intellect (2008). *Vasemmisto etsii työtä*. Like, Helsinki.

Yochai Benkler (2006). *The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom*. Yale University Press, New haven.

Degrowth-talous: Mitä se on ja millaista tuotantoa se voisi tarkoittaa?

Laura Tuominen ja Elina Turunen

Degrowth-ajattelu haastaa talouskasvuun pyrkivän politiikan. Se pyrkii luomaan poliittista tilaa keskustelulle ja esityksille vaihtoehtoisista talousmalleista maailmassa, jossa materiaalisien kulutuksen ja tuotannon rajat on jo ohitettu. Degrowth-käsite (suom. esim. miinuskasvu) haastaa muun muassa ekonomismin (luonnon ja ihmisten suhteiden markkinaistamisen) ja kasvufetissin (usko, että minkä tahansa talouden pitäisi kasvattaa sen vaihdon ja tuotannon arvoa kriisin tai katastrofin välttämiseksi). (Degrowth.net 2009a.)

Aluksi: Bruttokansantuotteesta eteenpäin

Bruttokansantuote (bkt) on ongelmallinen kehityksen mittari muun muassa siksi, että se ei ota huomioon tulonjakoa, ihmisten hyvinvointia tai ympäristökuormitusta. Bkt mittaa ennen kaikkea yhteiskunnan tavara- ja palvelutuotannon laajuutta. Bkt:n rinnalle on jo kehitetty useita malleja mittaamaan sosiaalista kehitystä ja ympäristön tilaa, kuten esimerkiksi aidon kehityksen indikaattori (GPI), kestävän taloudellisen hyvinvoinnin indeksi (ISEW), hiilijalanjälki tai onnellisen planeetan indeksi (HPI). Degrowth ei ole ihmisten tarpeiden tyydyttämistä vastaan, mutta kun talouden menestys mitataan bkt:n kasvun kautta, ei mitata olennaisia tarpeita. (Hoffrén 2009; Ulvila & Pasanen 2009, 27-49.)

Suomessa degrowth-ajattelua on käynnistetty muun muassa Suomen luonnonsuojeluliiton alkuvuodesta 2010 koolle kutsumassa degrowth-verkostossa. Termin suomennoksesta käydään parhaillaan keskustelua. Koska vakiintunutta termiä ei vielä ole, puhumme nyt epäsuomalaisittain degrowthista. Pyrimme tässä artikkelissa kuvaamaan, millaisia teemoja degrowthin käsitteen ja talouskasvukritiikin kautta nostetaan esiin. Aiheeseen liittyvät muun muassa kriittinen näkökulma aineettoman talouden ympäristöhyötyihin ja kysymykset hyvinvoinnin jakautumisesta sekä yhteisten resurssien hallinnasta. Esitämme myös alustavia pohdintoja siitä, millaista työ ja tuotanto voisivat olla talouskasvuttomassa yhteiskunnassa.

Mitä degrowth on?

Tutkimusyksikkö Recherche et Décroissancen mukaan degrowth tarkoittaa talouden koon vapaaehtoista ja suunnitelmallista rajoittamista eli bruttokansantuotteen pienentämistä. Bkt:n keskeisyyden haastaminen ei kuitenkaan ole ainoa kysymys, vaan degrowth tarkoittaa siirtymistä alemmalle ja kestävämmälle tuotannon ja kulutuksen tasolle. Degrowth on siirtymistä sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen, hyvinvointiin ja ekologiseen kestävyYTEEN. Se edellyttää arvomuutosta ja yhteiskuntien demokratisointia. Se tarkoit-

taa muutosta kohti yhteiskuntaa, jossa yksilöiden ja ympäristön hyvinvointi ei ole riippuvainen materian keräämisestä tai yksilöllisistä kulutusvalinnoista. (Degrowth.net 2009b.)

Degrowth on paremmin, ja enemmän, tekemistä vähemmällä (Latouche 2009, 55). Olisi liian suuri riski, että resurssien hyödyntämisen tehostuminen johtaisi vain suurempaan luonnonvarojen käyttöön niin sanotun kimpoamisen (rebound) kautta. Kimpoamisella tarkoitetaan sitä, että esimerkiksi resurssien käytön tehostumisesta säästyvät varat käytetään lisääntyvään kuluttamiseen. Tämä ei hyödytä ympäristöä, vaan on oikeasti vähennettävä kulutusta. (Degrowth.net 2009a.)

Degrowthin ideat liittyvät talouden vanhempaan kulttuuriseen ja ekologiseen kritiikkiin. Taloustieteen teoreettisen pohjan ja käytännön toteutuksen ovat kyseenalaistaneet monet tieteen tekijät. Fyysiset rajat toi esille jo esimerkiksi Malthus (1766-1834). Talouden ekologiset rajat nousivat kuitenkin esille vasta 1970-luvulla, kiitos pitkälti Nicholas Georgescu-Roegenin (1971). Loputon kasvu rajallisessa maailmassa ei ollut mahdollista, vaan talous täytyi yhdistää biosfääriin. Herman Dalyn mukaan talous tulee nähdä ekosysteemin alasysteeminä, jolloin se toimii rajallisten luonnonvarojen ehdoilla (Daly 2009). (Latouche 2009, 13-15.)

Kansainvälisen ilmastopaneeli IPCC:n tietoihin nojaten Ison-Britannian kestävän kehityksen komissio on esittänyt, että mikäli maailmassa voitaisiin elää kuin nykyisissä OECD-maissa keskimäärin, olisi maailman kansantuotteen kasvettava 15-kertaiseksi vuoteen 2050 mennessä. Mikäli lisäksi otettaisiin huomioon talouskasvu kehittyneissä maissa, olisi taloudellinen tuotanto vuoteen 2050 mennessä 40-kertainen. (Bruun et. Al 2009, 174-175.)

Suomen ekologinen jalanjälki oli vuonna 2005 5,2 hehtaaria asukasta kohden. Maailman biokapasiteetti sallisi vain 2,1 hehtaarin kokoisen ekologisen jalanjäljen asukasta kohden (WWF 2008, 14, 32). Biodiversiteettiä tulisi suojella liialliselta kulutukselta myös tuotannon materiaalien edellytysten säilymiseksi ylipäänsä.

Palvelu- ja immateriaalitalouden ympäristöystävällisyys liiallista optimismia

Aikaisemmin globaalitalouden tuotantoketju perustui siihen, että kehitysmaat olivat raaka-aineiden tuottajia ja teollistuneet maat keskittyivät teolliseen tuotantoon. Uudessa globaalissa työnjaossa osasta perinteisiä raaka-aineiden tuottajamaita on tullut teollisuustuotteita halvalla tuottavia maita. Entiset teollisuusmaat ostavat teollisuustuotteet niiltä ja voivat itse keskittyä immateriaaliseen tuotantoon ja aineettoman omaisuuden hallintaan. Talouden vakaus ja jatkuvuus edellyttävät kuitenkin mahdollisuutta kontrolloida materiaalista tuotantoa. Verkottuminen raaka-aineita tuottavien ja halvan teollisuustuotannon maiden kapitalistiluokkien kanssa mahdollistaa tämän. Esimerkiksi kansainvälisten rahoituslaitosten suosittamat talousohjelmat ovat usein suosittelleet raaka-aineiden tuotantoon erikoistumisen jatkamista ja patentit ovat estäneet tuotantorakenteen uudistamisen. Kehitysmaat on "lukittu" materiaaliseen saastuttavampaan tuotantoon, kun rikas pohjoinen erikoistuu "puhtaaseen" immateriaalitalouteen. (Bruun et. Al 2009, 123, 125-142.)

Materiaalisen kulutuksen tarkastelu valtioittain onkin ongelmallista. On esitetty, että Ison-Britannian talouskasvu olisi tapahtunut irtikytkennällä luonnonvarojen käytöstä, mutta kyse on ennemmin siitä, että tarkastelussa on huomioitu vain maan sisällä tapah-

tuva luonnonvarojen käyttö. Ylipäänsä kansantaloutta tulee tarkastella materiaalivirtoina ja huomioida näiden ympäristövaikutukset. Suomi tai EU näyttävät ekotehokkailta, kun tarkastelusta jätetään ulkopuolelle suuri osa luonnonvarojen käytön seurannais- ja haittavaikutuksista, jotka tapahtuvat muualla. (Bruun et. al 2009, 173-180; Moreau & Meer-ganz von Medeazza 2008.)

Muun muassa Ulvila & Pasanen (2009), Jackson (2009) sekä Bruun et al. (2009) kritisoivat irtikytöntäteesiä. Teesin mukaan elintason noustessa myös talouskasvun kielteiset ympäristövaikutukset vähenevät teknologisen kehityksen ja tuottavuuden kasvun avulla. Esimerkiksi palvelujen ja informaatioteknologian on ennustettu vähentävän materiaalin kulutusta, mutta todellisuudessa ne vähentävät sitä vain hieman. Pikemminkin ne ovat synnyttäneet uusia kulutuksen alueita. Vapaa- ja loma-ajan palvelut muodostavat nykyään noin neljänneksen kaikista kasvihuonepäästöistä ja materiaallinen tuotanto on välttämättä myös palvelu- ja informaatiotalouden ylläpitämisessä. Irtikytännestä käytävässä keskustelussa puhutaan hyvin vähän tulojen ja vaurauden tasapuolisemmasta jakamisesta valtioiden kesken (Jackson 2009, 8). (Bruun et. al. 2009, 172, 179, 184.)

Asuntojen energiatehokkuuden paraneminen ei ole laskenut energiankulutusta, sillä samalla niiden koko on kasvanut (kimpoaminen). Autojen polttoainekulutuksessa syntynyt "pelivara" on käytetty autojen koon kasvattamiseen, jolloin polttoainetta kuluu yhtä paljon ja valmistukseen tarvittavia raaka-aineita jopa enemmän. Lisäksi on aloja, joilla ei ole tapahtunut edes suhteellista irtikytöntä; esimerkiksi kaivannaisaloja, joilla resurssi on alettu käyttää yhä enemmän. (Jackson 2009, 8; VTT 2009, 10.)

Suomen ja Ruotsin kokemukset irtikytännestä

Ympäristöjärjestö Germanwatch on pitänyt Ruotsia esimerkillisenä hiilijalanjälkensä pienentäjänä: vuosina 1990-2006 maan hiilidioksidipäästöt pienenevät 9 %:lla talouskasvun olosuhteissa. Syynä tähän oli muun muassa vuonna 1991 asetettu hiilivero, joka on luonut kannustimia bioenergian kehittämiseksi. Myös talouskasvun aikana energiankulutus pysyi suhteellisen vakaana. Tämä johtui siitä, että vähemmän energiaintensiiviset alat kuten palvelut kasvoivat raskasta teollisuutta enemmän. (Guardian 2008.)

WWF:n näkemys Ruotsin edelläkävijyydestä on skeptisempi. Järjestön mukaan pitää paikkansa, että Ruotsin hiilidioksidipäästöt maan sisällä ovat huomattavasti alhaisemmat kuin muissa teollisuusmaissa. Vuosina 1993-2003 maa ei kuitenkaan kyennyt pysäyttämään hiilidioksidipäästöjä omalla maaperällä, vaan ne nousivat 4,3 %. Syynä tähän oli teollisuuden päästöjen kasvu 16 %:lla. Samaan aikaan hallinto (49 %) ja kotitaloudet (17 %) vähensivät merkittävästi omia päästöjään. WWF painottaa, että laskelmissa on katettu ainoastaan suorat päästöt, ja myös epäsuorat päästöt tulisi ottaa huomioon. Järjestö huomauttaa myös, että laskettaessa mukaan Ruotsin aiheuttavat hiilidioksidipäästöt maan ulkopuolella on hiilijalanjälki kokonaisuudessaan 17 % suurempi. (WWF Sweden 2008, 17-18, 23.)

Suomessa hiilidioksidipäästöt henkeä kohden ovat yli puolet suurempia kuin Ruotsissa. Suomen päästöt olivat vuonna 2006 Tilastokeskuksen mukaan 12,7 tonnia henkilöä kohden. Suomi käyttää väkilukuun suhteutettuna materiaaleja selvästi enemmän kuin EU-maissa keskimäärin. Vaikka materiaalien käytön kasvu on hidastunut, talouskasvun ja materiaalien käytön irtikytöntä ei ole välttämättä johtanut kokonaisympäristöhaittojen vähenemiseen, sillä luonnonvarojen tuonti on kasvanut. Suomen aiheuttamista globaaleista ympäristövaikutuksista puolet syntyy maan rajojen ulkopuolella tuontitavaroiden

valmistuksessa. Myös palveluilla on todettu olevan yllättävän suuria ympäristövaikutuksia: kiinteistöpalveluiden, julkisen liikenteen ja muiden palveluiden osuus kotimaisista ympäristövaikutuksista on noin 40 prosenttia. Kulutuksen siirtyminen tuotteista palveluihin ei siis välttämättä johda päästöjen vähentymiseen, kun palveluiden käytön volyymi on suuri. (SITRA 2009, 29; Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö 2009.)

Päästövähennysten vaikutukset talouteen

Ilmastonmuutoksen hillinnän ja talouden yhtälöä on pohdittu useissa raporteissa. Ainakin neljä eurooppalaista tutkimusryhmää on mallintanut globaaleja skenaarioita, jotka johtavat ilmakehän 350 ppm:n (miljoonasosan) hiilidioksidipitoisuuteen vuoteen 2100 mennessä. 350 ppm:n tasoa on pidetty välttämättömänä vaarallisen ilmastonmuutoksen estämiseksi. Yhden tutkimuksen mukaan tavoitteen saavuttaminen toisi työttömyyttä. Muiden kolmen ryhmän mukaan vuosittaiset nettokustannukset olisivat 1-3 prosentin välillä maailman bruttokansantuotteesta. The Economics of 350 -raportti arvioi, että 350 ppm:n tavoite vuoteen 2100 mennessä on liiallisen optimistinen muun muassa teknologisen kehityksen suhteen. (Ackerman et al. 2009)

Stockholm Environment Institute arvioi Maan ystävien tilaamassa tutkimuksessa vastaavan päästövähennystason kustannusten olevan Suomelle noin 1-3 % Suomen bkt:sta vuonna 2020 (Maan ystävät 2010).

Toisaalta, nykyinen talouskriisi on antanut viitteitä kulutuksen ja tuotannon laskusta. Elinkeinoelämän tutkimuslaitos ETLA on selvittänyt vuonna 2008, että 39 % suomalaisista oli karsinut kulutustaan ainakin jonkin verran. Autojen myynti putosi eri puolilla maailmaa lähes puoleen. Suomen bruttokansantuote supistui Tilastokeskuksen ennakkotietojen mukaan 7,8 % vuonna 2009. Vienti supistui 24 %, investoinnit vähenivät yli 13 % ja yksityinen kulutus 2,1 %. Vuonna 2009 talouden taantuma laski teollisuuden sähkönkulutusta 16 %. Kaiken kaikkiaan sähkön kulutus pieneni 7 %. (Stranius 2009, 71-72; Tilastokeskus 2010b; Tilastokeskus 2010a.)

Vielä keväällä 2009 muun muassa EU:n komissio ennusti maailmanlaajuisten kasvihuonekaasupäästöjen laskua talouskriisin seurauksena. Maailmanlaajuisesti päästöjen kasvu oli loppuvuodesta 2009 vain hidastunut, mutta ei kääntynyt selvästi laskuun. Aikaisemmat kokemukset talouslamoista osoittavat kuitenkin, että bruttokansantuotteen pieneminen on johtanut myös selkeisiin päästövähennyksiin. Talouden kasvusta ei välttämättä ole sinänsä haittaa, jos se ei aiheuta ympäristöhaittoja. Talouskasvun ei kuitenkaan tule olla itsessään tavoitteena. (Science Daily 2009, Indymedia Climate 2009.)

Kestävämpi yhteinen talous?

On esitetty, että degrowth pohjoisessa on edellytys minkään muotoisen talousvaihtoehdon menestykselle etelässä. Latouchen mukaan voimme kysyä etelän mailta mitä ne haluavat (vastaus odotettavissa: länsimaiden kulutustasoa) tai voimme kuunnella guatemalalaisen talonpoikaisjohtajan vaatimusta: "Jättäkää köyhät rauhaan ja lopettakaa kehityksestä puhuminen". Etelän tulisi muun muassa irrottautua taloudellisesta ja kulttuurisesta riippuvaisuudesta pohjoiseen, löytää uudelleen etelän kulttuurinen identiteetti ja ottaa takaisin perinteinen teknologia ja taidot. (Latouche 2009, 57-58, 61-62.)

Tulevaisuuden kestävämmän talouden rakennuspalikoita voisivat olla esimerkiksi tieto ja palvelut. Toisaalta yhä useampien asioiden ottaminen talouden piiriin ei tue sitä, että ihmiset voisivat pärjätä vähemmillä tuloilla. Luonnonvarojen, kulttuurin ja tiedon hyödykeistämisen edellyttää ihmisiltä yhä enemmän varoja näiden käyttöön, kun edelleen hoidettavana ovat myös perustarpeet.

Erilaisia asioita voidaan ajatella yhteisvaurautena, commonsina [1]. Commonsit voivat olla talouden piirissä, mutta myös sen ulkopuolella. Esimerkiksi luonnonvaroja ja tietoa voidaan ajatella asioina, jotka ovat kaikkien käytettävissä ja kaikkien yhteistä. Ajatus yhteisvauraudesta on kiinnostava kestävä talouden kannalta, sillä siihen liittyy ajatus kaikkien tasa-arvoisuudesta ja toisaalta resurssien rajallisuudesta. Luonnonvarojen kohdalla yhden käyttämä resurssi on pois muiden käytössä olevista resursseista. Tiedon kohdalla näin taas ei välttämättä ole. Commons-ajattelu ei itsessään kuitenkaan välttämättä tarkoita luonnonvarojen kestävää käyttöä, vaan paljon riippuu käytännön järjestämisen tavoista.

Yhteisresurssien haltuunotto edellyttää kamppailuja yksityistämisyrittäjiä vastaan. Nick Dyer-Witheford kirjoittaa, että tuotannonvälineiden jakamisen kautta myös teollisen pääoman kollektiivinen hajottaminen on mahdollista. Jokainen pääoman kierron solmu kohta on potentiaalinen konfliktin paikka. Kierron katkos voi johtua siitä, että työvoima kieltäytyy pysymästä työvoimana (tai jos se ei ole riittävän prekaarissa tilassa) tai esimerkiksi ympäristökamppailujen vaikeuttaessa raaka-aineiden saantia. (Dyer-Witheford 2006.)

Erityyppiset yhteenliittymät organisoivat jaetut resurssit tuottaviksi kokonaisuuksiksi, jotka tuottavat lisää jaettuja resursseja. Ne taas vuorostaan tarjoavat perustan uusien yhteenliittymien muodostamiselle. Näin yhteinen kasvaa ja monimuotoistuu kierrossa. Esimerkiksi tietokoneohjelman kehittäminen voi tapahtua niin, että ryhmä kokoaa sopivia taitoja osaavia ihmisiä yhteen, jotka yhdessä kehittävät ohjelmaa. Työssä käytetään jonkin verran luonnonvaroja. Näin syntyy ehkä jotain aivan uutta. Syntynyt ohjelma tarjoaa perustan jatkokehittämislle. Voi olla, että ohjelma kehittyy eri tahoilla useampaan suuntaan ja löydetään useampia vaihtoehtoja käyttäen ohjelmaa. (Dyer-Witheford 2006.)

Myös luonnonvarojen yhteinen hallinta on mahdollista. Ostromin ja Nagendran mukaan on lukuisia onnistuneita esimerkkejä siitä, että yhteisiä luonnonvaroja voidaan hallita ilman yksityisomistusta tai valtiollista hallintaa. He huomauttavat, että on vaikeaa luoda kestäviä institutionaalisia järjestelyjä asettamalla sääntöjä tai tuomalla rahoitusta ulkopuolelta. On huomioitava paremmin tarve luoda soveltaen instituutioita, jotka sopivat sosioekologisiin systeemeihin. (Ostrom & Nagendra 2008.)

Paikallisen talouden merkitys kasvaa

Serge Latouche esittää tuotannon paikallistamista. Hänen mukaansa suurin osa tuotteista voitaisiin tuottaa paikallisissa tehtaissa paikallisesti rahoitettuna. Hyödykkeiden ja pääoman liikkeitä pitäisi rajoittaa välttämättömiin. Myös politiikan, kulttuurin ja elämän merkityksen täytyy löytää uudelleen paikalliset juurensa. Tämän vuoksi kaikki taloudelliset, poliittiset ja kulttuuriset päätökset, jotka voidaan tehdä paikallisella tasolla, täytyy tehdä siellä. Latouchen ajatukset ennustanevat jonkinasteista suunnitelmataloutta ja tuotannon kollektiivista hallintaa. (Latouche 2009, 37-38.)

Alueellistaminen tarkoittaisi vähemmän liikennettä, läpinäkyviä tuotantoketjuja, kestä-

vään tuotantoon ja kulutukseen kannustamista, riippuvuuden vähentämistä pääoman liikkeistä ja monikansallisista sekä suurempaa turvallisuutta (Latouche 2009, 50). On kuitenkin muistettava, etteivät paikallisyhteisöt aina aikaisemminkaan ole toimineet ympäristön kannalta kestävällä tavalla. Esimerkiksi Suomessa maanomistajat ja heidän etujärjestönsä vastustivat EU:n Natura-ohjelmaa laajasti. (Ks. esim. Luoma 2002.)

Käynnissä oleva talous- ja ympäristökriisi on myös urbanisaation kriisi. David Harveyn mukaan olisi tärkeää miettiä strategioita, joissa kolmas sektori yhteistyössä paikallisten yhteiskunnallisten liikkeiden ja työntekijöiden kanssa voisi olla merkittävä tekijä uuden luomisessa. Kysymys on myös teknologisesta kehityksestä: esimerkiksi aurinkoenergian tuotantoa voitaisiin aivan hyvin organisoida paikallisilla tukikeinoilla. Hajautettu energiantuotanto loisi myös työllisyyttä. Olisi löydettävä aivan uusi kaupungistumisen malli uusine elämän ja työnteon tapoineen. (Red Pepper 2009.)

Esimerkiksi erilaisissa vaihtopiireissä paikallisyhteisöjen jäsenet voivat vaihtaa palveluita ja tavaroita ilman virallista valuuttaa. Tähän voidaan soveltaa muun muassa aikapankkia, jossa palveluksia vaihdetaan suhteessa palveluksen tekemiseen kuluvaan aikaan. Pääperiaatteena on työtuntien vaihtaminen: tunti työtä, oli se sitten mitä tahansa, on aina samanarvoista. Suomessa vaihtopiiritoimintaa harjoitetaan ainakin Helsingin Kumpulassa.

Hyvinvointi ja degrowth-talous?

Pitkällä aikavälillä ihmisten elintason nousu on tarkoittanut työn tuottavuuden kasvua. Esimerkiksi vuosina 1950-2008 ihmisten elintaso on kasvanut Suomessa liki kuusinkertaiseksi ja työn tuottavuus yli seitsenkertaiseksi. Samaan aikaan ihmisten tekemät työtunnit ovat kuitenkin vähentyneet ainoastaan 20 %. (Pohjola 2009) Talouskasvu ja raha eivät ole tutkimusten mukaan enää pitkään aikaan lisänneet ihmisten onnellisuutta (Taloussanomien tutkimus 2010). Hyvinvointia ei tulisikaan rakentaa jatkuvan palkkatyön varaan, vaan päinvastoin ajatukselle palkkatyön vähentämisestä. Tämä sopii yhteen myös luonnonvarojen käytön vähentämistavoitteen kanssa.

Suomen luonnonsuojeluliitto on arvioinut, että mikäli luonnonvarojen kulutus olisi globaalisti kestävällä tasolla ja jaettaisiin tasan eri maiden välillä, Suomen kaltaisten maiden kulutuksen tulisi pudota alle kymmenesosaan nykyisestä. Hirvilammin ja Turusen mukaan elintason ja luonnonvaroihin viittaavan kulutustason käsitteet tulisi kytkeä toisiinsa siten, että ihmisten elämäntapojen edellyttämä luonnonvarojen kulutus tulisi paremmin näkyviin. Näin muodostettaisiin maksimielintaso, jossa luonnonvarojen kulutukselle on määriteltävä globaalin oikeudenmukaisuuden ja ekologisen kestävyuden kautta määrittyvä katto, jonka ylittämistä rajoitettaisiin veroilla. Määrittelyssä käytettäisiin muun muassa ekologista jalanjälkeä. (Hirvilammi & Turunen 2009.)

Peter Victor on tutkinut vakaan talouden mahdollisuuksia Kanadassa. Hän kirjoittaa, että kasvuttomuus voi olla tuhoisaa, jos se toteutetaan huolimattomasti. Matalampi kasvu, joka johtaisi tasapainoon noin vuonna 2030, voi sopia yhteen täystyöllisyyden, köyhyyden poistamisen, vapaa-ajan lisäämisen, merkittävän kasvihuonekaasupäästöjen vähentämisen ja fiskaalisen tasapainon kanssa. Työttömyys vältetään työtunteja vähentämällä ja jakamalla työtä tasaisemmin. Työvoiman tuottavuuden oletetaan kasvavan. (Victor 2008.)

Muun muassa kokemukset Utahista USA:ssa tukevat Victorin tutkimustuloksia. Julkisen sektorin työntekijät siirtyivät noin vuosi sitten nelipäiväiseen työviikkoon. Kokonaistyöai-

kaa ei lyhennetty, mutta työt tehtiin neljänä päivänä aikaisemman viiden sijaan. Energiankulutus pieneni 13 prosentilla ja kasvihuonepäästöt laskivat. Tulokset näkyivät myös työhyvinvointina: työntekijöiden sairauslomat vähenivät. Nelipäiväinen tai jopa lyhempi työviikko yhdistettynä kokonaistyöajan lyhentämiseen voisi saada aikaan huomattavasti suurempia hyvinvointi- ja ympäristövaikutuksia. (Taloussanomien 2009)

Victorin korkeamman investointiasteen skenaarioissa uusiutuvan energian ja energiatehokkaan teknologian laaja käyttöönotto näyttävät todennäköisemmältä, ympäristönsuojelulla on enemmän painoarvoa ja ihmisillä on enemmän mahdollisuuksia nauttia lisäntyneestä vapaa-ajasta (Victor 2008). Malleissa kokeillut päästövähennykset eivät tosin vaikuta riittävästi ilmastomuutoksen ehkäisyä varten, mutta antavat jonkinlaista osviittoa mahdollisuuksista.

Palvelujen ja sosiaaliturvan järjestäminen on joka tapauksessa valintakysymys. Voimme kerätä vähemmän tai enemmän veroja ja päättää, mikä on keskeisintä. Keskeinen haaste degrowth-ajattelun eteenpäin kehittämiselle on kuitenkin se, että ajatusten pohjalta voidaan luoda myös makrotaloudellisia malleja.

Lopuksi: Missä on liikkeelle paneva voima?

Ensimmäisessä degrowth-konferenssissa Pariisissa vuonna 2008 hahmoteltiin kolme skenaariota matkalla kohti talouskasvutonta yhteiskuntaa: markkinapohjaiset ratkaisut, ekososialismi ja bottom-up-lähestyminen. Viimeisessä markkinat ja valtio ovat enemmän osa ongelmaa kuin ratkaisua. Ratkaisuja voisivat olla esimerkiksi paikalliset energiankulutuksen vähentämissuunnitelmat tai kaupunkipuutarhat. (Schriebl et al. 2008.)

Markkinapohjaiset ratkaisut ovat kovassa huudossa esimerkiksi YK:n ilmastokeskustelussa. Länsimaissa harrastetaan myös konkreettisia projekteja luonnonvarojen kulutuksen vähentämiseksi muun muassa kestävästä kulutuksesta tiedottamisen ja lähiruuan edistämisen kautta, mutta projektien toteuttajilla ei useinkaan ole suurempaa yhtenäistä kokonaistaloudellista visiota. On visio ekologisemmasta elämästä, mutta ei siitä, miten talous liittyy kaikkeen. Kiinnostavinta rakenteisiin menevää antia voisi olla keskustelu uusien hyvinvoinnin mittarien ja paikallisten tuotantomuotojen kehittämisestä ja käyttöönotosta, mutta toteutus jää nähtäväksi.

Olisiko mobilisaation kannalta yksi keskeinen teema palkkatyöstä ja kulutuspakoista vapautuminen työtä jakamalla? Monet arvostavat vapaa-aikaa, kannattavat kyselyissä luonnonsuojelua ja maksaisivat lisää veroja, jos ne käytettäisiin esimerkiksi terveydenhuoltoon. Miksei kuitenkaan erilaisten hyvinvointitavoitteiden toteuttamisen haasteellisuuden nähdä liittyvän pääoman logiikkaan eli jatkuvan kasvun pakkoon? Johtuuko se siitä, ettei uskalleta kyseenalaistaa talouskasvua työpaikkojen menetyksen pelossa? Myös degrowth-liikkeen sisällä on eri näkemyksiä suhteesta kapitalismiin.

Tarvitaan kokonaisvaltaista näkemystä talouden rakentumisesta. Onko talous oma sfäärensä vai ekosysteemin alajärjestelmä? Onko taloudella sosiaalisia vaikutuksia?

Ilmastomuutos seurauksineen nostattaa jo vastarintaa etelässä, mutta ylittääkö se, ja milloin, pohjoiseen asti?

Viitteet

[1] Aiheeseen liittyen Tero Toivasen suomenkielinen esitys commons-tuotannon perusteista löytyy www.revalvaatio.org -sivustolta.

Lähteet

Ackerman et al. (2009) *The Economics of 350: The Benefits and Costs of Climate Stabilization*. Economics for Equity and Environment. (www.e3network.org/papers/Economics_of_350.pdf).

Bruun, O., T. Eskelinen, I. Kauppinen & H. Kuusela (2009) *Immateriaalitalous. Kapitalismin uusin muoto*. Gaudeamus, Helsinki.

Daly, H. (2009) "From a Failed Growth Economy to a Steady-State Economy". The Oil Drum. (www.theoil Drum.com/node/5464).

Degrowth.net (2009a) "Economic Degrowth for Sustainability and Equity". (www.degrowth.net/Economic-Degrowth-for).

Degrowth.net (2009b) "What is DEGROWTH?". (www.degrowth.net/What-is-DEGROWTH).

Dyer-Witheyford, N. (2006) "The Circulation of the Common." Paper presented at the conference on Immaterial Labour, Multitudes and New Social Subjects: Class Composition in Cognitive Capitalism, University of Cambridge. (www.geocities.com/immateriallabour/witheyfordpaper2006.html).

Guardian (2008) "Sweden's carbon-tax solution to climate change puts it top of the green list". 29.4.2008.

Hirvilampi, T. & E. Turunen (2009) "Kohtuulliseen hyvinvointiin ei tarvita ryöstelyä". Teoksessa Bruun, O. & T. Eskelinen (toim.), *Finanssikapitalismi - jumala on kuollut*. Like, Helsinki.

Hoffrén, Jukka (2009) "BKT kasvaa, mutta hyvinvointi ei". Taloussanomien 15.9.2009, (www.talouselama.fi/uutiset/article328138.ece).

Indymedia Climate (2009) "Climate Treaty more urgent with Global carbon emissions still increasing". (www.climateimc.org/en/original-news/2009/11/18/scientists-climate-treaty-more-urgent-global-carbon-emissions-still)

Jackson, T. (2009) *Prosperity without Growth? The Transition to a Sustainable Economy*. Sustainable Development Commission, London. (www.sd-commission.org.uk/publications.php?id=914).

Latouche, S. (2009) *Farewell to Growth*. Polity Press, Cambridge.

Luoma, P. (2002) *Vihreät viirit: Muutos ja pysyvyys Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton ympäristöpoliittisissa näkemyksissä vuosina 1980-2000 Maataloustuottaja-lehden valossa*. Oulun yliopisto, Oulu. (herkules.oulu.fi/isbn9514267745/isbn9514267745.pdf).

Maan ystävät (2010) Suomen osuus ilmastohaasteista. Kotimaan toimet ja kansainväliset velvoitteet planeetan suojelemiseksi. Maan ystävät, Turku. (www.polttavakysymys.fi/ilmastovastuu/Suomen_osuus_ilmastohaasteesta_020310.pdf).

Moreau, V. & G. Meerganz von Medeazza (2008) "Is the economy (de)materializing? A comparison of Germany, China and Spain". In Flipo, F. & F. Schneider (eds.), *Proceedings of the First International Conference on Economic De-Growth for Ecological Sustainability and Social Equity*. Paris.

Ostrom, E. & H. Nagendra (2008) "Governing the Commons in the New Millennium: A Diversity of Institutions for Natural Resource Management." Teoksessa C.J. Cleveland (ed.) *Encyclopedia of*

Earth. Environmental Information Coalition National Council for Science and the Environment, Washington DC.

([www.eoearth.org/article/Governing_the_commons_in_the_new_millennium: A diversity of institutions for natural resource management](http://www.eoearth.org/article/Governing_the_commons_in_the_new_millennium:_A_diversity_of_institutions_for_natural_resource_management)).

Pohjola, M. (2009) Työn tuottavuus talouskasvun lähteenä. (www.stat.fi/ajk/tapahtumia/2009-09-30_pohjola.pdf).

Red Pepper (2009) "Their Crisis, Our Challenge". David Harveyn haastattelu. March 2009. (www.redpepper.org.uk/Their-crisis-our-challenge?var_recherche=david%20harvey)

Schriefl, E., A. Exner, C. Lauk & K. Kulterer (2008) "On the way towards a degrowth society: a review of transformation scenarios and desirable visions of the future". In Flipo, F. & F. Schneider (eds.), Proceedings of the First International Conference on Economic De-Growth for Ecological Sustainability and Social Equity. Paris.

Science Daily (2009) "Emissions Increase Despite Financial Crisis". 22.11.2009. (www.sciencedaily.com/releases/2009/11/091111114910.htm)

SITRA (2009) *Luonnonvaroissa muutoksen mahdollisuus. Kansallisen luonnonvarastrategian taustaraportti.* (www.sitra.fi/fi/Tulevaisuusty%C3%B6/strategiaprosessit/luonnonvarastrategia/luonnonvarastrategia.htm).

Stern Review Report on the Economics of Climate Change (2006) (www.hm-treasury.gov.uk/stern_review_report.htm).

Stranius, L. (2009) "Ympäristö kiittää". Teoksessa Bruun, O. & T. Eskelinen (toim.), *Finanssikapitalismi - jumala on kuollut*. Like, Helsinki.

Suomen ympäristökeskus ja ympäristöministeriö (2009) "Suomen kansantalouden ympäristövaikutuksista puolet syntyy ulkomailla". Tiedote 16.3.2009.

Taloussanommat (2009) "Nelipäiväinen työviikko vähensi energiankulutusta ja sairauslomia". 5.10.2009. (www.taloussanommat.fi/ulkomaat/2009/10/05/nelipaivainen-tyoviikko-vahensi-energiankulutusta-ja-sairauslomia/200921299/12).

Taloussanommat (2010) "Rahan perässä juoksu meni pois muodista". 6.1.2010. (<http://www.taloussanommat.fi/tyo-ja-koulutus/2010/01/06/rahan-perassa-juoksu-meni-pois-muodista/201078/139>).

Tilastokeskus (2010a) "Kivihien kulutus kasvoi 18 prosenttia vuonna 2009". 27.1.2010. (http://www.stat.fi/til/kivih/2009/12/kivih_2009_12_2010-01-27_tie_001_fi.html).

Tilastokeskus (2010b) "Bruttokansantuote supistui 7,8 prosenttia vuonna 2009". (http://stat.fi/til/vtp/2009/vtp_2009_2010-03-01_kat_001_fi.html).

Toivanen, T. (2009) "Vertaistaloutta rakentamaan. Lähtökohtia commons-perustaiseen yhteiskuntaan". (http://www.revalvaatio.org/index.php?option=com_content&view=article&id=65:vertaistaloutta-rakentamaan&catid=31:general&Itemid=46).

Ulvila, M. & J. Pasanen. (eds.) (2009) *Sustainable Futures. Replacing Growth Imperative and Hierarchies with Sustainable Ways*. Ministry for Foreign Affairs.

Victor, P. A. (2008) *Managing Without Growth. Slower by Design, Not Disaster*. Edward Elgar Publishing, Massachusetts.

VTT (2009) *Energy Visions 2050*.

WWF (2008) *Living Planet Report 2008*. (www.wwf.fi/wwf/www/uploads/pdf/Living_Planet_report_2008.pdf).

WWF Sweden (2008) *An Analysis of Sweden's Carbon Footprint*. (www.wwf.se/source.php/1211289/An_Analysis_of_Swedens_Carbon_Footprint.pdf).

Öljy – ensimmäiset vuodet huipun jälkeen

Tere Vadén

Öljyhuippu (peak oil) on siirtynyt hypoteesien maailmasta tosiasiaksi. Vuodesta 2005 lähtien - alkaen kolme vuotta ennen finanssikriisiä - maailman öljyntuotanto on ollut hienoisessa laskussa. Pikkuhiljaa huipun ohittaminen alkaa näkyä talouspoliittisessa maise-massa.

"Marx thought that the limit on the development of wealth lay in the social system, not in natural resources, as we know today." - Fidel Castro (with Ignacio Ramonet. (2008). *My Life*. Penguin, London, s. 355)

Ehkä suurin yllätys on ollut, että öljyn hinta ei ole aivan taivaissa. Monet öljyhuipputeoreetikot arvioivat, että juuri hinnan nousu olisi varmin merkki öljyhuipun ohittamisesta. Sen sijaan finanssikriisin ja velkarahoituksen romahtamisen myötä lama on laskenut kysyntää niin, että tuotannon lasku nostaa hintaa suhteellisen maltillisesti. Näin siitä huolimatta, että esimerkiksi öljyhuippuun aiemmin skeptisesti suhtautunut talous-"nobelisti" Paul Krugman on nykyään sitä mieltä, että 70-80 dollarin hujakoilla pyörivä hinta osoittaa, että vuoden 2008 hintapiikki (147 dollaria tynnyriltä) ei johtunut spekulatiosta, vaan "resurssirajoituksista" (krugman.blogs.nytimes.com/2010/02/22/the-oil-bubble-controversy-revisited ja krugman.blogs.nytimes.com/2008/04/15/oil-numbers). Noin kahdeksankymmentä dollaria on raja, jonka jälkeen Krugmanin mukaan öljyn hinta alkaa välittömästi jarruttaa maailmantaloutta kuljetuskustannusten kautta (krugman.blogs.nytimes.com/2008/06/17/the-world-gets-bigger ja krugman.blogs.nytimes.com/2008/06/21/vertical-specialization-and-the-impact-of-oil-prices-on-trade).

Kun öljyn hinta ilman talouskasvuakin pysyttelee juuri kipurajan tuntumassa, ei lamasta nousulle oikeastaan ole edellytyksiä. Jokainen nousuyritys kilpistyy nousevaan öljyn hintaan. Öljyn vähenemisen seuraus ei olekaan ensisijaisesti tai pelkästään hinnan nousu, vaan talouden kutistuminen ja velkojen maksun vaikeutuminen. Vielä 2000-luvun alussa kuviteltiin, että öljystä mieluummin maksettaisiin kovaakin hintaa ennen kuin taloutta päästettäisiin kutistumaan, "The American Way of Life is Not Negotiable". Todellisuus oli kuitenkin toinen ja raja tuli vastaan ennakoitua nopeammin. On arvioitu esimerkiksi, että Yhdysvalloissa vuoden 1970 jälkeisissä taantumissa sääntö on aina ollut, että öljyyn kuluneet rahat ovat ylittäneet noin 4% koko BKT:stä (www.epmag.com/WebOnly2009/item41209.php). Tällä hetkellä maaginen 4% raja on juuri sama 80 dollaria tynnyriltä. Joka tapauksessa on selvää, että kun energian hinta nousee ja lama laskee tuloja, pakollisten menojen jälkeen vapaavalintaiseen kulutukseen jäävä rahamäärä kutistuu, johtaen negatiiviseen kierteseen (www.calculatedriskblog.com/2008/07/us-energy-consumption-as-percent-of-gdp.html ja www.voxeu.org/index.php?q=node/3664 ja

recession-not-wallstreet.php).

Klassisen talousteorian edustajat ja öljyn riittävyden profeetat ovatkin keksineet uuden teorian selittämään öljynkulutuksen laskua: kyse ei olisi tuotannon laskusta, vaan kysynnän laskusta (johtuen lamasta ja energiatehokkuuden kasvusta (www2.cera.com/news/details/1,2318,9568,00.html, www.energybulletin.net/node/49206)).

Tältä "peak demand"-teorialta jää kuitenkin selittämättä, miksi hinta on nelinkertaistunut viidessä vuodessa: jos tänä aikana on koettu 30-lukuun vertautuva lama ja merkittävää energiatehokkuuden kasvua, eikö hinnan pitäisi olla alempi kuin vuonna 2005?

Miksi sitten lama ei laske kulutusta riittävästi, jotta hinta laskisi uuden nousun mahdollis-tavalle tasolle? Miksi markkinoiden näkymätön käsi ei tuhoa tuottamatonta kulutusta yh-täällä, jotta tuotanto pääsisi kasvuun toisaalla?

Yksi selitys on öljymarkkinoiden monipuolisuus. Kaikki öljynostajat ja -käyttäjät eivät suinkaan ole Suomen kaltaisia kuluttajia, jotka ostavat markkinoilta mitä saavat ja hin-nan kohotessa vähentävät kulutustaan, jos voivat. Markkinoilla on myös kuluttajia, jotka käyttävät öljyä sitä enemmän, mitä korkeammaksi hinta nousee. Nämä ovat öljyntuotta-jamaita, jotka öljyn hinnan noustessa voivat vientituloillaan käynnistää massiivisia raken-nus- ja kerskakulutuspöjekteja, varsinkin koska näille maiden sisäisille pöjekteille öljy-johteisten polttoaineiden hinta on joka tapauksessa lähellä nollaa. Kuten Fidel Castro mo-toksi lainatuissa muistelmissaan pohtii, Neuvostoliiton autokannan huono polttoainetalou-dellisuus saattoi olla seurausta siitä, että bensaa syntyi raskaampien polttoaineiden tuo-tannon sivutuotteena joka tapauksessa liikaa: siksi autojen bensankulutuksesta ei ollut mitään järkeä huolehtia (Castro 2008, s. 357).

Tämä hyvin inhimillinen ja irrationaalinen politiikka, joka johtaa huonoon energiatehok-kuuteen, johtaa myös markkinailmiöön, joka kerta kerran jälkeen näyttää tulevan yhtä suurena yllätyksenä kuin talvi syksyisille autoilijoille. Öljyntuottajamaiden viennin lasku on niiden huipputuotannon ohittamisen jälkeen paljon jyrkempi kuin pelkistä geologisista tuotantoluvuista voisi kuvitella. Tuotannon kasvaessa tuottajamaan hyvinvointi ja oma öljynkulutus kasvavat, eikä tätä kasvua tietenkään olla ensimmäisenä kuristamassa, kun huipputuotanto ohitetaan. Mieluummin vähennetään vientiä. Tuotanto laskee, oma kulu-tus kasvaa: vienti laskee jyrkästi. Näin esimerkiksi Iso-Britannia onnistui siirtymään huip-putuotantohetkensä jälkeen muutamassa vuodessa öljyntuottajamaaksi.

Viennin laskun jyrkkyys on erityisen pelottava seikka, kun muistetaan, että valtava leijon-nanosa kaikista öljyntuottajamaista on huippunsa ohittanut ja laskunsa aloittanut. Jos Persianlahden öljyntuottajamaat toteuttavat Iso-Britannian mallia viennin laskun jyrkkyy-dessä, voivat kansainväliset öljymarkkinat kuivua ällistytävän nopeasti. Toistaiseksi öljyn vienti on ollut houkuttelevinta, mutta oma kulutus on vahva vaihtoehto. Jos Iranin ydinvoimahankkeita halutaan katsoa suopealla silmällä, niiden taustalla voi hyvinkin olla juuri tämä huomio. Vaikka Iran yhä on merkittävä öljynviejä, sen oman elintason kohottami-nen ja ylläpito öljyvarojen vähetessä vaatii energiainvestointeja, varsinkin jos öljyä tarvi-taan vientitulojen vuoksi.

Toinen, hiukan erilainen syy näkymättömän käden epäonnistumiselle on kemiallis-fysi-kaalinen, ja sellaisena jo periaatteessa klassisen talousteorian ulkopuolella. Klassisen ta-loustieteen mukaan tuotteille löytyy aina korvaaja kysyntä-tarjonta-mekanismiin kautta. Mutta on joukko hyödykkeitä, jotka eivät tottele tätä logiikkaa. Esimerkistä käy vesi. Jos kaikki vesi tulisi jotenkin käytettyä (esimerkiksi niin, että neste ei juotua palautuisikaan

kiertoon vaan lentäisi Jupiteriin), sille ei millään markkinoilla voisi tulla korvaajaa, koska vesi tarvitaan juuri sen kemiallisen koostumuksen vuoksi. Vaikka veden hinta nousisi kuinka korkealle ja aiheuttaisi "luovaa tuhoa", korvaava tuotetta ei syntyisi.

Samankaltainen logiikka koskee öljyä. Öljyn kemiallis-fysikaaliset ominaisuudet ovat osittain täysin korvaamattomat. Öljy sisältää tilavuusmittaa kohden ainutlaatuisen määrän energiaa, sitä on helppo varastoida, kuljettaa, siitä saadaan paljon erilaisia jalosteita ja parhaimmillaan sen tuottaminen on erittäin helppoa. Mikään muu yksittäinen raaka-aine ei tule lähellekään näitä ominaisuuksia.

Merkittävin yksittäinen öljyn huippuominaisuus on sen korkea EROEI-arvo (energy return on energy investment) eli öljyllä saadaan parhaiten nettoenergiaa tai energialisäystä. Vain parhaat hiiliesiintymät pääsevät lähelle öljyn nettoenergiaominaisuuksia, kaikki muut energialähteet ovat useita kertaluokkia heikompia. Viime vuosisadan alussa parhailla öljylähteillä arvellaan olleen EROEI 100:1, eli yhden öljytynnyrin työllä saatiin sata tynnyriä öljyä. Nyt tuotannossa olevien ja uusien öljylähteiden EROEI on paljon huonompi, koska parhaat lähteet on käytetty ensin. (Arvioiden mukaan Yhdysvaltain öljylähteiden EROEI laski jo 70-luvulla lukemiin 30:1 ja on nykyisin välillä 11:1 - 18:1 (Gagnon, N. Hall, C. & Brinker, L. Preliminary Investigation of Energy Return of Energy Invested for Global Oil and Gas Production. *Energies* (2009), 2(3) 490.) Muualla maailmassa, kuten Lähi-Idässä ja Venäjällä, EROEI luvut voivat yhä olla parempia.

Laskeva EROEI on syynä ilmiöön, joka ensikatsomalta vaikuttaa järjettömältä. Kaikilla öljy-yhtiöillä ei nimittäin mene kovin hyvin. Esimerkiksi Meksikon valtiollinen Pemex ilmoitti, että sen varallisuus on painunut tappioiden vuoksi miinuksien puolelle (www.reuters.com/article/idUSTRE6204U620100301) - Meksikon öljyntuotanto on jyrkässä laskussa. Shell myy jakeluketjuaan, jopa kolmannes on kaupan (www.telegraph.co.uk/finance/newsbysector/energy/oilandgas/7459217/Shell-to-sell-refineries-to-boost-output.html). Samaan aikaan myös viiden suurimman öljynviejän joukkoon kuuluva Venezuela on devalvoinut valuuttansa, mikä osaltaan kertoo öljyntuotannon kannattavuuden laskusta (www.reuters.com/article/idUSN096521320100109). EROEI:n heiketessä samana pysyvä absoluuttinen tuotantoluku tarkoittaa pienempiä energiavoittoja.

Kolmas seikka on, että luovaa tuhoa itse asiassa tapahtuu, mutta ei niinkään maiden sisällä kuin niiden välillä. Ehkä merkittävin geopolitiittinen muutos on öljynkulutuksen keikahtaminen Aasia-vetoiseksi. Kun OECD-maiden öljynkulutus on hienoisessa laskussa, ei-OECD maat poimivat kaiken markkinoille jäävän öljyn. Esimerkiksi Intian ja Kiinan kulutus on noin 9% vuosikasvussa. Tämän talven aikana ei-OECD-maista on tullut suurempi öljynkuluttaja kuin OECD-maista, ja Kiina on ohittanut Yhdysvallat Saudi-Arabian suurimpana öljynostajana. Tällä seikalla voi olla aivan ratkaiseva merkitys esimerkiksi Iranin tilanteen kannalta. Kiina on jatkuvasti 2000-luvun puolella solminut uusia yhteistyö- ja kauppasopimuksia Iranin kanssa.

Tämä on toinen monia yllättänyt seikka: rikkaat maat eivät ehkä olekaan itsestään selvästi herraina markkinoilla, koska Intian ja Kiinan kaltaisista maista löytyy riittävästi maksukykyisiä ostajia ja erityisesti talouskasvua lisäävää käyttöä fossiilille polttoaineille. Jos 5 suurimman öljyntuottajamaan vientikapasiteetti laskee tulevaisuudessa samaa vauhtia kuin välillä 2005-2008 ja jos Intian ja Kiinan öljyntuonti näistä maista kasvaa samaa vauhtia kuin 2005-2008, niin kahdeksan vuoden kuluttua viiden suurimman öljyntuottajamaan kaikki vienti menee Intiaan ja Kiinaan. Muualle ei riitä tippakaan. Kaikessa karuudessaan Cheney'n ja kumppaneiden 2000-luvun alussa asetetun energia-työryhmän

julkisuuteen vuotaneet suositukset saattavat osoittautua ennalta viisaiksi: öljymarkkinoilla raha ei välttämättä riitä, vaan tarvitaan sotilaallista läsnäoloa. Kasvutaloudet voivat olla halukkaampia maksamaan öljystä korkeampaa hintaa ja tekemään parempia ja pitkäaikaisempia yhteistyösopimuksia kuin taantumassa taistelevat OECD-maat.

Mitä seuraavaksi?

Ensimmäiset öljyhuipun jälkeiset vuodet ovat osoittaneet, että merkittävin öljyenergian korvaaja ovat "negawattit" eli kulutuksen lasku. Vaikka vaihtoehtoisten energialähteiden suhteellinen osuus koko energiakakusta kasvaa öljyn osuuden pienentyessä, ei niiden absoluuttinen tuotanto ole ainakaan vielä kokenut minkäänlaista piikkiä. Tähänkin löytyy yksinkertainen syy. Energiatuotannon lisääminen on hyvin energiaintensiivistä - esimerkiksi betonin tekeminen vaatii roimasti fossiilisia polttoaineita. Siksi korkean energianhinnan ja pahan velkaantumisen (eli pääomapulan) olosuhteissa uuden energiatuotannon rakentaminen on erittäin kallista, vaikka se pitkällä tähtäimellä nähtäisiin tarpeelliseksi.

Selkein esimerkki on ydinvoima. Ydinvoiman rakentaminen vaatii investointeja ja pitkäjänteisyyttä, johon markkinatoimijoilla ei oikeastaan ole mahdollisuuksia (jo vakuutusmaksut yksistään tekevät markkinaehtoisen ydinvoiman liian kalliiksi). Niinpä ydinvoimaa voidaankin lisärakentaa vain valtion rahoilla, kuten Suomessa (jossa Ranskan valtion omistama Areva rakentaa voimalaa, jonka tilaajan TVO:n lainan takasi Ranskan valtio (www.hs.fi/english/article/EU+Commission+investigates+financing+of+Olkiluoto+nuclear+plant/1135222558408) eikä edes uusi ydinvastuulaki edellytä voimalalta realistista ja markkinaehtoista vahinkovakuutusta (www.vihrealanka.fi/node/1216) ja Kiinassa. Toiminnassa olevien voimaloiden määrä on maailmassa reaktorien ikääntymisen myötä kääntymässä laskuun (Mytle Schneider, Steve Thomas, Antony Froggatt, Doug Koplow (August 2009). The World Nuclear Industry Status Report 2009 Commissioned by German Federal Ministry of Environment, Nature Conservation and Reactor Safety, pp. 5-6.), eikä Olkiluoto 3:n aikataulu lupaa hyvää ydinenergian tulevaisuudelle.

Toinen tärkeä öljyn korvaaja on hiili. Hiilen EROEI on lähinnä öljyn lukuja ja hiiltä on vielä runsaasti saatavilla. Kiinan ja Intian hiilenkäyttö kasvaa vielä öljynkulutustakin nopeammin. Tämä on myös syynä siihen, että globaalit hiilidioksidipäästöt eivät ole laskeneet, vaika öljyn poltto väheneekin. Taloudellisesti hiili toimii, mutta ekologisesti öljyn korvaaminen hiilellä on arveluttavaa.

Negawattien lisäksi hajautetulla ja pienimuotoisella energiantuotannolla on eniten potentiaalia. Paineet sen kasvattamiseksi länsimaissa ovat kuitenkin edelleen lähinnä järjen diktaatteja, eivät suoraan taloudellisia välttämättömyyksiä. Energiajärjestelmän suurempi mullistus on vielä miljoonien öljytynnyrien päässä, mutta vuosissa mitattuna ei kovin kaan kaukana. Kiinan ja Intian kulutuksen kasvuun liittyvä "8 vuoden skenaario" antaa karkean mitan.

Ekososialismi tai barbaria

Jukka Peltokoski

Sosialistisen blokin murruttua vasemmiston strategiaa on vaivannut skitsofreenisuus. Yhtäältä ay-vetoinen palkkakilpailu, toisaalta kulttuurivasemmiston humanit arvot. Yhdellä kädellä on otettu, toisella aneltu. Epäpyhän allianssin puitteena on toiminut kapitalismin analyysin ja antagonismin korvautuminen ihmiskasvoisen markkinatalouden vaateella.

Žižekin ihmiskasvoista sosialismia koskevaa kommenttia mukaillen, ajatus ihmiskasvoisesta markkinataloudesta vain peittelee kapitalismin todellisia hirviön kasvoja. Elämme kapitalismin yleistä kriisiä. Viimeistään sen pitäisi paljastaa kaikille kapitalismin todelliset kasvot. Ei ole mitään ihmiskasvoista markkinataloutta - eikä tule. Vaihtoehdot ovat ekososialismi tai barbaria.

Kapitalismin loppu

Žižek paikantaa kirjassaan *Politiikkaa idiootti!* neljä lähtökohtaa nyky-yhteiskunnan antagonistisille vastakkainasetteluille (jotka mielenkiintoista kyllä viittaavat kaikki muualle kuin perinteiseen palkkatyöläisyyteen): ekologinen katastrofi, yksityisomistuksen yhteensopimattomuus henkisen työn tuotteiden kanssa, uusien teknologioiden yhteiskunnalliset seuraukset sekä uudet apartheidin muodot. Koska yksi vasemmiston akuuteista haasteista on oman ympäristönäkökulman luominen, rajaan näkökulman tässä kysymykseen ekologiasta.

Sen sijaan että ympäristökysymyksiä sovitetaan ulkokohtaisesti osaksi vasemmistolaista politiikkaa, ikään kuin sen laajennukseksi tai täydennykseksi, olisi avattava teoreettista keskustelua siitä, missä suhteessa ekologinen ja sosiaalinen rakennemuutos ovat osa samaa vapautumista kapitalistisen palkkatyöyhteiskunnan rautahäkistä. Ympäristökysymysten ratkaiseminen on mahdollista vain osana kapitalismikriittistä projektia samalla kun ympäristökriisi paljastaa kapitalismin (yhden) Akilleen kantapään.

Ympäristökysymys mobilisoi jatkuvasti valtavia määriä ihmisiä kyseenalaistamaan kapitalistisen talousjärjestelmän logiikan sekä kehittämään vaihtoehtoja elämänmuotoa. Vasemmisto ei voi ylenkatsoa tätä joukkovoimaa. Sen ei niin ikään pidä vähätellä ympäristöväen esiin nostamia teemoja, saati asettaa niitä työväkeä vastaan. Sen on sen sijaan esitettävä oma artikulaationsa ympäristökysymyksistä ja niiden ratkaisusta. Sen on esitettävä sosiaalinen analyysi huolenaiheista, jotka usein ilmenevät ensi kädessä vain moraalisenä närkästyksenä "pahaa rahaa" vastaan.

Tarkoittaako punavihreys vasemmiston lähentymistä vihreisiin? Tuskinpa, ja tämä olisi myös ratkaiseva virhe, sillä vihreäthän ovat läpi viime vuosien pelkästään oikeistolaistuneet. 1990-luvun autonominen ja radikaaliekologinen liikehdintä oli sympaattista vihreitä

kohtaan ja vihreät osasivat kuunnella uusia avauksia. Menneisyyden imagostaan, vanhentuneesta organisaatiomallistaan ja hallitusvastuustaan rampautuneeseen vasemmistoon liikeaalto teki lähinnä eroa. Uuden vasemmiston voi odottaa kehittyvän joksikin muuksi kuin hymypoikien tai -tyttöjen liikkeeksi.

Vasemmistosta on tultava brutaali kapitalismin vastainen ympäristöpuolue, joka ei peräänkuuluta vaihtoehtoista kuluttamista tai henkilökohtaista puhtautta, vaan toimeenpäänee ekologista tuotantoa tavalla, jonka taantumus tulee epäilemättä nimeämään "ekosotalinismiksi" kun ei muutakaan voi.

Tähän vasemmisto tarvitsee omaa ympäristöteoreettista lähestymistapaansa. Punavihreyden metafora tai pelkkä rationalistinen asiakohtaisuus ei linjarakennukseen riitä. Katse kääntyy kansainväliseen virtaukseen, joka tunnetaan nimellä ekososialismi.

Tai barbaria

Korostan jälleen kerran, etten perää ideologista sitoumusta mihinkään "ismiin". Kuitenkin ekososialismin nimissä on tehty kansainvälistä teoreettista työtä nimenomaan työväenluokkaisen ympäristöajattelun puolesta.

Hahmotan ekososialistisen ohjelman luonteeltaan kaksoisstrategiaksi. Toisen tason muodostaa autonominen kansalaistoiminta, toisen julkisen vallan käyttö. Karrikoiden kuva voisi näyttää seuraavalta.

Autonomian tasolla rakennetaan antagonistisia liikkeitä ja työpaikkakamppailuja sekä luodaan uutta vertaistuotannon yhteiskuntaa, joka tarkoittaa vapaata internettiä, commonseja, osuuskuntia, ekokyliä sekä urbaaneja väen taloja. Näissä ihmiset luovat itsenäisesti uusia sosiaalisen vuorovaikutuksen ja toimeentulon muotoja. Autonomian taso on yhteiskunnallisten konfliktien, joukkoälyn ja sosiaalisen innovaation valtakuntaa.

Kun prekariaattikeskustelussa on joskus kirjoitettu, ettei prekariaatilla ole mitään tekemistä työsuhteiden juridisen muodon kanssa, sillä on viitattu juuri tähän ihmisten itsenäiseen voimaan rakentaa kapitalistisen yhteiskunnan tuolle puolen viittaavia elämänmuotoja ja kamppailuja. Jotkut haukkuvat näitä "epämääräisiksi", mutta miten uuden rakentaminen voisi olla "määräistä" (paitsi jos halutaan vain sopeutua annettuun, kuten palkkatyön ja valtion nimissä käydyt kamppailut ovat valitettavan usein tehneet). Joku voi haukkua tätä "liberalismiksi", mutta itse olen tottunut puhumaan siitä työväen autonomiana. Byrokraattinen viranomaisvalta ei perimmiltään uusinna kuin kyykytystä.

Julkinen valta turvaa autonomiaa asettumalla määrätietoisesti jatkuvan talouskasvun pakkoa vastaan. Autonomia vaatii aikaa. Se vaatii vapautumista palkkatyöpakosta, jatkuvasta kiireestä ja muusta hiostuksesta. Siksi julkisen vallan tasolla on toimittava perustulon, perusturvan ja työn jakamisen puolesta. On julkisen vallan asia downshiftata ("koh-tuullistaa") yhteiskunta, ei yksilöiden, eikä varsinkaan vähävaraisten.

Mutta on myös julkisen vallan asia investoida uusiin vihreisiin teknologioihin ja muuhun ekologiseen infrastruktuuriin. Siinä missä kapitalistisen talouskasvun kyseenalaistaminen tulee olemaan kova pala ay-liikkeelle, joka on vuosikymmeniä rakentanut oikeutuksensa ylijäämän jakamisesta kilpailemisen varaan, tarjoaa uuden infran rakentaminen myös uuden työllistämisen ja teollistamisen mahdollisuuksia.

Omaksumalla Green New Dealin edistyksellisimpiä elementtejä on mahdollista synnyttää ainakin jonkin verran uusia työpaikkoja ja uutta osaamista. Uuden energiateollisuuden lisäksi sitä voi syntyä yhdyskuntasuunnittelussa ja rakentamisessa. Verotuksella ja kuluksella ei lopulta kuin ohjailta materiaalivirtoja. Ekologinen yhdyskuntarakenne pelastaa jo lähtökohtaisesti paljon enemmän.

Kolmas julkisen vallan tehtävä on parlamentaarinen kamppailu niukoista resursseista kapitalistiluokan edustajien kanssa. On pidettävä kiinni tasa-arvon toteutumisesta, kuten julkisista palveluista ja korvattava yksityistä kulutusta julkisella kulutuksella, kuten hallulla joukkoliikenteellä. Downshiftataan eliitit ja taataan säädyllinen peruselintaso jokaiselle.

Barrikadedustus

Parlamentarismien ydintehtävä ei ole niinkään porvarillisen valtion lainsäädännön kehittäminen, vaan sen mädännäisyyden paljastaminen. Vasemmistolaisten edustajien pitäisi tehdä härskisti vallan kamarien Reality Showta. Koska porvarillinen media ei tätä kuitenkaan näytä, on rakennettava uutta mediaa. Nykytilanne on täysin naurettava kun jopa Ylen johdossa istuu kokoomuksen luottomies. Jos autonomian tasolla on mahdollisuus positiiviseen rakennustyöhön, ollaan julkisen vallan puitteissa ennemminkin "negatiivisen työn" alueella.

Ymmärrän, että vasemmisto painii edelleen vanhaa reaalisosialismia koskevien inhottavien mielikuvien kanssa, mutta pidän silti vääränä ajatusta siitä, että vasemmistolainen ohjelma muotoiltaisii "vapauskielelle", kuten esimerkiksi Vasemmistoliiton tavoiteohjelmaluonnoksessa ja joissain muissa viimeaikaisissa kommentteissa. Autonomia pitää kiinni vapaudesta joka tapauksessa, vasemmiston on nimettävä julkisia vihollisia. Tällä en tarkoita, että olisi mitään hyötyä usuttaa ihmisiä toisiaan vastaan kaunaisina ja katkerina "luokkina", vaan sitä, että on yhteiskunnallisia rakenteita, joiden olemassaolo tuottaa jakautumista luokkiin - ja suhteessa näihin rakenteisiin on olemassa poliittisesti vastuullisia päättäjiä.

Vasemmisto ei voi taata talouskasvun jatkuvan. Vesakeskisille ei enää tulevaisuudessa anneta tilaa toteuttaa business-unelmiaan, eikä pikkuporvarilliselle kulutusjuhla ole tarvetta. Sen sijaan vasemmisto voi luvata taatun ja kohtuullisen, mutta maltillisen ja tasa-arvoisen, elintason. Se voi luvata kiireetöntä elämäntapaa, sosiaalista asuntorakentamista, toimivan julkisen liikenteen ja vastaavia elämän perusedellytyksiä, jotka - jos olemme onnekkaita - estävät kapitalismin yleistä kriisiä muuttumasta täydeksi barbariaksi.

Tuleeko tällainen sitten tuhoamaan paljon puhutun ihmisten "yritteliäisyyden"? Ei tietenkään. Yhtä vesakeskistä kohden meillä on satoja intohimoisia ihmisiä, jotka eivät voi toteuttaa itsellisyyden unelmiaan nimenomaan siksi, että monopolistiset suuryritykset ja ketjut hallitsevat markkinoita. Paikallisille ja persoonallisille ratkaisuille lähiruoasta sosiaalipalveluihin on tehtävä uutta tilaa, ja se tapahtuu nimenomaan torppaamalla kaiken maailman junttiliikemiesten toimintamahdollisuudet.

Samalla vasemmisto voi profiloitua elintason sijasta elämänlaadun ja kulttuurisen rikkauksen voimaksi: vapaa internet, vapaa sana, avoin päätöksenteko, avoin verkko, avoimet tekijänoikeudet, tuettu kulttuuri ja yhteiskunnallinen koulutusjärjestelmä.

Miltä vasemmistolaiset artikulaatiot ympäristökysymyksistä voisivat näyttää? Otetaan esimerkiksi ydinvoima. Ydinvoima on sosiaalidemokraattinen vaihtoehto, jolla kyetään vain vakauttamaan (hätäisesti) kapitalismin kriisiä. Ydinvoima tarkoittaa irrationaalisen mittakaavan riskejä tuhansille tuleville sukupolville. Lisärakentaminen pelaa täysin rikkaiden globaalifirmojen pussiin kun taas riskit kaatuvat suomalaisten ja lähinaapureiden harteille.

Ydinvoimaan investoiminen ei luo merkittävästi työpaikkoja tai osaamista, vaan on pois uudelta teknologiakehitykseltä. Ydinvoimaa rakennetaan lähinnä siksi, että Suomi voisi osallistua kansainväliseen energiabisnekseen. Teollisuus ammattiyhdistyspomoja myöten vakuuttaa tarvitsevansa "halpaa" ydinvoimaa työllisyyden ylläpitämiseksi, mutta miten teollisuus on muka sitoutunut suomalaiseen työvoimaan. Ei mitenkään. Markkinat vievät tuotantolaitoksia globaalilla tanssilattialla, eikä ydinvoiman lisärakentaminen takaa perimmiltään muuta kuin, että Suomesta voidaan tehdä halpojen resurssien periferia.

Sähkö on tavaraa ja ydinvoima teknologiaa, joka edellyttää valtavia pääoman kasaumia sekä jyrkästi hierarkkisia organisaatiomuotoja. Uusiutuviin energiamuotoihin investoiminen on sijoitus pääoman hajauttamisen, demokraattisemman yritysverkoston, turvallisemman teknologian ja uuden suomalaisen osaamisen puolesta. Kysymys ydinvoimasta on malliesimerkki siitä, miten valinnat eri teknologioiden välillä ovat myös valintoja erilaisten sosiaalisten rakenteiden välillä.

Ydinvoiman kannattaminen on siis puhtaasti konservatiivinen vaihtoehto, joka ilmentää lähinnä tunteellista sitoumusta "kovaan" teknologiaan. Realiteetteja on tässä suhteessa taivutettava täysin päinvastaiseen suuntaan kuin porvarihallitus haluaisi. Julkinen panostus uusiutuviin energiamuotoihin on mitä punaisin vihreä teema ja ydinvoima ratkaiseva hallituskysymys.

Brutaaliekologia

Vasemmiston on ympäristöanalyysissään keskityttävä tuotannon uudelleen organisointiin, ei kulutukseen. On myös oltava kategorisia. Emme tarvitse lisää ydinvoimaa siksi, että sen rakentaminen on aivan liian hidasta ja jopa suhteellisen merkityksetöntä ekokatastrofin torjumiseksi. Päästöjä on vähennettävä nyt, ei kymmenien vuosien päästä. On uusittava rakennuskantaa, tehostettava ja säästettävä. Ydinvoiman vaikutus päästöjen alentamiseen olisi vain muutamia prosentteja.

Ei ylipäätään pitäisi tuudittautua uskomaan, että pääoman energiannälkä tulisi koskaan tyydytettyä. Voimme rakentaa lisää ydinvoimaa nyt ja hetken päästä sitä on rakennettava vielä enemmän lisää. Kapitalismi on talousmuoto, joka ei yksinkertaisesti mahdu rajalliselle planeetalle.

Vihreillä on kieltämättä reilu etulyöntiasema ympäristöasiantuntemuksessa, mutta ei vasemmiston tarvitse vihreitä matkia. Näin on yksinkertaisesti jo siksi, etteivät vihreät ole ympäristökeskustelun pääasiallisia tuottajia. Sitä ovat ympäristöjärjestöt ja ekologiset liikkeet. Näitä vasemmiston on kuunneltava, niin kuin sen on kuunneltava kaikkia edistysellisiä yhteiskunnallisia kamppailuja.

On harhaluulo, että vähävaraiset olisivat ekologisen tuotantomuodon rakentamisen tiellä. Näin ei ole, jos rakennemuutos kytketään tiiviisti toimeentulon takaamiseen, eikä lähtökohtana ole "maailman muuttaminen" tai "parantaminen" tai muu "hyvien ihmisten" idea-

lismi, vaan elonjäämiskamppailu ja sosiaalinen muutos. Vasemmiston on toimittava kansalaisliikkeiden parissa sekä artikuloitava kamppailut puoluepoliittisella tasolla. Negatiivisen työn on tehtävä selväksi, mitkä tahot ja rakenteet estävät tarvittavien muutosten toteutumista.

Tässä vasemmistopuolueen on tietysti tavoiteltava määräysvaltaa suhteessa valtiokoneistoon, mutta on muistettava, ettei puolue työ ole valmistautumista rynnäkköön. Nykyinen oikeistohallitus on laittamassa kiireellä kaiken paskaksi. Jälkien siivoaminen on seuraavien hallitusten paskaduuni.

1990-luvulla vasemmisto menetti huomattavasti kannatustaan osallistumalla laman jälkeiseen hallitukseen. Vasemmiston uudistustyö on vasta päässyt vauhtiin. Skenaario, jota emme varmasti halua, on kansa kadulla ohjelmallisesti sekavaa vasemmistoa vastaan. Oppositio ei ole nyt välttämättä huono paikka rakentaa porvariston kumoamista yhdessä nousevien kansalaisliikkeiden ja työpaikkakamppailujen kanssa.

Kirjallisuus

Slavoj Žižek: *Politiikkaa idiootti! Vastakkainasetteluja Žižekin kanssa*. Into Kustannus, 2009.

Mitä on ekososialismi?

Käännös ja esipuhe: Jukka Peltokoski

Ekososialismi, vihreä sosialismi tai sosialistinen ekologia ovat nimiä yhteiskuntateorialle, joka yhdistelee marxilaisia, sosialistisia, ekologisia sekä vaihtoehtoiseen globalisaatioon liittyviä lähestymistapoja. Ekososialistit ajattelevat, että sosiaalinen epätasa-arvo, köyhyys sekä ympäristöongelmat juontavat kapitalistisen järjestelmän jatkuvasta laajentumisesta, jota kapitalistiset organisaatiot palvelevat kansalaisyhteiskunnan, valtiovalan sekä ylikansallisten organisaatioiden tasolla.

Tämä artikkeli esittelee ekososialistista suuntausta. Se pohjautuu pitkälti aiheen englanninkieliseen esittelyyn Wikipediassa. Se ei edusta kirjoittajan näkemystä; itse asiassa suhtaudun esitykseen kriittisesti. Se jättää mitättömälle käsittelylle kysymyksen julkisen vallan roolista ekologisen ja tasa-arvoisen infrastruktuurin luomisessa. En siis ihmettele, jos jotkut kokevat, että ekososialismissa on liian vähän sosialismia. Tässä täytyy muistaa sekin, että maailmalla sanaa sosialismi käytetään vapaammin ja vapautuneemmin kuin Suomessa.

Painotukseen vaikuttaa paljolti se, että esittely viittaa runsaasti Joel Kovelin näkemyksiin. Tämän lähestymistapa on hyvin yhteisöllinen ja "prodemokraattinen". Sen viitekehyksenä on globaali oikeudenmukaisuusliike, ei antagonismi tai vaikkapa ilmastomuutoksesta tai öljyn loppumisesta johtuva ekologisen rakennemuutoksen absoluuttisen kiireellinen välttämättömyys. Pidän kuitenkin tärkeänä esitellä suuntausta, koska arvelen, että se voi jännevöittää "punavihreän" vasemmiston rakennustyötä ja rikastuttaa sen näkemystä ympäristötoiminnasta. Kukin voi miettiä julkisen vallan roolia itsenäisesti.

Keskeisen teoreettisen kysymyksen ja mahdollisen kipupisteen ekososialismissa muodostaa käyttöarvoja korostava näkökulma. Vaarana on, että käyttöarvon käsitteestä päädytään "autenttisen työn" idealismiin. Toisaalta vielä ongelmallisempaa on, jos kapitalismia vain "vastustetaan" tai halutaan vain abstraktia "valtaa" ilman, että asetetaan kysymys jälkikapitalistisen työn substantiaalisista lähtökohdista. Ekososialismi onnistuu ehkä tuomaan esille joitain tähän liittyviä välttämättömiä puolia.

Teksti on kirjoitettu sitä silmällä pitäen, että se on helppo julkaista myöhemmin suomenkielisessä Wikipediassa.

Historia

Ekososialistit ovat kriittisiä suhteessa moniin vihreän liikkeen ja sosialismin versioihin, niin menneisiin kuin nykyisiin. Ekososialistit jakavat vihreän liikkeen lähtökohtia, mutta omaavat selkeän kapitalismin vastaisen näkemyksen. Marxilaisuus on useita yhdistävä viittauskohde. Ympäristöajattelun konservatiiviset kriitikot, kuten [Warren T. Brookes](#) ja

[Petr Beckmann](#) [2][3][4], pilkkaavat ekososialistien olevan vesimeloneja, jotka ovat vihreitä päältä mutta punaisia sisältä.

Ekososialistit kritisoivat usein byrokraattisia ja elitistisiä sosialismin teorioita, kuten maoismia, stalinismia sekä [byrokraattista kollektivismia](#) ja [valtiokapitalismia](#). Ekososialistit sitovat sosialismin ja ekologian yhteen tavalla, joka pyrkii säilyttämään ensimmäisen aallon sosialismin vapaudellisen lähestymistavan.

Tavoitteena ekososialisteilla on maailma, jossa tuotantovälineet ovat yhteisomistuksessa ja tuotanto on vapautettu sukupuolten välisestä epätasa-arvosta sekä rasismista ja organisoitu vapaiden tuotannollisten yhteenliittymien perustalta. Ekososialistit asettavat käyttöarvon vaihtoarvoa vastaan, korostavat [commonseja](#) sekä rakentavat "ennalta hahmottelevia projekteja" (prefigurative) valtiottomaan ja kapitalismin jälkeiseen yhteiskuntaan.

Ekososialistisen Marx-tulkinnan mukaan Marx ei ollut sellainen [produktivist](#), jollaiseksi hänet on niin environmentalistien kuin sosiaaliekologien ja sosialistienkin parissa usein laskettu.

Jotkut ekososialistiset ajattelijat, kuten [John Bellamy Foster](#) [16] ja [Paul Burkett](#), [17] ovat analysoineet Marxin kommentteja ihmisen ja luonnon välisestä "aineenvaihdunnasta", kuten myös siitä, kuinka "maailman yksityisomistus joidenkin yksilöiden toimesta tulee näyttäytymään yhtä absurdina kuin toisen ihmisen yksityinen omistaminen" ja että yhteiskunnan täytyy "antaa se [planeetta] tuleville sukupolville huolehditussa kunnossa". [1] Toiset kuitenkin katsovat, että Marx käsitteli luontoa pelkkänä resurssina työlle. [12]

Ekososialismin lähtökohtien varhaisena hahmottelijana pidetään [William Morrisia](#), englantilaista novelistia, runoilijaa ja suunnittelijaa. [19] Morris esitteli ekososialistiset ajatuksensa julkaisuissa [Social Democratic Federation](#) ja [Socialist League](#). [20] Venäjän vallankumouksen jälkeen esiintyi environmentalisteja ja ympäristötieteilijöitä, jotka yrittivät yhdistää ekologisen ajattelun bolshevismiin. Heidät puhdistettiin myöhemmin Neuvostoliiton Kommunistisesta Puolueesta. Eryityisesti Joseph Stalin hyökkäsi luonnontieteilijöitä ja ekologiaa vastaan. Neuvostoliitto otti viralliseksi totuudekseen "lysenkolaisuuden", pseudotieteilijän ja biologin [Trofim Lysenkon](#) opin, joka ei tunnustanut ekologisten resurssien rajallisuutta. [12]

Nykyisessä muodossaan sosialismin ja ekologian välisen suhteen teoreettinen kehittäminen alkoi 1970-luvulla uuden ympäristöliikkeen myötä. [Barry Commoner](#) muotoili vasemmistolaisen vastauksen Kasvun rajat -raportille korostaen teknologioiden merkitystä ympäristötuholle väestönkasvun sijasta. [22] Itäksalainen dissidentti kirjailija ja aktivisti [Rudolf Bahro](#) julkaisi sosialismin ja ekologian suhdetta käsittelevät kirjat *The Alternative in Eastern Europe* [23] ja *Socialism and Survival* [23] sekä promotoi "uuden puolueen" puolesta. Kirjat johtivat pidätykseen, joka huomioitiin laajalti maailmalla. Australialaiset marxistit [Alan Roberts](#) ja Ted Trainer esittivät omilla teoksillaan kapitalismin olevan järjestelmä, joka luo yhä uusia haluja, vaikka se ei kykene tyydyttämään ihmisten tarpeita.

1980-luvulla avaintapahtumia ekososialismin saralla oli aikakauslehti *Capitalism, Nature, Socialism* perustaminen. Ensimmäinen numero ilmestyi 1988. Lehdessä vaikutti muun muassa sellaisia nimiä kuin James O'Connor, Carolyn Merchant ja Paul Burkett.

Vuonna 1991 australialainen puolue [Democratic Socialist Party](#) alkoi julkaista lehteä nimeltä [Green Left Weekly](#). Vuonna 1990 puolue julkaisi kattavan poliittisen ohjelmansa kirjana nimeltään "Socialism and Human Survival". Kirjasta ilmestyi toinen ja laajennettu

editio vuonna 1999 nimellä "Environment, Capitalism & Socialism".[28]

1990-luvulla aktiivisia ekososialisteja olivat myös feministiset sosialistit Mary Mellor [29] ja [Ariel Salleh](#) [30]. Etelässä mobilisoituneiden liikkeiden vaikutuksesta ekososialismin kentällä on keskusteltu enenevästi "köyhien environmentalismista" tarkoittaen sosiaalisen oikeudenmukaisuuden näkökulmaa ympäristökysymyksiin. Viimeisimpänä tämän virtauksen ilmentymänä voi pitää Kööpenhaminan ilmastokokouksessa mobilisoitunutta ilmasto-oikeudenmukaisuusliikettä. David Pepper julkaisi työnsä *Ecosocialism: From Deep Ecology to Social Justice* vuonna 1994.[31]

Vuonna 2001 [Joel Kovel](#) sekä [Michael Löwy](#) julkaisivat tekstin *An ecosocialist manifesto*, joka kartoittaa mahdollisuuksia ekososialistisen ajattelutavan levittämiseksi.[20] Kansainvälinen ekososialistinen verkosto perustettiin vuonna 2007 Pariisissa.[32] Verkosto järjesti toisen kansainvälisen konferenssin Brasiliassa vuonna 2009. Konferenssi julkaisi Belemn ekososialistisen julistuksen.

Kovelin and Löwyn ekososialistisen julistuksen sanoma on, että niin ekologiset kriisit kuin sosiaaliset ongelmatkin johtuvat kapitalistisesta kasautumisesta, jolle luonto on pelkkä resurssi ja ihmiset pelkkää työvoimareserviä tai kuluttajia. Toiset ekososialistit, kuten [Derek Wall](#), keskittyvät globaalin etelän tilanteeseen ja analysoivat, kuinka globalisaatioksi kutsuttu kapitalismin vaihe on pakottanut etelän tuottamaan vientiin tarkoitettuja lajikkeita, jotka sitten vievät resursseja muilta tuotannon muodoilta ja lisäävät nälänhätää. Myös metsiä hakataan ja yhteispeltoja suljetaan yksityiseen käyttöön, mikä erottaa paikallisia heidän tuotantovälineistään ja lisää köyhyyttä.[19]

[Ramachandra Guha](#) ja Martinez-Alier syyttävät puolestaan globalisaatiota jätteiden ja saastuttamisen lisäämisestä ja jätteiden dumpaamisesta puolustuskyvyttömille alueille, kuten kolmanteen maailmaan.[11] Toiset ekososialistit ovat huomauttaneet edelleen, että kapitalismi kohtelee epätasa-arvoisesti myös pohjoisen köyhiä ja synnyttää vastareaktiota, kuten USA:n ympäristöoikeudenmukaisuusliike, jonka toimijat tulevat työväenluokasta ja etnisistä ryhmistä ja ovat nostaneet esille, kuinka jätteiden dumpaus, suuret tieprojektit ja jätteidenpolttolaitokset sijoittuvat vähävaraisten asuinalueille.

Ekososialistit suhtautuvat yleensä kriittisesti kapitalismin eliittiteorioihin. Tällaisten mukaan on mahdollista määritellä jokin sosiologinen luokka tai vastaava ryhmä ihmisiä, jotka päättävät ikään kuin salaliittona yhteiskunnallisen järjestelmän organisoinnista siten, että järjestelmä tyydyttää ennen kaikkea heidän tarpeensa ja henkilökohtaiset intohionsa. Sen sijaan ekososialistit korostavat yhteiskunnan uusiutuvan systeemisenä kokonaisuutena, joka on ladattu epäpersoonallisilla voimilla.

Kovel käyttää esimerkkinä systeemisyydestä [Bhopalin teollisuusonnettomuutta](#). Monet yhtiövallan tarkkailijat syyttävät onnettomuuksista ylimmissä päättävissä asemissa olevia henkilöitä. Kovelin mukaan ratkaisevaa oli kehityskulku, jossa Bhopalissa toimineen [Union Carbiden](#) myynti ensin laski ja syntyi tappioita. Osakemarkkinoiden tilanteesta johtuen tämä kääntyi pudotukseksi osuusarvoissa, mikä johti siihen, että osakkeenomistajat alkoivat myydä sijoituksiaan. Tämä heikensi yhtiötä ja johti kulujen leikkauksiin, mikä puolestaan rapautti turvallisuusjärjestelyjä. Tämä ei Kovalin mukaan tehnyt Bhopalin onnettomuutta välttämättömäksi, mutta se kertoo kapitalistisen logiikan vaikutuksesta ekologisten ja yhteiskunnallisten riskien kasvattamisessa.[12]

Käyttöarvon näkökulma

Ekososialismin kentällä keskustellaan paljon Marxin teoreettisesti muotoilemasta käyttö- ja vaihtoarvon välisestä ristiriidasta. Esimerkiksi Kovelin mukaan kapitalistisessa markkinataloudessa meidän on myytävä työvoimaamme ja muita tavaroita voidaksemme tyydyttää tarpeemme ostamalla toisia tavaroita. Varmistaaksemme oman selviytymisemme meidän täytyy vakuuttaa ihmiset ostamaan meiltä. Toisin sanoen tavaroita tuotetaan vaihtoon, ei jotain määrättyä käyttöyhteyttä varten. Kärjekkäimmillään ristiriita johtaa tilanteeseen, jossa perustarpeisiin liittyvät toimet, kuten läheisten hoitaminen, muuttuvat "kannattamattomiksi" ja jäävät tekemättä samalla kun jotkut tienaaavat omaisuuksia tavaroilla, joiden käyttöarvo on synnytetty puhtaasti markkinoinnin luomilla mielikuvilla. [12]

[James O'Connor](#) on puolestaan lisännyt toisen ristiriidan Marxin alkuperäiseen taloudelliseen ristiriitaan. Hänen mukaansa kapitalismi johtaa ekologiseen tilanteeseen, joka uhkaa, kuten Marxin dialektiset ristiriidat, järjestelmän itsensä olemassaoloa. Kapitalistisissa puitteissa ongelmaa yritetään ratkoa ennen kaikkea innovoimalla uusia teknologioita, jotka kuitenkin johtavat vain yhä uusiin ristiriitoihin. Kapitalismin täytyy jatkaa aineellista kasvua, mikä ei kuitenkaan ole mahdollista rajallisella planeetalla. O'Connorin mukaan kapitalismi on joustava siirtymään tuhoamastaan ekosysteemistä toisen kimppuun, mutta globalisaatio on johtamassa tilanteeseen, jossa uusia ekosysteemejä ei yksinkertaisesti enää ole.[43]

Suhde muihin liikkeisiin

Ekososialistien keskuudessa on ristiriitoja, jotka juontuvat ympäristöliikkeen ja sosialististen liikkeiden välisestä jännitteestä. Jotkut ekososialistit, kuten ryhmittymä [Socialist Resistance](#), argumentoivat, että lähes kaikki hyödykkeet pitäisi organisoida rationaalisesti ja jakaa valtion toimesta. Sen sijaan itseorganisoituvien verkostojen voimaa painottavat ekososialistit korostavat hyödykkeiden jakamista esimerkiksi kirjastoperiaatetta laajentamalla. Käytännössä suuntausten välille on kehittymässä synteesi, joka korostaa teollisuuden demokraattista säätelyä ympäristönormien puitteissa, joidenkin teollisuudenalojen kansallistamista, paikallista demokratiaa sekä tuotannollisten yhteenliittymien ja kirjastoperiaatteen laajentamista. [44]

Ekososialistit kritisoivat monia vihreän liikkeen jäseniä kapitalismin vastaisen analyysin puutteesta, toimimisesta vallitsevan kapitalistisen ja valtiollisen järjestelmän ehdoilla sekä voluntarismista ja uskosta teknologisiin ratkaisuihin. Perustavimmillaan kritiikki koskee sitä, ettei vihreä politiikka aseta tavoitteeksi työvoiman vapautumista sekä tuotantovälineiden ja tuottajien välisen erottelun lopettamista.[12]

Yleensä ekososialistit tunnustavat konformististen ratkaisujen hyödyllisyyden tietoisuuden kasvattamisessa sekä uskovat, että kamppailu ekologisesti kestävä tuotannon puolesta on kamppailua myös valtiovallasta, mutta kritisoivat suuntauksia, jotka eivät tee selvää pesäeroa kapitalistisiin voimiin. Ekososialistien esittämä voluntarismin kritiikki kohdistuu puolestaan sellaiseen ajatteluun, jossa korostetaan ihmisten ympäristöystävällisiä valintoja, muttei kyseenalaisteta rakenteita. Esimerkiksi kierrätysjärjestelmä - vaikka olisikin sinänsä välttämätön - osallistaa kansalaiset tarjoamaan ilmaista työvoimaa jätteenkäsittelylaitoksille, jotka tekevät roskilla bisnestä. Voluntarismi on ympäristöpolitiikkaa ilman kamppailua ja solidaarisuutta.[12]

Ekososialistit hylkäävät riittämättöminä myös "ympäristöliberaalien" uusia teknologioita korostavat ratkaisut. Ekososialistisen kannan mukaan teknologiat sisältävät yleensä vain yhä uusia aineelliset rajat ylittäviä ongelmia, eikä niillä kyetä hallitsemaan luonnon monimääräytyneitä ja ennustamattomia prosesseja. Teknologiat eivät ratkaise mitään sinälään, koska ongelmat eivät ole mekaanisia, vaan liittyvät tuotantoon ja yhteiskunnalliseen organisaatioon. Mikään uusi energiamuoto ei ole ratkaisu, sillä seurauksena olisi vain lisääntyvää aineellisten resurssien kulutusta, ei ekologisen kriisin ratkaisua. Ekososialistisesta näkökulmasta on ajettava sellaista yhteiskuntamuodon muutosta, joka johdattaa energian kulutuksen minimointiin.[12]

Kovelin mukaan ekososialistien on asetettava sekä "ekologista taloutta" että "valtavirran talouden ekologisia haaroja" vastaan, sillä näissä ei ole kyse yhteiskunnallisesta muutoksesta. Myöskään jälkismithiläinen näkemys kapitalismista, jossa pientuottajat vaihtavat vapaasti tavaroita toistensa kanssa ja jossa vallitsee itsesäätely sekä kilpailullisuus ei saa ekososialistien kannatusta. Tällaista koulukuntaa edustaa esimerkiksi [David Korten](#), joka uskoo kansalaisyhteiskunnan ja hallituksen säätelämään "reiluun markkinatalouteen". Kovelin mukaan kapitalismi kuitenkin laajentuu väistämättä kaikkien paikallisten tuotannollisten ratkaisujen yli.[12]

Kovelin mukaan vihreä talous on impotentti vastaus kapitalismille, joka laajentuu paikallisten tuotantoratkaisujen yli ja sisältää erilaisia alistuksen rakenteita, kuten luokka- ja sukupuolisuhteita. Kovel kritisoi myös niiden illusorista käsitystä historiasta, joka viittaa "luonnollisen pääoman" hyväksikäyttöön materialistisen tieteellisen vallankumouksen toimesta, oletus, joka Kovelin mukaan vaikuttaa siltä kuin luonto olisi antanut pääoman lahjana ihmisten käsiin ennemminkin kuin että kapitalismi olisi inhimillisessä historiassa syntyneiden yhteiskunnallisten suhteiden tuotosta.[12]

Ekososialistisesta näkökulmasta myös muut yhteisöperustaiset talousmuodot ovat ongelmallisia, kuten [E. F. Schumacherin](#) seuraajien sekä joidenkin osuuskuntaliikkeen haarojen esimerkit, sillä näissä ei kyetä ottamaan kuin eristäytyvä ja paikoilleen jäävä ensimmäinen askel. Vallitsevissa rakenteissa myös osuuskunnat ja vastaavat ovat tuomittuja kasvattamaan arvoa ja kilpailemaan markkinoilla.[12] Kuten Marx kommentoi, osuuskunnissa tuotantovälineiden hallinta tekee työläisistä oman itsensä kapitalisteja.[18] Niinpä esimerkiksi Kovelille yhteisöperustainen talous sekä vihreä paikallisuus ovat fantasioita, jotka kuuluvat ennemminkin alkuperäiskansojen elämänmuotoon. Nykyisen väestömäärän puitteissa paluu tällaisiin tarkoittaisi hänen mukaansa energiatehottomuutta, resurssien ylikäyttöä, tarpeetonta voimannostusta sekä kulttuurista köyhtymistä.

Pienen mittakaavan tuotantoyksiköt ovat ekososialistien mukaan olennainen osa siirtymää kohti ekologista yhteiskuntaa, mutta ne eivät ole itsetarkoituksellisia. Pienyritykset voivat sinänsä olla kapitalistisia tai sosialistisia. Niitä pitää kehittää antikapitalistisina vaihtoehtoina, joita luonnehtii työvoiman vapautuminen ja jotka toimivat dialektisessa suhteessa kokonaisvaltaiseen rakennemuutokseen, joka käsittää sellaisia laajan mittakaavan projekteja, kuten liikenne- ja kuljetusinfrastruktuurin uudelleen organisoiminnin. [12]

Ekososialistinen syväekologian kritiikki kohdistuu siihen, että - samoin kuin valtavirran vihreä politiikka ja vihreä talous - syväekologit näkevät ihmiset hyveellisinä sieluina, eivätkä kytke ekologiaa kapitalismin kritiikkiin ja työvoiman vapautumiseen. Vihreän liikkeen tavoin syväekologia ei halua olla oikealla tai vasemmalla vaan "edellä". Siten syväekologia on altista muuttumaan osaksi järjestelmää. Kovel on kritisoinut ihmiskeskeisyy-

den ajatuksen horjuttamiseen pyrkivien syväekologioiden olevan myös herkkiä legitimoimaan ihmisten syrjintää vetoamalla "villiin luontoon". Syväekologisella näkemyksellä on esimerkiksi USA:ssa legitimoitu alkuperäiskansojen siirtoa luonnonpuistojen tieltä.[12]

Kuten sosialismin ja vihreän politiikan muodot yleensäkin, myös ekososialistit tunnustavat luontosuhteen sukupuolittuneisuuden ja kannattavat sukupuolista emansipaatiota, koska sukupuolikysymys on patriarkaatin ja luokkasuhteen ytimessä. Siten esimerkiksi Kovel katsoo, että kaikki ulostulot kapitalismista ovat välttämättä ekofeministisiä, mutta kritisoii sellaisia ekofeminismin muotoja jotka eivät ole kapitalismin vastaisia ja jotka luonnollistavat ajatuksen naisten läheisyydestä luonnon kanssa, alistavat historian luonnolle ja ovat lähempänä New Agea kuin varsinaista yhteiskunnallista liikettä.[12]

Ekososialismi tulee lähelle [Murray Bookchinin](#) kehittämää sosiaaliekologista traditiota. Kuitenkin siinä missä sosiaaliekologit näkevät hierarkiat itsessään ekologisen tuhon syyksi, ekososialistit keskittyvät sukupuolisen ja luokkavallan kysymyksiin ja tunnustavat, että jotkut auktoriteetin muodot, ovat hyödyllisiä. Sosiaaliekologia jättää ekososialismin näkökulmasta huomiotta kysymyksen ekologisen yhteiskunnan rakentamisesta pääoman jälkeen. Sosiaaliekologit ja anarkistit keskittyvät vain valtion kritiikkiin ennemminkin kuin luokkasuhteisiin valtiollisen hallinnan takana.[12]

Ekososialistien kritiikki [malthusilaisia](#) kohtaan liittyy yhteiskunnallisen epäoikeudenmukaisuuden kysymykseen. Siinä missä Malthus korosti työväen suurta lukumäärää köyhyyden syynä Marx käsitteli asiaa luokkakysymyksenä. Jälkimalthusilaiset ovat sittemmin korostaneet ylikulutusteoriaa, mutta ekososialistit pitävät korjausliikettä tyydyttämättömänä. He ovat sen sijaan puoltaneet [Garrett Hardinin](#) (joka on itsekin jälkimalthusilainen) näkemystä "commonsien tragediasta", jonka mukaan puute johtuu yhteisresurssien yksityistämistä.[19]

Sosialismin kritiikki

Ekososialistit käyttävät käsitettä "sosialismi" huolimatta sen nimissä tehdyistä historiallisista virheistä, koska se edustaa edelleen liikettä, joka pyrkii ylittämään pääoman vallan. Käsite on ekososialistien mukaan tehtävä uudelleen päteväksi tätä aikaa varten.[1] Esimerkiksi Kovelille ja Lowylle ekososialismi tarkoittaa pyrkimystä toteuttaa ensimmäisen aallon sosialismia tuottajien vapaan kehityksen nimissä ja he erottautuvatkin sekä sosiaalidemokraattisista reformeista että sosialismin byrokraattisista muodoista, kuten leninismistä ja stalinismista. He arvioivat edesmenneiden sosialismin muotojen epäonnistuneen koska ne eivät olleet tarpeeksi kehittyneitä vastaamaan ympäröivän kapitalismin vihamielisyyteen. Tämä johti sisäisten demokraattisten voimien kieltämiseen, kapitalistisen produktivismin matkimiseen "selviytymisen" nimissä sekä vieraantuneeseen puolue-valtio-byrokraatiaan, jonka päätökset johtivat sekä äärimmäiseen autoritaarisuuteen että historiallisiin luonnontuhoihin. Leninille luonto oli vain tuotannon resurssi, Trotski uskoi kommunistiseen superihmiseen, joka oppisi liikuttamaan jokia ja vuoria ja Stalinille Kovel antaisi kultamitalin luontovihamielisyydestä.[1][12][48]

Ekososialistinen kritiikki muita sosialisteja kohtaan liittyy yleensä siihen, että nämä kohdelevat ekologiaa toissijaisena kysymyksenä tai uskovat naiivisti työväenluokan ympäristöystävällisyyteen, vaikka luokan halujen ja tarpeiden taustalla on useiden sukupolvien ajan vaikuttanut kapitalistinen historia. Ekososialistisen lähestymistavan mukaan on ongelmallista perustaa tulevaisuuden sosialismi ajatukselle siitä, ettei se voi toteutua inhimillisten nautintojen kustannuksella. Nuo nautinnot ovat syntyneet historiallisesti luon-

non kapitalistisen hallinnan aikana, joten niistä ei voida pitää kiinni.[12][49]

Ekososialistinen strategia

Toisin kuin monissa muissa sosialismin muodoissa ekososialismissa ei välttämättä ajatella, että yhteiskunnassa olisi jokin yksi etuoikeutettu ryhmä vallankumousta varten. Ekososialistit kannattavat työväenluokkaista toimintaa, mutta korostavat myös autonomisten ja ruohonjuuritason ryhmittymien voimaa, sillä nämä kykenevät avaamaan tulevaisuutta ennalta hahmottelevia projekteja. Ekososialistit siis katsovat, että on olemassa monia lähtökohtia rakentaa uusia yhteiskunnallisia suhteita, jotka ylittävät markkinoiden ja valtiovallan puitteet avaamalla käyttöarvomutoista tuotantoa sekä kansainvälisiä vastarinnan verkostoja.

Kovel määrittelee ennakoinnin "annetussa olevaksi potentiaaliksi, joka sisältää linjat sille, mikä tulee olemaan" tarkoittaen, että "tulevaisuuden momentti sisältyy kaikkiin sosiaalisen organismin pisteisiin, joissa syntyy tarve". Jos kaikella on ennakoiva potentiaali, ekologisen tuotannon potentiaalit ovat siroutuneina ympäriinsä, ja Kovelin mukaan tehtävänä on vapauttaa ja yhdistää ne. Yleisesti ottaen käytännöt, jotka korostavat käyttöarvoa ja mitätöivät vaihtoarvoa ovat ekososialismin linjalla.[12]

Kovelin mukaan kapitalismikritiikki ilman käsitystä kapitalismin vaihtoehdosta on täysin mahdollinen ja hedelmällinen toiminnan lähtökohta, sillä tällainenkin kritiikki kasvattaa kapitalismin vastaista voimaa ja voi johtaa dynaamiseen ja eksponentiaaliseen kehitykseen. Ajatustaan seuraten Kovel kannattaa ekososialistisia soluja, että ekososialistiset potentiaalit aktivoituisivat läpi yhteiskunnallisen elämän ja tuottaisivat uudenlaista ajattelua sekä organisoitumista.[12]

Lyhyen tähtäimen strategiana tämä tarkoittaa erilaisia vapaita työvoiman yhteenliittymiä osuuskunnista avoimen koodin verkostoihin ja mediakokeiluihin, kuten myös dialogia puolueiden kanssa. Wallin mukaan jälkikapitalistista ja jälkivaltiollista maailmaa ennakoiville toimintamuodoille on ominaista, että ne rikkovat väitetyn dikotomian yksityisen ja valtio-omisteisen tuotannon välillä ja korostavat uuden luomisen nautinnollisuutta sekä tuottajien ja käyttäjien välistä vuorovaikutusta.[19]

Pidemmällä tähtäimellä ekososialistit pyrkivät rakentamaan globaalia organisaatiota, joka ei olisi luonteeltaan parlamentaarinen tai etujoukkopuolue. Kyse olisi ennemminkin erilaisia vastarinnan yhteisöjä yhdistävästä ja niiden autonomista toimintaa tukevasta organisaatiosta, joka laajentuessaan kykenisi tuottamaan ladullista yhteiskunnallista muutosta eri puolilla.

Näkemyksissään tuotantomuodon muutoksesta ekososialistit korostavat hyödykkeiden käyttöarvoluonnetta tavalla, joka ylittää perinteiset sosialistiset näkemykset työvoiman vapautumisesta. Ajatuksena on lyhyesti, että ei-kapitalistisessa tuotannossa hyödykkeen valmistus määrittyy osaksi itse hyödykettä, jolloin työprosesseissa tärkeää ei ole vain tehokkuus, vaan nautinnollisuus. Käyttöarvon näkökulma korostaa näin työn teon mielekkyyttä, yhteisyyttä sekä nautinnollisuutta.[12]

Maataloustuotannossa ekososialistit puolustavat yleensä yhteismaita maiden yksityisomistuksen sijasta, sillä tämän katsotaan erottavan ihmiset yhteisöllisistä resursseista ja alistavan ruoantuotannon ekologisesti lyhytnäköiselle ja resursseja kuluttavalle voittojen tavoittelulle. Erilaisia commons-järjestelyjä tutkitaan tällöin mahdollisuutena organisoida

tuotantoa, joka perustuu pitkäkestoisiin tarpeisiin sekä kestävyteen ja jatkuvuuteen nopeiden voittojen sijasta.

Commons-ajattelun lisäksi ekososialistit käyttävät juridiikasta tulevaa käsittettä "[usufruct](#)", johon myös Marx viittaa puhuessaan siitä, kuinka ihmisten on luovutettava planeetta tuleville sukupolville huolehditussa kunnossa. Käsitteenä usufruct viittaa lailliseen oikeuteen käyttää toisen omaisuutta, mikäli omaisuus ei vahingoitu. Englanninkielinen termi tulee latinan ilmaisusta *usus et fructus*, tarkoittaen "käyttämistä ja nauttimista".[12][18]

Kritiikkiä

Ekososialisteja on kritisoitu eksoottisen sanan luomisesta, vaikka kriitikoiden mielestä sosialismi sisältää jo sinällään ekologisen ulottuvuuden. Vastaavasti ekososialisteja on kritisoitu populismista, koska he ovat omaksuneet vihreän liikkeen teemoja osaksi sosialismia. Konservatiiviset ja markkinaliberaalit tahot syyttävät ekososialisteja vapaiden markkinoiden vastaisesta ajattelusta kun taas jotkut marxilaiset tahot syyttävät ekososialisteja siitä, että nämä ovat hylänneet työväenluokan vallankumouksen etuoikeutettuna subjektina.[52][53][54][55][56]

Viitteet

1. Kovel, J.; Löwy, M. (2001). *An ecosocialist manifesto*.
2. "[A Blogroll, please](#)" (Blog).
3. "[No Watermelons Allowed](#)" (Blog).
4. "[The Man Who Saw Tomorrow](#)". The American Spectator. 13 July 2007.
5. "[Stolen watermelons](#)". Media Watch.
6. "[Brown dismisses Govt name-calling](#)". ABC News (Australian Broadcasting Corporation). September 7, 2004.
7. "[The Watermelon](#)".
8. [FrontPage magazine.com :: The Green Menace by Christopher Archangelli](#)
9. 'Triumph for 'Fundies' hits Green Party, Daily Mail, 21 September 1989
10. [Mark Lynas' New Statesman Blog - Even Greens need leaders](#)
11. Guha, R. and Martinez-Alier, J., *Varieties of Environmentalism: Essays North and South*, 1997
12. Kovel, J., *The Enemy of Nature*, 2002.
13. Eckersley, R., *Environmentalism and Political Theory*, 1992 (Albany, NY: SUNY Press)
14. Clark, J., *The Anarchist Moment*, 1984 (Montreal: Black Rose)
15. Benton, T. (ed.), *The Greening of Marxism*, 1996 (New York: Guildford)
16. Foster, J. B., *Marx's Ecology*, 2000 (New York: Monthly Review Press)
17. Burkett, P., *Marx and Nature*, 1999 (New York: St. Martin's Press)
18. Marx, K., *Capital* Vol. 3., 1894
19. Wall, D., *Babylon and Beyond: The Economics of Anti-Capitalist, Anti-Globalist and Radical*

Green Movements, 2005

20. [Green Left \(Green Party of England and Wales\) Website](#)
21. Gare, A., Soviet Environmentalism: The Path Not Taken, in Benton, E. (ed.) The Greening of Marxism, 1996
22. Commoner, B., The Closing Circle, 1972
23. Bahro, R., The Alternative in Eastern Europe, 1978
24. Bahro, R., Socialism and Survival, 1982
25. Roberts, A., The Self-Managing Environment, 1979
26. Trainer, T., Abandon Affluence!, 1985
27. ["Green Politics at an impasse"](#)
28. <http://www.dsp.org.au/node/85>
29. Mellor, M., Breaking the Boundaries: Towards a Feminist, Green Socialism, 1992
30. Saller, A., Ecofeminism as Politics: Nature, Marx and the Postmodern, 1997
31. Pepper, D., Ecosocialism: From Deep Ecology to Social Justice, 1994
32. [UK Indymedia - Ecosocialist International Founded](#)
33. [Socialist Resistance Newspaper Website](#)
34. [Socialist Resistance Books Blog](#)
35. [The New Statesman 18th December 2006 - Person of the year: The man making China green](#)
36. [chinadialogue Interview with Pan Yue 18th December 2006 - "The rich consume and the poor suffer the pollution"](#)
37. [Climate and Capitalism Blog](#) - International Ecosocialist Meeting Planned
38. [Ecosocialist International Network Website](#)
39. [Ecosocialist International Network Website](#)
40. [United States Social Forum - Ecosocialism vs. Capitalist Ecoside: how do we get from here to there?](#)
41. [Praxis Research and Education Center Website](#)
42. [New Socialist Group: WHY ECOSOCIALISM TODAY? Joel Kovel NS 61](#)
43. O'Connor, J., Natural Causes: Essays in Ecological Marxism, 1998
44. ks. <http://www.redflag.org.uk/frontline/frJune08/ecosoc2.html>
45. Tokar, B., Earth for Sale, 1997 (Boston:South End Press)
46. Sarkar, S., Eco-Socialism or Eco-Capitalism?: A Critical Analysis of Humanity's Fundamental Choices, 1999 (London:Zed Books)
47. Sale, K., 'Principle of Bioregionalism', in Goldsmith, E., and Mander, J. (eds),The Case against the Global Economy, Sierra Club Books (San Francisco, CA), 1996
48. Trotsky, L., Literature and Revolution, 1924
49. McNally, D., Against the Market, 1993 (London: Verso Books)
50. Gare, A., Creating an ecological socialist future in Capitalism, Nature, Socialism 11 (2), 2000
51. Meszaros, I., Beyond Capital, 1996 (New York:Monthly Review Press)
52. [LeftClick Blog: What is ecosocialism?](#)
53. [Joel Kovel meeting - why I'm sceptical about "eco-socialism" | Workers' Liberty](#)
54. [Capitalism Nature Socialism September 2003 - Another look at the end of the world](#)

55. [Policy Counsel - Eco-Paganism - Eco-socialism: Severe Threats to America's Future](#)

56. [New Political Science, Volume 25, Number 1, March 2003 - Reviews](#)

Käännetty vapaamuotoisesti Wikipediasta, <http://en.wikipedia.org/wiki/Eco-socialism>

Syyttäminen

Lauri Lahikainen

Hannah Arendt kutsuu byrokratian valtaa Ei Kenenkään vallaksi. Ei Kenenkään valta on Arendtin mukaan kaikkein hirmuvaltaisinta valtaa, sillä se on valtaa ilman vastuuta. Byrokratiassa valta ja päätökset eivät Arendtin mukaan tapahdu missään selkeässä paikassa, vaan eri toimistojen monimutkaisessa verkostossa. Byrokratia ei kuitenkaan ole ainoa mahdollinen Ei Kenenkään vallan ilmenemismuoto. Kapitalismissa päätöksenteon ja vastuun paikantaminen tuntuu yhä vaikeammalta, kun päätökset tehdään ihmisille ulkopuolisina ja vieraina näyttäytyvien taloudellisten voimien perusteella.

"Me olemme ottaneet ensimmäisen askeleen, olemme herättäneet työväenluokassa paljastuskiihkon "taloudellisiin", tehdaselämää käsitteleviin paljastuksiin. Meidän on otettava seuraava askel: herätettävä kaikissa vähänkin tietoisissa kansan kerroksissa paljastuskiihko poliittisiin paljastuksiin."

- V.I. Lenin

Megafonissa on viime numeroissa korostettu Carl Schmittin ystävän ja vihollisen teesiin viitaten vihollisen osoittamista politiikan tehtävänä. Ehkä Ei Kenenkään vallan ajatusta vasten pitäisi vihollisen osoittamisen lisäksi puhua syyttämisestä. Syyttämisen oikeus ja siihen liittyvät instituutiot ovat Niccolò Machiavellin mukaan välttämättömiä tasavallan vapauden säilyttämiseksi:

"Niille, joiden tehtäväksi on annettu valtiollisen vapauden turvaaminen, ei voida antaa hyödyllisempää ja välttämättömämpää oikeutta kuin oikeus syyttää kansalaisia kansan, jonkin elimen tai neuvoston edessä, milloin he ovat rikkinneet jossakin suhteessa vapaata valtiomuotoa vastaan. Tällä menetelmällä on kaksi erittäin hyödyllistä vaikutusta, ensiksikin kansalaiset syytteen pelosta eivät tee rikkomuksia valtiota vastaan, tai jos he yrittävätkin, rangaistaan heitä heti arvelematta ja toiseksi ärtymys, joka monella lailla saattaa syntyä kaupungeissa jotakuta kansalaista kohtaan, voi purkautua." (1998, s. 101)

Julkinen syyttäminen mahdollistaa Machiavellin mukaan ihmisluonnolle ominaisen aggression purkautumisen tavalla, joka ei hajota valtiota. Samalla syyttämisen mekanismi mahdollistaa riitojen sovittelun ilman oman käden oikeutta - kuitenkin niin, että loukattu osapuoli voi säilyttää kunniansa, sillä hän on itse aktiivisena toimijana syyttämisessä, toisin kuin nykyisissä länsimaisissa oikeusjärjestelmissä.

Yksi mahdollisuus proletaarisen vastavallan rakentamiseen olisi pohtia tätä syyteoikeutta myöhäiskapitalistisen luokkayhteiskunnan kontekstissa. Uusi syyttäminen ei luonnollisesti tarkoittaisi syyttämistä porvarillisen oikeuslaitoksen puitteissa - ainakaan pelkästään. Pikkemminkin syyttämisestä tulisi yksi uuden vasemmistolaisen liikkeen toimintatavoista ja

funktioista. Se eroaisi luokkavihollisen osoittamisesta siinä mielessä, että sen tarkoitus olisi vastuuttaa ja yksilöidä päätöksiä, ei niinkään osoittaa niitä etuja ja eturyhmiä, joita kyseiset päätökset palvelevat.

Vihollisen osoittaminen on sen osoittamista, että Elinkeinoelämän keskusliitto saneli porvarihallituksen ohjelman (McKinsey -konsulttiyhtiön ideoita hyödyntäen), ja että tämä tarkoittaa sitä, että porvaristo käy luokkataistelua työläisiä vastaan. Syyttäminen taas yksilöisi niitä päätöksiä, joilla hallitusohjelma on tehty, sekä niitä, joilla sitä on toteutettu ja toteutetaan edelleen. Sekä syyttäminen että vihollisen osoittaminen ovat tässä mallissa osa vasemmistolaista tahdonmuodostuksen prosessia ja välttämättömiä toisilleen sen puitteissa.

Syyttäminen tarkoittaisi Ei Kenenkään vallan perusteellista tutkimusta, kartoitusta ja julkiseksi tekemistä. Se olisi vastakkaista Foucault'n vallan arkeologialle, sillä se pyrki nimenomaan yksilöiden ja päätösten tutkimiseen, ei kasvottomien mekanismien. Syyttäminen olisi toki myös häpeämättömän populistista, tekeehän sitä tällä hetkellä lähinnä keltainen lehdistö. Keltaisen lehdistön harjoittama syyttäminen on kuitenkin pelkästään yksilöllistä ei yhteiskunnallista. Siltä siis puuttuu vihollisen osoittamisen momentti. Ei kuitenkaan ole sattumaa, että juuri iltapäivälehtiä ostetaan ja luetaan. Syyttämiseksi on olemassa selkeä tarve. Syyttämisen poliittisesta tehosta kertoo myös se paniikki, johon porvaristo joutui lehdistön paljastettua ja yksilöityä korruptioon syyllistyneitä oikeistolaisia vallanpitäjiä niin sanotussa vaalirahakohussa. Syyttämisen propagandistinen merkitys on kiistämätön.

Ongelmaksi muodostuikin, että syyttämisen funktion ovat onnistuneet omimaan itselleen toisaalta juuri mainittu keltainen lehdistö ja toisaalta oikeistopopulistinen "maahanmuuttokriittinen liike", joka on ottanut kohteekseen maahanmuutto- ja eurooppaministeri Astrid Thorsin. Vasemmistossa taas syyttämistä vältellään ja sitä kutsutaan "loanheitoksi". Samalla halutaan ottaa oppia Kokoomuksesta ja kampanjoita "positiivisesti". Vasemmistolainen positiivisuus haisee kuitenkin välttämättä falskilta, kuten Vasemmistoliiton farsimainen eurovaalislogan "Omatuntosi ajattelee kuten me", jos siihen ei liity syyttämisen ja vihollisen osoittamisen momentteja. Syyttäminen ei kuitenkaan tarkoita loanheittoa. Machiavelli tekee eron syyttämisen ja parjaamisen välille. Toisin kuin parjaukselle, syytökselle on Machiavellin mukaan esitettävä todisteita ja perusteluja ja se esitetään omisissa nimissä. Syytöksellä on allekirjoitus.

Viimeaikainen onnistunut esimerkki vasemmistolaisen syyttämisen tehosta yhdistyneenä sosiaalisen median keinoin on Facebook-ryhmä "Vastustan Kokoomuksen suunnitelmia muuttaa opiskelu maksulliseksi". Ryhmä perustettiin reaktiona Opetusministeriön työryhmän raporttiin, josta oli luettavissa ehdotus lukukausimaksujen käyttöönotosta. Oikeiston taholta tällaista "keskustelun herättelyä" oli toki tapahtunut aikaisemminkin, yllätyksenä se tuntui tulevan lähinnä joillekin sinisilmäisille kokoomusnuorille. Facebook-ryhmä keräsi parissa vuorokaudessa 35 000 jäsentä ja se kasvaa edelleen ja on lisäksi muodostunut keskustelualustaksi. Kampanjan teho perustui juuri syyttämiseen ja vihollisen nimeämiseen.

Aikaisemmin aloitettu kampanja "Vaara uhkaa!", joka jätti vihollisen osoittamatta ja syylliset syyttämättä, ja jolla myös vastustetaan koulutuksen maksulliseksi muuttamista, ei kerännyt lähellekään yhtä suurta joukkoa ympärilleen yhtä nopeasti. Lisäksi "Vastustan..."-ryhmä ei ole ainoastaan esimerkki onnistuneesta mediatempusta, vaan se on esimerkki siitä, miten rakennetaan uusia syyttämisen instituutioita. Yhtä hyvä esimerkki vastahegemonisen syyttämisen instituutiosta on Vasemmistonuorten Ilmianna po-

mosi -kampanja, joka niin ikään yksilöi rikkomuksiin syyllistyneitä yrityksiä ja samalla asetti nämä rikkomuksen laajempaan kapitalismikriittiseen kontekstiin.

Tällaiset instituutiot luovat proletaarista poliittisen toiminnan ja tahdonmuodostuksen infrastruktuuria. Ne muodostavat luokan poliittista kompositiota. Viimeiseksi ne myöskin tuhoavat vihollisen tahtoa ja saavat sen tahdonmuodostuksen prosessit kriisiin.

Kirjallisuus:

Arendt, H. 1969. *On Violence*. Harcourt inc: New York.

Lenin, V.I. 1901. "Mistä on alettava". <http://sosialismi.files.wordpress.com/2008/03/mista-on-alettava.pdf>.

Machiavelli, N. 1513/1998. *Valtiollisia mietteitä*. WSOY: Juva. Suom. af Heurlin, K.

Schmitt, C. 1927/1932/1976. *On the Concept of the Political*. Rutgers University Press: New Brunswick, New York. Engl. Schwab, G.

Sydän on vasemmalla

Mikko Jakonen

Claes Anderssonin (s.1937) Jokainen sydämeni lyönti ei ole perinteinen elämäkertä. Se ei ole myöskään massiivinen ja omassa itsetyytyväisessä näppäryydessään rypevä "hengentuote", kuten eräiden Anderssonin poliitikkokollegoiden viimeaikaiset tuotokset. Jokainen sydämeni lyönti on nimestään lähtien inhimillinen teos, kokoelma hetkiä ja näkökulmia elämästä. Nämä kuvat limittyvät ja kerrostuvat, laajentavat ja välillä supistavat kuvaa Claes Andersson nimisestä miehestä. Kuvista muodostuu jonkinlainen kertomus, mutta ei teleologinen tai itsetarkoituksellinen. Andersson on poliittinen, mutta ei valtiomiesmäinen. Kaikki ei tapahtunut vain siksi, että hän saisi valtaa ja käyttäisi sitä.

Tässä mielessä Anderssonin kirjan voi sanoa olevan rehellinen: sen tarkoituksena ei ole "paljastaa kaikkea" (vaikka takakannessa paljastuksia lupailaankin), eikä sen ole tarkoitus sanoa kaikkea ja lopullisesti. Omaelämäkertojen tyyllilajissa Andersson onnistuu varsin mallikkaasti. Lukija pääsee lähelle, mutta ymmärtää kuitenkin, että kirjoittaja on paljon muutakin ja enemmän kuin mitä teksti esittää. Ja kun tämä ihmisen moniulotteisuus ja -selitteisyys näkyy tekstistä, vaikkei sitä suoraan sanota, on lukukokemus väistämättä koskettava.

Andersson syntyy Helsingissä 30.5.1937. Hänen vanhempansa ovat työväenluokkaisesta asemasta pois pyrkiviä ihmisiä, joita ei kuitenkaan voitane nimittää nousukkaiksi. Pikemminkin kuva Anderssonin vanhemmista vaikuttaa toistavan tyyppillistä suomalaista "köyhyystraumaa". Köyhästä kodista ei haluta puhua eikä siitä muisteta mitään. Köyhyyden viha synnyttää tarpeen erottautua työväenluokasta, mikä päti myös Anderssonin isän kohdalla. Pojan lähteminen mukaan vasemmistolaiseen liikehdintään ja politiikkaan ei koskaan saanutkaan isän siunausta. Anderson kertoo, että hänen isänsä oli jopa lähtenyt aseeseen kanssa tilaisuuteen, jossa hänen poikansa oli puhumassa. Kuten voimme arvata, isä palasi kotiin hiljaisena eikä asiasta enää puhuttu.

Anderssonin lapsuus vaikuttaa olleen varsin tyydyttävä. Koti korkeavuorenkadulla Helsingin keskustassa vaikutti luonnollisesti siihen, että Anderssonin lapsuus oli kaupunkilaislasten elämää. Varhaista lapsuutta varjosti sota, Helsingin pommitukset ja hätätila. Väliin mahtuu kuitenkin myös hyviä muistoja kesistä maalla. Yleisesti ottaen lapsuuden leikit kuulostavat tutuilta, pätkähulluilta ja hengenvaarallisilta. Nykyaikaiseen suojeltuun lapsuuteen verrattuna vanhemmilla ikäpolvilla oli kertynyt elämäkokemusta 16-vuotiaana luultavasti enemmän kuin monilla nykyaikaisilla kolmekymppisillä.

Andersson ei puolestaan ole joutunut koskaan elämässään kokemaan sitä samaa pojittelu, vähättelyä ja ylenkatsetta, jonka suurin osa alle 40-vuotiaista tunnistaa omassa elämässään. Hän ryhtyi opiskelemaan Helsingin yliopistossa lääkäriksi vuosi ylioppilaskirjoitusten jälkeen, toisella yrittämällä. 25-vuotiaana hän valmistui lääketieteen lisensiaatiksi ja pääsi saman tien töihin. Samalla hän aloitti opinnot psykoterapeutiksi, johon kuuluivat

kuuden vuoden terapia- ja teoriaopinnot.

Anderssonin työura lääkärinä alkoi tosin jo aikaisemmin, 22-vuotiaana Eskilstunan mielenlenterveysklinikan apulaislääkärinä. Tähän aikaan Andersson eli myös jo ensimmäisessä avioliitossaan, vaikka kokikin Eskilstunassa pähkähullua rakastumista psykiatrian punatukkaiseen lääkäriin. Kenelle 22-vuotiaalle annetaan tänä päivänä vastaavia töitä? Vaikka lääkärin ammatti onkin poikkeuksellinen ja lääketieteen opiskelijoilla voi olla hyvät työmahdollisuudet pelkällä yliopiston sisäänpääsytodistuksella, kuulostaa Anderssonin ajan työmarkkinat hyvin toisenlaisilta kuin nykyään. Käytännössä Anderssonilla on ollut jatkuvasti mielenkiintoisia töitä tarjolla, minkä lisäksi on jäänyt aikaa elämään ja harrastuksiin. Tämä ei tarkoita sitä, että kaikki olisi ollut helpompaa tai auvoisempaa silloin joskus, vaan sitä, että vanhempien ihmisten kokemus työelämästä ja koulutuksen merkityksestä on hyvin toisenlainen, kuin prekaarilla sukupolvella.

Anderssonin tärkeimmät ja rakkaimmat harrastukset ovat olleet jalkapallo ja jazz. Jalkapallossa eräänlaisena mentorina toimi Anderssonia hieman vanhempi, edesmennyt Åke Lindman, joka innosti ja opetti nuorta Anderssonia pelaamaan. Jazzin saralla suurimmat opettajat löytyvät radiosta ja äänilevyiltä: varhaisimpia olivat Count Basie ja Fats Waller. Tätäkin tärkeämpiä olivat Helsingin jazz -klubien soittokaverit, erityisesti Ylermi "Ylle" Kosonen. Kuten monet Anderssonin aikalaiset, myös Ylermi Kosonen notkahti liian pahasti alkoholiin ja kuoli ennen aikojaan.

Myös Anderssonille on viina maistunut, mutta tästä huolimatta hänen suhteensa viisaiden juomaan näyttää olleen pääasiassa hallinnassa. Sen sijaan pahimman riippuvaisuutensa Andersson on kehittänyt rahapeleihin. Mielenkiintoiseksi tämän "kostean sukupolven" edustajan elämäntyön tekee se, että hän on myös ammatikseen hoitanut ja auttanut lukuisia alkoholisteja ja mielenlenterveyspotilaita. Työskentely teho-osastolla ei voi olla vaikuttamatta näkemykseen ihmiselämästä. Sitä on väistämättä ruvettava arvostamaan sen kaikesta raadollisuudesta huolimatta.

Tämä lienee yksi syy siihen, miksi Andersson oli perustamassa vuonna 1967 Marraskuun liikettä, joka pyrki auttamaan yhteiskunnasta syrjäytyneitä: asunnottomia, mielenlenterveyspotilaita, alkoholisteja, entisiä vankeja, etnisiä ja sukupuolisia vähemmistöjä. Marraskuun liikkeen ajatukset ja toimintatavat muistuttavat paljon yleistä eurooppalaista 60-lukulaista suuntausta, jossa vastustettiin hullujen eristämistä yhteiskunnasta. Marraskuun liikkeellä voi nähdä jopa olevan samankaltaisuuksia muun muassa La Borden klinikkaan Ranskassa, jossa myös poliittinen aktivisti Félix Guattari toimi. Anderssonin suhtautuminen tähän toimintaan on ennen kaikkea ammatillinen ja vasemmistohumanistinen. Se erottaa hänet radikaaleimmista vallankumouksellisista, jotka vaativat syrjäytyneiden mobilisoimista ja tilanteen kärjistämistä. Instituutioiden (sairaalat, vankilat) kahleisiin joutuneet ihmiset eivät todellakaan välttämättä tarvitse tilanteen vaikeuttamista, vaan selvää ja konkreettista apua.

Työn, jalkapallon, jazzin, lasten ja useiden parisuhteiden lisäksi Andersson on ehtinyt myös tietysti kirjoittaa. Työn ja kirjoittamisen yhdistäminen ei varmastikaan ole itsensäselvyys tai helppoa. Silti Andersson on kirjoittanut runoutta, draamaa ja proosaa sekä toimittaa kirjallisuuslehteä. Tuotanto on laaja ja arvostettu.

Tästä huolimatta suurelle yleisölle Andersson on varmastikin parhaiten tunnettu poliitikkona, Vasemmistoliiton entisenä puheenjohtajana ja kulttuuriministerinä. Anderssonin eduskuntaura alkoi jo SKDL:n kansanedustajana vuonna 1987. Hän tunnustautuu sosialistiksi ja haluaa erottautua kommunisteista, joilla tässä yhteydessä, kuten valitettavan

usein muutenkin Suomessa, ymmärretään lähinnä Neuvostoliittoa ihannoineita ja tuke-neita ryhmiä. Vasemmistoliiton perustamiseen vuonna 1990 johtikin halu irtautua Neu-vostoliiton ja kommunismin taakasta. Andersson kuvailee seuraavasti perustettavan puo-lueen tavoitteita: "Uusi puolue olisi nykyaikainen, avoin ja punavihreä, se tekisi työtä ta-sa-arvoisen pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan ja kestävän ympäristökehityksen puolesta." (Andersson 2009, 131.)

Jälkikäteen voidaan arvioida, onko Vasemmistoliitto todella edistänyt näitä asioita vai jäi-vätkö ne pelkiksi suuriksi suunnitelmiksi puolueen perustamisvaiheessa. Nykyinen kehitys puheenjohtaja Arhinmäen ja vasemmistonuorten puheenjohtaja Koivulaakson linjoilla näyttää jonkinlaiselta paluulta Vasemmistoliiton alkuperäiseen politiikkaohjelmaan, mihin voi varauksetta todeta, että hyvä niin.

Andersson siis valittiin uuden puolueen puheenjohtajaksi ja saman tien uudelleen edus-kuntaan. Vasemmistoliitto kasvoi noin 10% puolueeksi ja on säilyttänyt kannatuksensa, pienestä laskusta huolimatta jokseenkin hyvin. Vuonna 1995 Anderssonista tuli Paavo Lipposen ensimmäisen hallituksen kulttuuriministeri Vasemmistoliiton luovuttua opposi-tioasemasta ja lähdettyä mukaan sateenkaarihallitukseen. Tämänkin poliittisen päätök-sen järkevyyttä voidaan jälkikäteen arvioida. Nuoren puolueen on varmasti viisasta jos-sain vaiheessa päästä mukaan hallitukseen ja vastuuseen, sillä muutoin politiikan teke-minen vaikeutuu ja muuttuu yksioikoiseksi. Hallitusvastuu kuitenkin ryvettää ja aiheuttaa poliittista ristivetoa omissa piireissä, mistä Andersson ja Vasemmistoliitto ovat saaneet osansa.

Nykytilanteessa Vasemmistoliitto voi olla samankaltaisen ratkaisun edessä. Tässä tilan-teessa ei ole lainkaan selvää, kannattaako mahdolliseen sinipunahallitukseen lähteä mu-kaan. Ainakaan se ei saisi olla itsestään selvä tavoite, vaan jatkuvan harkinnan alla oleva mahdollisuus. Poliitiikka on täynnä kontingenssia ja puolue, joka sitoutuu liiaksi yhteen vallantavoitteluun tähtäävään dogmaan jää helposti toimintakyvyttömäksi. Poliitiikka on kuin säätila, sen vaihtelut tulee osata ottaa huomioon ja pukeutua oikein ja tarpeen mu-kaan. Vain tyhmä jää kalsarit jalassa seisomaan lumihankeen.

Anderssonin käsitys politiikasta on, samoin kuin hänen ihmiskäsityksensä, humaani. Hän korostaa Jürgen Habermasin käsitystä politiikasta jatkuvana dialogina ja moittii rankasti Matti Vanhasen tapaa tehdä salailevaa ja epädemokraattista politiikkaa. Vanhasen halli-tukset edustavat - jopa suomalaisenkin politiikan mittapuulla - poliittisen tyylin ja sisällön nollapistettä. Anderssonin politikoinnissa oli sen sijaan tyyliä, joskin suomalaiset poliitikot kaipaavat lähtökohtaisesti enemmän antagonismia.

Andersson moittii myös entistä puoluetoveriaan Suvi-Anne Siimestä (s.1963), joka seura-si Anderssonia puheenjohtajana ja kulttuuriministerinä (myöhemmin Siimes oli Lipposen toisessa hallituksessa ministeri valtiovarainministeriössä, sekä muun muassa toimintaky-vyttömäksi julistetun rikkaiden Sofia -pankin hallituksen jäsen). Erityisesti Andersson kri-tisoi Siimeksen tapaa mustamaalata Vasemmistoliittoa eronsa jälkeen niin kirjassaan kuin mediassa yleisemminkin. Tällaista puolueen haavoittamista hän ei pidä sopivana. Siimek-sen eron taustalla olivat tunnetusti turvallisuuspoliittiset ristiriidat taistolaisen, erityisesti Jaakko Laakson kanssa. Andersson kirjoittaa, että Vasemmistoliittoa perustettaessa enti-set kommunistit, siis taistolaiset, toivotettiin tervetulleiksi puolueeseen, jos he vain nou-dattaisivat puolueen sääntöjä. Kommunismin aaveesta ei siis vasemmistoliitossa päästy eroon ilman välikohtausta, jonka vaikutukset Vasemmistoliittoon eivät jälkikäteen ajatel-tuna ole olleet ainoastaan negatiivisia. Ne ovat myös mahdollistaneet nykyiseen kehityk-seen johtaneen uudistumisen.

Andersson asettui vielä kerran ehdolle vuonna 2007 Siimeksen eron jälkeen. Hän keräsi kaikkiaan 9300 ääntä ja valittiin eduskuntaan. Hän koki työn kuitenkin raskaaksi, niin fyysisesti kuin henkisesti. Anderssonin poliittiseen tyyliin on kuulunut asiantuntemus kentältä, ammattinsa kautta, mutta myös aktiivinen ja jäseniä lähellä oleva puoluetyö. Jo pitkään vaivanneet sydänongelmat pahenivat, minkä lisäksi poliittisesti likainen peli, muun muassa Erkki Tuomiojan suorittama kamppitus Pohjoismaiden neuvoston valtuuskunnan puheenjohtajuudessa, katkeroittivat selvästi Anderssonia. Hän kertoo olleensa myös pettynyt Vasemmistoliiton eduskuntaryhmään sen EU-politiikan suhteen. Vasemmistoliiton EU-politiikka ei olekaan ollut kovin aktiivista ja jossain määrin EU:n tarjoamat politiikan teon mahdollisuudet ovat jääneet käyttämättä. Esko Seppäsen harrastama EU-kriittinen linja ei ole ollut omiaan houkuttelemaan puolueeseen nuoria EU:n keskeiseksi poliittiseksi kamppailun paikaksi näkeviä poliittisia toimijoita.

Kaiken kaikkiaan Anderssonin elämästä ja politiikasta jää positiivinen kuva. Anderssonin on humaani ja ymmärtäväinen, älykäs ja elämännälkäinen. Hänessä on ollut myös rohkeutta, jota nuorempiin sukupolviin tarvitaan edelleen. Tietysti Anderssonia, kuten koko hänen ikäpolveaan vaivaa kyvyttömyys nähdä nuorison prekarisoituvan elämän kaikkia ulottuvuuksia. Anderssonin ikäpolvelta, ja hieman nuoremmiltakin, kaivattaisiin nyt selkeää tukea uudelle vasemmistolaiselle liikehdinnälle, joka näkee toiminta-alueekseen koko Euroopan, mutta jonka ytimessä on edelleen Vasemmistoliiton perustamisen tavoitteet. Vanhempien ikäpolvien on myös seuraavissa vaaleissa viimein osattava väistyä, sillä nuoret sukupolvet ovat saaneet olla liian kauan oppipojan asemassa. Vasemmisto tarvitsee iäkkäiden täyden tuen nuorten täysivaltaiselle toiminnalle ja vastuunkantamiselle.

Claes Andersson: *Jokainen sydämeni lyönti*. Suomentanut Liisa Ryömä. WSOY. Helsinki 2009.

Žižek - Poliitikka, idiootti!

Antti Ronkainen

Slavoj Žižek on vastahegemonian Slovenian idol, maailman vasemmistopiirien suosiota nauttiva superstara, jonka keikkapaikkoina toimivat kampukset, konferenssit, väittelyt, elokuvat ja dokumentit. Žižek rundasi viime vuoden lopulla myös Suomessa heittäen luennot Porthaniassa ja Kiasmassa. [1] Vierailun yhteydessä julkaistiin kaksi toimitettua teosta Žižekin enemmän tai vähemmän hämäristä artikkeleista ja lehtikirjoituksista. Ohessa arvostellaan teoksista lyhyempi ja selkeämpi, Info-kustannuksen Poliitikkaa, idiootti!

Teoksen toimittaneet Kimmo Jylhä ja Hanna Kuusela ovat riisuneet Žižekin ajattelusta filosofisen käsitteilytönnön ja psykoanalyttisen pervoilun tuoden esiin poliittisen Žižekin. Teos jakaantuu neljään osaan. Ensimmäisessä kuvaillaan nykykapitalismia globaalista näkövinkkelistä ja kahdessa seuraavassa keskitytään nykyvasemmistoon kapitalismin kyseenalaistavana ja kumoavana voimana. Lopussa olevassa haastattelussa kerrataan teoksen tematiikkaa.

Lacanilaisesta psykoanalyysistä, id-koneista, elokuva-analyysistä ja muista pervoista viiboista riisuttuna teoksen poliittinen viesti onkin varsin selkeä: kommunismi on keksittävä uudelleen!

Žižekin mukaan vasemmiston ongelma on seuraava: Fukuyaman utopia liberaalista ja demokraattisesta kapitalismista kuoli poliittisesti syyskuun 11. päivänä 2006 ja taloudellisesti finanssikriisiin alkaessa vuonna 2008. Vaikka Fukuyaman teesille historian lopusta on naurettu kaiken aikaa entistä vahingoniloisemmin, ei vasemmisto (eikä kukaan muukaan) ole kyennyt haastamaan käytännössä Fukuyaman perusolettamusta, jonka mukaan demokratia ja talouskasvu kuuluvat yhteen.

Tämä siksi, että Neuvostoliiton romahtamisen ja Kiinan transition myötä sosiaalidemokraattisten ja vasemmistolaisten vaihtoehtojen uskottavuus on hiljalleen murentunut läntisessä maailmassa. Žižek kuvaa ilmiötä post-politiikaksi; ajaksi, jona vastakkainasettelut ovat ohi, eikä kukaan kykene politisoimaan kapitalismin "lieveilmiöitä", kuten sosiaalista epätasa-arvoa, palkkaerojen kasvua, ympäristökriisiä, työurien pidentymistä, töiden epämääräistymistä, tulevaisuuden kaikkinaista epävarmuutta.

Vasemmisto pelkää politiikkaa samaan aikaan kun monipuoluejärjestelmään perustuva liberaalidemokratia epäonnistuu kerta toisensa jälkeen "vangitsemaan kansan perstuntuman". Demokratia kriisiytyy, mikä näkyy alati pienenevinä äänestysprosentteina läntisissä demokratioissa.

"On kuitenkin muistettava, että siirtotyöläisten tulva entisistä kommunistimaista ei ole seurausta monikulttuurisesta suvaitsevaisuudesta - itse asiassa

se on osa pääoman strategiaa, jolla pidetään työläisten vaatimukset aisoissa. Tämän vuoksi Yhdysvalloissa republikaanien George W. Bush teki enemmän meksikolaisten laittomien siirtolaisten aseman laillistamiseksi kuin ammattiliittojen paineessa toimivat demokraatit. Näin ollen, ironista kyllä, oikeistolainen rasistinen populismi on nykyään paras argumentti sen puolesta, että luokkataistelu ei suinkaan ole vanhentunut vaan yhä voimissaan." (s. 46.)

Nykyajan vampyyrit

Teoksen ensimmäinen osio käsittää Žižekin lehtikirjoituksista kasatun yleisesityksen globaalista nykykapitalismista. Žižek käsittelee post-poliittisia teemoja ja tapahtumia eri maailman kolkista, kuten esimerkiksi finanssikriisiä, populismin voittoa luokkataistelusta, Ranskan mellakoita, Kiinan ja Iranin kaltaisten autoritaaristen kapitalismien nousua, uusien kontrollien, rajojen ja muurien lisääntymistä sekä tietenkin moderneja vampyyrejä.

Bernard Madoff on vampyyri, joka pyramidihuijauksellaan antoi finanssikriisille kasvot. Björn Wahlroos on arvostellut pankkiirien bonuksia vastaan esitettyä kritiikkiä kuittaamalla, etteivät yksittäiset pankkiirit tai pari pyramidihuijausta ole voineet aiheuttaneet finanssikriisiä. Vaikka finanssikriisin selitys epäilemättä on jossain muualla kuin yksittäisissä toimijoissa, kriisin selitys on luettavissa myös Madoffin pyramidihuijauksesta. Žižek kiinnittääkin huomion ahneuden sijaan kapitalistiseen toimintalogiikkaan itseensä:

"Eikö Madoffin tapaus olekin täydellinen esimerkki siitä, mikä aiheutti talousromahduksen? Naiivi kysymys: eikö Madoff tiennyt, että pitkällä aikavälillä hänen järjestelmänsä romahtaa? Mikä voima esti ymmärtämästä tätä? Ei suinkaan Madoffin henkilökohtainen julmuus tai järjettömyys vaan paine jatkaa ja laajentaa rahan liikerataa, jotta koneisto pysyy käynnissä. Tämä on kirjoitettu sisään kapitalististen suhteiden järjestelmään." (s. 24.)

Kapitalismissa matka vastuullisesta liikkeenhoidosta (Madoff toimi alun perin sijoitusneuvonantajana) pyramidihuijaukseen ei ole kovinkaan pitkä. Jatkuva pyrkimys pääoman kasaamisprosessin laajentamiseen hämärtää laillisen sijoituksen ja laittoman keinottelun välisen rajan. Pohjimmiltaan kyse onkin samasta asiasta eli tulevaisuudesta lainaamisesta ja vedonlyönnistä koskien tulevaisuuden tuottavuutta.

Bill Gates ja George Soros edustavat Žižekille Madoffin kaltaisia hahmoja, jotka ulkokultaisessa hyväntekeväisyydessään ainoastaan uusintavat nykyisiä valtarakenteita ja riiston mekanismeja. Heidän mukaansa globaalin kapitalismin perimmäinen toimintalogiikka voidaan jättää ennalleen samalla kun voimme näennäisesti kiinnittää huomion esimerkiksi sosiaalisiin epäkohtiin, markkinoiden toimimattomuuteen jne. Ennen kuin Bill Gates voi lahjoittaa miljardeja hyväntekeväisyyteen, hänen on täytynyt ottaa tuo summa jostain muualta eli luoda nuo miljardit. Vastaavasti kun George Soros on ollut huolestunut vapaan markkinatalouden epätasa-arvoistavista sosiaalisista seurauksista, hänen yhtiönsä on tahkonnut finanssikriisin kustannuksellakin miljardivoittoja.

Samalla kun Gates, Soros ja kumppanit lahjoittavat miljardeja koulutukseen, syöpätutkimukseen, rokotteisiin ja vihreisiin teknologioihin, he tuhoavat miljoonien ihmisten elämää. Näennäisestä humanitaarisuudesta tai humanismista huolimatta Soros ja Gates ruokkivat rakenteellista väkivaltaa, joka ylläpitää globaalia kapitalismia. He ovat Žižekin mukaan "liberaaleja kommunisteja", vampyyrejä hyväksien asuissa, jotka antavat toisella ja ottavat toisella kädellä.

Žižekin mukaan media estää meitä näkemästä tämän kiinnittämällä huomion maailmalla tapahtuviin kauheuksiin, kuten fyysiseen ja ruumiilliseen väkivaltaan, sotiin, terrorismiin ja luonnonkatastrofeihin. Juuri tästä shokkiefektistä johtuen emme kykene havaitsemaan saati kritisoimaan järjestelmässämme vaikuttavia syvempiä rakenteellisia, symbolisia ja kielellisiä väkivallan muotoja, jotka joka päivä hyväksyttävät liberaalidemokratian ja kapitalistisen voitontavoittelun ainoina hallitsevina ideologioina. Gramsci nimittäisi tätä varmaankin hegemoniaksi.

Žižek ei yksittäisien tapausesimerkkien lisäksi systematisoi sen analyttisemmin eri väkivallan muotoja, mutta johtaa näistä seuraavan argumentin. Kun voimme verrata omia perustuslain takaamia vapauksiamme ja oikeuksiamme esimerkiksi kolmannen maailman terrorismiin ja levottomuuksiin tai islamilaisen maailman fundamentalismiin Pohjois-Korean totalitarismista puhumattakaan, meiltä puuttuu mahdollisuus oman vapaudettomuutemme ilmaisemiseen. Olemme "vapaita" valitsemaan ainoastaan demokratian yhdistettynä globaaliin kapitalismiin.

"'Tunnettemme' itsemme vapaiksi, koska meillä ei ole kieltä vapaudettomuutemme ilmaisemiseen. Punaisen musteen puute nykyään tarkoittaa, että kaikki ajankohtaisten konfliktien kuvaamiseen tarkoitetut termit - 'sota terrorismia vastaan', 'ihmisoikeudet' ja niin edelleen - ovat väärä; ne hämärtävät käsityksemme tilanteesta sen sijaan, että antaisivat mahdollisuuden ajatella: juuri 'vapautemme' peittävät ja ylläpitävät syvempää vapaudettomuuttamme." (s. 17-18.)

Populismista autoritaariseen kapitalismiin

Vasemmiston ongelma on Žižekin mukaan viime vuosikymmeninä ollut, että sekin on ottanut annettuna kapitalistisen talouskasvun, liberaalidemokratian, monikulttuurisen arvopolitiikan jne. Tragedia piilee siinä, että pääoma ja jäljelle jäänyt työväenluokka ovat tehneet hiljaisen sopimuksen, jonka seurauksena työväenluokka suojelee usein suuryrityksiä herkemmin kuin omia suhteellisia etuoikeuksiaan.

Post-politiikassa ideologisen ja poliittisen kamppailun on korvannut teknokraattien, taloustieteilijöiden, päätoimittajien sekä liberaalien monikulttuurisuusihmisten saumaton ja kompromissihakuinen yhteistyö. Poliitiikassa ei ole enää kyse vastakkainasetteluista, materiaalisista eduista tai tulonjaon kysymyksistä, vaan yhteisistä arvoista ja siitä, kuinka tuotantovälineet ja markkinavoimat voidaan laittaa ajamaan tehokkaimmin yhteistä etuamme.

Esimerkki tämänkaltaisesta kompromissista on ns. vihreä kapitalismi. Tuotantovälineet ja markkinat laitetaan varjelemaan ekologisia päämääriä satsaamalla kestävään kehitykseen, vihreisiin teknologioihin, uusiutuviin luonnonvaroihin ja päästökauppaan yhteisen etumme nimissä. Samalla meidät pyritään päästämään taloustaantumien kurimuksista. Esimerkiksi Suomessa pohjavesien yksityistäminen on malliesimerkki onnistuneesta oikeistolaisesta politiikasta, jolla kyetään ulosmittaamaan pikavoittoja, joita laman kourissa on kaiken aikaa helpompi perustella yhteisen edun, ympäristön ja hyvinvoinnin nimissä. Suomessa porvarihallitus kyenneekin samanaikaisesti esittämään Suomen pohjavesien yksityistämisen ja lisäydinvoiman rakentamisen ekologisesti kestäväksi ratkaisuna ja suomalaisten yhteisenä etuna.

Post-politiikka yhdistettynä nykyiseen talouskriisiin on Žižekin alleviivaama momentti vasemmistolaisen politiikan herättämiseksi. Juuri talouskriisit tarjoavat näköalapaikan kapitalismin rakenteellisten nurinkurisuuksien havaitsemiseksi esimerkiksi silloin kun pankkien pelastaminen on tärkeämpää kuin globaalin ekokatastrofin torjuminen.

Vaikka finanssikriisin jälkeen on puhuttu uusliberalismin epäonnistumisesta, julkistalouden pelastamisesta sekä talouspoliittisen ajattelutavan ja globaaleiden taloudellisten rakenteiden, instituutioiden ja toimintaperiaatteiden muuttamisesta, mikään ei edelleenkään viittaa siihen, että tämänkaltaista muutosta olisi todella tapahtumassa. Žižekin lentävän lauseen mukaan onkin helpompi kuvitella ekologinen katastrofi, maailmaan törmäävä meteoriitti ja ihmiskunnan tuho kuin vaihtoehto kapitalismille.

Vasemmisto on herätettävä henkiin ja keksittävä uudelleen. Ilman todellisia vasemmistolaisia vaihtoehtoja meillä ei ole minkäänlaisia takuita siitä, että uusliberalismia seuraava kapitalismi palaisi automaattisesti Keynesiin, regulaatioon, moraaliseen oikeudenmukaisuuteen, ei-rationaalisten ja psykologisten tekijöiden tunnustamiseen ja vanhoihin hyviin aikoihin ennen ilkeää ja pahaa uusliberalismia. Vasemmistolla riittääkin tehtävää. Post-neoliberaalin kapitalismin mykät pakot eivät tule automaattisesti häviämään elvytyksen loppumisen, lisääntyneen ylivelkaantumisen ja kasvaneen työttömyyden jälkeen.

Post-politiikka ilmentää Žižekin mukaan myös vasemmiston välinpitämättömyyttä, joka yhdistettynä uusliberaaliin porvarisluokan vallanpalautukseen on johtamassa Kiinan, Iranin ja Venäjän kaltaisten autoritaaristen ja keskusvaltaisesti johdettujen kapitalismien nousuun myös länsimaissa. [2] Žižek ei kirjoita auki läntisen vasemmistopolitiikan suhdetta läntisen liberaalidemokratian kuolemaan, vaan perustelee autoritaarista kapitalismia vasemmistolaisen ja sosiaalidemokraattisen politiikan heikkouden lisäksi itse demokratian murenemisellä. Kiina on onnistuneella siirtymällänsä sosialismista kapitalismiin osoittanut falskiksi länsimaisen paradigman, jossa demokratian ja talouskasvun suhde on ajateltu symbioottiseksi.

Onkin mielenkiintoista, että uusliberalismin kritiikissä jätetään yleisesti mainitsematta Margaret Thatcherin ja Ronald Reaganin rinnalla Deng Xiaoping ja Kiinan avoimien ovien politiikka. Deng Xiaopingin tullessa Kommunistisen puolueen johtoon Kiina oli teknologisesti ja tuotannollisesti länttä jäljessä ja muutenkin sekaisin kuin kaatopaikka Maon kulttuurivallankumouksen ja suurten harppausten jäljiltä. Kiinan etu oli kuitenkin siinä, että sillä oli voitontavoitteluun täydellä vakaumuksella keskittyvä valtiokoneisto, joka käveli surutta yli sananvapauden, ay-liikkeen, demokratian, lehdistön, ihmisoikeuksien, arvojen ja yleisen mielipiteen.

Viimeistään nykyisen talouskriisin myötä näyttää siltä, että Thatcherin ja Reaganin ratkaisut toisen maailmansodan jälkeisen talousbuumin laskuun ja sitä seuranneisiin jatkuviin tuottavuusongelmiin näyttävät loppuun kalutuilta hätäratkaisuilta. Kiinan talouskasvu sen sijaan jatkaa porskuttamistaan. Lisäksi Kiinassa ei tarvitse tuhjata resursseja mediapeliin, arvopolitiikkaan tai vaalikampanjoihin, sillä muutosten toteuttamiseen tarvitaan "ainoastaan" puolueen haltuunotto. Kaiken aikaa epävarmemmissa globaaleissa näkymissä tämä saattaa olla Kiinan etu suhteessa hitaasti, jähmeästi ja demokraattisesti johdettuun länteen. Kiina osoittaa, että demokraattisesti hallittu kapitalismi on tulossa tiensä päähän:

"Maa ei ole kehittynyt nopeasti autoritaarisesta hallinnosta huolimatta - vaan juuri sen ansiosta. Jäämme ihmettelemään stalinistisen vainoharhaisesti: 'Ehkäpä ne, jotka ovat huolissaan Kiinan demokratian puutteesta ovat oikeastaan

huolissaan siitä, että sen nopea kehitys voi tehdä siitä seuraavan globaalin su-pervallan, mikä uhkaisi lännen johtoasemaa." (s. 31.)

Marxilaisittain ilmaistuna kapitalistisessa yhteiskunnassa pyritään jatkuvasti suuremman lisäarvon tuottamiseen ja realisoimiseen. Kapitalismissa pyritään toisin sanoen maksimoimaan sitä pääomamäärää, joka laitetaan kasvattamaan itseään. Jos liikkeellä oleva pää-oma pysähtyy ja kasvu hiipuu, seurauksena on talouskriisi. Kyse on pakosta jatkuvasti laajentuvaan voitontavoitteluun, joskin toimintalogiikat voittojen maksimoimiseksi voivat vaihdella hyvinkin suuresti.

Kapitalismit vaihtelevat ainoastaan sen suhteen, kuinka pitkälle kapitalistinen yhteiskunta on "täydellistynyt" eli kuinka intensiivisesti sen eri elämänpiirit ja yhteiskunnalliset suhteet on kyetty alistamaan voitontavoittelulle ja tavaramuotoiselle tuotannolle. Ei ole siis lähtökohtaisesti minkäänlaisia erilaisia valtiokapitalismeja vaan "valtiokapitalismit" varioivat ainoastaan sen mukaan, miten vahvan roolin valtio ottaa voitontavoittelun mahdollistamisessa ja rajoittamisessa. Kapitalismin täydellistymisprosessi ei ole kuitenkaan jatkuvaa tai tasaista, sillä luokkien voimasuhteet vaikuttavat kehityksen kulkuun eli siihen, mitkä ihmisten elämänpiirit on kyetty alistamaan voitontavoittelulle.

Vasemmisto on unohtanut tämän kapitalismin perusolemuksen kamppaillessaan ainoastaan vaalivoitoista ja mediapelistä sekä puolustaessaan ainoastaan yleviä arvoja ja hyvinvointiyhteiskuntaa. Tästä ignoranssissa johtuen pääoman on suhteellisen helppoa ottaa haltuunsa vielä toistaiseksi jossain määrin "demokraattisesti" hallitut ja enemmän tai vähemmän voitontavoittelun piiristä eristetyt tuotannonalat ja ihmisten elinpiirit. Kun vasemmiston strategiana on ainoastaan puolustus, sen poliittiset saavutukset voivat olla ainoastaan torjuntavoittoja.

Teoksen suhteellisen sekavan ensimmäisen osion ydin lienee tiivistettävissä siihen, että vasemmiston on kyettävä hahmottamaan kapitalismin laajentumis- ja intensiivistymisprosessiin liittyvät kamppailut. Kun ottaa huomioon, kuinka paljon maailmassa on vielä lääninä, jossa kapitalismia ei vielä ole ja kuinka paljon omassa elinpiirissämme vielä on haluja, tarpeita ja toimintoja, joita ei vielä ole alistettu kapitalistiselle voitontavoittelulle, voimme sangen helposti nähdä, ettei kapitalismilla talouskriiseistä, lakoista, työttömyydestä ja ilmastonmuutoksesta huolimatta näyttäisi olevan edelleenkaan mitään hätää.

Finanssikriisi on kuitenkin osoittanut, että uusliberalismin aikainen tina-politiikka (there is no alternative, Margaret Thatcher ©) on haastettavissa, joskaan tuo haastaminen ei voi onnistua perinteistä viimeiset 30-40 vuotta jatkunutta vasemmistolaista politiikkaa seuraten vaan tilalle on keksittävä jotain täysin uutta. Koska kukaan ei tiedä, mitä nykyisestä talouskriisistä seuraa, uusien vasemmistolaisten aloitteiden ja avausten tekemisen ei pitäisi olla ylitsepääsemättömän vaikeaa.

New Left Reloaded

"Meillä on siis kaksi yhteensopimatonta mallia vallankumoukselle: voimme odottaa lopullisen kriisin hetkeä, jolloin vallankumous puhkeaisi 'omalla oikealla hetkellään' historiallisen evoluution välttämättömyyden mukaisesti; tai sitten vallankumouksella ei ole 'oikeaa' hetkeä, jolloin mahdollisuus siihen on jotakin, joka ilmaantuu ja johon on tartuttava. Lenin väitti itsepintaisesti, että epätavalliset olosuhteet, sellaiset kuten Venäjällä vuonna 1917, voivat tarjota keinon horjuttaa itse sääntöä. Väittäisin, että tämä uskomus on tänään va-

kuuttavampi kuin koskaan." (s. 61.)

Kapitalismi on suuri emovampyyri, joka ei kuole, vaikka sen puukottaisi hengiltä. Tästä kapitalismin elinvoimaisuudesta ja kameleonttimaisuudesta kertonee jo pelkästään vasemmiston sisäinen hajaannus sekä se, kuinka monin eri tavoin globaaliin kapitalismiin suhtaudutaan. Analysoidakseen näitä eri kamppailuja Žižek tekee tilanneanalyysin ja historiallisen retrospektiivin vasemmiston viimeisestä kolmesta vuosikymmenestä.

Vasemmisto voi politikoida kuten sosiaalidemokraatit eli hyväksyä vallitsevan hegemonian ja tyytyä sen pehmeään kompromissihakaiseen säätelyyn. On myös niitä, joiden mukaan tarvitsee vain odottaa vallankumouksen syttymistä, sillä kapitalismi on jo tunkeutunut kaikkialle. Tämän lisäksi ovat tietysti ne, joiden mukaan globaalin kapitalismin puitteissa minkäänlainen vastarinta ei ole mahdollista ennen globaalin työväenluokan vallankumouksellisen hengen jälleensyntyä. Voimme myös puolustaa jäljellä olevan hyvinvointiyhteiskunnan rippeitä, vaatia vallanpitäjiltä mahdolltomia ja vetäytyä kulttuurintutkimuksen pariin. Tai voimme ajatella, että voimme kritisoida kapitalismia vastaan joka päiväisten käytäntöjen tasolla, jolloin syvemmät valtion rakenteelliset ja institutionaaliset suhteet murtuvat ja kapitalismi romahtaa. Kielellisen käänteen myötä vasemmisto voi keskittyä myös kapitalismin poliittisideologisen sfäärin postmoderniin kritiikkiin. Tai voimme ajatella, että postmodernismin myötä todellinen demokratia ja moneus ovat mahdollisia, koska kapitalistiset suhteet ja yhteiskunnallinen tuotanto ovat ajautumassa ristiriitaan immateriaalitalouden ja tietotyön yleistymisen myötä.

Kaikista edellä kuvatuista vasemmistolaisista orientaatioista on opittavissa yksi ja sama asia: vasemmistolaisista politiikkaa voidaan tehdä paremmin, sillä kapitalismiin suhtaudutaan yleisesti joko liian optimistisesti tai liian pessimistisesti. Tämän vuoksi poliittista taistelua ei toistaiseksi tapahdu, koska poliittista sitoutumista löytyy ainoastaan kahdessa muodossa: 1) osallistuminen instituutioiden ja systeemin sisäiseen peliin tai sitten 2) osallistuminen uusiin yhteiskunnallisiin liikkeisiin, kuten feminismi, ekologia, antirasismi, piratismi ja muut "yhden asian liikkeet". Žižekin mukaan onkin jälleen hyväksyttävä näiden lisäksi ja näiden rinnalla laajat kollektiiviset päätökset:

"Joka tapauksessa koko ilmapiiri on muuttunut. Ihmiset ovat tulossa tietoisiksi, että ei ainoastaan sääntelemättömän kapitalismin aikakausi vaan myös kaikkien Antonio Negrin paskojen metaforien aikakausi on ohi. En pidä näistä metaforista, jotka väittävät isojen organisaatioiden ajan olevan ohi, että ainoastaan 'nomadinen', 'itseorganisoituva' ja 'molekulaarinen' toimivat. Kaikki tällainen haihattelu on mennyttä. Suuret, kollektiiviset teot ovat taas täällä, ja se on olennaista. Tämä on selvää ja tärkeää kaikelle, mitä teemme." (s. 92)

Žižekin mukaan läntistä marxismia on sen syntymisestä tähän päivään saakka vaivannut vallankumouksellisen subjektin puuttuminen. Vaikka kaikenlaista sosialistista, anarkistista ja antikapitalistista protestihenkeä onkin ilmassa kaiken aikaa enemmän, näiltä liikkeiltä puuttuu yleisesti positiiviset ja utooppiset tulevaisuudenkuvat. Järjestelmän vastustaminen on protestointia protestoinnin itsensä vuoksi, mikä tarkoittaa mellakoita, merkityksetöntä väkivaltaa ja palavia autoja. Vallankumoukselliset protestit ovat epäpoliittista spektaakkelia ja pyrkimystä saada näkyvyyttä omalle kurjalle olemassa ololleen sen sijaan, että vaadittaisiin vaihtoehtoja: vasemmisto haluaa politiikkaa ilman politiikkaa. Se ei ole kiinnostunut siitä, kuinka se kykenisi haastamaan kapitalismin, haltuunottamaan teknologisen kehityksen, tarjoamaan vaihtoehtoja murenevalle valtiovallalle, julkistalouden alasajolle, ilmastonmuutokselle jne.

Toisin sanoen vasemmisto ei sisäisessä hajaannuksessaan kykene nykyisessä talouskriisin, hajaannus ja levottomuuksien tilassa luomaan minkäänlaista globaalia organisatorista rakennetta, joka kykenisi yhdistämään vasemmiston ja asettamaan oman poliittisen ohjelman pääomaa vastaan. Koska yhä useampi vasemmistopuolue ja vasemmistolainen on hyväksynyt pääoman sisäisen kasaantumislogiikan ja täten luovuttanut pallon luokkataistelussa pääomalle, vasemmistolaiset ovat pakotettuja keksimään projektinsa uudelleen. Elämme emansipatorisen taistelun momenttia, johon osallistuakseen Žižekin mukaan vasemmiston täytyy keksiä poliittisuutensa uudelleen.

Vasemmiston tulee palauttaa politiikkaansa ajatus yhteiskunnallisista vastakkainasetteluista, jotta niihin voitaisiin reagoida jälleen pikemminkin liikkeenä kuin ideaalien tai ihanteiden tasolla. Žižek hahmottelee neljä tällaista vastakkainasettelua: 1) ilmastonmuutos ja ekologinen katastrofi, 2) yksityisomaisuuden legitimiys suhteessa immateriaalioikeuksiin ja henkiseen omaisuuteen, 3) teknistieteellisen kehityksen sosiaaliset ja eettiset seuraukset sekä 4) uudet sosiaalisen apartheidin muodot, uudet muurit ja slummit.

Kolmeen ensimmäisen vastakkainasettelun suhteen Žižekin konkreettisinta antia ovat vaatimukset yhteisomaisuuden turvaamisesta ja commons-tyyppisen jakelun asettamisesta voitontavoittelun logiikkaa vastaan. Yhteisomistuksen piiriin kuuluvat esimerkiksi luonto, sen resurssit, kulttuurituotteet, koulutus, infrastruktuuri, julkinen liikenne, sähkö, posti, internet sekä ihmiskunnan geneettinen perintö, jota erityisesti biogenetiikan kehitys uhkaa.

Yhteisresurssien turvaamisen lisäksi tärkeää on ratkaista neljäs ulkopuolisen ja sisäisen välinen jännite. Ilman sitä edellä kuvatut kamppailut jäävät ainoastaan yksityisiksi ja muista erillisiksi huolenaiheiksi - kysymys ekologiasta pelkistyy väittelyksi markkinoista ja kestävästä kehityksestä; henkisestä tai kulttuurisesta omaisuudesta tulee oikeudellisia kysymyksiä; julkisen infran kunnossapito lässähtää tehokkuustappioihin; biogenetiikkaa mitataan eettisyydellä; kolmannen maailman ongelmia vähätellään, koska globaalin kapitalismin ansiosta sadat miljoonat ihmiset ovat kohonneet absoluuttisesta köyhyydestä suhteelliseen köyhyyteen jne.

Liberaali demokratia kantaa huolta kyllä kolmannelta maailmasta ja slummeista, mutta kohtelee syrjäytettyjä ainoastaan erillisinä vähemmistöinä. Liberaalidemokratian on pakkomielteisesti turvattava kaikkien mahdollisten kulttuuristen, uskonnollisten ja seksuaalisten vähemmistön ihmisoikeudet sekä kunnioitettava heidän elämäntapojaan, käytäntöjään ja arvojaan, mutta samalla se pyrkii kadottamaan eri vähemmistöjen ja ulkopuolelle suljettujen yhtenäisyyden.

Nykyisin yli miljardi ihmistä asuu slummeissa. Slummien asukkaat ovat muodollisesti valtion kansalaisia, vaikka heidän kansalaisoikeutensa on evätty julkisesta elämästä ja poliittisen päätöksenteon piiristä. Žižekin kuvaaman uuden emansipatorisen politiikan mukaan nämä yksittäiset yhteiskunnalliset kamppailut on kyettävä yhdistämään niiden räjähtäväksi yhdistelmäksi. Vasemmiston tulisi koota yhteen kaikki ulossuljetut, ei ainoastaan marginaalisessa mielessä parlamentarismien ulkopuoliset, vaan poliittisessa ja teoreettisessa mielessä kaikki kapitalismiin tyytymättömät, sillä globalisaation myötä slummit, oikeistolainen rasismi sekä uudet kontrollin ja ulossulkemisen muodot ulottuvat yhä voimakkaammin myös länsimaihin.

Vaikka teos ei esittele kuin vasemmistolaisen politiikan lähtökohtia eikä tarjoa oikeastaan minkäänlaista mitä tarttis tehreä -tyylistä ohjelmallista tai konkreettista avausta, palauttaa Žižek pöydälle luokkaristiriidat, poliittiset kamppailut ja puolueorganisaation. Žižek ei

kapitalismin kumoamisessa laske paljoakaan automaation varaan, vaan perää nykyvasemmistolta niitä konkreettisia poliittisia toimia, joiden ansiosta ihmiset tiedostaisivat oman vapaudettomuutensa ja vaihtoehdottomuutensa ja joilla nykykapitalismin kehitysprosessia voitaisiin haastaa sekä alkaa ohjailla.

Žižekin mukaan kapitalismin tulevaisuuden kannalta olennaisin kysymys on, sisältyykö globaaliin kapitalismiin ja sen kehitykseen niin räikeitä ristiriidan muotoja, jotka lopulta lopettaisivat sen loputtoman reproduktion, akkumulaation ja pääoman kasaamisen.

Vaikka *Politiikkaa, idiootti!* on žižekmäiseen tyyliin äärimmäisen perustelematon, fragmentaarinen ja sekalaisesti ideoitaan toisteleva esitys kapitalismin vastustamisesta, se on erittäin tervetullut puheenvuoro suomalaisen keskusteluun vasemmistolaisesta politiikasta ja vasemmiston suhteesta yhteiskunnallisiin liikkeisiin. Epäilemättä teoksen tärkein anti suomalaiseen keskusteluun on vaatimus laajasta kollektiivisesta yhteistoiminnasta, joka kykenisi tarjoamaan poliittisille vaateille selkeän muodon ja näin haastamaan kaikkialle tunkeutuvan pääoman ylivallan.

Slavoj Žižek: *Politiikkaa idiootti! Vastakkainasetteluja Žižekin kanssa*. Into Kustannus, 2009.

Viitteet:

1. Raportti Žižekin Suomen-vierailusta: Pontus Purokuru – Ahdistunut liberalismimme, Zizek Helsingissä: http://www.revalvaatio.org/index.php?option=com_content&view=article&id=102, Žižekin luennot Porthaniassa ja Kiasmassa on lisäksi kuunneltavissa: <http://vallankumous.blogspot.com/2009/12/04/zizek-commonseja>
2. Uusliberalismiin liittyvästä luokkasuhteiden palauttamisesta, ks. tarkemmin esimerkiksi David Harvey (2008) *Uusliberalismin lyhyt historia*. Vastapaino, Tampere.

